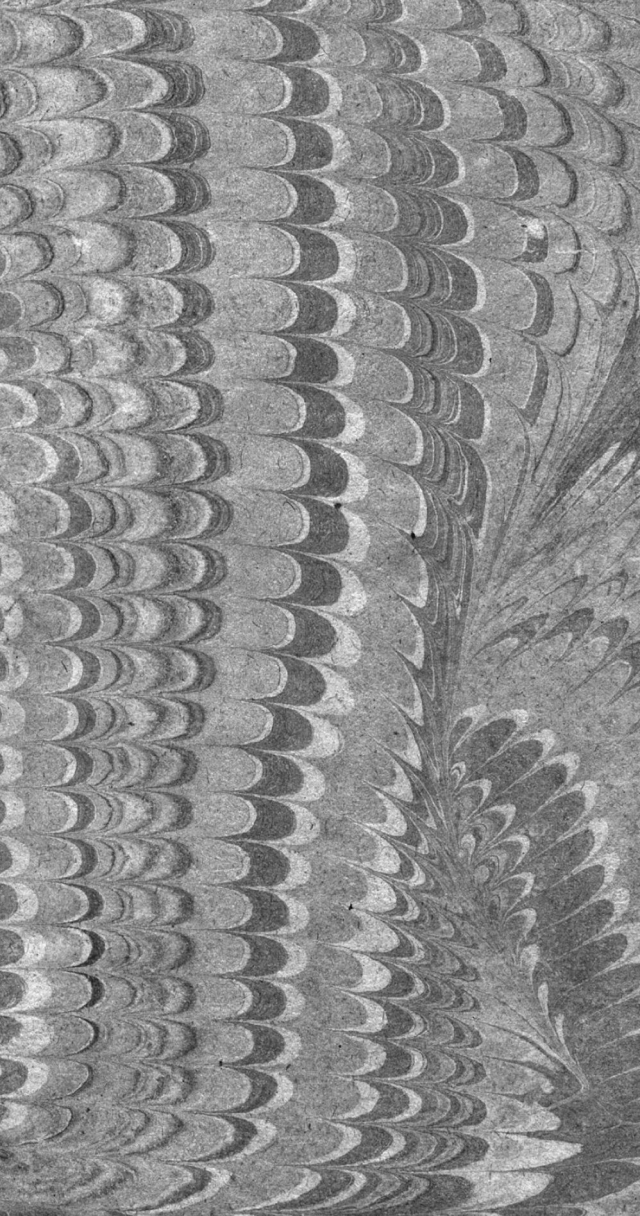

Re - 773

Kassai királyi jogakademia
Könyvtára

Szekrény szám *XIII*.....

Osztályzat *e.* *B.*

776.

B.

"Gerö"

XIII e

KERESZTÉNY
HERKULES.

S

xiii e

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
HADI MUNKÁI.
IRTA DEÁKBÓL

GERÖGYÖRGY
JESUS Tárfaságabéli Szerze-
tes Pap.

Első Rész.

*Jeser. Bibl. Col. Cassan. A. S.
Anno Dom. 1772.*

KASSÁN

A' JESUS Tárfasága Akadémiai Kollegiumának
betőivel, 1768. Észkendőben.

Rev. 71

Okresná ľudová knižnica - Košice	
Prír. č.	13040/964
Sign.	R ₂ -773-vl. 2/I
Odb. 300	
282(091)	K

Rev. 1928

NAGY MÉLTÓSÁGÚ

BÁRÓ

HALLERKÖI

HALLER

SAMUELNEK

FELSÉGES KORONÁS ÉS

APOSTOLI KIRÁLYNÉ

ASZSZONYUNK

HADI FEGYVERHÁZ

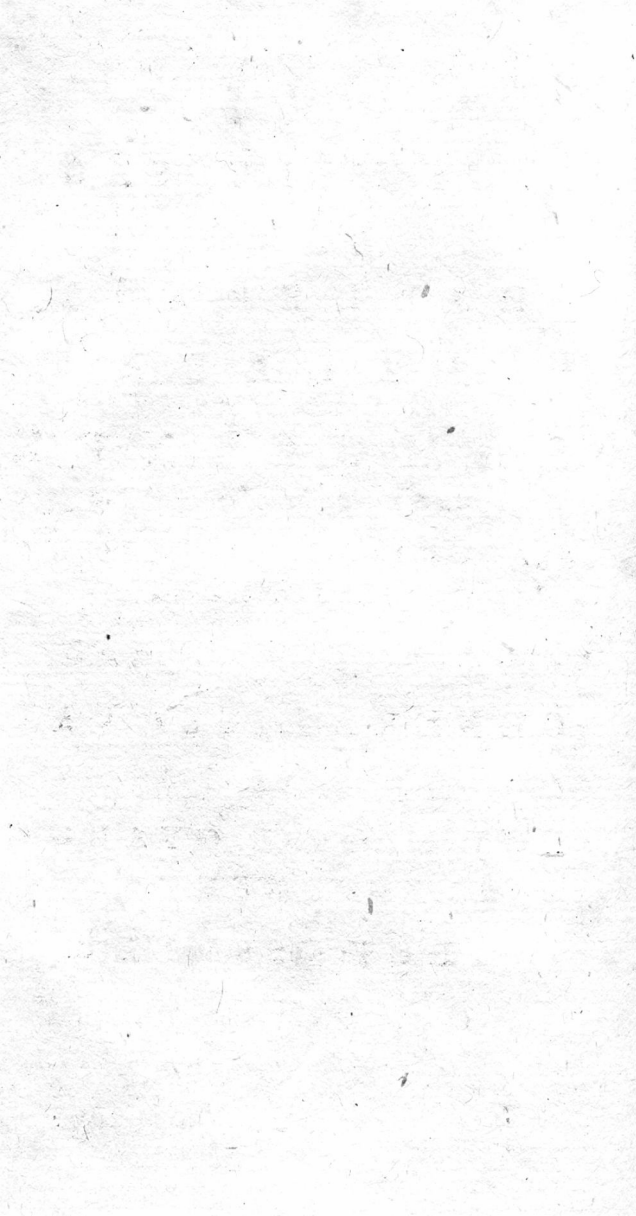
GENERÁLISSÁNAK

ÉS

EGY MAGYAR GYALOG

REGIMENT

ÖRÖKÖSSÉNEK.

K E G Y E L M E S U R A M!

*Ló áll Bajnoki erővel,
új fényben, új időben,
az új Keresztény*

*Herkules, mennél vitéz tétémé-
nyekkel méltóságosb, annál nyel-
vünken kívánatosb. Elő áll nem
annyira lassú elmém tehetségével,
mint Excellentiád nagy érde-
mével: hisz alattvalóinak azzal is
tetszetesb, Excellentiádnak
tisztetésesb. Már az előtt, hogy
Excellentiádnak ajánlanám*

ónnon nagy Neve, különös kegyes-
sége bátorita; most köteles buzgó-
ságom parantsollya. Másként is
kinek ajánljam hajdan Ditsóséges
Keresztény Herkulest Bullió-
ni Godefredet, hanem régen Il-
lyeneket nevelő, idónkben is ter-
mesztő Apostoli Országunk Nagy
Eredetű, Fő Nevezetű Személlyé-
nek, a' Nagy Méltóságú Haller-
kói Haller Samuelnek, Nagy
Vitéznek, Nagy Magyarinak.

Együtt három tulajdonsággal;
Fő Nemesei vérséggel, Vitézi E-
rősséggel, Isteni buzgósággal é-
keskedni találom a' Keresztény
Herkulest. Mind ezek Excel-
lentiádban szépen égő, el ter-
jedő világgal fénylenek.

Bullióni Godefred békes-
séggel, haddal Nagy Előljáró Ó-
sókra, Ditsóséges Fejedelmekre
viszi vérét. Excellentiád a-
zoktul veszi Fő Eredetét, kik hét
száz

száz esztendőnél fellyebb, és attul
közeleb' Fő Nemesi szabadsággal,
Királyi kegyelemmel álbátatoson
ékeskedtek; Vezéri tiszteletekkel
Hadakat vezettek; Vármegyéket,
Tartományokat igazgattak; Er-
délyben Fejedelmi, Országunkban
Grófi Nagy Nevekkel osztóz-
kodtak.

Nagy Ósoktól származott
Herkules; de nem olyanoktól,
kiket ő vagy el nem érne, vagy
meg nem győzne. Nagy Nemes-
ségéhez nagyobb bátorságot, vi-
tēzi erőt szerzett. A mennyi
hartzot ütött, majd annyi diadal-
mat fűzött. Excellentiád is
nem Nemekkel inkább, mint ha-
di erkölcsökkel fényeskedő Óseit
szemlélni akará, és tizenhét esz-
tendős lévén, már, a' mik azok
voltak, magát lenni kíváná. At-
tul fogva Ósi vérrel, halálos baj-
vivással szerzett Uri Tzime: t ré-

gi Nagyságának virágjában tar-
tya; együtt Országunkat ötven
egynehány esztendőig Királyi hiv-
séggel, Haza szeretettel, Bajno-
ki erősséggel oltalmazza. Tudja
egész Ország, vidék Tartományok
is vallyák Excellentiád Vitéz
tételeit. A' mellyekkel, vala-
mint Bullióni Godefred maga
bartzainak Nagyságával Herku-
lesnek nevezetét nyerte, úgy
Excellentiád Nagy Vitéz-
nek, Nagy Magyarnek neve-
zetét érdemlette, és vitézül folyta-
tott dolgai jutalmát Istenünktől,
Királyunktól vette; azokhoz kap-
tsolt buzgóságáért az örökké va-
lót is várja.

Mind ezekben kedvezett az
Isteni kegyelem Herkulesnek;
mert a' vele nőtt buzgóság az Ég-
től kedveltetett. Az Isten tisz-
teletében főkép buzgó lévén, szi-
vét a' Szent Földnek szabadításá-

ra fordította, és magát, Testvé-
rit, javait arra örömmel költöt-
te. . Excellentiád Fő Elei-
ben Apostolok munkáit, Mártirok
példáit mutathatnám; mellyek a'
Hit buzgóságátol folynak. Tud-
juk, az igaz Hitért miket tsele-
kedtek, miket szenvedtek, és vé-
reket, javaikat, életeket költeni
melly készszenek voltak. Nem régi
példa a' Méltóságos Báró Hal-
lerkői Haller Samuel, Ex-
cellentziádnak, boldogult é-
des Attya; ki még apró Bajnok
lévén, hogy Hitét Ósi álbátatof-
sággal meg tartaná, sokat túrt
ritka erősséggel. Ennek vérevel
az Isteni buzgóság Excellenti-
ádra áradott. De mivel erről
engem Excellentiádnak alá-
zatos szive szóllani tilalmaz, szól-
lyanak amaz Egyházok, Oszlo-
pok, Sz. Oltárok, mellyek az Isten
Szenteinek Excellentiád buz-
gó

gó költségével állanak. Szollyan-
nak Szentelt, és szenteletlen be-
lyek, Othoni, és vidék Várme-
gyék; mellyekben Excellentiá-
adnak Isteni buzgósága, és ab-
bul folyó egyenes igazsága, mely
alázatossága, szép kegyessége tün-
dóklenek. Ezek szollyanak, én
balgatok, Excellentiádnak
magamat, könyvemet ajánlván,
's az Istentől tovább' is szerentsés
életet, Királyunktól Kegyelmet,
Hazánktul szeretetet ohajtván

EXCELLENTZIADNAK

Alázatos Szolgája
Gerő György
JESUS Társaságából.

KE.

K E R E S Z T É N Y

M A G Y A R

F Ö R E N D E K H E Z

E L Ő L J Á R Ó B E S Z É D

Nagy Eredetű, Fő Nevezetű

Uraim!

BUllióni Godefred hat száz ez-
 tendővel ez előtt szokatlan
 hartzokat hallatlan diadalmakkal tett
 Európában. De ennek végeivel ma-
 gát bé rekesztetni nem szenvedvén,
 azokat Ásia és Afrika Tartományiban
 is a' mint példa nélkül fel valóta,
 úgy Herkulesi erővel el végzette.
 Tudni illik: a' pogány világot a' Ke-
 resztény világhoz tette. Most ismét-
 vizsgálja térni, és fegyverben láttat-

ni nem inkább' más fegétségekkel akar, mint tieitekkel, valakik Neve-
teket az ő követői közé számlál-
tatni akarjátok. A' Ditsóséges Baj-
nok már mintegy negyedfzer vi-
lágra jövén, Bennetek láttatik ma-
gának hadat vezérelni, ha a' hívót
hallani, az Előljárót követni fog-
játok. Ó Titeket együtt az Anya-
szentegyházhoz, együtt a' Hazá-
hoz való szeretetre hol vitéz, hol
buzgó szível indít. Szózatya he-
lyett nevezetes híre, mellyel az
egész világon zengedez: vezérlése
gyanánt vitézi erőssége, mellyel e-
lő halad. Mind a' kettőt igen tet-
fzeni kívánnya e' Ditsóséges Or-
szágnak, hogy erősségének ne tsak
tsudálói, hanem követői, és ditsó-
ségének örökösi is mennél többen
le-

legyenek. Vajha mentúl hamaréb
egybe tett szivekkel és fegyverek-
kel Napkeletre mennyetek, és az
ilyen Vitézi készültre, a' mint ve-
zetett hajdan a' Keresztény Herkules,
úgy ezen könyvben, mint örökös
vagy példa, vagy tsuda elő tétet-
vén, buzgóságtokat indítani, fá-
radságtokat könnyebbíteni
láttassék.

I N T É S

A'

KEGYES OLVASÓHOZ.

A' Mi a' Históriát illeti, már most a' munka Kezdetében szentül vallom, hogy ennek töled kegyes Olvasó! nem több hitelt adatni kívánok, mint az Íróknak, kiket elől állatok, önön Emberi méltósága érdemel. Én abban a' Vitéz hartzokat azon Írók után, kik azokon jelen voltak, igazán irtam, sem azokat nem költvén, a' miket ők nem irtak, sem azokat ki nem hagyván, a' miket irtak. A' Deák Író a' külömbféle dolgokat öszve keverve hét könyvekben, én el választva tizen nyoltzban irtam, az Olvasónak bőveb' értelmére is, pihenésére is. A' szólást is a' Deákhöz, melly kiváltképpen tetszetes, a' mint kőzeleb', úgy nyelvünk tulajdonán ejteni igyekeztem, remélvén, hogy a' nagy dolgokat, mellyeket mély *Stylusra* vett a' Deák Író, azonnal nyelvünken is le irhatnám; leg aláb' közel találhatnám. Éllyen a' Kegyes Olvasó, és olly Haza szerető szível vegye fel azoknak, a' miket irtam, Olvasását; a' minémű szível vettem azoknak, a' miket olvas, le irását.

KE-

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

ELSŐ KÖNYV.

Német Országi Hartz.

BÉ közelítének már az esti órák, mind szent havának tizennegyedik napján, a' Sz. Szűznek izülése után ezer nyoltzvanodik esztendőben; midőn ama' Tóhoz, melyet a' mellyéki Szászok Gronának neveznek, mint egy választott helyre, szemközt futamoda lova hátán fel fegyverke-

A

zett

zett két nagy nevezetű hadi Vezér. De együtt hogy közelebb vitettek egymáshoz, egymás tekintete, mint véletlen dolgok esete, úgy megűtköztette sziveket. Mindenik más felé véli vala intézni a' másikat: a' víz partjaihoz mindazáltal közelebb menvén, véletlen és reménységek kívül szemben jutnak vala. Előbb álmélkodás, az után néminémű öröm fogta el mind a' kettőt; úgy mint kiket csak a' Tó szakasztá két felé, külömben szivek meszszebb távolíta egymástúl. Régen viszon ellenségek egymás szemébe nem egyszer fegyvert villantottak, és végső űtközetre gyulladoztak. Termetek, fegyverek tekintete rend kívül nagy, méltóságok Tzimere egyenlő, személlyek felsége Tsászári mind kettőnek. Noha a' két partnak távul léte, és az alkonyodó nap nem engedné ortzájokat ismértetni, ottan mindazáltal a' versengésnek gerjedelme meg inté, hogy jelen az ellenség. Ezt az után nyilván tapasztalták, látván mind a' két felől Udvari Fő Rendeket,

hal-

halván utánnok nyomódó feregek zúgáfit. Nagy kívánsággal gerjedeztek, hogy azon nyomban kézre kapjanak, és régen gyűjtött haragjokat holnapra ne halasz-
 fzik: de ezt a' hely egyszer 's mind, és az idő meg gátolták. A' közép Gróna a' széllyel terült sár vizeken bátorságos ú-
 tat nem nyit vala. E' Tónak napkeletre néző részét, mellyel közelebb végződött, a' mellette folyó Elleszter Vize el re-
 kefztette; hofszan el határozott a' más része, mellyet a' bátortalan nedves föld tartott. Ennek eredetéhez nem lehetett, hanem kerülettel jutni, sem az étfzaka előtt nékik egybe jöni. Tehát mind a' két Vezérnek, mintegy közlött tanátsal, a' jövő reggelt meg várni tetfzett ezen nap láttára méltó hartzra; mellyel tudni-
 illik a' Napnyugoti Birodalomról végeznék. Majd meg fordulván, magok Tábo-
 rokhoz, mellyeket az út meg-visgálásáért hagytak vala magok után, viszza térnek.

Egyik e' Fejedelmek közül Hen-
 rik, Fekete nevű Henrik Tsászárnak mag-

zattya vala. Ez Elleszter partyára nyomta Táborát akár történetből, a' mint a' napnak ideje hozta, akár tanátsból, hogy magáinak a' szaladást el zárolván, őket a' ferény hartzra kintelenitené. Hátok után vetve vala a' folyó viz; jobb kézről a' Tó; nem mezfize az ellenséges Tábor, és minden dolgok veszedelme. Meg hagyván Henrik, hogy a' katonák ébrebb vigyázással álnák a' írásákat, nyugofztalnak fáradt tagokat, 's első virradóban fegyverben állana az egész Tábor, maga sátorába veszi magát. Sértegette ott nyughatatlan elméjét a' veszedelem nagy volta. Által gondolá, hogy közelitene immár ama' hadi mesterségekkel, és győzedelmekkel hires, most a' Napnyugoti Birodalomért véle versengő Szászok Királya Rudolf, a' ki dicsőségének ő majdan vagy öregbülését fzerzené, vagy végét vetné: egy étfzaka után ki fogna nyilatkozni, a' pártosok közül, kik a' felesektől Tsászároknak neveztettek eddig, Tsászár mellyik leendő légyen: ez a' nagy fzerentse a' vitézek hivségekben, és mar-

kok-

kokban forgana: de Rudolf egész erejével jelen volna: ő pedig (a) ellensége mellett ki-támadott Máthildis Vitzé Királyné ellen Olasz Országba futtatta volna hada felét. Innét mind kettőre haraggal forván, és önnön szorgalmát dorgálván, magával el hitette, hogy azok meg tolására elég ereje volna, ha elég szive lenne. Az után abban forgatá elméjét, mitsoda rendekbe állitaná feregét; kiket homlokra, kiket helyheztetne fegétségre: de főképpen kit nevezne minnyájok közül Fő Zászlótartónak. Vala ez a' Tíztség méltósággal, és a' dolog viselésével elől való. Leg jobbnak vélte lenni, abban a' had Eleinek értelmét kérni; nem kételkedvén, hogy az lenne leg-alkalmatosb, a' kit magok magoknak elejbe tennének. Más napra virradván 's a' mint el-intézte, gyorsan rendbe fzedvén feregét egybe parantsollya a' hadnak Nagygyait. Ébrefztvén minnyájokat az erős vitézkedésre, (b) elő hozattya a' Sajt viselő, 's aran-

nyal ragyogó Tsászári zászlót. Akkor elő beszélvén, melly szükséges volna azt egy meg hitt bátorságos férfiúra bizni; tudakozza tőlök, kire vélnék hogy legbátrabban lehetne hinni azon hadnak ditsóságát, és a' diadalomnak veszedelmes zálogát. (c) Vala a' Táborban hadi ditsóséggel virágzó egy Lovas Vitéz; ki noha nem fokkal idősb volt húsz esztendőnél; elő haladott együtt lélkének indulatival, együtt testének erejével. Melly szép ditséretit úgy ajánlotta, hogy ezekkel bátor mindenek felett ditsóitette, mindenek akarattját magához vonná. Így nem csak vitéz tárfait, de az irigységet is fellyül multa. (d) Minnyájon álmélkodtató egyefséggel meg feleltek, hogy ez volna mindenek előtt méltó a' Zászlótar-tóságnak tisztességére. Azért a' Fő Rendektől választatott, és mindenek itéletivel válogatott Ifjúnak kezébe adja a' Tsászár a' nemes zászlót. Kihez ő közelitvén, ajakinak tsinofságával, és beszédé-
nek

nek nem kissebb ajánlásával, mint tsendes maga viselésével mentegette idejét, és a' terhez elégtelen kezét: hogy ő a' hadi Tifztségekre leg alább vágyó, a' mint leg alább méltó volna: egy katona névvel meg elégedne: más nevezeteket örömeft érdemesbnek engedne: és talán a' hartzban kevesbé haszontalan lenne, ha az ellenségre fogná kezét, mint sem ha a' zászlónak ditső viselésébe foglalná. Ezen tífztséges mentséggel semmit Henriknél végbe nem vitt, hanem hogy méltóbnak lenni íteltetne a' Zászlóartóságra; melyet kedve ellen-is kezébe ada a' Tsászár.

Mutatta ez alatt Rudolf majd mind azon Sváb, és Szász nemzetből álló hadát túl a' Tónak partyán. Tehát meg fuvattván a' Trombiták, a' Zászlóartó lovára ülve Henrik minden erejével elől megyen, illy nagy feregnek feje. Mind a' két Tábornak izemeit magára fordítá úgy új Tifztségének fényével, mint bajnoki természetének tekintetével. Szívének

nek hevétől fénylett ortzája; izmos tagjai, szélyes mellye, vitéz módon fen járó, és taréjok fok kiefségével árnyékozott feje. Egész férfiúi fegyveres készülete nem arannyal vagy gyémántal, hanem ezüst fényre pallérozott vassal ragyogott. Ékesítette ezeket testének szép nagysága, mellyet fel emelni láttatott a' Tsászári zászló, mellyet visele, annál felségesebb a' többi zászlóknál, mennél ő nemesebb a' Zászlótartóknál. De éleffebb, hogy sem vigabb mégyea vala az útközetre. Égette szivét titkon egy magános fájdalom, mellyet a' helytelen tsűf hírek sűtének reá Máthildis Olasz Országgi Vitzé Királynérol. E' mián való gyötrelmét noha szines gyorsaságával, és társait biztató erős szavaival titkolni igyekezne, sűrű fohászzkodásival még is kimutatta. Estek is nyögödve és bámulva illyen szavai: *Szereti Máthildis, és a' Tsászár ellenséginek Fejedelmét szereti.* De az vala tudni illik fájdalomának eredete, melly az Ifjat az útközettől el nem vonná, ha-

nem annak fel vételére inkább gyullasztaná. (e) Már a' két Tsászárok, a' kik kőzt vala a' hadakozásnak oka, a' Tó partyai felé mozdítván a' két Tábort; nem fokára annak fejezetire vezetéek. Itten egy nyíl lővésnyire egymástól, szóval és kézzel ősztönőzvén a' feregeket, őszve kap a' két had egymással. Élefen, és kétes ki menetellel hartzoltak eleint. Mind a' két fél már visszsa tolatván, holdúl; már hevül, meg tolván ellenségét. Henrik is, Rudolf is egy iránt gyújtón gyújták a' hartzot, és helybe állaták egyenlő szivel, erővel. Vigyázva forgolódnak a' két Felség körül számos vitézek, tsopor- tofon egybe állva a' Fejedelmek szemei előtt, bizonyofok vagy győzni erősséggel, vagy el esni ditsőséggel. De aláb való- nak kezde láttatni Henrik félei gyorsasága. Sem a' kiáltásnak, sem az erefztett nyilaknak azon erejek nem vala. Mind eddig még is Vezérjeknek, és főkép a' Sas- viselőnek példáival bátoritatván, meg ál-

lának. Rudólf hanyatlani érezvén Henrik rendeit annál mérészfzebben közbe rohanik, időt nem engedvén ellenségének sem a' meg pihenésre, sem a' meg térésre. Ezek visszra mozdúlni kezdének, és a' fze mérmet meg győzvén a' félelem, végre meg-futának. Kétségbe esvén Henrik, ne talán az ellenség hatalmába jussön, hátot fordít. (f) Előb' mind az által meg-tekénti Zászlótartójának hivségét, és bajnoki igyekezetét: mellyet egy nevezetes Iróbúl elő állatok, akár melly nehéz, és vakmerőn el tekéltett tselekedetre volt légyen egy Ifjúnak ritka bátorságától. Méltó dolognak lenni láttatott ama' (g) Viterbiai Irónak, hogy historiájában feljegyezett versekkel tisztelné őtet; mellyekből örök ditséretinek ez a' része:

*Midön Henrik háttal fordul vert hadával,
Egy katona Vitéz helyt áll zászlójával.*

Ki, 's mitsoda néven nevezendő légyen ez a' Vitéz, fel nem jegyzé a' meg nevezett Iró akár azért, hogy ezek isméretlen dolgok

f) G. Tyr. g) God. Vit. part. 17.

gok volnának, akár más okokért: A' győzhetetlen Sasvifelő nehezkes szivel visszelve Tárjai tunyaságokat, nem csak helyt áll, és a' közép mezőn meg tartá a' Tsászári Tzimert; de még az emberek emlékezetével nem hallatott tsoda dolgot is vive véghez. Fel kiált magáihoz, hogy ha mind egyben el állanának, ő egyedül is ellent álván ellenséginek, inkább mellyét vetné a' halálnak, hogy sem Rudolf egész Henrik népének hátát lássa. Hafzon talanoknak lenni érzette szavait. Az okáért hogy példával bátoritaná azoknak sziveket, kiket szóval meg nem erősíthetett, fel keresvén szemeivel a' Tsászári tisztelettel, és sok vitézül viselt dolgaival tekintetes Rudolfot, rajta ütni magában el tekélli. Meg nem rettenté sem az ellent álló diadalmas hadnak tekintete, sem a' halálnak szine. Meg feletkezvén egyebekről ellenségin kívül, reájok rohan, (b) és meg forgatván kezében a' zászló kopiát, rettenetes szóval is, forgol-

golódással is hartzra kiáltya Rudolfot. A' ki midőn késne szembe jőni, a' Sasvise-lő, a' mint mindenektől elhagyatva va-la, dühös fene módon bé vágja magát.

Henrik, ki még meszsze nem vala, láttya Zászlótartóját az ellenségtől meg-környékezve, és a' jeles Ifjúnak szeren-tsétlen bátorságán igen szánakodik. Nem-is gondolván mást, hanem hogy el esett légyen, meg fordul, és a' széllyel om-lott testek 's fegyverek között szaladás-nak esik Elleszter felé. Ott gyötrelmét szomorub' látások nevelik. Meg töltek az árok mélységi a' sebes vitztől el ragad-tatott lovakkal, és katonákkal. A' sza-ladók közül másokat más felé, leg tőbe-keket ide hajtott a' félelem: de rosznál rosz-szabb menedékre találának. (i) A' viz az helyen mélységes, kerengő, és mind a' két felől olly dülő partok között va-la; hogy se nem ereszkedhetnének a' viz-be külömben, hanem fő meredek, se onnan ki nem menekedhetnének. Azért fo-

i) Bruno.

fokan le nehezítettvén a' fegyverektől, mások el erőtelenítettvén sebeiktől, minnyájon a' fáradságtól és félelemtől, 's a' vérrel kevert órvényekbe merülvén, a' barmok között fel 's alá forgottak. Ki menekedvén kevesen az ellenkező habokközül, le ugrándoztak lovaikról a' part-ra, és a' tsumós vefszőkbe ragaszkodván, négy kézláb jutottak fel a' meredekre. Ezt szablyákkal könnyebíteni, és egyenesíteni igyekeztvén, végre ebből is ki fáradtak, és ott hagyván paripáikat, mellyeket ki nem huzhatának, 's el hányván fegyvereket, széllyel szaladtanak. Az ineksó partról látta a' Tsászfár, hogy annyi nyomorúságok habjai között immár nem is szaladhatna. Minekokáért bizonytalan elmével vitetik vala, az általmenetet vizsgálván; mikor maga után kiáltani hall egy ifméretlen Lovast, hogy meg állana. Ezt akár ellensége, akár baráttya parantsolná, idétlennek láttata a' Tsászfárnak. Kit álhatatos futásából nem szűnik vízfza hini, és nyomozni azon

Lovas. Végre hozzá közelebb érvén, (k) hová ragadtatol Tsászfár, úgy mond: vesd vízfíza szemeidet a' mezőre, a' hol Rudolfot én ezen kezemmel meg öltem. Lásd az el állott, és Vezérének, mint fejének, el este miatt félelmében bámult ellenséges fereget. Álly meg, és példád-dal félénk katonáidat is tartoztasd meg. Henrik hátra tekintvén az utánna kiáltó vitézre, meg isméré Sasvifelőjét; kinek nem reménlett életén fel indulván, meg vidámult ortzája egy parányig: de majd ismét fájdalomba esék, és újabb futásra indítá paripáját, vagy szaladásra való utat, vagy bátorságos rejteket keresendő. A' Sasvifelő megént állattya, hogy meg öletett Rudolf: de a' Tsászfár szomorú mosolygással ellenzi, és a' tselekedetét beszélleni kezdő Ifjat meg veti. Tsodát láttatott emlegetni, vagy igazábban költeményt. Által kellett volna magát vágni az első rendeken, és Rudolfal, kit erős fegyveres Testőrzők oltalmaznak va-

la,

la, annak vitézi közt meg ütközni. Sőt akár mint bé hatott volna is Rudolfhoz az ellenség között erővel, vagy mester-séggel; ismérte vala Rudolfnak nem csak vitézi erejét, de fegyverét is, mellyet femmi vasnak éle által nem járhat vala. (1) Elméjében forgott amaz egykori diadalom, mellyet ő többnyire Rudolfnak pártolása előtt az ő munkájával vett maga ellenségén, mikor az első rendekkel heven meg ütközvén, és a' pornak homályába, 's ellenséginek tsoportyába keveredvén, már a' maga katonáitól fem ismértetvén, mind kettőknek fegyverekkel csak nem el nyomatott: a' hol noha minden felől kardokkal és lántsákkal zörgettetne; mindazáltal a' pantzélynak és sífaknak keménysége meg mentvén őtet a' sebektől, csak horpadának tagjai. Elhitette magával azért Henrik, hogy ámbar erősen meg üttetett, a' vagy is le veretett volna a' Salvifelőtül ellensége, halálos sebet még fem vett volna: tehát

hogy

1.) Lamb. Schaf.

hogy ő kétség kívül meg győzetett, és egyéb iránt kétségbe esvén, az volna hátra, hogy gondja lenne élete meg tartására. Itt a' Zászlótartó, mivel semmit szóval nem végezhet, bátran zaboláján fogva meg ragadja Henrik paripáját, és midőn amaz kezéből huzakodik vala, visszavonván meg tartóztattya. Annak utánna fel emelvén, és mindenfelé lebegtetvén a' Tsászári zászlót, visszavonván hja széllyel o'zlott katonáit, és meg állitván bátor tekintettel is, szóval is, a' reménység, és kétség között függőket bátoríttya.

Az őszve jövő fokaság között a' Tsászár Sasviseelőjének kezéből, vagy elbocsátatván, vagy ki menekedvén, egyszer 's mind láttatni meg szűnt. Hihető, hogy a' katonák rendelésében foglalatoskodván a' Sasviseelő, elsőben észre nem vette el menetelét, tovább pedig észre vévén, kételkedede, ha elszaladt volna e' valóban a' Tsászár, nyomozni sem akarta, ne talán annak hirtelen, és hafzontalan való keresésével újab félelemre és szaladás-

dásra fordítsa az egybe gyűlt katonákat. Az után a' Tsászfár nem jelenvén, midőn nem tudná, melly felé kellene nyomozni, szorgalommal függő maradt. Végtére mikor a' Tsászfártól meg fosztatván, fel nem állíthatta a' hartzot kevesekkel, azokkal a' vizen (m) által költözött; hogy a' többit bátorságosb helyen egybe hinná. A' mint kiki a' Zászló alá visszafára, a' Tsászfár életéről tudakozóda. Megfelelt a' Sasvifelő, hogy életben láttatván a' Tsászfár, félre tért volna egy ideig, legottan visszafára érkezendő. El fődözte a' Tsászfár távul létét a' bé jött étszaka, és a' katonák kivánságát enyhítette. De a' Sasvifelő nem szenvedé maga tselekedetének gyümölsét el ragadtatni, és a' győzedelemnek futamottyát meg állíttatni. Más nap mivel szem elejbe a' Tsászfár nem térne, tovább a' katonát tsalva tartani nem lehetett. Minden felé keresetvén, és fel nem találtatván, sem szaladásának semmi nyomdoki nem lévén,

B

min-

m) *Idem.*

minnyájokat egyfzer 's mind szomorúság űtötte meg. Hogy a' Tsászár vagy elfogatott, vagy meg öletett, vagy a' vizekbe merült, panaszollyák vala, megént el szaladandók, ha nem értették volna, hogy az ellenség már mezfzve futott. Midőn a' Sasvifelő többször bizonyítaná, hogy egyik Tsászárt ő meg ölte, másikat életben látta, már hitel néki nem adatik vala. És, a' mint szokott lenni, a' ditsőségnek irigységéből alattomban hanyattatik vala, hogy a' ditséret kívánságából költötte volna, a' miket mondana, tselekedetének femmi bizonyysága nem lévén, hanem távul lévő, és hólt. Az is ellenkezék a' Sasvifelőnek beszédével, a' mit a' hir az ellenséges Táborból hozza; hogy Rudólf ugyan meg sebesítetett volna, de magái közül egy gondatlannak kezével: mindazonáltal bé vitetvén Merzeburgba, élne. De ezt a' Szászok olly szándékkal költék, hogy Henrik hadátúl el ragadnák a' meg öletett Rudolf el ejtésének ditsőségét. Ki hogy el esett, nem fokára nyilván vala.

A' katonák azomban nem szüntek fel
 's alá keresni Henrik Tsáfzárt. (n) Hat
 nap alatt fel nem taláztatván, el veszett
 számban lenni tartatott; el is hitette ma-
 gával az egy és más had, hogy már mind
 a' két Tsáfzár el veszett. Heted napra,
 mikor a' Tábor meg mozdúlna, sétálni in-
 dulván a' Sasvifelő, történet szerént el
 tért vala a' feregtől. Ő akár melly tár-
 saságban nyájos, kedves, és tsoda melly
 édes beszédű vala: mindazáltal gyönyör-
 kődött (o) az erdőkben, és hol mi ma-
 gános helységekben. Hajdan Ifjúsága
 'zengéjében némelley nagy indulatú Re-
 metéhez járdogalt, kinek gondvifelé-
 se alatt tanulta vala az ékes tudomá-
 nyokat, és a' hadi mesterséget. A'
 magános lételt is, és külön gondolkodást
 attul kedvellette; nem hogy az Ifjat nyu-
 godalomra húzná a' hivalkodásnak édesse-
 ge; hanem nagy gondolatoktól vitetik va-
 la arra. Többnyire az időt magában va-
 ló elmélkedéssel tölté az árnyékban, mi

A 2

té.

n) *Sabellio. Blond.* o) *Guil. Abb.*

tévő lenne nap világgal a' hartzokban. Ez nap szomorú elmével forgatta a' fzerentsének hirtelen változást; hogy a' Tsászára' katonák szemei elől diadalmának tzielyán el ragadtatott volna: Konrád a' Tsászárra magzattya Fejedelemségre termett jeles indulattal birna ugyan, eiztendeire nézve mindazáltal gyenge volna még az ország terhe alá. Annak utánna eizébe tuntek az emberi állapotok álhatatlansági: melly változandó volna a' fzerentse és akarat az emberben. Máthildis, jaj! kit ő a' hit, 's szemérem tekéletes példájának, és azért is nem tsak magáéra, de mindenek fzeretetére leg méltóbnak tartott vala, fertelmesen el fordult volna, már gyűlölséggel és Tsászári fegyverrel üldözendő. Ezen gondolatok között gyakran fel foházkodván, bizonytalan elmével meszszebb jutott a' Tábortúl. Egy barlang volt úttyában, vagy barlanghoz hasonló igen titkos és isméretlen rejtek, a' hová rándult történetből. Ezen által úton annak torkolat-

tyá-

tyához vitetvén, vagy más októl indit-
tatván, hozzá járula, és szokás szerént
szemeit bellyebb veté. Ott a' mennyire
a' helynek homályjától szemlélni enged-
tetett, egy földön feküvő embert látott.
Hogy nyomorúlt volna, darabos sohaj-
táfi jelentették, a' mellyeket botsát vala.
Nem is szarándok, vagy paraszt, hanem
katona öltözete vala. Kik Henrikkel mesz-
szebb szaladtak a' Tábortól, vízfíza sem
tértek a' Zászló alá, fok felé széledvén,
(p) hihetetlen dolog, mennyi nyomorú-
ságokat szenvedtek légyen nem csak vize-
ken vagy Tó helyeken; de mezőkön,
's erdőkön is. Több erős férfiak a' szán-
tó vető parasztoktól botokkal fejszékkel
verettek agyon; fok Nemesek el fogattak
a' pór nemtelenségtől; fokban az éhségtől
szorongattatván, parányi házi kenyéren
kinfzerítették fegyvereket, lovokat, és
vitéz öltözeteket el tserélni. Ezen nyo-
morúltak közé egyeledvén a' Tsáfzár ma-
ga is, minek utánna futtában által esett

külömbféle veszedelmeken, végre azon barlangba tántoroda, mellyet mondék. Ott a' szereztsének emlékezetre méltó játékaival a' Tsászárnak barlangnak lakosa módjára élődött nyomorék, félénk, a' rejtek fetétségével sem elég képpen bátor. Már nem a' birodalomról szorgalmatos, mellyet tellyesféggel vesztetnek tartott, hanem életéről kétséges rettege, midőn hozzá jöni látá a' vizsgáló Vitézt. Ezen helyen minden dolgokról tudatlan, és a' magától veszett számban tartott Tsászárt maga, és mindenek reménsége kívül vagy első, vagy az elsők között találta fel a' Sasvifelő. Ki, minek utána reá ismért a' Tsászárra, rajta szánakodván együtt, és utálván a' méltatlan barlangot, az után örömmel tapsolván, (q) kelly fel Henrik Tsászár, úgy mond, nagy ditsőség fog fel kelni veled. A' Szászok el szaladtak; mert a' mint már emléteni kezdem, Rudolf el esett. Te fies; nyomozd a' meg szaladt ellenséget, és ély

a'

a' meg fzerzett diadalommal. Henrik halván az Ifjat, és meg ismervén, mint egy fel ferkent álmából; de még is kételkedik vala maga fzerentséjen. Bé jelentvén ezt azomban a' Táborba, tsoportonként a' Tsásfzárhoz gyűlnek, a' ki mint egy tso-da képpen adatott légyen elő. Kőrül álván őtet, víg szóval bizonyittyák minnyájon, hogy ő győzött, Rudolf el vezett. Az Isten magától a' pártütők fejétől kezdvén a' méltó boszszút, a' Százok egész nevére terjesztené a' büntetést. Midőn már Henrik nem tsak fűleit adná, de önként is kérdezkedne, el beszélik a' Sasvifelő tselekedetét; mellyet illyen módon vitt volt véghez: (r) fzélyel futván tárfai, az ellenségek rendibe ütött vala, Rudolfra irányozván, és a' Zászló Koppiával lántsa helyébe élvén. Némelykor a' bátor sziv tulajdon ereje és fzerentséje bizodalnával a' lasú tanátsot tunyaság gyanánt tartya. Hordozza vala az Ifjat egy termetes erős paripa, mellyel néki

B 4

fza-

r) *Viterb. M. Chron. Belg.*

szakadt gyepelével Rudólf testének őrzői ellen ugrat. A' kik előbfzer ellene vetik magokat és fegyvereket, ki mondhatatlan gyorsasággal földre vervén, meg előzi a' következőknek ütéseket. Ezt lóvával, amazt dárdájával tolyya, a' többi mérészségének tsudájával el bódittya. Kiket innen is, túl is el mozdítván, középre veri magát, és vérengező törivel útat mégyen nyitni ellenségéhez, 's nagy kiáltással, ha ember vólna, hartzra hja. Rudolf más ütközetekben is, de abban, a' mellyet mondek, főkép nevezetes vala; mellyben vitézi erejével, és erős fegyverével a' halált el kerülé. Illy nagy férfiú, már a' meg vett győzedelemmel, és a' meg nyert Tsászári nevezettel hevesb, ki állani a' hívóval nem ellenezett. A' Sasvifelő magát az ellent állóknak kéfedelmén által vágván, ellenségének nyargal, a' kit femmi erő, femmi fegyver elég képpen nem oltalmazta. Neki vetett Zászlója hegyét úgy szegezte Rudólf mellye alá, hogy bélit által verné. Midőn a' Tsászár védelmére mindenün-

nen öfzve futnak a' Száfzok, más tsa-
páffal Rudólf karja el vágatik. Bizony-
talan dolog, ha ezt maga vitéze mivelte
e' akaratlanúl, kinek pallofa a' Safvife-
lótúl mellőztetvén, a' Tsászárt sértette;
vagy a' Safvifelő serénnyen balra vetvén
a' kopiát, mellyet nem forgathatott az
öfzve vert sereg között, jobbjával palloft
markola, és újabb Rudólfra rohanván,
ötet meg tsonkitá. Bizonyára hogy ez
itt (s) palloffal is élt, a' Viterbiai Iró
bizonyságot tészzen. Az után fel emelvén
a' Tsászári vérrel festett Zászlót, olly
szörnyű vagy rémülést, vagy rettegést ű-
tött az ellen hadban; hogy bátran ki me-
hetne a' Táborból, a' szaladástól Henri-
ket visszra térítendő. A' kik leg köze-
lebb Rudólf körül meg állának, szomorú
és szertelen kiáltással fel háboriták tárfai-
kat. Midőn a' holt eleven Fejedelmet
sátorba késéri a' Száfzoknak ezen része,
a' más része semmit nem tudván e' ret-
tentő eset felül, azon helyre seregelvén,

B 5

mel-

s) *Viterb.*

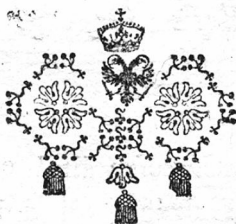
mellyet a' meg torlott Henrik félei foglalának a' hartzban, azok táborát elfogja. Mellyet fel dulván, magokéba örvendezve és ragadományokkal rakva visszafza méne: mikor meg tudván a' Rudolfon ejtett sebeket, mellyeknek egyéke halálos volt, otsmány a' máfika, leg ottan keserves jajra fordult öröme. Rudolf bé vitetvén Merzeburgba egy közel való Városba, és egynéhány órák folyta után ki mulván, széllyel szaladtak el rémült katonái; a' győzedelmefekből magoknak is győzötteknek lenni láttatván. E' képpen a' maga Tárfaitól el hagyatott Sasvifelőnek vitézsége nagy katona szám helyett vala. Ritka; sőt különös dicsőség, hogy egy meg álló katonának keze az el futóknak győzedelmet szerzett légyen. Fel indulván Henrik az efféle beszédre, és (t) köz hirre, hogy el hinné a' hihetetlen dolgot; és, által ölelvén az Ifjat, előbbi hitetlenségének mentségi között nyilván meg vallotta; hogy az ő

ha-

t) Viterb.

hadaiban senki kivüle ember nem volt :
ötet nevezte győzedelmesnek , a' Tábor
ditsőségének , a' Tsászárság és Birodalom
oltalmazó lelkének. Fel is fogadván ,
hogy emlékezetben lévén nála illy hív szol-
gálat , hozzá nem méltatlan jutalmat fog
gondolni , nyilvánosan meg jelent , és a'
Táborba vitetvén , mindenk nagy örö-
mével fogadtatott , a' Sasvifelőnek leg na-
gyobb ditséretével. De a' Szászok meg
tudván ép áliapattyát Henrik Tsászárnak,
kedveket, mellyet egybe fzedni kezdé-
nek , egészen el veték.

K E R E S Z T É N Y
H E R K U L E S N E K
B U L L I Ó N I
G O D E F R E D N E K
N A P N Y U G O T I
M U N K Á I.

M Á S O D I K K Ö N Y V.

Első Olasz Országai háború.

 Szerentséfen által esvén Német Országai hadi dolgán Henrik Tsaszár, Olasz Országba intézte vinni hadát. Melly időben meg halván, hogy Rudolfnak Merzeburgban Királyi készülettel firt alkotná-

nának a' Száfzok, és kérdeztetvén, miért engedné meg azt a' Száfzoknak, (a) *Vajba*, úgy mond, *minden ellenségim olly fényesen feküdnének.* Máthildis (Olasz Ország Vitzé Királynéja) ellen rendelé fegyverét mozdítani. Ezen hadi készületre leg hasznosbnak lenni láttatott a' Sasvi felőnek vitézi ereje; hogy a' melly támaszal fel állitatott a' Birodalom szerentséje, ugyan azon támaszkodva állana meg. De hogy ne láttatna az Ifjútul új munkát kivánni az előbbiről el feletkezővén, mellyet jutalmazatlan hagyna; e szébe juta, őtet olly házasággal ékefiteni, melly a' Tsászárnak önnön fiát illetné. Konrádnak is maga fiának, és a' Birodalom örökösének jegyest választani rendelt. Széllyel tekintvén azért, kik volnának e' kettőhöz érdemesbek, e szébe tűnének két testvérek az Attyok hírével nevezetefek. Robert vala, Vezeték néven Gviszkárd, Normánniának leg hatalmasb Hertzege: ki hadat indítván Olasz Or-

a) *Frising.*

Ország ellen, el foglalta az Apuliai és Szitziliai Tartományokat; most a' Görög Birodalomnak meg hóldítására igyekezik vala. Hogy ennek segéto fegyverét el vonná Máthildis mellül, és egyfzer 's mind magához kaptsolná Henrik; el gondolá két Leányának egyikét Konrádnak kérni házas társúl, másikat Safviselöjének. Követek is küldettek Gvizkárdhoz. A' hol a' Safviselövel közöltetett, hogy Máthildis ellen mégyen a' hadakozás igyekezete, az Ifjú halván Máthildis nevét, meg rezzent magában. Illettetik vala titkos fájdalma szivének; fel forra belül indulatokkal, Máthildisnek előbbi hírét a' mostanival egybetévén. Ezzel gerjesztetett ugyan az ellene való hartzra; de régi jóságának, és vízson barátságoknak emlékezete, 's az Afzfzonyi nemnek tífzetele vízfza voná. Midön ötet habozni fajditák más Fö Úrak, azzal is inkább sürgeték, hogy menne, és bozfzút tenne a' maga el bizott Leányzón, nemzetének és Afzfzonyi nemének tsúfján, az Atya-

fi Tsászárnak ellenségén, búbajos Hildebrándnak szeretőjén. Ezeket hallván a' Salvifelő, noha szive ellenzi vala Máthildis ellen menni, még is köteletségének tartá a' Tsászárt követni. Midőn végre, hogy Olasz Országba menne, készen mutatná magát, a' Táborban olly nagy vigság lőn, és öröm a' katonák között, hogy a' győzedelmet meg előznék, és magoknak diadalmat, nem viadalt parantsoltatni mondanák. Ezek közt vigaságos üzenetek érkeztek a' Tsászárhoz Olasz Országba elől küldetett hada iránt, (b) hogy ez egybe kaptsolván magát Longobárdiának majd egész erejével, Mántua mellyéken véletlen Máthildis féleire ütött: meg is győzettek ezek, és futásnak vetettek azon napon, mellyen Rudolf tőle meg győzetvén, el elett vala. Henrik azért már kettős győzedelemmel víg, (c) által Tseh Országon Olasz Országba jutván, Veronához érkezett: melly neki az Olasz Orzági hartzokban fegyver tar-

tó,

b) Bertold. c) Ann. 1081.

tó, 's menedék helye vala. A' Város maga fényességével és nagyságával tündöklik, 's fő kép a' Romai régiségnek emlékezetes jeleivel. Fen áll most is egy roppant játzó kőg: mellynek külsőbb fala körül vétvén négyes kő abrantsal, ugyan annyi oszlopok rendivel, négyes munkával tsoadás magofságra emelkedik. Itten fényesen fogadtatott Henrik a' Polgárok örvendezési közt, kik nékie ohajták; hogy a' Romai régi Tsászárok győzedelmit, és diadalmit ütné fel.

Máthildis a' Pó Vizén túl egy kősziklán való várat választott maga lakására, azt meg erőlsétvén. Kánuziom' vala neve ennek a' helytől, és hajdani munkától tekintetre méltó Várnak. (d) *Apeninus* hegy mellett a' Regiomi földek végiben fekszik vala egy körül repett gömbölyű kőszikla; mellyet, holott a' halmok közt a' tsere alatt lappangna, és a' kőzségtől nem tudatna, vadászatban mulatván Máthildis Öse történetből fel talál,

d) *Pigna Albetr.*

lált, és meg vihatatlan erősséggel körül vett. A' teteje térjét Kastélllyal foglalta el, és hármos bástya kerítéssei erőfitette meg. Az alatta fekvő völgyet körül folya Lentzia névű Víz: melly *Apenninus* hegyéről sebes szakadással, onnan tsendesebb folyással rész szerént tiszta, rész szerént ágbogas partok közt a' Szomszéd Pó folyóba gördül. Más meg erőfitett helyek is voltak Máthildis birtokában: ki tudni illik femmi Királynéknak nem enged vala fem gazdagsággal, fem Nemes vérséggel. Felette tündöklöttek e' *Leányzóban* minden testi lelki ajándékok. Ajánlotta személlyének méltóságát virágzó, 's nagy gondok viselésére meg ért Ifjúsága. Noha hajadon, és mind két szülésétől árván hagyatott; de eszének erejével elégséges vala Olasz Ország igazgatására: melly nagyobb részént neki enged vala rész szerént maga igaz ügyébül, rész szerént a' Tsászárok kegyelméből.

(e) Noha Olasz Ország Vitzé Királynéja:

C

mind-

e) *Pigna*.

mindazonáltal Kánuziomi Grófnénak, mivel többnyire Széke itt vala, és közönségesen Olasz Országi Nagy Grófnénak neveztetett. Kivált fényes házból származott, úgymint a' melly közelebb való Rokonsággal éri vala a' Tsászárt. Afzónyi mód felett bölts, több nyelveken szolló, (f) deákul is helyben tanúlt. Ezek mellet : szemérmetségének, buzgóságának, és mindennemű jóságinak hirtudálatos szerezetet támasztott hozzája egész Európában. (g) Fen birja vala ugyan még is jámborságától származott azon jó vélekedést némellyek szivében; de többeknél, és kivált a' Tsászár Táborában éktelen gyalázatban forog vala. Kik tsalatkozzanak meg a' kettők közül, dél szinre hozza a' hadakozás ki menetele. Ő, mihelyt értésére adatott, hogy elle ne készítene hadat a' Tsászár, fel szedvén a' Polgárok seregét, körül nézte a' külső segítségeket, és hijni végezte. Eszébe tűnt előbízter egy jeles Belga Ifjú,

ki-

f) Florentin. g) Lamb. Schaf.

kinél néki se kedvesb nem volt, se e' jelen való hartzra alkalmatosb nem lehetett. Elméjében forgatá, hogy ez mind Nemefséggel, mind Vitézi erővel ditséretes lévén, ama' minapi emlékezetes győzedelem után, mellyet a' Haza szélin magános hartzal fzerzett, az Antverpiai hátnak elejbe tétetett volna. De felségesb munkákra, érdemekre termett, és (a' mint felőle jövendőlte vala) Hertzeg, 's Királyok közt ditsőséges leendene. Annak utánna, minémű szokatlan ékefség lenne az, a' mellyre kézzittetik vala az Ifjú, fel függesztett elmével vizsgálja vala. Valóban minden Királyhoz férő méltóság meg is volna benne az Országon kívül: 's hát ha Isteni tanátsal, és rendeléssel választatott az ő védelmére, leg nemesb leendő minden Fejedelmek között, ha győzedelmet venne a' Tsáfszáron? Illyen gondolatokkal vigadván, és bátorittatván, (b) levelet adott mind a' havas al földön túl való Fő Rendek-

C 2

hez,

b) *Domniso.*

hez, mind kivált ehez a' hátár Fő gond-
viselőjéhez, vagy, a' mint akkor hívák,
Antverpiának Márkiójához. Ez alatt meg-
verettetvén hada Mántua mellett, hal-
lya, hogy Henrik az nap meg ütközött
Szász Országban. Melly hartzrol hihe-
tetlen, és első tekintetre ellenkező hírek
jöttek; hogy Henrik meg is győzetett,
győzedelmes is lett volna; el veszett volna,
és élne is. De a' később követek hir-
dették, hogy Rudolf Henrik Zászlotar-
tójától öletett meg, és a' rejtekben ta-
lálatott Henrik már a' győzedelemmel
örvendezve jőne. Illy nagy hadnak vá-
rakozásával rettegtek a' népek, a' Lon-
gobárdia, Tufztzia, Ligúria béliek, kik
Máthildis parantsoláttjától fügnek vala.
Maga noha Henriknek erejét Mántuánál
már tapasztalta, hallá mindazáttal, hogy
nem annyira kellene Henrik egész feregé-
től félnie, mint annak Sasviselőjétől, egy
tsudálatos erejű Ifjútul; úgy mint ki a'
Szász Orzági győzedelemre mindent egy
maga mivelt volna. Ellenben nem ada-

ték meg a' havas al földön túl valóktól a' reménlett segítség ; az Antverpiai Márkió sem jöve el, ki egyedül láttatik vala olly erővel lenni, mellyel Henrik Sasvifelőjének ellene tétethetne. Ime pedig álméldáffal tellyes követek érkeznek Máthildishez, hogy amaz Antverpiai Belga Márkió Henrik táborában láttatott volna; ez alatt vitézkedne, ezzel jöne ellenségül; végett: hogy ugyan azon ő volna Henrik Sasvifelője, a' meg öletett Rudólftól rettenetes. El hült a' Kánuziomi Grófné e' beszédre. Aggódik vala, midőn gondolná, hogy neki azzal a' hadakozóval minap barátsága lett volna, és vizon sziv béli egyefsége; most elszakasztatott volna tőle, a szereksének mostohaságával. Maga levelére pedig a' Sasvifelőtől az után feleletet vett annál fájdalmasban, hogy által értette, melly alázatos és tisztelő ugyan, de éppen el fordult szivből eredett. Felel vala ő ilyen értelemmel: *Miért ő Henrik, nem Máthildis mellett vitézkedne, az Amázon*

maga hírét kérdezné meg: ő ugyan, midőn azt ki mondbatatlan fájdalommal hallá, maga hivatallyát tudakozta volna. A' Vitzé Királyné maga tapasztalt és meg tudott hírét mitsoda szivel viselte légyen, alább ki nyilatkoztatik. Most az ő más roszfzaihoz az érkezett, a' mit bizonyos üzenetekből vett, hogy az egész Ligúriai Tartomány és sokak valamint Longobárdiában, úgy Tufztziában is tőle elpártoltak, (i) eszébül ürültnek állitván Afzfonyokat, ki fiatal és hajadon lévén, a' Tsászárnak olly nagy hatalmával ellenkezni mérészelne. Ez egybe kaptsolt ketős haddal rettentő majd majd meg jelenne; ennek Zászlói alatt volnának a' Német és Olasz Fő Rendek; sőt váratna Gvizzkárd is a' Normániai feregekkel, fogorságot, és hadi tárfaságot vetendő a' Tsászárral: Követek küldettek volna, kik Leányinak egyikét Konrád Hertzegnek, másikát a' Sasvifelőnek házas tárful kérnék.

Má-

i) *Greg. VII. Ep. V. L. IX.*

Máthildisnek az ellenség fokasága, és ezen népe tőle való el pártolása között nem volt kinek segítségéhez támaszkodni. Mindazonáltal midőn annyi rettentések körül állának, szivét el nem ejtette; mellynek nagy voltával az Afzfzonyi nemet fellyül múlta. Megtudván a' Tsáfzárnak Gvizzkárdhoz a' men-nyegző, és segítség kérés iránt küldött követségét, ő ellenben levelével üzte hogy egyiket se engedné meg a' Normánus, hanem nekie lenne segítségül, és az igazabb ügynek. Azomban maga birto-
kának helységibe erős oltalmakat rendelt. Első gondja vala Kánuziomot gyámolítani, a' kő falakat fel épített Tornyokkal erősíteni, és számos katonasággal meg tölteni. Mert nem kételkedik vala, hogy leg nagyobb heveséggel és gyűlöléssel viná Henrik ezt a' Fő Várat, mellyben hogy ő mint vendég három esztendő e-
lőtt meg játszátott volna Máthildistől, és Hildebrándtól az ő búbájofsától, pa-naszolkodik vala. De a' Tsáfzár több Vá-

rofokat, és Várokat által futtában meg kísértvén külömbféle reáütésekkel, midőn, mit jegyzett volna fel szivében, titkoltatna, véletlen Emilia uttyán előbb menvén, (k) 's Kanuziomot mostanában elhagyván, Romát irányozá, és meg szállá. El nem mellőzte a' Kánuziomi Afzfzonymnak gondvifelését: (l) oda is tehető oltalmazást előre küldött vala. Henrik jeles fortéllyal fogván a' Város megvételéhez: eleint tsudálatos némű oltalmazással vízfza veretett. Voltak a' Városban némely pártokok, kik hozzá tartának. (m) Ezek által tüzet vettetett a' Vatikánomi Épületekre, azt állitván, hogy melly időben az égés oltására történék a' Vároft oltalmazók, ő bé tőrné az oltalom nélkül maradt Város Kapuját. És láttaték szolgálni a' dolog. Már is innét a' lángba borult első paloták veszélyel fenyegeték a' tovább lévőket; onnat Henrik katonái a' falaknak fietének. Kétségefek fűgnek vala Máthildis félei, mellyik

k) *Domnizo.* l) *Crantz.* m) *Bertold.*

lyik felé fordítanak magokat; midőn egy tekintetre méltó ősz Ember, késődvén ök, fölökbe jöve; kiket a' bátyák oltalmára küldvén, egy maga az égéshez fiete. Mondani, és látni tsudálatos! azt ő egy kéz jellel meg állitá, és el oltá, elsőben a' szemlélőknek szava el állván az álmélkodás miatt, az után sokak kiáltása következvén a' szokatlan tsudára. El bámultak Henrik félei, és boszonkódván, Máthildis szeretője Varáslásának tulajdoniták. Sokáig tartott az ostrom: mellynek ki menetelét midőn a' Vitzé Királyné szorgoson várja Kánuziomban, több víg üzenetek után katonáinak győzhetetlen álhatatóságáról, végtére szomorúkat vett; hogy Roma el fogatott. (n) A' dolog pedig ilyen tsuda módon lett meg. (o) Közép nappal, midőn egyiránt a' meg szállattak, és meg szállók a' hartztúl és hévségtől el fáradván, testeknek nyugosztalására vették magokat, a' Vatikánumi kő fal, melly felől gondatlanabbúl őriztetik vala, hir-

telen fulyos űtésekkel verettetett volna. Fel serkenvén a' Várörzök, oda futottak volna: de a' kő fal azomban olly erős űtésekkel ostromoltatott, hogy meg szakadván, annyira való űtat engedett legyen, mellyen egy egy ember által mehetne. Elsőben az, ki főkép igyekezett a' bé menetelre, a' bátyák szakadáfitól, és ebből fel emelkedett porkód sűrűségétől el takartatván, 's a' repdező nyilak fellegétől a' bé meneteltől addiglan el tiltatván, rejtekben állott volna. Majd a' kővek és nyilak zápora között bé rohani láttatott volna ugyan azon Ifjú, ki az erős bátyát meg furta vala, elő hordozván bal kezében fénylő paisát, jobbjában a' Tsászári Zászlót; és szokatlan erejének, 's személléből is ki tetfző bátorságának nagy voltával el álmétkodtatta volna a' Romabélieket. (p) Ebben a' mind termetének, mind fegyverének méltóságával jeles Fejedelemben maga a' Zászló tartó a' Belga Márkió ismértetett volna.

na.

na. A' hozzá közelitő Romaiaknak rettegést hozott volna azon kópiával fene kedvén, mellyel minap a' hartzban olly nagy öldöklést mivelt vala. Az ő példájára, és a' bátyán szegezett Romai Sasra fel bátorodván a' serényebb Tsászáriak, rész szerént a' meg szakadt bátyán, rész szerént pedig a' bátyák oldalaira támasztott lajtorjákon, kitűl merre közelebb lehetett, utánna omlottak volna a' Városba. Úgy meg rettentek a' Várőrzők a' Sasviselőtűl, hogy kissebb munkájok volt légyen a' falon bé menő Tárfaínak, mint sem a' fel hágóknak. Innen ezek romlást, a' Romaiak futást tettek volna. Akkor meg nyittatott volna a' város kapuja. De ezen bé menni a' Tsászár illetlennek tartván, ditsőségesben a' bátya törésén győzedelmes (q) Sasviselője nyomdokit követni akarta volna. Tehát az ő parantsolattyára az erős bátyán olly térséges két Tornátz vágatott volna, mellyen jó rendben bé vezettetne az egész fereg: 's

igy

q) Pandulf.

igy meg vétetett volna *Leó Pápától* nevezett *Oroszlán Várofa*: (r) az után meg hódíttatván pénzrel a' Polgárok, az egész Város az ellenség hatalma alá jött volna. És már neki állíttatván a' hadak, vinák a' várat. Máthildis midőn ezeket értené, és hogy azon Márkiónak veszedelmes kezétől lett volna megént a' tsapás, hihetetlen fájdalommal gyötrődik, gyűlölségnek és szívetetnek kettőző indulatival hányattatik, és nem tudván tanácsot fogni kéteskedik, mi módon viherne segítséget *Roma Várának*. Egy módja vala, többi feregét *Romába* által vezetni: úgy veszedelmet szerezni láttatott *Kánuziomnak*, és birtokában lévő más helyeknek. Midőn ezeket észében forgattya, ime hozzá járula egy kém bizonytalan ortzával rettegven. Jelenti vala, hogy (s) nagy fokaságú had véletlen láttatott volna a' szomszéd *Mutinai mezőn*, és *Kánuziom* felé fordúlt *Zászlókkal* jöne valami *Márkió Vezérrel*. Ezek

melly

r) *An. 1084.* s) *Vita Ansel. Luc. Domnizo.*

melly hirtelenek és bizonyofok, olly tsudálatofok valának Máthildis előtt. Azomban azon Márkiónak, akár ki volna, béútéfe ellenzésére erejéhez képeft magát gyorsan készítette. A' fzerentsétől ósztónóztetvén, ragadva ingatának mindeket a' Kánuziomi fegyverefek; és, a' ki miben kéfedelmeskedne, abban árulni láttata Máthildis életét. (t) A' Tsáfzár titkon gyűjtette egybe ezen hadat a' Longobárdia Elsői által, és Máthildis ellen hirtelen vezettette, hogy a' hadakozás terhével nyomván, akadálózná Romának segétséget hozni. A' Márkió, ki ennek a' hadi indulásnak előtte vala, bizván magáinak fokaságában, és Máthildis részének kevés voltában, gondollya vala, hogy ezek könnyen meg győzettetvén, ő a' győzedelmes fereggel annak idejében jelen lenne a' Romai Várnak meg vivására. A' Mutinai mezőre jövén, Szorbára várát véletlen jövetelével meg fogni igyekezett: de reá érvén a' fetétség, kőrü-

rüle meg telepedett. Bátorságos lévén következő győzedelméről, sem árkot, sem fántzot Tábora körül tétetni nem i- parkodott.

(u) Mély étszaka vala, midőn tsendes lábbal és halgató hadi jelekkel oda repül a' szomszéd téren által egy marok, de válogatott Kánuziomi Lovas. Elől mégyen vala jeles tekintetű Vezér ferény paripán ülve, mellyet fris gyorsasággal forgat vala. Meg állitván a' fereget, a' mint éles elméjű vala és elől néző, a' hegyte- tejére hágtat. Erről és a' fetétségből a' Márkió Táborát nézni könnyű vala. Szél- lyel hevert a' földön fekvő katona; fény- lettek ritkán közben közben a' tűzek; nem hallatott Tábori zerdülés; nem lát- tattak vigyázók az állásokon; mindenütt jelei valának a' maga bizott és álomba me- rült hadnak. Ezeket gondoson meg vis- gálván a' Vezér, örvendezve magáihoz tér, el rendeli kisdud feregét, és ez üt- közetre kevéffel meg inti: (x) *Jertek vé-*

lem,

u) *Idem.* x) *Flore n.*

lem, úgy mond, *Vitézek! őszve koltzott ren-
dekkel és szivekkel. Az ellenséges Táborig
halgatva mennyetek. Ottan szavaitokat emel-
lyétek fel hirtelen, és Szent Péter nevét egy-
be kiáltván, rajtok robannjatok. Ez légyen
néktek jel a' bartzra, és jóvendölés a' győ-
zedelemre. Minnyájokat fel buzdíták u-
gyan a' Vezérnek ezen szavai, de fokkal
inkább az ősztonőzőnek szive és erőisé-
ge. Az ő gyorsaságát és bizodalját, mel-
lyeknek jelenségét el takará ékes Ortzá-
ján a' fetétség, ki nyilatkoztatá eleven,
de édes és gyenge szózatya. És tsak e-
zen egy jeltől ismérnéd Afzfzonymak.
Máthildis vala ez, férfiúi szívű Leányzó,
ki apród esztendeitől fogva férfi módra
neveltetett (y) és a' hadi Mesterségre ta-
nított. Meg kémlelvén ő szándékát ut-
tyát az ellenségnek, (z) azon nap kivezet-
te válogatott magát. Istenben bizván, úgy
rendelé, hogy, a' mint az alkalmatosság
adná, vagy a' meg szállott Várba segítség-
get vinne, vagy a' Márkióval fegyverrel*

vé-

y) Pigna, z) Florent.

végezne. Most észre vévén a' meg szál-
lóknak vigyázatlan bátorságát, ezt úgy,
a' mint vala, maga alkalmatofságára
magyarázá. Mégyen vala ellenek fé-
lelem nélkül, csak azon egytől félvén,
hogy Márkióra útne, talám a' Belgára,
nem tőle való félelemből, hanem hozzá
való fzeretetből. A' minapi jó barát-
tyát, noha most ellenségét, nem gyűlöl-
hette, inkább is akarna más Márkiót ta-
lálni, kit el nyomna fegyverével. De
veszedelmes hadi kotzkán forogni láttya
vala magát, mellyel ha hivatalyát el hagy-
ni nem akarja, magának kellefsék vesz-
ni, vagy azon iparkodni, hogy amaz
veszfszen el. Tehát reá út az ellenség tá-
borára. Henrik féleit, a' hol ez ismé-
retlen és rettenetes zendülésre hirtelen
fel verődtek, előízer a' rémülés, az u-
tán annál nehezebb félelem fogta el, hogy
nem tudták, mitől félnének. A' fetét
étszaka az irtózást kettőztette. Az el-
bámultak sem fegyvert, sem szaladást nem
lelhettek, sem más egyéb módon ma-
gok-

gokkal nem tehettek. A' zaj, kiabálás, fegyverrel kőrül zengő, és mindent, a' ki hogy elejbe került, földre verő Máthildis, a' sebefeknek, és halóknak nyögéfi a' fetétségben mindeneket bé tóltóttek zenebonával és rettegéffel. Senki-nek parantsolattya nem érkezhén, mint egy szív fenyvedés fogta meg mind a' Henrik részére lévőket, a' Márkión kivül. Ez (aa) hirtelen fel serkenvén, 's fel kapott kardal és paifal ki rohanván sátorából, mivel a' Vezér hivatallyát nem lehetne, a' Katonáét meg mutatta. Kőrül vétetvén jobról balról az ellenségtől, egy maga és ifméretlen a' fegyverek között, már mellőzhén, már ellenezvén a' tsapáft, mind addig meg állotta, méglen sebeket vévén, el nem esett. El estek mások is nem kevesen, el széledtek, és fzaladtak a' többiek, a' Tábor egy nyomban el fogatott. Fegyverek, hadi Zászlók Sátorokkal, és minden Tábori készületekkel, s' öt Száz Lovakkal együtt hat

D

szá-

aa) Vita Anf. Luc. Donnizo.

százados, \ Száz Longobárdiai Fő Nemes, és a' Pármai Püspök Máthildis hatalma alá jöttek. A' Kánuziomi Afzony három Katonája hijával, meg vette a' mezőt és diadalmat okofságának, 's erőségének tetézett ditséretivel.

Majd a' ditsőség szekerén Szorbára Várába diadalom gyanánt mégyen bé a' Városbélieknek magok szabaditójokat hirdető ditsóítések, és tapfolások között. Akkor az ő erősege olly ditséretekkel tiszteltetett, mellyek közül mások más Iróktúl emlékezetre hagyattak. Hármon közülök Máthildisnek baráti valának. Első a' kegyelem nyerések Előljárója, ki jelen volt az útközetben, hirdeti, hogy Máthildis (bb) vitézen, fő heven, Afzonymoknál szokatlan módon, és férfi felett vifelte magát, 's majd semmi veszedelemtül nem tartott. Ugyan is a' hatalmakok közül kitsoda vezette valaha, úgy mond, mint ő maga hadát? A' másik Domnizó Vers költő, kinek munkája

mái

bb) *In vita Anf. Lucens.*

mái nap is fen vagon, a' Vitzé Királyné dolgairól historia gyanánt irt verseiben éneklí; hogy Máthildis éjel nappal hartzolván, győzedelmekkel fénylett, és nevezetesen Henrik féleinek Szorbára mellett való tsapásával. A' harmadik Hugó: (cc) méltán férfira termett Leányzónak nevezettség, úgy mond, ki szívbeli bátorsággal a' férfiakat is fellyül multa. Ezekkel majd egy idő béli Málmesberi is írja; hogy Máthildis erős férfiakból kézfizített hadat vezetett a' hartzra, nem különbözvén a' régi gyors Amázonoktól. Szintén ez időbéli Frízingiai Iró is emlékezetre hagyá, hogy ez leg erősebb Fejedelem gyanánt lett volna, és olyan, mint egy Debora. Minapában egy Florentziai Iró (dd) nem kételkedett felőle ilyen forma szókkal irni; hogy Máthildis maga lelki tsendefségének mindenkori nyugodalmával úgy őszve szerkeztette a' férfiakat illető hadi bátorságot; hogy ennél vitézebb Aszfzonyságot nem adhatna a'

história. Mellynél sem kevesebbet mondani nem akart, sem nagyobbát nem mondhatott a' jeles Iró. A' győzedelmes Amázon a' Város bélieknek e' féle őrvendetes kiáltáfi, és a' foglyok foházkodáfi között bé vitetett Szorbára Várába. Tekéntetében és vifeletében minden tetézve volt illendő felséggel. Együtt eleven és vidám szemei fényét körül forgatta a' tisztelőkre, közép szerével a' közfőnekek el fogadásának, és fen tartott önnön méltóságának. Maga vifeléfe és reá tartása nem fel fuvalkodott, hanem olly szeléd és katonás vala, hogy a' foglyokat is álmélkodásra hozná. Sajnálni valónak mondják vala, hogy Máthildis ama' búbajastól meg vesztegettetett; egyébként jeles Hertzegi Afzfzony volna, 's méltó, ki szemérmetes lenne. De a' Polgárok, és azok közt jeles hitelű Lánfránk Nemes Lovas, hirdetik vala, hogy az ő Királynéjok minden némű erköltsel, de főkép erősséggel és szemérmetefséggel tekkélletes mind a' két emberi nemnek ditsé-

retivel ékefittetne. Ő sem a' gyalázatokra meg nem indulván, sem a' ditséretekre magát fel nem fúván, melly igen örült, hogy győzött, olly igen akará, hogy kegyefségéhez képeft vér nélkül győzött volna. Tudni illik a' nagy sziveket nyomban követi győzedelmek után a' meg győzött ellenséghez való kegyefség. Gondja volt a' meg sebesült Tsászfáriak egétségekre, de főkép a' le veretett Márkiónak életére. Kit nem látván, és azért kerestetvén, a' hol a' holtak számában találatnak lenni hallá, fájdalomba esik. Az enyhité fájdalmát, hogy ezt a' Márkiót nem a' Belga Zászlótartónak, hanem más Márkiónak, és nevezettel Obertnek találá lenni.

De nem foká tartott szomorúságának szünete. Már ez előtt homályos hirrel hallatott, hogy, nem tudom, mitsoda szerentsetlen történet érte légyen Romában azt a' Sasvifelőt egy föld alatt lévő pintzében. De ennek addig hitele nem volt; mivel az a' szerentséjek a' nevezetes fér-

fiaknak, hogy gyakran halálos firtól is vízfza jőjenek e' világra. De ez az után másoktól is erőfittetett. A' Rabok ez iránt kérdeztetvén, zúgolódva feleltenek, hogy a' leg erőfőbb Ifjat, midőn fegyverrel nem lehetne, Romában kétség kívül méreggel győzték volna meg. Most halálofon fekünne, vagy már meg is holt volna a' méregben, mellytől meg veztetett ama' Máthildis kedvesének ravaszágával, és minden ellenséges rofznál nagyobb gonofzságával. Rendit kíváná Máthildis a' dolognak hallani; mellyet tudván Lánfránk, e' képpen magyarázott elő: hogy a' Belga Márkió, midőn a' minap meg szakasztván Vátikánum falát, Romát el fogta, heveskedvén a' győzedelemmel, és munkával, az útfzákon és báftyákon, kiket melly felé vífzen vala a' félelem, üzöbe vette volna az ellenséget. Meg izzadván az ellenséges vértől, és testén le tsorgó verétéktől, 's mindenütt hátokon lévén az előtte futkosóknak, bé rándult volna egy föld alatt

lévő pintzébe történetből; ottan lappangó veszedelmet talált volna. Ki menvén innét, noha semmi sebet nem vett az ellenségtől, szinében változni, fegyvere esni, ina szakadni kezdett volna el annyira; hogy firánkozva vinnék visszsa karjaikon az óvéi sátorába közel Tiberis partjához. (ee) A' rofznak ezen okai, vagy ezek közül egy lett volna; hogy ott ellenséges mesterség által méreggel kevert boros hordóra akadván, abból gondatlan ivott: fel hevült teste a' föld alatt lévő hideg pintzének friségétől hirtelen megrekett: végtére a' Tiberisből ki gőzlő páráktól meg üttetett volna. Amaz első okot a' méreg iránt Henrik félei irigységből hirelnék, azt is ide toldván, (ff) hogy azonnal más tizenegyen is el vesztek legyen. Az bizonyos volna, hogy a' Márkió nyavalyába esett, majd elhulván hajai és körmei, meg difztelenített; az után szinére lafsú, de mérges, és szünetlen hideggel bágyadna. Ezeket

D 4

hal-

ee) *Malmesb.* ff) *Pegavien.*

hallván Máthildis, lankadt szível félre vevé magát a' tekintet elől. Lánfránk, Domnizó, és más körülé forgók valamint a' Zászlótartótúl vett tsapáfokat igen nehezen viselék; úgy, minek utánna vagy majd meg válandó volt, vagy már meg is vált e' világtól, kitől félhetnének, minden közös ellenkezéseket le tevék a' jeles hadi Embernek nyomorúságával. A' haragot könyörületességre változtatván, emlegetik vala magok között győzhetetlen erejét, és vitézül viselt dolgait az Ifjúnak; ki valamint szép erköltsével, úgy szerentsétlen esetével nevezetes volna a' példára. De Máthildis mélyebben meg üttetvén, minémű indulatok habjával hanyotott légyen, illendő betsüre nem tétethetett, hanem kevés belső tanátsofitól, kik azoknak egy más közt lévő dolgokat kezdetétől fogva tudták. Sze-
mei előtt forgott Máthildisnek haldakló kedves ellensége, a' ki együtt minden legnagyobbal rettenté őtet az egyenetlenség-
ből, együtt biztatá a' hihető jövendőlés-
ből.

ből. Magára is terjedni érzette a' búbá-
jofságnak gyalázattját, midőn az alakos-
nak mind fzeretetebe merűltek, mind
szolgálattjával éltnek hirdettetik vala.
Illy szorongatásiban fájdalmát meg nem
szűntetvén, hanem meg győzvén az A-
mázon, új gondokba zavartatott a' Ro-
mából visszfa térő Tsászárnak hirtelen
jövetelével. Nem kételkedik vala, hogy
Henrik Szorbára falai alatt vett éjeli tsa-
pását, ha lehetne, meg bofszozná. Az-
ért minden tehetséggel hozzá látott; hogy
a' fel gerjedtnek öldöklését meg tzáfolná.
De már nem hartzhoz készűl vala Hen-
rik, hanem (gg) Német Országba visszfa
menni fiet, el hagyván Roma Várának
meg szállását. Kéntelenitette őtet el men-
ni mind a' Máthildis Vitzé Királyné ré-
szét követő Gvifzkárd Robertnek el ér-
kezése, mind pedig a' Szászoktól Német
Országban választatott új Tsászár, ki el-
len fietni kell vala néki. Szomorú tekén-
tetű vala Henrik Táborának állapotja.

Szégyenlette, hogy Romától el állot volna mint egy meg szalasztatott, el vesztvén a' dőgleletes hévség által a' Romai erőtségnek minden fegyveresit, és a' Sasviselőnek életéről tsak nem kétségbe esvén. Új gyalázatot vett Szorbára mellett Máthildistól, és boszszú állás nélkül hagyja vala.

Konrád a' Tsászfár fia, soha elég képpen nem ditsért indulatú Hertzeg, fő képpen fájlalta, a' Sasviselőnek, leg kedvesebb főnek egészségtelenségét. Vala Konrád virágzó idejével tetfzetes, személlýével és lelki testi ékekségivel, mellyekért a' Belga Márkiót szereté, maga is szerelmes. Leg kissebb ditséretének mondhatni, hogy Henrik Tsászfár magzattya volna. Fegyverek tsattogáfi közt születt, Táborban nevedett, fok eseteken által került, a' Tsászfári Birodalomnak reményére élemedett. Első 'zengéjétől fogva fegyver viselő, minek előtte elől mehetne, elől járt, három esztendő s Korában a' Brabantziai Lothária Vitzé Királ-

rállyának tétetvén a' Tsáfzártól. Innen kezdde terjedni benne a' jó akarat a' Belgákhoz, szeretet a' Belga Márkióhoz, de leg inkább öregbedni a' véle való édes nyá-jaskodásból, viselt dolgainak hiréből, és végett az ő tekintetéből. A' Belgának jámborsága is meg illeté apródonként a' gyermek Hertzeg szivét. Nem is ditsérhetek semmit jobban a' Sasviselőben, mind azt, hogy a' fiatal esztendőök 'zengéjében a' Tábori szabadság és a' rendetlen gyönyörűség után lázzadott Tsáfzárnak példája közt is mindenkor a' jámbor és tiszta erkölcsöt szerette, éppen nem időkhöz szabott Ifjú. Konrád vagy Berta Annyának intéséből, vagy maga indulat-tyából ennek tekéletes erköltseire veté szemeit. Valóban mint egy a' Sasviselőnek példájára képeztetvén a' rosz mester-ségekhez tudatlan, (bb) már akkor jámbor, szemérmes, és nagy szivű fejedelmet ígér vala, a' kit az után mutatott. Erdei multságban, tsinos fegyverekben

és

és Lovakban, nem a' Lakodalmakban, és több e' féle gyönyörűségekben találta kedvét. Melly ditsérettel fenkihez nem olly hasonlatlan, mint Attyához; fenkihez nem olly hasonló, mint a' Sasvifelőhez. És ezen erkölcsöknek és indulatoknak meg egyezése nem tsak gerjesztője, de kötele is volt a' barátságának. Ez a' szives egyesség azzal szorosban vala le kötve, miólta Konrád maga idejéhez képest által érté, mivel tartozna a' Sasvifelőnek a' Tsászárnak, mivel ő a' Tsászárnak örökösfe; annyival tudni illik, a' mennyit ki fizetni nehéz volna: mert olly állapotban, mellyben el vész vala mind kettőnek Birodalma, vagy igazábban a' Szakfzoniai Győzedelemmel már el veszett vala, azt a' diadalmas Belga, meg ölvén Rudolfot, mind kettőnek meg térítette volna. Innét Konrádnak nemes szivében fel gerjesztette a' szeretet tüzét a' háladó emlékezetnek és fájdalomnak értelme, mellyet baráttyának nyavalyája hozott vala. Derék indulattyának semmi jelenségét el nem mulat-

latta a' barátságos Hertzeg. Szüntelen környékelte a' beteg ágyát, és tőle femmi fáradságát nem fajnálta. Minek utánna az Orvosok minden mesterségeket hafizontalan próbálván tanátslották, hogy vízfza vitetne Belgyiomba, ha valahogy fegettetne az othon való égtől, és ezt parantsolta volna a' Tsászfár, Konrád a' nyomorúságos Ifjútól el nem válhatott. Elméjében forgatta ditsőséges tselekedetit, és hogy a' Tsászfárhoz, 's ő hozzá tett annyi érdeminek, 's el annyira halálos vezedelemig űzött munkájának femmi jutalmát nem vette volna. Már szörnyű betegségben finlódván, tőle meszfze el vitetne, és, a' mint a' jelek valának, többé nem is láttatna. Ezek közt sűrű könyhullatásokra áradván a' Tsászfári Ifjú, magán kívül vala, és végső ölelésekkel illetvén, attul hogy el válna, nem tehette. El fem is vált előbb, hanem mikor tovább véle nem lehetett Attyához tartozó kötelefsége mián. Követni kellett vala néki a' Tsászfárt, kinek Birodal-

ma ifjút meg hanyatlott Német Országban, 's azért is hadat indított a' Szászoktól Tsászárrá emeltetett Ardvonnabéli Szálmai Gróf Herimán Lutzemburgi Grófnak bátyja ellen. Ezen hadakozásban az Ifjú Hertzeg Konrád, ideje felett való gyors maga vífelésének fok szép jeleit adta. Kétséges volt a' hartz ki menetele. Véget vetett Herimánnak halála, kinek Nemes vére, és Tsászárhoz méltó erköltsi ditsőségesb halált érdemlettek volna. Ez, (ii) hogy az Erősségbéliek hűségét próbálná, midőn ellenség gyánant bé tsap tulajdon Kastélyába, né melly Afzszony malom követ botsátván fejére, őtet életéből ki végezte.

Konrád azomban meg nem szűnt gondolkodni, és tudakozódni Márkió Barátyjának élete 's egészsége felől. Azon előbbi hidek lelésben tartatni hallá fájdalmának nem kitfin öregbedésével. Mindazonáltal minden alkalmatofsággal azon vala, nem tsak hogy szerezetét meg bi-

zonyítsa; hanem vizson kegyelmét is megmutassa. A' kik vizsza vezették a' Márkiót Belgyiomba, befzellék a' Tsáfzárnak és fiának, hogy láttak légyen ott mind születésével, mind lelki testi ékefségivel tündöklő némely Adelaida névű Leányzót. A' ki tekintetének, és szép maga vifelésének méltóságával leg hasonlőbb volna a' Sasvifelőhez, (kk) kinek huga vala. Olly kegyes indulattal szánakodna, és olly ékeffen siránkozna bátya felett; hogy tetfzetes személljét fájdalmával is kellemeztesse. Igen meg tetfzett ez mind a' két Fejedelemnek, de külömben a' Tsáfzárnak, külömben a' fiának. A' Tsáfzár hajlandó lévén a' szerelmekre, halván Adelaida szinét, leg ottan fel gyuladott: ellenben Konrádnak vagy első, vagy az elsők közül egy ditsérete vala, a' szemérem példájában követni kedves baráttyát a' Sasvifelőt. Nem is tetfzett volna a' tisztaságos Ifjúnak Adelaida maga ékes személljével; ha tsak ezzel és e-

gye-

gyetemben jámborsággal bátyját nem rajzolta volna. Ezért a' nevezetért, hogy az ő huga, és bátyja erkölcsinek hasonlatosságáért érdemlett Konrádtól kedveltetni. A' Császár, ki költözvén minap az élők közül Berta, hofzfú ideig házastárs nélkül nem lehetett. Számos, és mind fő nemű Kis Aszfzonyok vágytak illy nagy reménségre, és a' felséges Aszfzonyi szereztsét és nevet ölelgették. De egy a' többit maga indulattyával, és Konrád ajánlásával elől haladta. Nem is kétlem, hogy ez baráttya kedvéért igyekezett, a' mennyire telhetett, mások előtt annak Hugát illy nagy méltóság tezejére emelni, az ő szépségének és erkölcsének Attyánál való ditséretivel. De Henriknek az már önként is felette megtetfzett vala. Mire nézve bizonyos nap rendeltetik a' menyegzői pompára. Ezen időnek el végzett jeles örömére nem volt elég jó baráttyának Hugát fel magofztalni; ha tsak magát is felségesb garáditsra nem helyheztetné. Igaz szerezetének 's

hál'

hál' adó szivének nyilvánobb zálogául nem máffal, hanem maga méltóságával akará őtet fel ékesíteni. A' Lotháriai Vitzé Királyságból maga le tétetni nem tsak kívánt, hanem kért is. Meg nyerte Attyától, hogy beteg baráttyának adatna az a' nevezet: melly, ha a' halált el kerülné, vigasztalására és ditsőségre, ha pedig meg halna, leg alább halotti tisztességére leendene. Henrik azért Koloniában felséges pompával (ll) házas tárful veszi magának Adelaidát, kit azután Prákszednek nevez; és (mm) azon időben ennek bátyját Lothária Vitzé Királlyává teszi. Nagy készülettel ment véghez a' menyegző; lakodalmak, és Lovas játékok tartattak; mellyekben a' mint Henriknek Felsége, úgy Prákszednek ékefsége, é Konrádnak jobbkezúsége fzembe tűntek. A' menyegzői vigafságok közt (a' mint szokott) fok beszéd forgott a' Fejedelmek házafságiról, és nevezet fzerént Máthildisról, kiről mondaték, hogy meg

E

hal

ll.) Dodechin. mm) Sigeib. An- 1089.

halván a' minap búbájosa, szivét a' megnyegzőre fordította volna. Több Királyi vérből eredő, és mindenek vélekedésével tekintetes erkölcsű Uri Ifjak kérésén őtet, Kofarat vettek volna. Olaszországban nagy gazdagsággal biró Guelfó, (nn) a' Tsehek Hertzegének fia, hozzá utolszor érkezett volna. Máthildis hajadon életre el szánt szível lévén, érint ezt is meg vetette, de hihető, hogy végtére ehez kötelezte volna magát. Rettenetes haragra fakasztá ez Henriket, meg gondolván, hogy Guelfó, és Máthildis már az előtt ellenségi, most őszve kaptsolt kintsel és szível meg vastagodtak volna erejekben. El végzette azért Olaszországba vizsza menni, és új hartzal boszszút állani mind a' kettőn. Ezt Prakszednek meg ígérte, és fenyegette Máthildist, hogy az Olasz Országi birtokot tőle el ragadja. Igen sokáig motskolta volna egy fegyverkezett Alfzony a' férfiúi fegyvert nagy szemtelenséggel. De

majd

nn) Bertold.

majd véghez vinné, hogy (oo) a' Kópia
's kard helyett tőt, és rokkát (inkább
kezéhez illő fegyvert) forgasson Prák-
fzed Tsászárné szolgáloi
között.

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

HARMADIK KÖNYV.

Második Olasz Országgi háború.

AZ imigyen nevelt haragból, a'
mint áltál látta a' két Udvar,
más új háború támadott O-
lasz Országban: melly ke-
ményebb volt az előbbinél mind tsapá-
fokkal és árultatáfokkal, mind pedig a'
Tsásfár és Máthildis Udvarainak nagy há-
bor-

borgásival. Olafz Országba jutván Henrik, (a) meg szállya Mántuát. Majd Máthildis is meg mutattya Guelfóval magát, és fel készült feregét a' szomszéd hegyen. Előre meg intetvén az ellenség béjöveteléről, jó rendelést tett (a' mennyire érkezett) a' Város oltalmára. Most azon hegynek kerületiből, mellyre helyeztette Táborát, a' következő hadi dolgoknak jól végbe menendő alkalmatóságira intézte az Amázon magát. Öfzve ütköztvén Henrik féleivel, gyakortább való apró hartzok attett, az ellenség ellen ki ütő Város bélieknek segítséget vitt, egyfzer is, mászor is a' Városba segédő seregeket küldött. De kinek szive soha el nem esett, hozzája a' meg szállottaknak hűsége a' Városban, és az Előljáróknak a' Táborban meg fogyatkozott. Azomban meg tudta vala a' kémektől, hogy Henrikkel jelen volna Konrád a' Város meg szállásában, (b) ide hozatott volna Prákszed Tsászárné is; de ennek Bát-

E 3

tya

a) *Ann. 1090. Donnizo.* b) *Gerbohus.*

tya a' Márkió, ki a' minap Lothária Vitzé Királyává tétetett, meg nem jelenne, hanem ő helyette Obert névű jeles Ifjú Szorbáránál meg öletett Márkiónak fia emeltetett volna a' Sasvifelőnek tífztségére. Mellyekből által látható volt, hogy a' Belga Vitzé Király vagy még is lenne, vagy már nem élne, (melly kefer ves vala Máthildisnek) külömben Hugával meg jelent volna. Mántua (c) hofzfú ideig szorongattatván, végre, hafzontalan igyekezevén oltalmazni Máthildis, (d) pártütéssel fel adatik a' Tsáfzárnak. Ki olly nagy Vároffel birván, fegyver rettenéssel, és álnoksággal mégyen koborlani, és Máthildisnek minden birtokát rontani a' Pó Vize mellett. Itt Mántuán kivül az erős Helységeket, Gubernulát és Ripáltát el fogja. Onnét a' Pón túl meg szállatván Minervia, magát fel adja. Ezek után téli szállásokra botsátván hadának nagy részét, a' többit mint elég teherőt által vezetvén a' Vizen, közelebb

moz-

mozdittya Máthildishez. Mellyeket ő meg tudván, maga alkalmatofságának tartá, és leg ottan ahoz fogni fűkségnek gondolá. Bé szóllittya Hugót, egyet az Előljárók közül, és elő jelentvén néki, hogy őtet mint tapasztalt hűségű és erőfűségű Férfiat választotta volna, a' ki győzedelmet szerzene, nyilván teszi az alkalmatofságot, és maga tanátsát az ellenségnek le nyomására véle közli. Reá biz ezer válogatott fegyveres férfiat, egész hadának szinét, 's hű halgatást és ferénységet parantsol. Ez mindent meg igérvén, semmit bé nem tellyesített. Titkon a' Tsászárnak kedvezett a' pártűtő: kinek a' dolgot ki nyilatkoztatta, és időt engedett számosb seregeknek őszve gyűjtésére. Kikkel Henrik Máthildis féleire űtvén, rész szerént le verte, rész szerént rabúl vitte, kevesen a' közel lévő berekbe vévén szaladással magokat. Fel tenyűszű kikeletkor azután tűzzel vassal indult eműszteni Guelfónak és Máthildisnek

helységet. (e) Maga hatalma alá hajtván Maurello, és Alfredo névű Városokat, *Mons Bellushoz*, vagy : Szép Hegyhez, nevezetes fő Városhoz szállítá hadát. Majd ott terem Máthildis, le telepedik nem meszfe, és bé küldi a' Városba az óltalmat, akár mint igyekezne Henrik meg gátolni. Ezeknek vitézi ereje, és Máthildisnek gondvifélése által egész nyáron ki huzatott a' Városnak meg szállása. Im' azomban a' Tsászfár Táborába hire érkezett előbb egy nagy segétségnek, az után ott termett derék számu sereg némely hatalmas férfinak, a' Tsászfár kiváltképpen való baráttyának, és ez időben nagy nevű Embernek Gibertnek vezérlése alatt. Innen fokban meg rettentek Máthildis félei közül. Mennél hamaréba' békeféséget ingatni, ha mi módon meg nyerhető volna, gondolkodtak; mellyre hajlának a' többiek is, a' hadi nyomorúságotúl szorongattatván. Úgy láttatott, hogy a' Vitzé Királynénak kedve ellen is kíván-

ni

ni kellene azt, mint neki szükséges dolgot. A' Tsászárnak maga is ohajtá a' békeséget. Meg kínálá Máthildist az el fogott helységekkel, és maga további jó akarattal, ha a' háború le tsendítése után arra birná magát, hogy Gibertet kedvébe fogadná. Régi versengése, és ellenkezése volt Gibertnek Máthildissal. A' ki noha az embert sok és nagy okokból gyűlölné, mind az által, hogy a' Tsászárnak, és a' hofzszú Táborozást meg únt Népek eleget tenne, nem ellenzett egynehány bölts férfiakat Kárpinetomba egybe hijni a' békeség folytatására. Meg szüntek azonban Szép Hegynél minden hadi villongások, és szabadabbak lettek az egymáshoz való jövedelek, és köz beszédek.

Szintén ez idő alatt némely isméretlen Lovas, kinek valóban szükséges volt meg nem ismértetni, azon Tábor felé igyekezett. Követték őtet a' feregek: de mivel ő el fiettette volna úttyát, és titkon kívánná lenni maga jövetelét, 's tanácsát, hihető, hogy őtet minnyájon olly

gyorfan nem is követhették: és úgy parantsoltatván, már távul maradoztak a' berkes helyeken, már a' járatlan és étfzakai útakon el szélledve alattomban mozduhtak; maga pedig elől ment egynehány válafztott fegyvereffel fzeméllýének titkon tartására alkalmas őltőzetben. Nagy volt ezen Lovasnak termete, nagyobb bátorsága. Tetfzetes ortzája, de bizonytalan, mint fel indult, és magát karozó Ifjúnak ugyan, a' ki erőszakos indulatit, a' fájdalmat, haragot, fzerelmet elégen el nem nyomná, és fzeretlen nagyot forgatna elméjében. (f) Ő olly dolognak fogására igyekfzik vala maga különős feregeivel, melly egész Európának ereje által is alig volna véghez menendő. Most ezen tanátsának, mellyre foza elég nem volt, kéfedelmet vetett egy túrhetetlen bozfzú, mellyel igen ingereltetik vala. Ezt meg torlani, és haragját ellenségére ki őnteni jőve. Alkalmatofságra vigyázván a' bozfzú álló (most így neveztefsék)

fem

f) *Lipfius.*

fem Máthildisnek, sem Henriknek Táborába nem tért. Rejteekben kívánván maradni, és helyben ki tanulni, mind a' két részről mi tévők volnának az ellenségek, úti tárfait hol ide, hol amoda küldé kém- leni. Volt ezen számban (g) egy Nemes új Vitéz, ő hozzá való hűséggel és szere- tettel különös, kinek szolgálattyaival ki- vált képpen éi vala. Az új Vitéz az ú- takon, a' vendég házakban, mihelyt tit- kos beszédre alkalmas Embert talált, leg ottan Vezérének tzellyához valamit ki venni igyekezett, mesterségesen hoz- ván bé hol Henrikről és Gibertről, hol Konrádról és Prákfzedről, máskor ismét Máthildisről a' beszédet. És hogy maga személljét inkább el titkolná, 's tsendes halgatással, a' miket tudni kívánt, mások- tól ki fajtolná, a' miket tudott is, távul vetvén kezdetet, elő beszélleni engedé. Hallya, hogy Konrád Attyának Táborá- ból ki költözött, Prákfzed Tsáfszárné tá- vul volna. Amaz a' Szabaudiaiak ellen

kül-

küldetett; ez hová ment légyen, közön-
ségesen tudva nem volna. Henrik, Gi-
bert, és Máthildis felől mások másokat,
és a' részeselek kedvekhez képest külömb'
félétet beszéllettek. Henrik félei igen
ditsérék Henriket és Gibertet: Máthil-
disról ellenben mondák, hogy ő az előtt
ugyan tekéletes Leányzó lótt volna; de
már úgy el ámittatott volna a' meg veszt-
ő búbájoftúl, hogy kételkedni lehetne,
ha nem volna e' őrdönges maga is. Minap
valóban Kantaires Kofa módjára, midőn
Kánuziomban volna, a' magos levegő é-
gen egy el fogott Lánfránk névű katoná-
jához meszfze által vitetett, 's azt tsudá-
latos mesterséggel a' lántzbúl fel óldotta
volna. Az új Vitéz minek utánna a' mi-
ket hallott, maga Vezérének hirül vitte
vólna, igen fel inditá szivét és kívánság-
gal tólté, hogy erről, és más e' féle dol-
gokról magát Lánfránkat hallaná. Nem
is volt nehéz az új Vitéznek a' véle va-
ló beszélgetésre módot szerzeni, a'
háborúnak ideig tartó szünete alatt.

(b) Pio-

(b) Piola vólt más nevezettel Lánfránk, érdemes személlye a' Nemes Lovas Rendnek, szívbeli erőtségével, és Máthildishez való hűségével igen nevezetes. Kihez az új Vitéz emberségesen bé jelenvén, minek utánna értésére adta, hogy ő most egynehány tárfaival együtt a' vitézség kedvéért jött volna Olasz Országba, egyből másba lépve tudakozódik vala az Olasz Orzági hadakozás okáról, és folytáról. Meg szeretvén Lánfránk a' Vendég Ifjúnak indulattyát, mellynél tetszetesbet nem látott az időbéliben, őtet Tárfaival, a' mint szokott másokat, Máthildis részére szegődtetni iparkodott. Meg nem felelhetek, úgy mond, a' te kérdéfidnek helyessebben, mint ha Máthildis, és a' Tsáfzár között támadott vízfza vonásokról rövideden kezdetétől fogva elő hozódom. A' miért ha néked nem unalmas, nékem kedvesb semmi nem lehet, mint győzhetetlen Hertzeg Aszfzonym ellenséginek hamis nyelveivel meg homályosított

fitott dolgait nyilván tenni. Minek utánna azon beszédet igen is kedvesnek lenni mutatá szóval is, tekintettel is az új Vitéz, ilyen módon kezdé szólani Lánfránk.

(i) A' Napnyugoti Tsászárok (a' mint tudod) három Országot birnak; úgy mint Németet, Olasz, és (hogy úgy nevezzem) Belgyiomit. Ezt az utolsót, melly Skáldis, Rajna, és Mósa Vizek közt nagy darab földre nyúlik, Lothárius Király már az előtt maga nevérol Lotháriának nevezte, Lotháringiának, azaz, Lothárius Országának is hivattatik közönségesen. Ezek közt Német Országot a' Tsászárok önként Kormányozzák, Belgyiomot Vitzé Királyok által, kiket Hercegeknek nevezünk. Belgyiom most két részre osztatott; mellyek közül a' felsőbb Mofellánának mondatik, az alsó Brabantziát is magában foglalván, (k) tulajdon képpen fen tartya Lotháringia és Lothária Országának nevét. (l) Attya Máthildis-

i) *Primordia Matbildis, & Godefredi Bullionii.* k) *Lamb. Scb. Fulch. Carn.* l) *Domn. Ann. 1046.*

disnek Bonifátzius vala, Olasz Ország Vitzé Királya, a' vagy Hertzege, a' Fő Olasz Rendek között könnyen első; a' régi Longobárdiai Királyok Véreiből a' Tufztzai Márkiók által származott. Anya (nem különben nagy nembéli) Beátriksz, Mosellána második Friderik névű Hertzegének és Bárria Grófjának Leánya, Fekete Henrik Tsászárnak Rokona. Mert Beátriksz, és Fekete Henrik két testvér Leányoktól születtek, Beátriksz Máthildistől, Fekete Henrik Gifszától; kik édes Leányi voltak a' Svábok Hertzegének Hermánnak, és Gerbergának, kit Konrád a' Burgundiai Király, és Máthildis Frantzia Aszfzony nemze. Fekete Henriknek fia a' mostani Henrik Tsászár Beátriksz Aszfzonyt Korosabb idejére nézve Attya Nénnyének, Máthildis Amázont pedig Attya Nénnye Leányának szokta hini. Bonifátzius Vitzé Király az élők számából ki kelvén, Beátriksz magát gyenge magzattal (kettőt nevelt Máthildisen kivől) olly nagy istáp nélkül

kül hagyotnak szemlélvén, férjhez menne maga viselésének hírével tekintetes Godfred névű Belgához, alsó Lotháriai, vagy Brabantziai Vitzé Királyhoz. Kivel Belgyiomba menvén el jegyzé az ő fiának Gothilónak akkor kilentz esztendőben járó leányát Máthildist. Ott az egybe gyült Udvari Nagyok előtt szépen tetfzeteskedtek, a' gyermek házasok; de kikben femmi gyermeki nem volt az esztendőkön kivól. Elő adá magát egy alkalmatoság, hogy láthatóvá tennék már azon gyenge idejekben adakozó sziveket. Szüléjektől (m) tett némelly Istenes adakozásnak erőfitésére elő hivattatván, szemre jöttek tekintettel, tsendes és vidám magok viselésével jelesek. Egyenlők voltak esztendőkkal, hasonlók indulattal, és elméjek elevenségével; de nem együttteknek természetével. Ajánlotta Máthildist ékes személlyének méltósága, kiben már akkor mindent szerezhetnél. Gothilótnél alább nyomta testének alatsfonysága,

ga, melly a' gyermekben is ki tetfzõ va-
la, de nem tfinatlan ; hanem a' hol a' gör-
beség látfzott. De olly õfzve szerkez-
tetett lépéffel, és eleven szivének vidám-
ságával járt ; hogy artzulattyából tündõk-
lõ lelki ékefségi testének dísztelenségétõl
reá tekintõknek szemeket sziveket mind-
járt el fordítanak. Középre mentek va-
la a' jegyefek magok kõzt õfzve kaptsolt
kezekkel, mellyeket majd egymástól el
vonván, azon Nemzet szokása szerént az
adakozást jegyzõ táblára tevék mosolygó
tekéntettel. Nem kételkednél azért õ-
rûlni a' Nemes párt, hogy Istenes adako-
zásoknak elõ jelenségét már akkor adni
engedtetett. Melly ditséretnek, mint e-
gyéb jóságoknak nemével is, fénylettek
azután. Azomban ez a' kettõs szövetség,
mellyet Beátriksz magának és Máthildis-
nek jövendõbéli erõségére lenni remén-
lett vala, leg ottan fok háborúságokat
nemzett. Viszfa térvén Belgyiomból
Leányával Máthildiffel, és ezen nevezetû

őreg Annyával, (n) meg látogató Fekete Henrik Tsászárt, minek utána bément Olasz Országba. A' Hertzeg Afzonyok közelebb való vérséggel érven a' Tsászárt, és őtet betsület okáért látogatván, semmit, a' mitül félhetnének, az ő udvarában lenni nem véltek vala. De idegenebben fogadtatván, majd a' test öröktől is meg környékeztetvén, (o) Raboknak lenni érték magokat. Meg tsapá őket más fájdalom, midőn meg tudták, hogy Udvari katonák mentenek a' Tsászár parantsolattyából Kánuziomba, kik (p) Máthildisnek gyenge Hertzeg ötsét Bonifátziust fel keresnék, és el fogván, Nénnye mellé tennék. Tetézé nyomorúságokat egy keservesb üzenet. Bonifátzius gyermek, és annak Beátriksz névű hugotskája fel háborodván édes Annyok, Nénnyek, és Nagy Annyok rabságokon, ettől fogva nyavalyába elvén, életek Napjainak végét érték. Mind ezekre az a' keserves dolog hozatik hírül, hogy új

zen-

n) *Herm. Cont.* o) *Ann. 1055.* p) *Pigna.*

zendülés támasztatott Olafz és Német Országban, Godefred Vitzé Király, és ennek Gibber névű fia ellen. Amaz nem engedtetne Olafz Országba bé jöni; mind kettőnek veszély közt forogna szerentséje és élete. A' Foglyoknak illy temérdek bánattyokhoz nagy keferűség halma érkezett, hogy eléggé nem értenék, mi okbul, vagy kinek tanátsából indittatván rendelte légyen ezeket Fekete Henrik Rokoni ellen. És valóban ezen tanátsnak első szerzője az vala, kit ingyen sem gondoltak volna. Hozzájok járogat vala tisztelet szinével egy Gibert névű Ifjú, a' Tsászár Nagygyai között garáditsal is, Udvari mesterségek tudományával is első. Ő Pármában születvén a' Korrigyiai Nemes vérből, melly Uri Nemzetség egy időben e' Városnak Fejedelemségét tartá, még ifjantan ki költözött Attya házából, kevély indulattal a' Tsászár Udvarába vonattatván, és távolyrúl nem tudom mi tsoda reménséget és szokatlan ditsőséget

fitogatván. Ott (q) ézfzel, tudománnyal, és ékes szóllással tekintetes, jámbornak is tartatott: úgy mint ki nem tsak a' jó erköltset álmélkodtató álnoksággal hitette; de ezent is az okofság szinével. Előfzer Fekete Henriknél, az után ennek Özvegyénél, végett ezeknek Henrik fiánál kegyelemmel, és nagy méltósággal virágzott. A' jámborság rendes követőjének igyekeze láttatni nyilván; de tekintet kívül nem azonképpen lenni. A' világi köntősből is ki vetkőzött: de nem együtt lméjéből. Azomban noha gyáfzos volna, nem azt a' fzoroffabb fenjétékü, hanem ama' tífztelséggel, és néminémü lágy édefséggel elegyített jóságot vallya vala. Senki a' tsinofságnak, és maga személlye éketségének nálánál nagyobb gondvifelője nem volt, sem (a' mennyire bátran lehetett) (r) fzeretője a' más féle szépségének. Innét az Udvarban testi öltözettel fénnylett, tzifrával és Udvarlók feregével járkált, mód felett való frifséggel

gel hízelt mindeneknek; azoknak is, kiknek gonoszt kíván vala. Gyakortáb' látogatá a' Hertzeg Afzifzonyi rabokat, mintha vigasztalná, és fájlalná azoknak forsát, mellynek szerzője vala: úgy mint kinek tanátsából végez vala mindent Fekete Henrik Tsásfár. A' fogságnak oka vala a' menyegző, és a' minapi kéz fogás a' Belgákkal, kiknek hatalmát Olasz Országban félelmesnek mondá a' Tsásfár előtt Gibert: tőle valóban maga félt, nem úgy a' Tsásfár ügyéért, mint magáért. Tudni illik fedezett mesterséggel azt mivelé, hogy hazájába vizsgálva térvén, illy nagy Tárlok nélkül parantsolna Olasz Országának. Azomban nem azon szemmel nézte Máthildist, mellyel a' vén Hertzegnéket a' szerelmektől nem idegen Ember, noha olly vigyázva, hogy sok ideig többektől, kiket meg tsalt, szemérmesnek állittatna. Florentziában (s) eljegyzetett hat esztendősen Henriknek Berta, Ottónak Olasz Országi Márkiónak Leá-

nya. Nagy kézfűlettel és mindenek örömevel ment véghez a' dolog, tsak a' Raboknak nem. Fekszik vala Máthildis történetből Nagy Annyának kebelében, és véle könyveket hullaszt vala, mellette ülven szomorú édes Anyya; mikor hozzájuk kéredzett Gibert. Minek utánna a' bánkodókhöz hasonló, azoknak tsudálatos mesterséggel úgy nyújta vigasztalást, hogy magáét keresni láttatna; Máthildisfel kezde nyájoskodni. Tudni illik kinek szépségét szíreté, de indulattyát még nem isméré. A' Szűzet nyájafon meg tekéntvén, kérte, hogy kedves Egygyei haláloknak emlékezetét addiglan félre tévén, szűnne kellemetes artzáját firással vesztegetni. Volna miért szívet venne, már minden Atyai 's Anyai nem tsak erkölcsöknek, de kintseknek is egy örököse. Máthildis Gibert vigasztalásának első részét nehezen, másikat boszszúságofon is vette. Előbb szemérmetesfen földre függesztvén szemeit, az után fel emelvén, édes Annyára fordítá: Nem sokára után-

na veté bátor szível: vajha, úgy mond, ne tsak egész örökségemmel, de véremmel is szabad lett volna vízfza váltani kedves Egygyeimnek halálát, és nagy 's édes Anyámnak fel szabadulását! Igérte Gibert, a' mint szokta, de a' mit soha véghez nem vitt, maga minden tehetségét; hogy mennél hamaréb meg szabadulnának. Mindazonáltal érzé vala, hogy Máthildis maga ditséretin semmit nem fog, nem hogy túrje a' szavaknak édes hitegetéfit, és szemeknek lágy integetéfit. Azért hogy őtet magához kötelezné, máfuvá fordítá magát. Vigasztalás szinével most Máthildis Annyánál hirdetni mégyen annak ditséretit, most nagy Annyánál, tudván, hogy ez unoka Leányának akarattya ellen is elő hozná, miket halott. Előfzer a' Szűznek kellemetes szépségét magasztallya vala, de olly mester-séggel, mint ha erről elő hozódni sem akarna. Mondja vala, hogy hozzá nem illene a' szépségről itéletet tenni; de máfoktúl hallotta volna, kik a' leg nevezete-

tesb Európai Udvarokban forgottak, hogy Máthildis a' Hertzegi szűzek közül személye méltóságával senkinek nem engedne. Es valóban miolta ő a' Tsászári udvarban látztatott vala rabi forsában is, a' többiek ékefségit magáéval mint egy eloltotta volna. Szerettette mindenektől, noha ő tetszeni nem akarna, nem is mutatna semmit maga szerezetére, hanem azon jókat, a' mellyeket nem titkolhatna. Ő benne semmi kényes, vagy szorgalommal tfinozott, ellenben némely isteni olyan volna tekintetében, melly a' természet ereje felett ragadná a' sziveket. Ezeket mások hirdetnék. Már a' mit magától mondani lehetne, és illene, Máthildisben a' szépség tsudája ditsérei között leg kissebb volna: testi ékefsége igen engedne szive Nagyságának. Ő mitül fogva a' beszéd közt Máthildis szivebe tekintett, úgy itélné; ha valami szűznek szive valaha ékefsnek mondathatott az idején érő értelemnek, okofságnak, bátorságnak, buzgóságnak, és minden erkölcsöknek

nek fen járásával, kétség kívül ilyen volna Máthildisben. Ezen egyet sajnálnák mindenek, hogy olly nagy szépségű szűz Gibber Ifjúnak jegyzetett volna el. Ezeket, és ezekhez hasonlókat hinteget vala minduntalan Gibert. De meg értette, hogy femmi elmés tñntalanság mesterségével meg nem győzetne Máthildis; végett irtózni kezdett a' szűznek enyhithetetlen szivétől, a' mint nevezi vala. A' Hertzeg Afzszonyok végzendő rabságáról már femmi emlékezet. Ellenben kélzen lenni parantsoltatnak, hogy a' Tsászárral Német Országba visszafutjanek. Oda vezeti vala seregeit Fekete Henrik Godefred és Gothiló Gibber ellen, kik meg bántódván feleségek és jegyefek fogságával fegyvert fogtak vala, mellyel kinfzeritenék a' Tsászárt vagy Olasz Országból ki menni, vagy a' Rabokat elbótsátani. Nem is erőssebben inditották a' hartzot, mint fzerentsésben. Fekete Henrik, roszfzul esvén dolgai majd a' fájdalomtól és nyavalyától elnyomatott,

's kevés napok után (t) ki múlt. Özvegye Agnes férjének hirtelen halálán megijedvén, és ezt a' Rokon Rabok ellen való embertelenség miatt mennyei bosszúnak magyarázván, akár mint ellenzeni egyekezne Gibert, a' Hertzegnéket a' fogásból fel óldatni parantsolta. Kik megköszönvén a' Tsászárnénak, és hetedik esztendőben járó fiát Henrik Tsászárt meg tisztelvén, Olasz Országba visszamentek. Beátriksz ellenséget tapasztalván, a' hol attól nem is félne, Máthildist olly mesterségekre taníttatni szűkségnek tartá, mellyekkel maga magának óltalma lenne. A' Szűzet azért Kánuziomban férj módra (u) neveli, nem tsak Polgári de hadi tudományok gyakorlására is el készít. A' Nemes Leányzó meg értelméjéhez képest a' mellyel már akkor vala, az erkölcsökre, és hadi dolgokra néző parantsolatokat gyorsan ki tanulta: Afzszonyi hivatallyán kívül meg űlni a' a' paripát, vadászva hegyet völgyet járni,

ni, fel vont ijból nyilazni, kardot, és dárdát forgatni, a' hadat rendbe szedni, és vezetni. Mellyeket melly helyeffen meg tanult légyen az othoni árnyékban, mezőkön viselt dolgai meg mutatták, midőn fegyvert fogni kezdte Gibert ellen. Ez előbizór fényes Tifztséget visel vala a' Tsászár Udvarában. Fekete Henrik halála után az özvegy Tsászárnénál kedves, ezzel együtt Henrik gyermekségének gondvifelője vala. Eleint tetfzett magának, és ebben a' hivatalban tapfolt. A' Tsászári szék mellé emeltetvén, és a' Tsászár Gyermekségének igazgatója lévén, magának valami Tsászári részt birni látata. De a' ravasz és mérész elméjű Ember akár mennyi szereptsével sem elégedvén meg, inkább kívánkozott hazájába menni, és Olasz Országban uralkodni. A' Birodalomra vágyó indulattya fok zuzavarnak és háborúnak oka vala. Bé mégyen a' Tsászárnéhoz, és gondofon elől rakja, hogy ha korán eleje nem vétetne, fiának Henriknek Olasz Országban

ban való Birodalma veszedelemben forgana nem annyira a' vidék Normánnok, mint azok mián, kiknek igazgatása és gondvifelése alá vólna ezen Ország bízva. Máthildis hatalmátúl, naponként nevedvén ereje, félni kellene. Tudnia illik inkább akarna ő magáéval, mint más nevével parantsolni, és már nem is akarna a' Tsáfzártól igazgattatni, ki még gyengébb ideje miatt magát sem tudná igazgatni. Nem semmiből volna, hogy gyermekségétől vitézi tudományokra tanittafsék mind maga, mind az Anyja akaratyából, úgy mint a' kik a' Birodalomra való kivánsággal égnének. Azért kötöttek volna Godefred Vitzé Királlyal, és annak Gibber nevű magzattyával olly szoros szövetséget. Emlékezne a' Tsáfzárné, hogy az volna Godefred, ki nem egyszer fegyvert fogott Fekete Henrik Tsáfzár ellen: ki meg halván, Beátriksz Afzfzonyt ugyan a' Tsáfzárné szabadsággal meg ajándékozta, és Godefredet annak férjét Tsáfzári kegyelmébe vízfíza fogad-

gadta volna ; de (ha általa szóllani szabad volna) a' Birodalomnak melly nagy veszéllyével? Most a' Tsászárról gyermekének alkalmatofsága által István Pápa Godefredet (x) a' Vitzé Királyból Olaszország Királyává emelni igyekezett volna , hogy tudni illik a' Birodalom ezentúl fiára Gibberre , és Máthildisre szállana örökségül. Most István után a' Romai székre , és ezen igyekezetre tétetett volna második Miklós , Godefred munkájával választatván , és Romába vezetettvén. Miért idején elejét kellene venni ennek a' fel fuvalkodásnak , és dühöségnek. Ő , ha a' Tsászárnénak tetszene , Olaszországba által menne , és azon dologban akár mi nehézség , és veszedelem volna , fel venné. Végett az el hitegetett Tsászárnétól meg nyéré az Olasz Országi *Cancellariusnak* , vagy a' Törvények szolgáltságának fő Tiszttségét ; hogy ott szabadságot adna a' vétekre , és mindeneket fel zavarna. Romába menvén az időben , (y)

melly-

x) *An. 1057. Ostiens.* y) *An. 1061.*

mellyben Sándor ezen nevezettel máso-
 dik Romai Pápának neveztetett, az Isten
 Emberének választását helyben nem ha-
 gyá. Olly jámbor Ember tudni illik Gi-
 bert, hogy a' közép jámborságot is fokal-
 laná: Nem állattya ő ugyan, a' melly
 mértékletességgel vagyon, hogy ember
 nyilván a' gerjesztő kívánságoknak esék,
 de azoknak engedni mindazáltal szükség-
 nek tartya. Tehát ezen maga értelmére
 húzván fokakat magához hasonlókat (ha
 ugyan tñtalansággal ily fő Mesterhez ha-
 fonlók vannak) (z) a' Tsáfzár Udvará-
 ban és a' Bázileai Gyülekezetben annyira
 erőlködött, hogy más neveztetne Pápá-
 nak, ki annál a' kemény Sándornál lá-
 gyobb, a' Longobárdiaiaknak, és másoknak,
 kik a' testi kívánság után lázzattak, len-
 ne Atyai el nézője, nem rémitője. *Ká-
 dol* vala Párma Püspöke, Gibert város-
 bélie, és régi baráttya. Nem láttatott
 más méltóbnak a' fő pásztorságra, úgy
 mint ki az emberi gyarlóságban egyebek
 fe-

z) *Cardin. Aragon.*

felett tudós és résztes vala. Ennek a' fegyveres, és fényes késérettel Olasz Országba visszafutó ál Pápanak és Gibertnek Olasz Ország Nagygjai többnyire vagy kedveztek, vagy vélek ellenkezni nem mérészlettek. (aa) De Máthildis édes Anyával ellent állott, és őket Birodalmának határiba való bé jöveteltől el tiltotta. Mindazáltal mivel azok még is bellyebb nyomódnának, a' nagy szivű Leányzó, kit most szemtelenségről vádolnak, fegyvert fogott azon szemérmes tisztá tsorda ellen, nem tsak magáénak, de a' köz szabadságnak is boszszú állója lévén. Mondhatom, hogy nekik a' józan szokás és tisztá szemérem rende ellen vala hartzok, mellyet Gibert ostromolván, Máthildis oltalmazott. Ki meg ütközvén vélek Párma mellett, visszafutá az ellenségnek igyekezetét és uttyát, 's olly nagy maga ditsóségével, mennyi Gibert 's Kádol gyalázattyával győzött. Haragra gerjedvén Máthildis el-

aa) Ann. 1062. Pigna.

ellen Gibert, boszszú állással gyulladozik vala, de álnoksággal szereztséffebben har-
 tzolandó, mint fegyverrel. Meg esvén
 reménsége, hogy Pápájának székét Lon-
 gobárdiában állandóvá tegye, Romában
 dolgát jobban folyandani reménlé. Oda
 menvén Kádollal, ki mutattya véletlen
 Roma bástyáinak magát és hadát, 's öl-
 döklést tévén, *Neró* mezején helyhezte-
 ti Tábort, *Nerónak* Verfese. (bb) Má-
 thildis erős seregekkel követi vala. Előb
 Romába ment a' Belga Godefred Vitzé
 Király, Máthildis mostohája; hogy Sán-
 dor Pápának, ki akkor Romában tartód-
 zik vala, oltalmára lenne, a' mig fia Gib-
 ber Belgyiom rendelésében forgolódik. Ez
 a' Vitzé Király húzta addiglan a' Gibert-
 re való útést, seregével jövő Máthildis-
 re várakozván. A' ki közelitvén, ellent
 ütött Godefred, és a' félő Gibertet,
 hogy hátul úttya ne rekesztetne, futásba
 veté, fokot le vágván az ellenség közül,
 fokot Tiberisbe meritvén. Gibertnek

gya-

bb) An. 1063. Pigna. Florent. Pet. Damian.

gyalázattját nevelé, hogy az időben Német Ország Naggyai nem túrvén a' Tsászárt és a' Birodalmat egy Afzfonytul és Pármai Embertől, minden gonofznak szerzőjétől igazgattatni, Henriket Anya és Gibert gondvifeléje alúl ki vevék. Ez egyszer 's mind a' Tsászárt gyermekségének gondvifeléséből, egyszer s' mind az Olasz Ország *Cancellarius*ságából, és a' Törvények Fő tiztségéből ki vetkeztetik. Rendbe vétetvén a' negédes férfit, hogy a' magános és díztelen életre visszafordult, igen békételenül túrte. Mindazonáltal a' meg átkodott, Kádol pénzével fel építi hadait, és tanátsot tartván titkon egynehány pártos Romabéliekkel, Oroszlán Városán rajta út. Ez a' rész Tiberifen innét Vatikánum mellett vagyon, mellyet a' Szent Széknek oltalmára jeles munkákkal meg erősített *IV Leo* Pápa, és maga nevével nevezett. Máthildis halván Gibertnek tselekedetét, eziránt Mostoháját a' Vitzé Királyt, ki Roma Városában Sándor Pápát védelmezni mégyen

vala, tudofitá, hogy nekie akarattya volna Gibertet az Orofzlán Városban meg támadni. Azért a' dologra rendelt napon készen 's vigyázva lenne. Meg jelenik az után maga édes Annyával, és Gibertre rohanik, derekafon fegetvén Godfred. Nem álhatták meg mind a' kétőnek ereit Gibert félei. Futváft el illanván Gibert, visszfa fzalad Német Országba, szembe tudofittya az Ifjú Tsáfzánt; mitsoda állapotban légyen a' Romai dolog, panafzkodik, hogy egy Leánynak kintse, 's munkája által egész Olasz Ország fel zavartatna. Jól érté Henrik, hogy a' harag és fzigyen tsigáznák ki Gibertből ezen panafzokat, nem is nyitá fel akkor füleit a' boszfzú álláft kérőnek. Tsudálá pedig Attya - Nénnye Leányának jeles indulattyát; ki hogy (cc) a' Normánnaiak ellen is nem fokára azután fzerentséfen meg hartzolt, hallá. Gibert noha meg nem halgattatott a' Tsáfzántól, és majd el hagyatott Kádoltól is,

is, még sem tért észére. Annyi pironssággal sem oltathatott el az Embernek dühösége, ki nem inkább haraggal, mint dagálllyal for vala. Öfztönözé szivét a' Fő Tifztségre vágyó gerjedelem, mellyre magát méltónak lenni hitte, és, hogy máfok hinnék, kívánta. Ide hogy fel hághatna, minden útat, módot fel keresvén, el szánt tzellyát folytatni e' képpen kezdi. Midőn látná, hogy fegyverrel eddig dolga nem szolgált volna, a' kintsre, és hatalomra más úttal jutni rendelt. E-lőfzer maga mesterségihez visszsa térvén, tetteti tselekedetinek bánattyát, Sándorral és Máthildiffel való engesztelt szivét, és jó akarattyát. Ezen ortzába öltözvén, Agnes Tsászárné elejbe mégyen, ki le tétetvén fia gondviseeléséből, és az Udvar meg unván, szentebb életnek kívánfagából Romába vette vala magát. Ajtatofságának szinével Gibert ajánláft nyertőle, hogy Sándor Pápátul Ravennai Érfekségre emeltetne. A' Pápának azon szivét mutatni igyekezik, mellyet Ortzá-

jával szinez vala; hogy ez előtt az időnek, nem magának roszfzaságával vétett volna, bizonyította; és ezután hogy a' Szent Széknek hűsége, szolgálattya, és hatalma alatt meg maradna, igéri. Olly szemelen tette a' kétszinűségnek minden részeit, és az engedelmeiségnek követését; hogy mindeneket el hitetett legyen, csak Sándort nem. Érzé a' Pápa, hogy a' leg gonosz Ember nem takarná mérget, hanem hogy ártalmasban ki okádná; nem is akarta meg engedni eleint, a' mire kéretik vala. De a' Tsászárnénak, kinek nagy érdemi valának az Egyházban, fok kéréssel szorgalmaztatván, és félvén, ne talán Gibert is a' meg vetéssel fel háborittatván, inkább ártana, kedve ellen is meg engedte. Mindazonáltal Gibertnek (dd) fel szenteléskor mintegy jövendőlkő félben meg mondotta; hogy (ee) Ó a' halálhoz közelebb volna; de Gibert a' boszszú álló Anyaszentegyházról súlyos büntetést venne. Sándor az Élők közül

el

el vétetvén, VII. Gergely tétetik helyébe. Most Vendég! azon vízfza vonásra jövök, melly a' Tsásfzár és Máthildis között támadott Gibert izgatásából. Jövök, mondom, és mint egy rándulok. Kevéffel azután utánkba lassanként vízfza kell térnünk, hogy azon vízfzavonásnak okát nyilvánban meg érthessük. Nagy a' Henrik Tsásfzár szivének ereje, igen heves elméje, és fegyverre 's gyönyörködésre együtt hajlandó. Indulattya hajlandóságához már gyengeségétül fogva járult az Anyai kedvezés, és az Udvarók örökös nyavalyája, a' hízkelkedés. Még Gyermekek az Orfzágot bírván, jó Fejedelem lehetett vala, ha rofzakra nem akadt volna. Ezeknek, és főkép Gibertnek tanátsival most édesgettetvén puhaságokkal folyt a' Nevendék Tsásfzár, most szive fel fuvatván, a' hadi hirt némelly vak indulattal kereste. A' hol idejének virágára jutott a' ditsőseg kívánó, és nyugodalmat nem szenvedő ifjú, egykor nyilván panaszkodott, hogy nem volna Biro-

dalmában, a' ki ellen erejét meg próbálná. Onnan a' Szászokat, hadakozó Nemzetet, boszszúsággal és fegyverrel meg támadván, Német Országot hofzszú háborúba keverte, és illy tselekedetekkel magának vagy hirt, vagy irigységet nagyot szerzett. Meg útközvén midőn győzött volna, azzal engesztelhetetlenebben bánt a' győzettekkel. Innét el idegenítették szivek a' meg nem győzötteknek is. A' Svábok Hertzege Rudolf, kinek munkájával fő kép győzött vala, és a' Szászok Elei hires Gyűlésekben, Henriket meg vetvén, mást rendelnek Német Ország Királyává tenni, ha ő az elrendelt nap előtt penitentiát tartván és mególdoztatván a' népnek eleget nem tenne. Ezek alatt a' Németeknek tolyongva való el szakadásokkal meg ijedvén Henrik, magát tekinté, és a' szerentse orvofságát. Levelet adván Rokonához Máthildishez, mellyel őtet maga titkos tanátsáról meg inté, és hogy segítséget hozna, kéré, útra adta magát a' havas al földi he-

hegyeknek. A' hol szörnyű veszedelmeken által esvén, (mellyeket nem kedvetlenül fogsz, úgy vélem, aláb hallani) végre Kánuziomba érkeze Máthildishez. Kin hagyvan minden késérőit, és Felsőge jeleit, 's bé menvén, a' kő falak második kerülete közt meg álla. A' kapu leg ottan bé záratván, titkon volt, mi mivel tetne, kívül a' dolog várakozásával mindenek függesztve lévén. El telnek egy, két, három napok: a' Tsászárra ki nem jó, az emberek, (mind inkább nevedevén a' hir) álmétkodnak. Gibert Rávennából egynehány Fő Rendűekkel Rhegiomba, Kánuziomhoz közel való Városba jöve. Nehezen túrvén, hogy előb többnyire az ő tanátsival élni szokott Tsászárra, most őtet nem halgatván, Máthildisnek adná fűleit; a' Kánuziomi szállásnak titkát meg kémlelni igyekezik. Mellyet végre meg tudván, leg ottan hireket hintgetve maga és magái által nagy háborút indit. Hányják vala, hogy Henriknek méltósága meg nyerésére szükséges volna

férfiak fegyveres keze, nem Afzszony tanátsi, és mesterségi. Ez bátor köz hírrel hivnek és jámbornak tartásék, Afzszonyi neméhez képest változandó volna, és, a' mint jelei már valának, hirének nem felelne meg erköltsiben. Valóban tőle most is lappangó Vendég tartatna Kánuziomban, félelmes a' Tsászárnak. Eről, a' Vendégről mind mást fokot, mind azt hirdetik vala: hogy Hildebránd Áts mesternek szüleménnye, és őrdőgi babonák mestere volna; (ff) kit hajdan Fekete Henrik a' Tsászárnak Attya Udvarától el küldött volna, étszaki álommal megháborítottván. Mert Hildebránd, midőn a' műhelyből oskolákra kelt, és a' tanulásban nem kis előmenetelt tett, Fekete Henrik Tsászár Udvarába jött volna. Itt az ő fiátul Henriktől gyermekes tréfákkal és boszszúságokkal illettetett volna. Attyának Fekete Henriknek az után álmában illyen látás tűnt volna elméjébe: Hildebránd kettős szarvat viselvén maga fe-

ff) *Gobelin. persona.*

fején, fia Henrik mellett allani, ötet öklenni, és sárba dönteni. Fel háborodván a' Tsászárral, Tómlótzbe zárta Hildebrándot, de az után kéretvén Agnes Tsászárnétól, ki botsátotta volna. Ez a' gonosz Ember pedig vagy a' tudománynak, vagy a' boszszúállásnak hevétől tovább vitetvén (gg) ördögi mesterséget tanult volna : Mestere lett volna egy Lórintz névű ördögi babonák fejedelme. Ezzel magát Erdőkbe, és árnyékos helyek barlangiba rejteni szokta volna. Ezen szörnyű szerzeménnyel Máthildis barátságára, és tiszteletekre érkezett volna. Azért félni kellene, ne talán, a' mint mutatá kezdete, leg gonoszb mesterséggel fenekedvén Henrik ellen, az álom hitelét bé tölteni igyekezék. Ezen közben a' gondatlan Henrik Mathildisre, Hildebránd szeretőjére bizta volna magát, és Kánuziomban magával Hildebrándal forgolódna. Sőt a' Tsászárral abban a' búbajos rejtekben annyira vitetett volna tsalárdtságokkal, hogy

Felségéhez méltatlanokat tselekedne. Tudni illik a' Száfzok ellen meg nyerendő legétségért a' Tsásfzár (pfúj szégyen!) nem tsak Afzfzony, de búbájos előtt is térdre esett volna. Ezek, és e' félék a' kôfség elejbe terjesztetvén, (bb) nagyobb gyűlölség gyulladott a' Tsásfzárra magára is, mint sem akár kinél hihető legyen. Dúlnak fúlnak a' Fô Rendek, a' nép háborog. Henriket, kit minap Olasz Országba való jöttében fô tiszteletekkel fogadtak, most a' hol Kánuziomból ki tért, el fordult szemekkel, és idegen szivekkel hagyják, és a' Városok be meneteléstől tilalmazzák. Derék erejére jutván a' pártütés, mindenek végezése lészzen, hogy meg vettetvén Henrik, ki magát önként el vetette, és a' Királyi koronára méltatlaná tette, fia Konrád tétetne Olasz Ország Királyyá. A' Gyermekek a' tekéletes indulatok minden jeleivel tetéztetvén, valamint ortzával nem képezi vala Attyát; erkôltsivel sem követné. Hen-

rik

rik az akaratok és dolgok véletlen változásán meg útközvén, érzé, hogy Német Országból való ki költözéssel el nem került az ellenséget, hanem változtatta. Nehéz félelemmel szorongattatván, hogy azon tselekedettel el ne vesztené az Olaszoknál méltóságát, mellyel a' Németeknél meg tartani akará, szorgalmatos elméjét ide, 's tova forgattya vala. Nem is került elő semmi mehetség, ha az Olaszok sziveket, a' mi móddal lehetne, meg nem engesztelné. Ezen szorongatások között Rhegiomba menvén, (ii) Gibertet beszélgetésre botsátá. A' ravasz és egy iránt beszédes Ember idővel élvén és a' Fejedelem elméjével, azokat helyben nem hagyá, a' mik Kánuziomban végeztettek, és a' pártútés felül ilyen módot jóvalla. Ha a' Tsásfár Olasz Ország tsendeségét, ha magának az Olaszok hűségét és engedelmeségét meg fordítani akarná, büntetni szükség volna a' háború szerzőket. Ezeket pedig nem má-

futt

futt keresni kellene, hanem Kánuziomban, nem is mások volnának, hanem Máthildis, és az ő vendége Hildebránd. Ezeknek titkos mesterségi, és alattomban való gonofzsági annál ártalmasbak volnának, hogy nem tsak Kánuziom rejtekével, hanem is külső jámborságok szinével takarattának. Ezek pedig nála, és más Fő Rendeknél tudva volnának. Az is széllyel ki tudódott volna, hogy a' Tsászar Német Országai Fejedelemségének megtartásáért esdedezett volna azon két ifzonyú főnek. És ezt ugyan sem a' Fő Rendek, sem a' község nem tûrhették volna. Ez volna ama' Felségéhez méltatlan tselekedet, ez egyedül a' pártûtésnek eredete. Hozzá veté Gibert, hogy valamit mondana a' Vendégek gonofz tétélekról, a' közönséges gyûlésben világ eleibe mutatná. Ezt ő magára venné betsûletében járó veszély alatt. A' Tsászar azonközben mind a' kettőt vagy erővel, vagy förtéllyal fogatná el; hogy a' fzemekre vetett vétkekre, ha lehetne, felel-

né-

nének. Le vonná ő rólok a' jámborság áll ortzáját, 's nyilván tenné, hogy az egyik alatt búbájós, a' másik alatt nőstény farkas lappangott volna. Mert Máthildis, az a' jeles Leányzó, ki mindenütt a' fzemérem ditséretével hirefedne, nem tsak' egy ház földéllel, de parázna szerezlemmel is tárfaodott volna a' búbájoshoz, a' Tsászfár leg főbb ellenségéhez. Emlékezne a' Tsászfár Attya álmára, és tartana, hogy az bé ne tellyefedne. Eddig Hildebránd a' fő tiszteletekre és a' Tsászfár vesztére gonosz mesterségekkel emeltett volna: félő volna, ne talán mind az Olasz, mind a' Német Fejedelemségből, melly mindenik olly igen meg rázódott, és már már esetre hajlott, őtet le vesse, 's így mind a' két helyen, mint két szarval földhez verje; ha tsak mennél hamarébb szerezlemmel együtt el fogattván meg nem gátoltatna. Ezen szókkal és tanult magyarázásokkal Henriket maga tanátsára voná. De a' dolgot mi okkal kellene felvenni, el nem igazithatták. Nyilván va-

ló erővel semmit nem tehettek, Henrik feregi részint elszéledvén, részint kétséges hittel lévén, főképp olly meg erősített Várban lappangók ellen. Hátra vala, hogy a' rejtekből mesterséggel igyekeznének kiszalni a' Vendégeket. A' tsalárdságra hasznosnak vélte Gibert, ha őket gyanófokká nem tennék. Henrik azért megbántódott szívének semmi jelét ne mutatná; hogy azok magokat az ő hitére bizni ne kételkednének. Azomban leg hitelesb testőrzőket fegzverben jelenlenni parantsolná. Minek utánna a' dolognak módja is, ideje is, helye is elrendeltetett, Henrik Rhegiomból, a' hol hat naptól fogva mulatott, *Bibianellumba* vizsgálta méne, a' melly Máthildis munkájával épült Vár Kánuziomtól kevés mély földnyire esik. Mutatá kívánságát megént a' Vendégekkel való beszédre de nyilván. Így volna szükség Olasz Ország tsendéségére. Midőn amazok nem ellenzenék, az őszve menetelre bizonyos nap, és hely választatott túl a' Pó vizén. A' Tsá-

ízar magáival előb' oda méne. Majd követte őtet a' Kánuziomi Grófné Vendégével, és fényes test őrzőkkel. És már által kelvén a' Pó Vizén, az el rendelt hely felé mennek vala. Gibert magának tapfola, és önnön tsalárdságának 's hűségének fokát tulajdonita, hogy a' prédát tőribe kerítette volna; kit jöttében a' Tsázfárnak mosolyogva mutat vala. Sérénységének ditséretét is vette Máthildis, és ennek tekintete Gibertet Olasz Országban előfzer akkor gyönyörködtette. De az (kk) véletlen meg állott beszélgetővén Vendégével: majd együtt meg fordították Lovaikat, és szájokra botsátván, Kánuziomba visszra mentek. Gibert a' hol őket késődni szemlélte, rettegni kezdett: mikor őket visszra térni látta, a' haragtól halaványodott, agyarkodott, nem tudván Henriknek mit mentene, hanem hogy a' lest a' rosz lélek nyilatkozatta volna ki a' búbajosnak. Midőn a' dolog nem jól folyt volna ezen mester-

ség-

séggel, mondá, hogy őket más képpen kellene el fogni: Ország gyűlést szükség volna parantsolni; és őket itt kellene gonofzságokban el érni, és kárhoztatni. Nem is sokára Gibert, a' mint figyelmes volt a' Vendégek dolgainak kémlelésére, a' tőle el tért Tsászárt Levél által tudostá, hogy Máthildis minden Atyai jufsát a' búbajosnak ajándékozta volna, vitézeket annak oltalmára gyűjtene, és már nyilván a' Tsászár ellen volna. Midőn így a' Kánuziomi Vendégeknek nagy gyűlölséget, és gyalázatot szerzett volna Henrik és ennek Nagygyai előtt; ezekhez Máthildistől Levelek érkeztek, mellyekben magát menti vala, és a' vétket, akár mi volt, a' gyalázkodó Gibertre fordittya vala. A' kinek tsalárdságit, és ő ellene régi gyűlölségét ha meg tekéntenék, nem kétesnek mondja vala, hogy a' Tsászár és a' Fő Rendek könnyen el fordittatnának a' hamis vélekedésektől. De annyira el nem hitette, hogy Henrik féleitől vizsgálva küldetett légyen olly üzenet kit iráf-

fal,

fal, kit kôz hirrel; mellynél neki se véletlenebb kezdetén, se kefervesb soha nem történhetne. Ennek értelme ilyen vala: tsudának láttatna a' nép előtt; hogy azt szeretné Máthildis, kit mindenek gyűlölnének: gyalázatnak pedig; hogy más nõszõ Fejedelmi Férfiakat, okul vetvén szûzefségét, méltatlanitana, és egy nemtelen lator ember tárfaságához szövetkezett volna. Nem volna, most miért szigyenlené szeretőjének nevét nyilván ki vallani, ki azon kivól is kelletténél isméretesb nemes búbájos volna. Ez mennyit vihetne véghez finom mesterségivel, Máthildisben is ki nyilatkoztatta volna. Már közönségesen tudva volna, tõle melly gyakor *kedvesem! édesem!* szókkal írott leveleket vett, mitsoda szövettséget kötött, a' Romai Tömlötzben véle mennyi tsókokat elegyített. Az sem volna titok, melly szorgalmatoson éjel nappal környékelte annak oldalát, minek utánna meg szabadittatott; és melly barátságoson fogadta minap Kánuziomba mint

vendéget. Minémű szeretettel ápolgatta pedig őtet a' Kánuziomi hofzfzas rejtekben, maga a' Tsászfár meg jegyzhette volna; midőn ott a' szerelmeskedő szentektől meg játszattatott vala. Nem volna nevezni szükség. Ez Atstól nemzett öröngős volna; kinek már a' szeretője nyilván kedvez, kinek költséget, katonát ad, kinek Atyai jufsát engedte, a' babonáktól meg köttetvén. Ő volna az, ki a' szerelem szédítő pohárral véghez vitte; hogy az őtet szerető Amázon fegyvert készítene a' Rokon Tsászfár ellen, megfeletkezővén véréről, szemérméről, és Afzfonyi neméről. Mint hogy pedig szerelmesének nevét gyönyörködve hallaná, *Hildebrádnak* hivattatna, az az *szerelem tűzes úszógének*; nem is volna más névre méltó. De ő venné egyszer észre, kinek vitézkedne. A' fegyvert férfiaknak engedné, és hagyná el amaz erőtelent, tsak babonával vivót, és méltatlant, kit vagy egy Afzfzoy oltalomba, vagy férfiak ostromba vegyenek. Ha pedig őtet védel-

mezni, ápolgatni menne; ők lennének, kik boszszút állyanak, és parázna ölegetéseket fegyver élivel el szakaszszák. Ezeket a' hol előszer vette Máthildis, el bámult a' szerető nevezetre: de mikor a' búbájost hallotta, el ifzonyodott. Tulajdon szemérméről és ártatlanságáról tudós szive meg akadván, várva várta, hogy nevéről neveztetne szeretője. Altal érté tovább, ki hivattatnék gyalázat 's játék képpen *Hildebrándnak*, és melly hamis vétkekről vádoltatnék. Soha sértőbb fele nem ütődött szivén Máthildisnek, soha keményebben nem forgatta az erőiséget a' bal szerentse, soha nem talált nagyobbra. Látom, mire tartasz számat, vendég! hogy hátra térítselek, és visszamenyén hofszú úton, Kánuziomba vezesselek, a' hol nyilvánban halhasd, mitsoda vendégre akadt légyen abban a' rejtekben Henrik. Az volt tudni illik, kinek (kk) élete módjáról és erkölcséről emlétve is hihetetlen, és a' költött játé-

kokhoz hasonló híreket köhelt övéivel Gibert. Az a' Hildebránd, kinek alávaló születése nemét jegyzik, tekéletes Férfiúhoz férhető minden lelki testi jókkal tündöklött. (ll) Romában, a' mint tudva vagyon, Romai Atyáktól, és a' mi feje, igen Isten féltől született. Gyermekségét leg jobb Emberek fenytéke alatt töltötte, tanuságának bizonyos jeleit mutatván, mellyek az ő jövendőbeli ditsőségét, és nagy voltát előre példáznak. Nem is roszízul neveztetett (mm) *Hildebrándnak*, vagy a' *Szeretet tűzes úszógének*, ki a' mennyei Szeretetnek égő tűzét a' világ előtt viselendő vala. Láttattak is egykor tsudás, és valamit előre jegyező tűz szikrátskák gyermeki ruhájából kivilámlani. Azt is emlétik felőle, hogy még gyermek korban (nn) némely Romai Átsnak műhelyében történet szerént a' lefzedelt fa hulladékok között játszadoxván, azokból betűket készített, mellyeket

ll.) *Hugo in Chron. Viridum.* mm.) *Bernried.*
nn.) *Gobel.*

ket még nem ismért, és rendes értelemre egybe szedett volna. Ezt észre vévén egy ott meg állapadott Istenfélő Pap, azon betűkben ilyen ószve szerkeztetett verset, vagy is jóvendőléft olvasott volna: *a' tengertől tengerig fog uralkodni.* Ebből valami nagyot jóvendőlvén Hildebrándról, ki nyerte volna Attyától, hogy fiát az oskolai tudományok tanulására küldené. Azért a' gyermek Anya Bátyára (oo) az Aventinomi hegyen lévő Szűzek Klastromának Apáturára bizatik. Ott tsendes tudományokra, és Istenes erkölcsökre oktattatik a' Szűz Anyának azon hely fő gondviselőjének szentséges neve alatt. Kisdéd idejétül fogva ezekhez, és az Egyházi hivatalokhoz szokván, midőn annak utánna Frantzia Országba kelt volna, ifjúságát e' világot meg vető férfiak között tölté, annak maga is meg vetője, bé álván bizonyos Szerzetes Barátok rendébe Kluniákumban. Egykorig Fekete Henrik Udvarában is ditséretes

példával forgott. Fekete Henrik valóban (akár hogy, 's mit álmadott) tsudálván a' Férfiúnak bölts beszédét, és bátor szivét, azt mondá felőle valaha, hogy soha senkit az Isteni dolgokról olly bizodalommal szóllani nem hallott volna, Hildebránd Romába vizfiza térvén, a' közönséges Keresztényi jónak hafznaira veté magát. Itt jeles tudományáért, e felett elől menő értelmének, és tekéletes erköltsének fényéért a' Romai Anyaszentegyház Esperessének választatván, az egész világ isméretségére, és minden jóknak szeretetére érkezett nem fokára. Ki tetfzett benne mindenkor, és mindenek előtt az Anyaszentegyházi szabadságnak támogatására való bátor igyekezet. Ezzel rettenté meg Henrik Tsáfzárt, Udvarába küldettetvén Egyházi Követ. Ezzel tzáfolá 's nyomá meg Gibertet erősen és álhatatoson. Ugyan ezzel szerze magának nem kissebb gyűlölséget a' rozszaktul, mint szeretetet a' jámboroktól. Ellenséginek fortélyos igyekezetek ellen

minden bizodalját Isten után a' Szent Szűznek oltalmában helyhezette, kinek tiszteletében, és tapasztalt Anyai kegyelmének fok izbéli vételében igen elő ment minden időn, nem is fényes jelei nélkül ezen Isten Annyával való mennyei barátkozásának. (pp) Szokásban vett dolga volt a' nagy szentségű Szűz Képéhez, ki Romában Szent Péter Templomában tiszteltetik vala, gyakran térni, előtte leborulni, buzgó könyörgéseket folytatni, és szemeiből édesded könyveket. Melly helyen egy időben szokásaként könyörögven (tsuda dolog) magát a' szent Képet könyvezni látá. Almélkodván és kétségkedvén, minek utánna a' könyvekért könyveket öntött volna, Sándor Pápa Palotájába vizsgálta tére. Ott hazug vádolással fogattatván ellenségitől, észébe juttatá, hogy ezen mostani nyomorúságát íratta volna meg az előtt a' kegyelemnek Annya. De ennek mennyei oltalma által majdan nyilván tétetett az ő

ártatlansága. Ki midőn a' Szent Szűz Képéhez ísmét vízfíza térne hálákat adandó, látá azt könyvei le törülve vidám szemekkel reá mosolyodni, és mint egy ellenségin győzedelmesnek örvendezni. Ezek elő jelei voltak nagyobbaknak.

(99) Ki ragattatván az élők számából Sándor Pápa, midőn ennek halotti tisztsége tartatik, ime! hirtelen a' Templomban minden Fő Rendek egybe gyülekeznek. Fen szóval vittattyák minnyájon Hildebrándat, egyező akarattal kiáltyák, hogy Hildebránd magától Szent Pétertől választatna a' Szentek Fejedelmévé. Ez az Egyháznak Esperesse akkor Sándornak halotti tisztségségében foglaltatván, mihelyt magát a' Fő Püspöki méltóságra hivattatni hallá, el rettent, és meg rezzenvén belső részei, mint egy maga kívül esve, fel futa a' predikáló székbe; hogy a' fel zendült fokaságot le verné fel tett szándékáról. De meg előzte egy ötöt a' Fő Atyák közül, ki hangoson

hir-

hirdette, hogy Szent *Leó* Pápa idejétől fogva senki Hildebránd Esperesnél nagyobb éketségére nem volt az Egyháznak: ő tapasztalt ritka böltsétségű férfiú volna: ő mentette volna meg a' Várost a' reá omlott leg főbb veszedelmektől: őtet választának a' Romai Fő Püspökségre egyes akarattal a' Kárdinálok. E' közben fel kiáltván az egész fokaság, Hildebrándra veti kezeit. Fel ékefittetik a' Fő Püspöki öltözettel, Szent Péter székébe emeltetik, és Hetedik Gergelynek neveztetik. Ez a' Gergely az, kit erre a' fő szentségű méltóságra mint egy méltatlant Gibert, és az Övéi már nem maga nevével Hildebrándnak hinak. De senki e' garáditsra érdemesb nem volt; ki minden jóknak akarattyából választatott, tsak magából nem. Ez, a' minémű tsendes maga viselő és alázatos szivű férfiú vala, izzadván a' nagy terh alatt, 's magában hányván, ennek le tételére mitso-da okot állithatna elől, más napra kelve egy leg alázatosab' és leg erősebb' Pápá-

nak jelenségét mutatta volt ki magában. Levelet adott Henrik Tsászárhoz, mellyben igen kéri vala őtet; hogy meg ne állana imez iránta tett válaszfáson: mert külömben (rr) meg lett dolog volna, hogy benne Henrik tapasztalni fogná el követett tselekedetinek meg torlóját. Ez irással, Gergely úgy véli vala, hogy meg nyerné a' kettő közül egyiket, vagy hogy a' terhes méltóságtól meg menekedne, vagy útat nyitna az Egyházi szabadságnak igaz oltalmára. Henrik noha olyan erkölcsű Fejedelem, a' minéműnek őtet fellyeb' mondám, ki a' Pápák intést az előtt meg vetvén, a' Papi Rendet is áruba botsátá, feleséget engede a' Papoknak, és bátran társalkoda az Anyaszent-Egyháznak átkába esett engedetlenekkel; méltó tisztelettel vévén mindazáltal Gergely levelét, nem tsak annak válaszfását helyben hagyta; de örvendező levelet is küldött, mint tellyes örömének, jövendőbéli meg térésének, és az Egyházhoz

tar-

tartozó engedelmeiségének jelenségét ; szóval: olyant, a' minéműet soha az előtt Romába a' Tsászárok nem küldöttek. Irt Gergely Máthildishez, és Gothiló Hertzeghez is, már akkor Máthildisnek férjéhez (erről alább többet szölkünk) kiket az Egyháznak engedelmeisége mellett fen tartott hitekről meg ditsérvén, értékekre adta, mire tekélette volna ezét, hogy magának akár mi veszedelmével vizsgálja térítené önnön hivatalyára, és a' Szent Széknek engedelmeiségére Henrik Tsászárt. Máthildis el álmeilkodván illy nagy erőségén, meg ölelé szivel, és tisztele a' rend kívül bátorságos Pápát. Az után minden igyekezettel oda néze, miként mind a' Rokon Tsászárt arra segétené, hogy maga köteleiségének valamint szóval, valósággal is meg felellyen; mind pedig hogy maga is Gergelynek, olly tekéletes erköltsű Mesternek, tanátsával éllyen. Ezentúl tehát ennek szeléd parantsolatira függeszté tellyes életének rendét. Itt minden

den leg jámborabb példáknak tanuságát, mint élő könyvben, fényen helyhez tetve látá. Innét merétgeté mind egyéb erkölcsös javait, mind fő képpen az Isten Annyának tiszteletét. Gibertre való gondját sem hagyá félben Gergely, kit méltán gyanúba vévén, és tőle tartván, ne talán valami gonoszt szűlkyön az Egyház ellen; leg ottan tisztefséges levéllel magához kötelezni igyekezett. De ama' jó Ravennai Érfek a' dőlőfőségnek dagályos hevétől egyfzer fel lobbanván, és Hildebrándal 's Máthildiffel volt kötekedésit fris emlékezetben tartván, azt is méltatlan szivel vífelvén, hogy mind a' kettőtől annyi izromban meg győzettetett; e' felett meg sérült szemmel nézvén Hildebrándnak mostani új tisztefségét, ennek emberségével, és jó téteményivel fenekeőbb kezde lenni. Az engedelmeség színével takarván álnokságit, minden fortélyt arra fordít, hogy boszszút állyon Gergelyen és Máthildifen. Le tette Isteni rendelésbül életét ama' nevezetes Fér-

fű,

fiú, Lothária Hertzege Godefred, kit már fellyeb neveztem, Máthildisnek Mostohája. Ennek fiához és örököséhez, mint régi jegyeséhez, már Máthildis férjhez mène, egy olyan jeles Ifjúhoz, ki a' mi hijával vala kifded és nem díszes testének, helyre hozta szerentséjének és szivének nagy javaival. Neve ennek, mint szintén Attyának is, Godefred és Gothiló vala; vezeték neve, a' mint mondám, Gibber. Olly jeles Fejedelem, ki magát mind ditsőséges Eleire, mind Máthildisnek házafságára méltóvá tenné. Ez, magzatya nem lévén, mint ha előre érzene közelítő halálát, el tekéllé szivében, hogy idején magához, Birodalmához, és annyi népeknek Kormányozásához méltó fiat fogadna örökbe. Nem is megszűnne kellett ezt keresni; de nem is lehetett sohol másutt, hanem otthon, fel találni. Jelen vala az Ifjú, ki maga is Godefrednek neveztetett, minden Lelki testi ajándékok nemeivel tsudára fel lévén ékesítve. Mind a' két szüléire nézve Nagy

Ká-

Károly Császárnak nemes vére: Anyja volt Ida Gibbernek Nénnye; Attya Eusták az Angliai parton tétetett Belgio-mi Bonóniának Grófja. Magához vona Godefred mindeneket maga tekintetének méltóságával, ajakinak ékes mozdulással, hátára gyengén le folyó Sárga hajszálaival, tündöklő szemeinek fényével, természetes testének elegendő nagyságával, minden tagjainak helyes őszve szerkesztésével. Senkit vagy szép maga viselésére, vagy erkölcsös jámborságára, vagy elméje fényére, a' vagy ékes beszédére nézve hozzá hasonlítani nem lehet vala. Már akkor benne láttad volna a' fő erkölcsöknek fénylő indulatit. Szívének, testének ereje ideje felett vala. Midőn e' Nemzetnek szokása szerént Lovas játékok tartatnának, szembe szökven az egy időbéliekkel, a' nézőknek dicséretes tapsolását nyerte, mindenkor győzedelmes. A' felőle fel vett reménségeket mindenek szívében igen nevelé az Anyja Ida Afiszony, szent életének hírével min-

deneknél tiszteletes; ki meg jövendőlé, hogy fia *Hertzeg* lenne, és a' *Királyok* között *ditsóséges*. Godefrednek Anyja öttse Gibber az Ifjúnak annyi rendbéli jóságira, és Anyjának mellé vetett jövendőlésére fel indittatván, mint hogy nem tsak reménleni, de bizni is lehetne felőle, melly hires neves lenne; őtet minden javaiban örökösnek írta, 's fia gyanánt kedvellette, és tartotta. Ezen fogadott fiúság iránt hites társával Máthildiffel öszve szállalkozott többször is ugyan, de főképpen akkor, mikor hozzá Olasz Országba utolszor méne. Máthildis és máfok szivből örvendeztek vala egyszer 's mind Gibbernek, hogy örökségére illy jeles Ifjat választott volna; egyszer 's mind Godefred Ifjúnak, hogy ezen választásra magát érdemessé tette volna. Senki nálánál, a' mint látszatott, ez időben szerentsésb nem volt; ki mind övéinek jó akarattyával, mind maga *ditséretes* erköltsfivel ékeskedne, és ezen Anyja Ötsétől tett fogadott fiúságból, 's testamen-

mentomi hagyásból annyi reá szállandó örökséget várna; úgy mint Lothária Hercegségét, Bullionum, és Gennápia Szabad Uraságát, és más több helyeket. De ezen Szerentsés dolgokat a' bal Szerentse hamar fel forgatá. Gibber Olasz Országbul való ki keltekor (§) meg igérete volt Gergely Pápnak, hogy tellyes hadi készülettal fordul visszsa, és az Egyháznak Tartományain Kapkodó Normánusok ellen Máthildissel együtt hadat vezet. Máthildis vigan várta őtet, és hadi erejének hírével tekintetes Ifjú Godfredet; ki már nem tsak játékos hartzokban, de a' Flandriai Ütközetben is hitelessé tette Anyja őttse előtt maga vitézségét. De Gibber Német Országba visszsa térvén, a' Szász Országi hartzra köteleztetik a' Tsászártól. És mivel visszsa nem jönne Olasz Országba a' megígért hadi segítséggel, meg intetik Gergelytől levél által; kinek tudni illik, és egyetemben Máthildisnek sem tetszik vala,

la, hogy le kötött hitének meg állója nem volna. Nem mulasztá el ez alkalmatofságot Gibert. A' házasok tsendes élteknek fel zavarására, és a' Tsáfzár 's Gibber szivének a' Pápátul való el idegenítésére minden tanult mesterségét gyorsan egybe szedé. Fel zavarván a' dolgot, ifzonyú gonofzságra vetemedik. Romában lévő gyűlésre több Püspökökkel együtt hivatalos lévén, alkalmatofságat véve régen fel fogott boszfzúságának véghez vitelére. Oda ment volt Máthildis is fegyveres vitézekkel a' Pápának és az ide gyülekezett Püspököknek védelmére. Volt Romában Gibertnek (tt) egy barátságos és véle titkon őszve esküdt Embere *Cincius*, a' Város Kapitányának Istvánnak magzattya. Ezt reá birja Gergelynek erőszakos el veztésére. Az iftentelenül fel vett gonofzságra (uu) éppen Idvözitök születését jegyző karátson éj félt választya. Retteg! szivem a' Pápának és Máthildisnek szörnyü esetén: mellyet noha akkor szem-

I

lél.

létem, és most is szemlélni látfszatom, de emlékezetemet a' dolog szörnyűségével háborittatni érzem. (xx) Az égen el terjedett vastag fellegek kettőztették vala a' fetétséget. Tsak hamar ez után meg eredvén a' zápor eső, gátot vetett a' fergeteges étfszaka, hogy a' szent Jászoly tisztelésére szokott fokaság bé ne gyűlhetne a' Templomba. El telvén az útszák sebes áradással, fokakat tilalmaznak vala a' házból való ki meneteltől. De Máthildis buzgóságának semmi kéfedelmet nem vethetett, nem hogy meg gátolná. Követvén az Egyházba Gergely Pápát, a' Szent Szűz Jászolyát viselő Oltár előtt, a' hol ő Isteni szolgálatot téfszen vala, le borúlt, és mély buzgóságba merűlvén, Nagy Afzfzonyunk tífzta szűlésének meg betsűlhetetlen titkait forgatta volt elméjében. Mi véle kevesen, és (mint az illyen helyre) fegyvertelenek mentünk vala. Gibertnek és Cinciusnak a' lesre mindenek alkalmatofoknak len-

lenni láttatának. Meg jelenik egyszer 's mind a' fetétben egy Pantzélyos Lovas fereg *Cincius* Vezérlése alatt, kik a' Templom pítvara előtt marasztván a' Lovakat, 's ajtó őrzőket, bé rohannak magok, és hirtelen Kardot rántván, Gergelyen esnek. A' fel zendült ajtatos hiveknek kiáltása, és, a' mit egyet tehettek, sohajtozásoknak szörnyüése iszonyodásra szakaszták Máthildisnek buzgóságát. Ki fátyolát szemeiről leg ottan hátra vetvén, láttya, hogy a' Látrok hirtelven ragadják az oltártúl Gergelyt. (yy) *Cincius* (istentelen vétek) reá vetvén a' meg őszült Pápára lator kezeit, irgalmatlanul húzza vonnya a' sűrűn őszve vert fereg tárfai között, kik űtik, mellefztik a' magát engedő, és egyéb iránt halgató szeléd őreget, hanem hogy minduntalan az Égre vetven szemeit, imádsággal igyekszik engesztelni ellenséginek az Istent. Talpra kelt Máthildis, és nem különben, mint ha fel fegyverkezve fegyveres

hadat vezetne, az ifjentelen sereg közé veti magát. A' véletlen bátorságnak példája rémülést ütött mindenekbe. Egyszer 's mind a' Latrok is ellent állának, mi is függőben valánk: azok, mit mérészelne; mi ellenben, mit parantsolna, álmélkodva várván. Az Amázon előszer fenyegető tekintettel, és mint egy hatalom gyanánt a' Pápát fel oldadni, és vizsgálta adadni parantsollya. *Cincius* az Afzozonynak erejében fogyatkozott hafztalan keménységét ki neveté, és Tárfaít, hogy a' fogoly Pápával mennének, meg inté. De a' Pápával haladó Vitézeknek Máthildis elejbe veti magát, és fegyvertelen létét el felejtván, a' villámló fegyverek között tolyongva a' Pápához bé menni igyekezik. Ezek méltán hihetetleneknek lenni látatnának, ha Máthildis ezeknél majdan nagyobbakra nem bátorkodott volna. *Cincius* noha őtet is veszteni kívánná, mindazáltal a' Vitéz Királynének az Atyafisásfár parantsolattya kívül ártani nem mérészelvén, hogy az alkalmatlan aka-

dált el mozdítaná, meg nyered, úgy mond, Hildebrándat, kit tőlünk kéríz; de a' mint érdemli, feje héjával. Egyszer 's mind azon helyen, a' hol a' fereg között fogva tartatik vala Gergely, fel emelt 's körül forgatott rettenetes kard villámás láttatott, és fulyos vágás hallatott. Itt Máthildis, eddig olly mérész, meg rettent minden tagjaiban. Tartván, ne talán a' szent és kedves Pápa a' meg fokafított vágások közt az istentelenektől meg ölettetne, rend kívül való sohajtásokat tévén, ki tért kevelsé az útból, fenyegetvén mentekben a' vér pazorlókat, hogy el nem vinnék büntetetlen a' szentség törést. Azután reám fordítván szemeit, menny, úgy mond, gyűjts öfzve minden katonát, és a' polgárokból szedett segítségel, a' mennyivel lehet, kövels, valahová mégyek. Végy itt észre, Vendég! egy hazug szó szaporitással a' gonoszoktul le gyalázott, de minden jámboroknak örökös emlékezetével és álmélkodásával ditsőitendő dolgot. Máthildis

ki rohanván a' Templomból, hintóba veti magát, hogy mindenütt nyomokban lenne a' Latroknak, és fel vévén társul egyet hivebb szolgai közül, a' többit, hogy velem fegyvert fognának, el bocsátja. Kérve kértem, hogy késérő vitézek nélkül maga is fegyvertelen, ne vetné magát olly fetétségre, és az istentelenek kezére, kik a' fő Szentségeket sem kimélnék: de hafzontalan voltam. Az Amázonnak meg nem tántoritható fzivét ezen történt dolog is felette meg erőfitette. (zz) Meg dermedve feküdt vala a' Templom pitvaránál egy a' gyilkosok közül rettenetes ábrázattal, és otsmány szájjal tajtékozva. Ez *Cinciusnak* Udvari szolgája vala, ki imént a' Pápa ellen fegyvert mérészlett rántani. Ötet azomban a' Templom ajtaján kívül a' gonosz lélek a' közfiklához veré. Ezt látván Máthildis, ne irtozzunk, úgy mond, a' Latrok ellen menni a' gonoszokon boszszút álló, és minket vezérlő Istennel. Ezeket mondván,

ván, és sebesen vitetvén ama' meg erő-
 fitett kő Toronyhoz, mellybe magát re-
 kelesztette *Cincius* seregével és prédájával,
 oda való útat maga is vagy talált, vagy
 tfinált. Nem is állott ellent *Cincius* a'
 magát bé vető Amázonnak, semmit in-
 káb nem kívánván, mint őtet Pápájával
 egy zár alatt fogva tartani. De Máthil-
 dis sem irtózott vagy lábait vasra, vagy
 életét veszélyre vetni, csak valahogy a'
 szent foglyon segehetőne. Ott volt *Cin-
 ciusnak* huga, bátyyához hasonló, és, hogy
 jámborságát értesd, Gibertnél ismért és
 kedves: kinek vezetésével Máthildis azon
 helyre jutott, mellybe Gergelyt rekesz-
 tették. Mihelyt bé méne, szomorú, és
 csak nem azokat is, kik azt tselekedték,
 szánakodásra indító látás tűnt volt elejbe.

(aaa) Ki ragadtatván a' Templomból az
 ügye fogyott Pápa, és lóra egy lator há-
 ta megé vettetvén, ide hurtzoltatott fe-
 jér Papi ruhájában, egyéb Fő Püspöki é-
 kefségtől meg fosztatván. Az a' Szentsé-

gek Királya, tsak előb a' Papi Fejedelemségnek koronájával, ékes maga méltóságával, szép öregségével tiszteletes, most a' fogházban hever vala nagyon febesítve. Meg festé folydogáló vére betsülendő ősz haj szálait, és szeléd ábrázattyának tekintetét el kegyetleníté. Fejének folyó sebéből őszve raggattak hajjai, otsmány artzulattya, nedvesek és mint egy vérrel könyvezők szemei. Sebes teste körül az orvosok ferege helyett magánofság volt egyébként, hanem hogy az ajtók előtt strását állanak vala kegyetlen darabontok. Gyengén szótt hofszú fejer (már nem fejer) Papi ruháját a' genetség undokul meg fertőztette. Máthildis egyfzer 's mind fájdalommal és boszszúsággal forván meg váltó Urunknak Helytartója, és szent példáinak követője előtt mint igaz tisztelő földre borult úti társával együtt. Meg hallod most, Vendég! ebben a' fogságban mitsoda raggattott tsokokat vetnek izemére Máthildisnek. Minek utánna itt a' kinban fekvő

Pápának szent lábait tsókkal illette, és köny hullatással ásztogatta, még úti társa azokat bőrökkel ápolgattya, ő fejének gyámalitasára fordul. Vérbe mártott haját sérült homlokátul el választja; eleven és folyó sebét gyenge kézzel törülgeti; orvosló szerrel, a' mint módját teheti, enyhíti, és bé köti: Ezek közt vérbe kevert ósz fejét szánakodó szivének hirtelen indulattyából egyszer mászor tsókkal száragattya. Mellyeket észre vévén *Cincius* huga, Hildebrándnak és Máthildisnek szerelmeket fajtalan tréfákkal hirdetni kezdé. Az Amázon is tudós lévén maga tisztá és Istenes életéről, minémű szivel meg vetette az előtt a' férfiak fenyegetéfit és fegyverit, azonnal fel nem vévé a' heves, de nem véres tsókokkal gyönyörkődni szokott Afzszony Emberek gúnyoló szavait. Máthildis azomban *Cincius* Darabontinak Gergelyen el követett szertelenségeket halgatással el nem tűrhetette. De ezek magok engedelmeiségeket azért is meg betsülendőnek, és hál'

adásra méltónak mondák vala, hogy Hildebránd tsak meg febhett, meg nem öletett volna. Az alatt e' gonofz tételnek, és a' Pápával Máthildis fogságának hire ki terjedvén általunk, bé tóltötte az egész Vároft. Mire mindenek lármát ütöttek, és (bbb) mindenünnen fegyvert kiáltottak. Ofzve futottak Nemefek és Polgárok. Mi ragadván a' vitézeket az egybe gyült Várofi Polgárokkal a' nap fel keltén a' Toronyra ütünk. Meg falaztván az őrzőket, kik a' Torony ajtaján ellent állának, minden felül nyilat fzegezünk, fal törő kosokat emelünk, tűzeket eresztünk. Valaki *Cincius* félei közül szemeink alá akadott, el hittük, hogy ártott a' Pápának, és Máthildisnek. Az Amázon, hiveinek kezeivel mellettünk hartzolván, ő maga ben ajtatos fogadással, és Istenhez emelt buzgó imádságival fietteti vala a' győzedelmet, és a' Pápa fel szabadulását. *Cincius* a' nehéz hartztól, és nyomába lépő veszélytől hevül-

vűlvén, már hová fordítsa magát, nem láttya vala. Végre nagy dühösen bé tör darabontival a' fogházba: kik közül egy femmit nem késvén, a' Pápán boszszút állani, és azt törivel által verni készűl vala. Máthildis maga is rab lévén, itt femmit egyebet nem tehet Gergelyért, hanem hogy véle egyűtt hallyon, mikor érette magának halni nem lehet vala. Ki tetfzett a' kegyetlen darabontnak nem tsak a' tsapásra fel emelt karjából, de szavából is a' szentségtörésnek, mellyre készűlt, szörnyűsége. De útését a' boszszú álló Egek meg előzték. Mert (ccc) ugyan az időben egy 'kivűlről bé botsáttott nyil a' gégéjét el fogá, és a' gyilkost földre veré: ki is ott mérgét és lelket vérével egyűtt ki okádá. A' Tornyot tövéből ki hányandók valánk, és *Cincinnati* tárfaival egyűtt a' le omlott falak romlái közé temetendők, ha tsak ő a' feje felett forgó veszedelmen, mellyet másnak készit vala, meg rettenvén, és a' Pápát

kö-

könyörgéssel, 's meg adott szabadsággal meg nem engedte volna. A' fzelédés könyörűletes Oregnek kérésére, Máthildisnek és a' fel zendült fokaságnak haragja nehezen, de ugyan tsak le tfillapodott. Ezen változás közt el ugratván *Cincius*, e' gonofzságnak feje és mestere Gibert, ki másutt lappang vala, akkor nem tudott. De kétség kívül Gibert mesterségi által, mellyekkel a' gonofzság gyanúságát és gyűlölségét magátul el forditaná, ment volt véghez az is, hogy (*ddd*) némellyek Gibber Vitzé Királyt vélnék az őszve esküdt pártütők fejének. Gibert mind azon által, fel szabadulván e' képpen Gergely Pápa (az az, amaz igyekezete haszontalanná lévén) dulva fulva vizsza méne Ravennába, fenekedőb' lévén Gergely és ennek szabadítója Máthildis ellen. Ott fajtalan életekért a' Pápa büntetése alá esett egynehány Ország Nagygyaival őszve ülven, új veszélyt készít Gergelynek és Máthildisnek.

U.

Ugyan ott kél a' mese az ördöngös és szerelmes Hildebrándról, annak idejében Gergely és Máthildis ellen nap fényre botsátandó. A' Tsászár ez idő közben kemény hartzot üz a' Szászok ellen, és győzedelmet véfzen főkép Rudolfnak a' Svábok Hertzegének, Gibber Vitzé Királynak, és (eee) Godefred Ifjúnak vitézi munkájokkal. Innét Gibber Ultrajektumba tère, minémű örömevel ditsőségesen vífelt hadi dolgainak, olly fájdalomával Máthildissel való ellenkezésének; kit hogy (fff) egyesülésre térítene, bizonyos Uri Emberek által forgolódik vala. Szívére vett gondját (ggg) más elő kerülő terhefőbb ok izgattya vala. Olly bizonyos, mint igaz hirül vette vala, hogy már bé közelítene élete utolsó napja.

Annó Koloniai Éríek tekéletes szentségnek eleven képe halálának előtte két nappal meg szóllítani, és maga elejbe vezetetni kívánta azon két napok alatt ked-

ves

eee) *Frising.* fff) *Flor.* ggg) *Vita S. An-*

non. An. 1076.

ves barátyját Gibber Hertzeget. Kit midőn leg alább három napi földnyire távul lenni értett volna, utánna vetvén, hogy így későre érkezne, két dologról parantsolta meg intetnái: mellyeknek egyike az volt, hogy azon kőztök forgó régi jó barátságokért szorgalmatoson verné el a' Tsászárt a' Szászok ellen tovább űzendő hadakozástul; másika az, hogy még azon efsztendő forgása alatt várná élete végső napját. Gibber, a' mint illet, mind a' két gondot szívére vette. Az erős Férfiú mindazonáltal, ki már régen meg győzte a' halál félelmét, gondos szorgalmát titkon tartani iparkoda. De még sem tarthatta olly titokban, hogy tudtára ne lenne a' kedves és reá figyelmes Godefrednek. Minek utánna Ultrajektumban Urunk szűletését a' Fő Rendeknek nem kis számú gyülekezéssel meg ünneplette volna; innét Antverpiába visszafordult. Ebben a' Városban, el nem folyván *Anonak* jövendölése után három holnapok, szörnyű esettel nyomatik el. Étszakának

idején reá küldetett egy gyilkos szakács, ki kegyetlenül által verte a' szánakodásra méltó Vitzé Királyt, háttul ütvén, és sebében hagyván a' vasat. (*hbb*) Méltatlan halála illy nagy Fejedelmi Úrnak mihelyt meg tudódott, nem képes ki mondani, melly keserves bánatot okozott mindeneknek, de mindenek felett az ő kedves örökösének Godefrednek. Oda szaladott vérbe kevert teteméhez, reá borult, meg ölelte, keserves bánatokra fakadott, hogy olly motskos halál nemével végzetett ki még élete virágjában az ő szerelmes, és őtet szerető második Attya; az a' Romai Birodalomnak Oszlopa, kinek erejére és méltóságára támaszkodik vala a' Tsászar; az a' nagy Hertzeg, ki noha díztelen vala testi természetben, mindazonáltal bátor szivének, és helybe forgó szerentséjének javaival könnyen meg haladott minden idejébéli Fejedelmeket. Első gondja vala szomorú Godefrednek Máthildist tudósítani Uri férjének keserves haláláról. An-

nak

nak utánna méltó haragtól indittatván az Ifjú keresi vala, ki lett volna olly gyáva és fertelmes olázkodó, kitől a' gyilkos Gibberre küldetett volna. Mások mást vélnek vala. Voltak, kik Frizius Robert-ról Flándria Grófjárul gyanakodnának, kit Gibber Hollándiától vitéz fegyverével meg fosztott, és kivel annak utánna a' Flándriai hadakozásban is ellenkezett: némellyek magáról a' Tsászárról, ki bizonytalan okbul el hajlott szível vala már Gibberhez. És ez valóban az igazzal ószve illeni láttatik. Gibber Vitéz Királynak hatalma félelmes és gyanúságos kezde lenni Henrik előtt a' Szászok ellen folytatott ütközetben. Mert azt helyben nem hagyta Gergely Pápa, 's azért is jóvá hagyta Gibert. A' Vitéz Király ennek utánna a' Pápa mellett leendőnek ítéltetett azért, hogy igyekezne hites társával Máthildiffel kegyelemre térni, és (a' mi következendő vala) Gergelyel is. És bizonyára akár honnét, igen hamar nyilván téteték; hogy Henrik neheztelt volt

Gibber-

Giberre; mivel nyilván ellenkezett annak örökösével Godefreddel. De azért meg nem esett szive a' bátor Ifjúnak. Először is oda forditá gondját, hogy Anyja Ötsének tetemét Fejedelmet illető halotti pompával Attya temető helyére Virodonumba vezesse. Máthildis azomban vévén keserves hirét férje halálának, majdan a' halotti tisztelést meg tévén, Gergelyt, hogy ő is ezent tselekedné, levél által kérte. (iii) Viszfa irt a' Pápa, hogy valóban meg esett szivel szánakodna a' Hertzegnek ilyen forma halálán: nem is tartóztatna semmi ellenkezéstől, melly miatt annak idvességét ne kívánná, és buzgón ne kérné az Istentől. Melly felelettel elegendő képpen megmutatta, hogy ő a' Vitzé Királyt, kiért az Istennek áldozatot nyújta, nem állitá egy számban azon vétkefekkel, kiket a' jámborok gyülekezetéből ki tudott, és azért nem is tartá az ő fogsága szerzőjének; mert külömben ezt a' szörnyű vét-

K

ket

ket azon képpen, a' mint más apróbb vétkeket is, az Anyaszentegyháznak méltó átka alá vetette volna. Máthildis annak utánna Belgyiomba menvén, minémű szivel viseltetne férjéhez, holta után is meg mutatni igyekezett. El érkezett *Chara* nevű folyó vizhez; onnan továbbá a' Khiniákomi határnak erdejébe ereszkedett. Ott, hogy a' fájdalomtól szivét addiglan el vonná, mulatságra kelvén, midőn vadász, történet szerént egy gyönyörűséges völgybe jut, mellyet a' sűrű zöld fák környékeznek, és egy szép tiszta kút nedvesít vala. Kietlen pulzták voltak az imént ez helyeken: némely Remete Barátok kezdék lakó helyé változtatni. Nem rég, hogy ki jövén ezen Barátok Kalábriából, Gibber Vitzé Királynak kedveskedéséből, ott együgyű, de nem díztelen hajlékot építének. Máthildis ez helynek Igazgatójától bé vezetvén az Egyházba, onnét sok Istenfélő beszédek között más meg más helyeket el járván, végre ama' szép hives

for.

forráshoz, melyet mondék, vonattatván, le űlt annak fejezetére a' Templom e-
lött. Ott midőn mosogattya és őszve
dórsóli kezeit, 's űres tenyerével hőr-
pögetésre való vizetskét is merítget, vi-
gyázatlanul kitsufzanik újából Gibbertől
jegyben vett arany gyűrűje, melyet mint
köz szerelmek zálogát, és emlékeztető
jelét attul fogva viseli vala. Meg nehe-
zedett tudni illik ez esettel a' Vitzé Ki-
ralynénak gyáfsza, és siralma. Leg ottan
kerelik az arany karikát a' környűl ál-
lók. Minden szem és kéz haszontalan
fáradozik, méglen Máthildis az Isten An-
nyához (a' mint Istenes Mesterétől Ger-
gelytől oktattatott) bizodalmas szivel nem
folyamodott. Látszatott is mindjárt a' ki
forró fővényben az arany karika. Hoz-
zá teszi a' hír, hogy azt némely kis ha-
latska orrán fogta, és Máthildisnek mu-
tatta: melyet az Amázon tőle el kapván,
és a' Szűznek való kőszőnet után kör-
nyűl mutogatván, ime! úgy mond, az a-
rany, melyet keresék. Ezen helynek

neve ez után *Aranyos Völgy* legyen. És ez volt eredete az emlétet Szerzetes Kalafrom nevezetének ; mellyet ott Máthildis rész szerént a' Khiniákomi Grófhoz tett ajánlásával, rész szerént maga adakozásával állandóvá tett. E' közben ide érkeze Godefred Máthildishez. Mind a' kettő gyászos öltözetben, és olly felkevert tekintettel, melly untig ki mutatná meg egyezett erköltsőkkel érő szívbeli bánattyokat. Gyászos öltözetek testi termeteknek méltóságát, és szép Ifjúságok jámborságát annyira fen helyheztette ; hogy másikat a' másiknak szánakodásra méltóbnak tenné. Godefred Gibberben második Attyát, Máthildis Férjét vesztette vala ; kinek halálához kevés napok folyta után az Amázon édes Anyjának halálát is kaptsolá. Ama' tekéleteségnek tükörét Beátriksz Hertzeznét Olasz Országának nevezetes *Pisa* Városában meg emészte a' nyavalya. Innét mind a' kettőre bánattyakon kívül sok gondos fáradságok és veszedelmek dőllöttek. Mert

igen fok, és fő hatalmas peresek áfitának maradt örökségekre; mellyeket valamint szintén Godefred, azonképpen Máthildis is igen bőven nyert vólt: úgy mint ki már Olasz Ország Vitzé Királynéja; Longobárdia, Tusztzia, Ligúria Hertzegnéje; Párma, Mántua, Ferária, Spoletum, Ankóna, Pifa Márkiónéja, és Kánuzium Grófnéja volna. Illy nevezetes és gazdag Fejedelem Afzfzony elég nyilván érté, hogy neki illy időbéli özvegynek (idejének még tsak harminzadik esztendejére fordult) fokban vagy nőszői, vagy ellenkezői lennének. Ha férjhez menni akarna, senki nem volt méltób' vagy Máthildishez, mint Godefred; vagy Godefredhez, mint Máthildis. De más állapotbéli dolgokat kell vala most gondos elméjekre venni; és mind a' kettő álmétkodtató fzeretettel vala a' Tisztasághoz. És ezen erkölcsöknek és nyomorúságoknak hasonlatofsága öregbité a' köztök öszve forrott barátságot. Godefred vigasztaló szókkal, mellyekre magának is szük-

sége vala, támagattya Máthildisnek szivét; tanátsokkal segíti; maga tehetségét, életét, ha használhatna, ajánlja. A' Vitzé Királyné nem ellenzi munkáját, ha magát nehezkes dolgaiból előb' ki segítette volna. Erre leg előbb is leg inkább sürgeti. És valóban Godefrednek egy Hertzeg Attyafia, minden ellenségi közt leg dühösebb', már a' Tsáfzár előtt törvényes napot mondott vala. Innét Máthildisnek szomorú gondolati, és szomorú szavai eredének, hogy a' kedves Ifjúnak egy felül hire neve, más felül öröksége, 's élete veszély karban forgana. Mindazonáltal nagyob' gyalázatban forgana, 's örökös megvetés alatt finlene, ha most örökségébül, mellyre érdemesnek ítélte őtet Anyja őttse, magát kiforgattatni engedné. Bánattyok nevelésére történt, hogy el kellett vala egymástól válniok, Máthildist Olasz Országba, amazt a' Tsáfzár Udvarába huzván maganyomorúsága. Nagy keserúséget jövendöltek volt magoknak ezen elválásból,

mel-

mellyet jóllehet testekben, nem szivekben leendőnek el menetelekben szentül állatnának mind a' ketten; mindazáltal nagy szerentsétlenséggel meg történe Gibert álnoksága által, hogy mind kettőben lenne. Máthildis vizsza térvén Olaszországba, értette leg ottan, melly tsudálatos esetek környékezték volna meg Godfredet: mellyek noha emlékezetre igen méltók; fel tettem el halgatni, mivel talán nálad, hogy sem nálom, isméretesbek. A' Tsászár a' Szászokon vett minapi győzedelme után el vadulván, és Gibert fortélyai által izgattatván, a' Pápa intésit és fenyétkit félre téve, leg rozfszab' példával omlott a' gonofzságra. Az időben, midőn Romában a' Pápa és a' Püspökök Gyűlést tartanának, vélek Máthildis is jelen lévén; (kkk) hire hozaték a' Városban támadott egy tsudának. Olly rendes és álmélkodtató tojást vetett egy Romai tyúk, mint ha azt mesterséges kéz alkotta volna. Kettős kép-

ben láttatott rajta egy kigyó, és pais. A' kigyó háromszor által tekerődzván a' tojálon, ifzonyú vala héjas bőrével; melly is nem sima, hanem göröngyös, és a' tojás héjából olly ki tetfzõ vala; hogy azt kézzel lehetne illetni, és tapogatni. Farkával ki terjezkedett az alatta feketéllõ paison, mellyből magát mint ha ki fejtené, testének tekeredésével a' tojásnak tetejére erõlköde. De mikor fejét fellyeb' emelni igyekezik, mint ha valami tsapással visszsa üttetett volna, hasig le tántorodott. Ez olly dolognak lenni láttatott, mellyet a' Fõ Püspöki gyülekezetnek bé mutatni méltó volna. Midõn az álmélkodtató tojás az Atyának és Máthildisnek kezeken forog, nem is találkozik, a' ki, mit jegyzene, meg magyarázza, meg jelenik Henriknek, és Gibert részének kemény követtye, ki a' Tsászár nevében parantsolni mérészli Gergelynek, hogy le tegye a' Fõ Püspökséget. Erre Gergely, ime! úgy mond, a' tsudának, mellyet most is kezetekben lá-

tok,

tok, magyarázattya. Az után meg fejték nekik, hogy a' tojáson az Anyaszentegyház árnyékoztatna, a' kigyón Henrik: (III) kit midőn a' terhes Tsászárné méhében vifelne, álmadta volna, hogy kigyót lenne szürendő, és azt az után fokoknak beszéllerte volna. Ő mind eddig álnokságival, mint feketéllő paifal fődve, lappangott volna: most emelné fel látzatos képpen fejét az Anyaszentegyháznak Fejedelme ellen. Minnyájon fel kiáltván, hogy érdeme szerént büntetni, és vifszá útni kellene az istentelent, a' Pápa el végzi, hogy az eddigi kelleténél több engedelmezés után a' keménység példáját veszi elő. Sok, és fokáig való boszszúsággal illettetvén Henriktől és Gilbertől, végett ki tudja az ajtatos hivek számábúl mind a' kettőt: ezt a' Ravennai Érsekségtől, amast a' Tsászári Birodalomtúl meg fosztya, fel oldván a' népet a' hites engedelmebségtől. Mellyet meg tudván a' Szászok, (mmm) leg ottan el

végezik, hogy más Királyt válasszanak, ha csak Henrik az esztendőnek folyása alatt (átok alá estének napjától számlálván) fel nem oldatik. Ez volt oka, hogy Henrik meg rettenvén, Olafz Országba menne, és Máthildishez folyamodna. A' télnek derék ereje vala, bé jövén az ezer felett hetven hetedik esztendő, midőn Henriket a' meredek havafokon életének rettenetes veszedelmibe vetette méltóságának veszedelme. Sietséggel igyekezett Német Országból által Olafz Országba, el hagyatván minden Nemes Uri Rendektől, és ki fogyván minden fegyérségből. Szorgalmatoson forgatta minden felé szemeit, úgy mint ki azon időben mind az ellenkező Száfzoknak, mind a' nehéz helyeknek fortélyait igen félelmeseknek érzi vala. Kedves két úti társa Berta Hütvőse, és Konrád fia, helyes szépségű és indulatú gyermek, nem annyira üttyának könnyebségére, mint szeretlen gondjainak öregbülésére voltak. A' havafok, mellyeken által kell vala men-

ni,

ni, majd mérhetetlen magofásra emelkedvén, a' havak fokaságával, és jeges fagygyal rettenték. Minden út fikos, és meredek lévén, sem lovasnak, sem gyalognak lépését meg nem tartá. Midőn nagy küzködéssel mennének fel felé, nevedni láttatott nekik a' havafok teteje. Az utazás munkája annál nehezebben e-lik vala Bertának, hogy a' fáradságtól kényszerített más karjaira adni fzerelmes Gyermevét. De sem ötet fokáig, sem annak ohajtását nem viselhette. Sokszor ölébe vízfíza kérte édes terhét, és hideg ortzáját tsókokkal enyhítette. Végre a' havafok tetejére, 's egyszer 's mind a' veszedelemnek fejére értek. A' hegy hátától látszata, és sziveket döbbenté a' helyeknek szörnyű képe. Midőn mind a' két felül alá néztek, honét jöttek legyen fel, 'shová volnának le menendők, ifzonyodtak, és nyomorúságok unalmátul el nyomatván, mint egy életek tzé-lyán meg állottak. A' kétségbe esés ki-
tetszett Henrik artzulattyán. Forgattya

vala tanátstalan elméjével, hogy ő Német Országból, ne talán attul meg fosztasson, ki kőltözött volna; most pedig életétül is meg fosztatna. Nem is tsak magát, hanem Hűtvösét és egy magzatnyát is, akkor a' Tsászári Birodalomnak örökösét, veszedelembé hozta volna: sem tovább menni képes nem volna a' repett hegy meredekén, sem vízszá térti az ellenségek keleptzéin által. De meg állapodni sem engedte nem tsak a' lakhatatlan hideg helynek keménysége, hanem az esztendőnek bé közelítő napja is, melly Fejedelemségének védelmezésére rendeltetett vala. Illy kétes nyomorúsággal szorongattatván minden felül, el végzetete vala, hogy el rendelt uttyát tovább is folytassa. Maga a' szolgákkal gyalog alá menni, és a' veszedelmet erővel meggyőzni kéizül. Hites társát, és Fiát hogyan ójné, midőn kétesen gondolkodva kéfik, elő hozattak történet szerént némimémű tehén bőrök. Ezekbe (nnn) ta-

kar-

kartattya mind a' kettőt, és azok által, kiknél az utak isméretesbek valának, alá húzattya. Soha olly nagy állapotra termett, és reménségre nevelt gyermeket illyen kotsiba nem vetett a' szerentse. Bé tévén a' bõrbe kis fiát firva a' Tsászárné, keserves szivel mint egy utolsó tsókkal illette. Fel inditá a' körül állókat nem annyira Bertának szorgalmatoskodása, mint a' gyermeknek bátorsága; ki annyi nyomorúságok között semmit nem panaszla, hanem hogy fázna. A' Tsászár alá felé indulván a' sík jégen, hol veszfzõ ágokba, és körül álló tsemetékebe kapkodva ereszkedett, hol a' szolgák vállaira támaszkodott. A' barmoknak itt semmi haszna nem volt; kik magok sem mehettek, nem hogy mást vihettek volna. Az okáért lábok ószve kötve némellyeket húzni, másokat szerfzámokon kellett alá hem-pelygetni. De sem a' Tsászár, sem úti társai, mikoron meg botlottak, lépéseket meg nem függeszthették, vagy magokat az eséstõl meg nem tarthatták. Ha

le estenek, akár kézen, akár térden igyekeznének fel kelni, magok a' támaszok meg tsalák. Azért mások másokra estek, és nyakra főre bukván, egymásra dőltek. Szörnyű volt látni, mikor a' Tsászárság földhöz üttetvén, hol a' szolgák és barmok között fetrengve vesződött, hol a' poshadt havak között hempelygett, míg vagy fa tsemetébe, vagy kő szirtekbe akadna, mellyekre fel kaphatna. De semmi nékie nehezebben nem esett, mint látni hitestársával együtt fiát veszedelemben lenni. Ezek akár szót, akár jajt erefztenének, isméretes hangjok magához fordítá a' nyomorultat. Mert könnyebben történhető sem volt annál, hogy vagy a' meredek kő szirtek közé hulljanak, vagy a' szelektől fel fuvott havak mélységébe temetteflenek. Végteére életeknek temérdek veszedelmi között nehezen, de ugyan tsak el kerülvén a' Szászok kelep-tzójét, le érkezének a' mezőségre. A' Lovak nagy szám szerént vagy el veszttek, vagy el erőtelenettek, igen kevesen

maradván épek. Bertát azonnal gyerme-
kéhez fordítá leg főbb gondja, és anyai
szeretete. Épen ki vétetik a' bőr 'zák-
ból a' gyermek, mosolyogván Anyára,
mint ha játékos kótfitskán vonatott vol-
na a' Sík jégén. Bé menvén Longobár-
diába a' helyeknek és állapotoknak jobb
módját tapasztalták. Olasz Országna ké'
leg gyönyörűségesebb oldal része, és az e-
lejbek toldúlt nép igen meg vigasztalta
szíveket. Az Olaszoknak temérdek fo-
kasága huzódott ide mindenűnnen, kik
láttni kívánták a' Vitéz indulatú, és a'
Szász Országi hadakozás hírével neveze-
tes Tsáfszárt. (ooo) Tolyongva gyűltek
egybe az Ország Nagygyai, és nagy ké-
szűlettel kőszönték Fejedelmeket, kit O-
lasz Országban régen látni ohajtottak, de
mind eddig sem láttak. Mind ezeknek
fényességét meg előzte el érkezvén a'
Vitzé Királyné fő Udvari kísérettel. Ez
mihelyt meszszéről jőni láttatott, szo-
katlan zendülés támada a' kérdezkedő,
's egy-

's egymásnak meg felelő nép között, ki volna. A' Sürün öfzve vert népnek fokaságán által mint egy pompával vitetik a' Tsászárhoz Máthildis; ki már az előtt ennek levele által meg intetvén, melly nagy veszedelemre jutott légyen, és hogy segítségkel lenne, kérettetvén, semmit el nem mulata. Az első kőszöntést nyilván meg tévén, félre állának egy kevesé, és titkos tanácsokat tartának magok között. Az után a' köz beszélgetésre visszafra térvén, az útnak veszedelmiről folytatták (a' mint esik) és Konrádnak bátorságáról. Ezre vévé Máthildis a' gyermekben, és ditséré a' ritka indulatnak jeleit. Tsodálá szép személljét, mellyel igen rendesen ábrázollya vala nem Attyát a' Tsászárt, hanem a' Sváboknak Hertzegét. Berta kivált ékes egy Afzony a' betsület tételben visszontag forgolóda. Jól tudván, mennyit vihetne Máthildis véghez a' Tsászárért, semmit el nem mulatott, a' mi tehetőnek láttatna, annak mind magához, mind Henrikhez

hez való kötelezésére. Minden alkalmatosságot fel vett tiszteletére; kedves dolgokról hozá bé a' beszédeket; szüntelen vala vagy Máthildisnek, vagy az ő kedvesinek ditséretiben. Nevezet szerént nagyon ditséré vitézi erejével, és minapi győzedelmével tekéntetes Belgát Godefretet, már Antverpia Márkióját, a' kituda Máthildis kedvesi között különösnek. Henrik is, noha szorgos gondjai által fok felé vonattatván, tetteti vala a' nyájosságot mind tekéntetében, mind beszédeben; és hizelkedve kedveskedik 's kérdezi vala a' Vitzé Királynét, meddig maradna özvegyen; miért, mikor ő mindeneknek, neki a' Fejedelmek közül fenki nem tetfzene? ideje volna, hogy vagy maga, vagy a' Tsáfzár választana néki férjet. Mellyekre Máthildis melly szeméretesen, olly okofon felele, hogy néki mindenek felett választandónak láttatna a' szemérem ékefsége. Közben közben visszafra tért a' beszéd Henrik állapotára: mellynek folytatására Máthildis

Kánuziomba visszafaz méne. Tsak hamar követte őtet Henrik, Veronába küldvén feregét, mellybe számofan hozzá szegődtek vala. A' Tsásfár közelitvén Kánuziomhoz, időt tölthetett volna a' toronyok erőségének, a' bástyák hármos kerületének, és a' természetével gyönyörködtető helynek tekintetén; ha minden gondolatit arra nem vetette volna, a' minek okáért ide jött vala. Minek utánna a' várba egy meredek kősziklán bé hatott, a' mit magával és Máthildiffel végzett, végbe vinni indul. Azt a' Kánuziomi rejteket, mellyet Gibert félei örögi oskolának mondanak, haliyad Venedeg! melly jeles tselekedettel nemefitette Henrik. Mihelyt a' kapuig érkezett, (ppp) le tette Felségének jeleit (a' mint fellyebb mondám) és kívül hagyván minden Udvariságát, 's Tsásfári ékefségét, magára vett egy ki avúlt öltözetet. Onnét mezétláb menván, a' bástyák második kerülete között meg állapadott. Ottan pe-

ni-

nitentziát tartó és esedező formán az ég alatt, olly hideg időben, melly leg nagyobb folyó vizeket is meg jegezett, éhen szomjan, a' napnak fel keltétől egész fetét estig meg marad. Szánakodtató ortzával, el áradott könnyhullatások között zokogva, és fel kiáltva minduntalan botsánatot kére el követett bűneiért; hogy Gergely Pápától hallattatna, kit Romából Máthildis ide vezetete. Azont mivelé más nap, azont harmad nap reménkedve; 's mivel még sem érkezne kívánatos felelet, ki hivatván Máthildist, lábaihoz esett, és mélységesen esedezett; hogy Rokonához való jeles szerezetiért, és a' Pápánál lévő kegyelméért vinné véghez, hogy meg engeszteltetvén ezen penitentziával Gergely a' szerezetsétlen Tsászárt fogadná visszra a' Kristus aklába, mellyből bűnei miatt ki rekesztette volna. Máthildis bizonyitá, hogy minden igyekezetét abban folytatta; és fogadá, hogy még folytatni fogja. Negyed napra kelvén, a' Várnak belsőbb részeibe bo

tsáttatik Henrik. Hogy jobb reménsséggel lenne, meg intetvén, szabadosb ügyel megyen vala; észre is vehette, merre menne. Almélkodott a' természettől, és mesterségtől meg erősítettett helyen, az Épületek ékefségén, és annyi hadakozásokban meg nem fogyatkozott Kánuziom kintsén. Bé vezetettvén Máthildistől maga Udvarába, melly a' Királyit fel útné ékefséggel, a' Romai Pápának tekintete elejbe jöve. A' leg jobb Atya el tekélt szándékkal vontatta illyetén keménységét Henrikkel; hogy az ő penitentiája nem tettetetnek az idő miatt (mint más-kor) hanem valóságosnak lenni ismértetne. Végtére térdeihez borúlt Henriket, minekutánna hittel kötelezte magát, hogy már ezen túl a' Romai Pápának hatalmában lenne, Máthildis kérésére fel oldotta olly móddal; hogy, ha fogadását meg nem állaná, el vesztené Fejedelmi jufsát. Mind ezeket bőven meg igérvén Henrik, azután jelen volt az Isteni szolgálaton, melyet a' Pápa tészén vala. Innen az asz-

tal-

talhoz ültettetvén, és kegyesen meg intetvén, hogy Tsászári Felségét, mellyet vétkeivel meg fertőztetett, előbbi fényére helyheztetné, el bortsáttatik övéihez, kik kivül a' dolog ki menetele miatt már négy napi várakozással fűgnek vala. Az illyes penitentzia, mellynél alig lehet jelesb, bőven eleget tett vala Német Országoknak, és az egész világnak, ha ezt a' jó Gibert helytelennek nem állította volna, és hamis praktikáival ismét Henriket kerefsztül nem fordította volna. Ő kerefsztény Fejedelemhez, 's Tsászári Felséghez méltó dolgot vitt volt Kánuziomban véghez, penitentziát tartván, és Máthildis 's a' Pápa lábaihoz borulván. Tudnia illik mindenütt méltóságos a' jó tselekedet. Onnét mindazáltal ki költözvén, az álhatatofságot meg nem tartá. Úgy meg engedte tsalatni Gibertől magát, hogy mind kettőt (a' Pápát és Máthildist) úgy mint Tsászári személlyén kegyetlenkedő tzimborásokat alattomban való leffel el fogni iparkodna. De ellenek

vetett annyi gonofzságnak benne miné-
 mű vagy képe, vagy árnyéka? hol az a
 Kánuziomot fzerető, vagy ördöngös?
 Az tudni való, hogy Gergely fzeretetet
 (de mennyeit) jegyző több leveleket adott
 Máthildishez, mellyeknek homlokára e-
 zen szókat írta: *Kristusban kedves Leányom-
 nak.* Meg vannak ezek most is, és min-
 den kézen forognak. Inti ezekben Má-
 thildist a' Szent Férfiú hol az Apostoli
 Szent Széknek fzeretetére és védelmezé-
 sére; hol a' Keresztényi szentséggel gya-
 korlandó életre. Máfutt a' tekéletes er-
 költsöknek törvényeit magyarázza; má-
 futt ismét fehétségére lehető oltalmakat
 mutogat. Egy valahol éppen arany szók-
 kal (999) ajánlja Máthildisnek Nagy Af-
 szonyunk tiszteletét, és bizodalját; mert,
 úgy mond, mentül nagyob', jobb, és szen-
 tebb minden Anyánál, annál kegyesb, és
 édeffebb. Ezen nagy szentségű Pápanak
 intéfjére, és példájára támaszkodván a'
 Vitzé Királyné, nem képes ki mondani;
 melly

melly nagyra ment a' Keresztényi jóságokban, és nevezettel a' Szent Szűznek tisztelésében; megént mennyire fel emelte magát minden nem tsak Afzszonyi, de férfiúi Fejedelmek és Királyok közül: szívének erősségével a' (rrr) hadakban is. Már hogy Gergelynek Máthildiffel való ortzátlan barátkozása felül szemtelen hazugságok (sss) hányattatnak, nyilván való minden ép/értelmű emberek előtt. Tudni illik gyűlölségből, és boszszú állásra törekedő szivből költötte Gibert azokat, és az ő tiszta követői, főkép némely Egyházi Rendbéliek, kiknek feleség engedtetett volt Henriktől; de Gergelytől törvény szerént keményen tiltatott. Innét szármozának a' tisztaság szerető Pápa ellen a' haragok, gyalázatok, lesek, mellyekkel othon is, kívül is vítatván, szükölkedett az oltalomra. Ezt Isten után nem is találta fel hanem Máthildisben. Ez Romában, ez tsapta vizsza útyaiban Gergely nyakától a' reá fent pal-

lofokat. Ennek kíséretivel érkezett va-
 la Romából Kánuziom felé, Német Or-
 szágba igyekezvén; hogy őszve békéltesse
 Henriket a' Szászokkal: de hallván en-
 nek Olasz Országba való jövetelét, bi-
 zonytalan lévén, minémű szível jőne az
 egybe gyűjtött Olasz feregekkel, meg ál-
 lapadott Máthildiffel Kánuziomban. (ttt)
 De minnyájon bizonyságok vagyunk, kik
 jelen forgottunk, hogy Gergelynek élete
 mindenütt Apostoli erkölcsökkel világlott:
 melly ha valami bűnben, vagy a' tisztá-
 ságnak tsak gyanúságában részese lett vol-
 na, ez abban a' Roma Városának, Ká-
 nuziom Várának, és minden más helyek-
 nek fénylő világosságában, a' Polgárok,
 Vitézek, gondviselelése alatt lévők, és há-
 zi tselédek olly nagy fokaságában titkon
 nem lehetett volna. De a' mindent job-
 ban látó Gibert látta azokat is, a' mi-
 ket látni nem lehet. Tanátszója volt
 Henriknek, hogy a' két ellenségére Ger-
 gelyre és Máthildisre mentül hamarább
 akár

akár minémű mesterséggel vetné kezeit. Les kézzítettett Gergelynek minden némű fortélyok fő tudós mesterétől Gibertől olly praktikával, hogy szükség volt légyen abba keveredni, ha tsak ki nem nyilatkoztatott volna egy Lélektül tudni illik. De minéműtől? El rendeltetvén a' nap, és hely, az előre ment Tsászárt leg ottan követtek Gergely és Máthildis. Ez a' Szűz nem gyanakodó ugyan, de okofsággal fenkinél nem aláb való, a' mint a' kétés szivnek semmi jeleit nem adá, úgy minden bátorságoft félelmesnek lenni vélt vala. Meg vizgáltatni parantsolá a' Tsászárnak és Gibertnek tanátsit. Alig kelt által a' Pó Vizén a' Pápával, mikor meg jelenik a' hív űr álló: ki nyilván tévén a' lest, leg ottan Kánuziom felé tértek, és a' prédára vágyó Gibertet hiában való rágódásában meg játszadták. Azomban álmélkodának, hogy Henrik olly fanyarú penitentiájának és barátságának jelei után, kevés napok alatt olly felette meg változván, illy iszonyú gonofzságra

vetemedett légyen. E' dolognak titokban járó okai ki nyilatkoztaták lassan lassan magokat. Már akkor által látta Máthildis mind az egész Olasz Országra, mind különösen a' maga Tartományira következő fok ízbéli zuzavart, háborút, és nyomorúságokat. Mire nézve maga örökségét, akár mekkora volna, el idegeníteni, el ajándékozni végzette. Kinek pedig? vagy mi szándékkal? Hallyad Vendég! a' más éktelen vétket, mellyet szemére vetnek Máthildisnek. Hogy megszűze ki terjedt Atyai örökségét az Egeknek jelenvalób oltalma alatt helyheztené, az Apostolok Fejedelmének Sz. Péternek engedni rendelé. Azért tsudára méltó szent tanátsal Tusztiát, Ligúriát, Kánuziomot, és mindenét Gergelynek Szent Péter Helytartójának, és a' Szentséges Romai Széknek ajánlá, és irva ajándékozá. Azt kívánnya vala tudni illik, hogy örökségének, és Birodalmának terhétől meg könnyebbedvén, távúl lehetne minden állapotbéli zenebonátúl,

és a' jó tselekedeteknek szorgalmatosban szolgálna. De Gergely a' jóság után indultat inti és ősztönözi, hogy ennek gyakorlására félre tévén kivánt nyugodalmát, inkább fegyvert fennyen, és a' hadi hivatalt az Isteni buzgósággal *Debora* módjára őszve egyeztette, és a' Tsáfzárt, ha ez ellene mozdulna, tiltsa el ártani igyekező útaitól, 's a' Szent Szék hatalma alá adott Tartományinak meg támadásától. Szükségnek vélték mindazáltal, hogy eleintén mindent el halgassanak, és meg vizsgálják, miként adná ki magát, és mennyire menne Henrik bántása. Ez pedig, midőn mind a' két fülét felette nyitogattya Gibertnek, és az Olaszok meg engedztelésében tovább foglalatoskodik, más nagyob' fergetegtől meg környékeztetik. Mert ő az el rendelt napra visszfa nem térvén Német Országba, hogy a' szemére vetett dolgokra meg felellyen, és a' Száfzok újab tőle el követett vétkekről is tudósittatván, mást választanak. Rudolfot a' Svábok Hertzegét (ki Henrik

hugával volt házaságban) ő helyébe Szász Ország Királyának köszöntik. Melly hirre meg félemlvén Henrik, Német Országba visszafzaladt, Gergelytől segítséget kérvén. A' Szászoktól is kérettetvén Gergely Pápa, hogy Rudolf választatását jóvá hagyná; (uuu) ő, kinek más szándéka 's tze'llya nem volt, hanem a' Romai Széknek méltósága, és a' Keresztény közönséges jónak tsendesége, visszafzaladt; hogy illy nagy állapotú tselekedetet hirtelen korán nem akarna helyben hagyni. Gondoson meg fogná vizsgálni a' két Fejedelem ügyét, és azt érdemek szerént itélni. Máthildis e' közben visszafzaladt hív fegyveresekkel Romába Gergelyt: a' hol ez ki hirdetvén, melly érdemi volnának hozzá, 's a' Szent Székhez, jeles örvendezések között köszöntetett a' Romai néptől, és ezentúl közönségesen minden jóktól *Szent Péter Leányának* neveztetett. Akkor Kánuziomba visszafzaladt tér, és hallya fegyverrel égni

Né-

Német Országot. A' két Tsászároknak nagy Nevek, a' Birodalomnak közbe helyheztetett jussa, a' perlekedésnek vitatása, és az igazab' vagy kedvesb ügy helyben állatásának igyekezete külömb részekre húzta az Ország népet. Henriket, kit a' minap Olasz Országba való költözésekor minden Német Országgi Nemes Rendtől el hagyottnak mondottunk, vizfza tértekor nagy fokasággal követék mind Egyházi, mind világi rendű Ország Elei virágzó feregekkel. Közönségesen mindeneket fel indita előbbi neve a' Tsászárnak, veszedelminek és penitentzia tartásának hire; az után, ha mit vétett is Henrik, Konrádnak a' Tsászári magzatnak és nagyra termett Hertzegi gyermeknek ártatlansága, ki méltatlan vala arra, hogy Atyai Birodalmának örökségétől meg fosztatna. Mindazonáltal a' hadakozásnak ügye kétséges vala eleint; mellyet midőn az után ítélet alá vetett volna Gergely Pápa, az egyfzer fel vett fegyverek ellene kotzodának az ő végezésé-

zésének. Többször meg hartzoltak; kezdetében Rudolphoz, az után Henrikhez hajolván a' győzedelem. Így a' hatalmas Népek egymást tulajdon erejekkel vesztgették. Észre vette Máthildis, hogy innen Olasz Országban fokoknak szivekben fok féle indulatok nevednek, és Henrik, szerentséfen folytatván Német Országban hadi dolgait, nyilván Gibertel tzimborál, kit vétkekben érvén minap Gergely, a' mint mondám, átok alá tett, és a' Ravennai Székből ki vetett. Nem kéfett az okáért a' Kánuziomi Afzfzony mindenek tudtára is fegyvert fogni a' Pápáért. De vizsgál meg most Vendég! ha volt e' valaha az Embereknek emlékezetével szörnyeb' hartza az erkölcsnek a' szerentsével. Máthildisnek Neve az előtt magános gyanúságokkal, levelekkel, és hirekkel hartzoltatott: most nyilván mindenek tudtára kordéra vettetett. És midőn a' tiszta Leányzónak semmi kedvesb nem volna a' szeméremnél, semmire nagyobb' igyekezete a' természetől annak

védelvezésénél, semmiből ifzonyúb sebe
hirének nevének sérelménél; Máthildis,
az az, Afzfonyi nemnek Fejedelme,
Tsáfzárok Rokona, ki mostan minden di-
tséreték nemével virágzott, és maga i-
deje tsudájának tartatott, hirtelen válto-
záffal mindenütt mosdatlan fzerelmekbe
merűltnék gyaláztatik. Kivel pedig? Az-
zal, a' ki felségesb maga méltóságával
és szentségének vélekedésével most ma-
gának és Máthildisnek annál nagyob' gya-
lázatot hoz vala. Soha az emberi szüle-
tésnek emlékezetétől nem hallatott; hogy
az Anyaszentegyház Fejedelme egy Afz-
fzony Fejedelmet meg fertőzterett volna.
Most kőz hirrel hordoztatik Gibert pár-
tos részétől; hogy Hildebránd, avagy,
a' Szentséges Romai Pápa, a' világnak
és Keresztény Hitnek Feje, nem tsak go-
nosz tévő, de (irtózik szivem ki mon-
dani) búbájos őrdőgi mester, és minden
gonoszságban el merűlvén, éjel nappal
Máthildis őlelgetésében hempelyeg! ez pe-
dig Hildebrándnak tolvajos fzerelmében

foglaltatván , meg vetné a' házasfágot. Itt sem állapotott volt meg a' hamis gyalázkodás. Mert ez nem tsak a' kőz Népnek fel zajdult szavaiból eredett; de nyilván való gyűlés erejével erőfittetett, és kegyetlen végezéssel tetéztetett. Történt ez, minek utánna Henrik undokvétkéiből ki nem tért, és mind nagyob' gonofzságba vetemedett: Gergelytől három éfztendőig békeféséges túréffel fzenvedtetvén, végre ama' menykővet, mellyet magára foká gyújtogatott, érzette, ísmét átokkal úttetvén a' Pápátul, és a' Birodalom hatalmából ki vetkőztetvén, Rudolfnak küldetvén az Ország Koronája, illyen fel jegyzett verfel:

*Kő szál Péternek ; Péter Szent Papja Romának
E' Koronát Szentség Székéből adta Rudolfnak.*

Melly dolgot meg értvén Gibert , 's maga alkalmatofságára lenni vélvén , túrhettelen bozfzú állásra lobbantya Henriket , és arra úzi, hogy kárhoztaffa Gergelyt, és vetteffe ki a' Romai Fő Püspökségből. Maga, ki inkább akar vala
sem-

femmi, mint nem első lenni, a' Fő Püspöki süveget magának, mint érdemesbnek, kéri. Mit vontatom beszédemet? Gyűlés hirdetődvén, őszve futnak azontul a' Norikufokhoz, és rakásba gyűlnek Brikfzinában, e' szemtelen gyűlevélséghez szintén illendő várban. Ez a' helység ifzonyú és rettentő; meredek kősziklával meg környékeztetett, és a' havak garmadáit miatt mindenkor vagy fagyos, vagy posványos: itten szüntelen az éhség, és majd örökös a' hideg. Ott el annyira femmi jóság nintsen; hogy a' Keresztényi szentségnek neve is tsak alig legyen. Egybe gyűltenek e' helyen számos mind Német, mind Olasz Fő Rendeken kívül, Gibertől el ámitott Püspökök mint egy harmintzan. Hildebrándot fel tátott szájjal gyalázzván mint paráznát, házaság, szentségtörőt, ördöngöft, Sz. Péter Székén erőszakos kapkodót, a' Fő Püspökségből ki iktattják, és helyébe Gibertet emelik, az az, bestét imádnak. Leg ottan Gibert (Harmadik Kelemen-

nek, a' vagy kegyelmesnek nevezék azt a' minden embereknél kegyetlenebbet) fel ékesítettvén a' Fő Püspökségnek jeleivel, diadalmas pompával visszafordult Olaszországba, mind egyéb kézfűlettel kevély, mind pedig a' felvett fegyverekkel Katona Pápa. Véled e' mellyszivel lehetett Máthildis akkoron, mikor ezeket szemléli vala? Láta Gibertet, halálos ellenségét, Fő Püspöki süveggel annyi gonofzságiért mint egy jutalmúl meg koronáztatva; ellenben Gergelyt Istenes erköltfiért érdemlett Fő Püspöki tiszteletétől Gibert féleinél megfosztatva: ő magát pedig egyiknek tiszteletével nem kevesbé, mint másíknak gyalázzattyával meg szeplőfitve. Hozzávetettség (hogy Máthildis fájdalmát a' mekkora volt, fel érheffed) tsak hamar következett két ízbéli tsapást; egyikét azt, mellyet Máthildisen Gibert Mántua mellett tett; másíkat pedig azt, mellyet Szászországban Gróna Tavánál Henrik, vagy egyenesben az ő Sasviselője Rudolf ellen

szerzett; kit Máthildis nem nagy idő múlva Godefrednek az Antverpiai Márkiónak Ienni ísmért, Ennek az ő hajdani kedves emberének el idegenüléséhez vesd még azokat is, mellyek az után történtek; úgy mint: Polgárinak el pártolását, vitézinek széllyel szaladását, népeinek pártütését. Nem de azt véled, hogy az Amázon ennyi elő került nyomorúságoktól el nyomattatott? a' firáftól meg hervadt? bánattal és fájdalommal meg epedvén el fogyatkozott? vagy nem de a' szerentsetlen Gergelyt el hagyta, maga is mindenektől el hagyatván? szemléld elméddel, Vendég! a' mit mi szemeinkel láttunk, az Isteni tekintetre méltó dolgot; nem mondom, bal szerentsévelkűszködő férfiat, hanem a' bal szerentsén diadalmas Afzszonyt. Máthildis, ki hidje? erőt vévén szivbéli fok fájdalommal, tulajdon kárait és tsapásit nem külömb tekintettel vette, mint ha győzött volna. Sőt mikor Gibert maga győzedelmének pompáját üzte is, olly fel derült ortzával

volt, hogy némely mofolygó színt is mutatott legyen, el annyira; hogy igazán éneklette legyen ő felőle a' mi vers szerzőnk Domnizó:

*A' szerentsés dolgok őt nem változtatták,
Szomorú esetek fel nem bontogatták:*

*Vidám tekintete mindenkor állandó,
Soha nagy bánattal bí rá nem szállandó.*

A' nagy szívű, és meg nem rettenthető bátor Amázon a' Pápához adott levelében ígérte szent Pálnak mind (xxx) szavával, mind lelkével, hogy őtet sem szorongatás, sem éhség, vagy akár mi féleveszedelem, sem halál, vagy fegyver, sem többek mind, a' miket ide vét az Apostol, Szent Péter szeretetésől el nem választhatják. Nem is ígérte ezeket szívesben, mint véghez vitte. A' győzedelmes Henrik bé takarodván Olasz Országba, hogy Gibertet Romába vezesse, ki úzvén onnét Gergelyt; el pártolván is a' Német és Olasz Országok Nagygyai, ez mozdulhatatlan maradt, és Henriknek e-

gye-

gyedül is ellent állott, valóban Szent Péternek igaz Leánya; kiről ísmét így ír ugyan azon Domnizó:

Egy maga is ellent áll Péter hív Leánya Mathildis. Henriknek.

Az Amázon meg győzhetetlen lévén fegyverrel, nyomorúságokkal, fájdalokkal, talpon áll vala; noha szivének febei újabul sérülnének, mint hogy Gergelyt is, minden módon tisztítani igyekeztvén, meg nem halgattatna. Innét feregenként elszakadtak tőle az Olasz Egyházi és világi rendű Fejedelmek; innét fegyverrel és gyalázzal üldözte őtet az ellenség. Voltak neki mindazáltal ellenségi közt is jámbor és kedves emberi; kikben jeles volt Konrád és Godefred Sasviseelő, úgy rendelvén az Isten, hogy Henriknek részén lévő annyi gonofzságok közt is lennének a' jámbor életnek és tekéletes erköltseknek képei: 's annyival inkább álmétkodik, és bánkodik vala Máthildis, hogy Godefred az el ámittattak közt maradna abban a' Táborban, mellyből az ártatlan-

ság nem tsendesben ostromoltatnék nyelvvel, mint fegyverrel. Mindenfelé nagy hire futamodott Godefrednek, melly szelédén mértékelté legyen, meg bántódván minap Alberttől peres ellenségétől, nem tsak nyelvét, de kezét is, mikoron Ifjúságának, és bajvivásának leg nagyob' hevében maga szivének könyörületés indulattját emlékezetes példával meg mutatá. Az okáért most tsodához hasonló dolog volt, hogy az Ifiú magától el hasonolván az ártatlanra fegyverrel támadna, a' szidalmazók közé egyeledvén; mint ha tselekedettel erőfítené, a' miket azok hamisan reá fogtak vala. Innét igazábban mondható dolognak lenni láttatott Máthildisnek, hogy Godefred kerítetté legyen órdógi mesterséggel tsalárdságba a' Tsászártól, mint sem ő Hildebrándtól. Ez időben körül vétetvén Roma, az is öregbité Máthildis fájdalmít; hogy nem tsak tekintetével és vigasztalásával nem élhetett Gergelynek, az ő Szentséges mesterének; de tudta is, hogy meg szorit-

tatván, végső veszedelemben forgana. Egyedül csak az hintett valami vigasztalást, hogy a' Pápa parantsolattyából, 's ugyan személlýében jelen volt Anzelm Lukai Púspók, igen szent és példás életű férfiú, számkivettetett Gibert féleitől, és Gergelyhez leg hasonlóbb. Mind kettőnek oktatásból Máthildis Istenes életet él vala titkon, nyilván fegyvert visel vala, mind kettőt Istenért. Romába, számos vitézeken kívül, nagy somma pénzt küldött, mellyből othon ki úrvlén, azon kintsét is, mellyet maga, és Ősei a' Kanuziomi Egyháznak ajándékoztak, (helyén hagyván Anzelm) a' várba szorult Pápának által adta. Maga sem henyélt azomban. Ki fogynék a' Napból, ha rend szerént el számlálni akarnám a' Vitéz Amázonnak hadi munkáit. Longobárdiában sokakat el szakasztott Heniktől fel tett ajándékokkal, többeket fegyverrel, nem is kevesebbeket Kastélyokra vetett tűzzel. Nehezen túri vala Gibert, hogy az ő kívánságinak e-

gyedül Máthildis vetne gátot; kinek ellenkező igyekezetit hogy meg táfolná, szokása szerént furtsa praktikáihoz folya-
moda. Anzelmhez kendőzött szelédség-
gel tellyes levelet ír, mellyben is őfztó-
nózi őtet; hogy Máthildis mellől el ál-
lana. De Anzelm Gibertnek ellene sze-
gezte volt pennáját. Három könyvet bo-
tsátott ki Gergely mellet. Mellyeknek
máfikában ezeket írja a' Vitzé Királyné-
ről: hogy ez az Afzifzonyok ditsősége
kélz volna az igazság oltalmáért nem tsak
minden javait el költeni; de vére fogy-
taig is meg vinni, míg az Isten egy Afz-
fzony kezével boszszút állyon ellensé-
gén. És a' Szent Férfiúnak kívánsága vaj-
ha jövendölés is volt légyen. És való-
ban leg ottan kedvezett az Ég, meg en-
gedvén Szorbára alatt az étszakai diadal-
mat. De Máthildist azután szomorú vál-
tozások vették elő. Romát rész szerént
fel dúlta erővel a' Sasvifelő, rész sze-
rént meg vette adakozással Henrik: Gi-
bert a' Romai Fő Püspökségre emelte-
tett:

tett; Henrik ettől hites társával Bertával meg koronáztatott: a' Sasvifelőnek halálos nyavalyája Gergely varáslásának tulajdonittatott: Gergely a' Kárdinálokkal a' bátyás Erőtség közé záratott, és ostromokkal szorongattatott. Ki minek utánna a' Normániai Gvizkárdtól szabadságra hozatott, és Romábúl Szálernumba vitetett, a' Szentekhez költözött, fő tiszteletre méltó Férfi, szivének nagy voltával, bölts. tudományával, életének szentségével, és más több tsuda tétélekkel fényes, de főképpen a' meg oltalmazott Egyházi méltóságnak tsodájával. Ennek a' mindenkép Szent Pápanak némely ümért szent életű férfiúval Lórintzel, az Amálfiták Püspökével, szoros barátsága vala; kinek mint mesterének oktatásából tanult nem varásló hívságot (a' mint költik) hanem tekéletes jámborságot. És ez, a' mint tudva vagyon, természet folyását fellyül muló tsodákat is tön nem órdógi, hanem Isteni erővel. A' minémű vala az is: midőn Roma meg

szálva tartatván, Henrik félei égést támasztottak volna; a' Szent Férfi fel emelvén ellene jobb kezét, (yyy) a' levegő égen formált kereszt jellel meg határozta a' lángot, és mint ha egész Tiberis vizét öntötte volna reá, el oltotta. Fordulván az esztendő, követte a' megnyeiekhöz Gergelyt Anzelm, az a' Máthildisnek szent őrzője, és második Istenes oktatója: ki még él vala, igen nagyra vitte Gergely állapotját; de sokkal inkább, minek utánna élni meg szűnt, ugyan mindjárt azon esztendőben tsoda tételekkel tündöklő. Mit emlétsek többet? minémű tsudával közös jó teteményét, és egyetemben, a' mint nevezik, Máthildis őrdöngős tselekedetét, tapasztaltam magam is, most vegyed. (zzz) Gergelynek helyébe tétetett Harmadik Viktor. De Gibert az el szakadásban meg átalakodván, Romában marad vala, és *Pantheon*, a' vagy a' bálvány Istenek régi templomát fegyveres vitézek által tartya

bástyás

báftyás Erőtségül. Semmi lett dolognak véli vala Gergelynek halálát, semminek huzomos hadakozásokkal el erőtelenített Olasz Országot; ha Romában a' Szent-séges Fejedelemséget kivüle más valaki bátorkodna el foglalni. De a' Városhoz érkezett Máthildis fegyveres kézzel, és le hivatván Viktort Kálfzsinus hegyről, bé vezette. Oda lettnék érzi vala magát Gibert, ha magán hamarságos fortélyal és adakozással nem segétene. A' szent helyeknek el ragadott kintseivel gazdag lévén, addig került fordult hizelkedésekkel, ajándékokkal, és fenyegetésekkel; hogy nagy fokaság rész fzerént el ámitatván, rész fzerént pénzel meg vesztegettetvén, fegyvert kiáltott légyen. Véletlen Máthildisre rohannak, kitül félnek vala, és ötet a' Pápával egyetemben Tiberis vizén által űzik, 's Orofzlán várába szorittyák mind a' kettőt. Bé menvén ezek ide, nagy erővel ostromollyák amazok. De Máthildis olly vitézül ellent állott; hogy se lábokat, se pénzeket, mellyet

lyel többet tehetők valának, bé nem vihetnék. Viktor, Pápaságának kevés hónapjai után, (aaaa) szentül ki mulván e' világból, a' dolgot leg ottan fiettetvén Máthildis, és más főb Rendbéli Méltóságok, új választatásra keltek. Almélkodató egyezéssel Viktor helyett Ottó az Ofztiái Püspök tétetett, Második Orbánnak neveztetvén, igen nagy tekéntetű, 's érdemű Pápa: kinek fel szentelését annál nagyob' tapsolással fogadta volt Máthildis, mentől inkább tudta, mennyi fáradságokat, tömlőtöt, és kint szenvedett légyen élteben az Egyházért. 'S Leveléből majd értette, hogy Gergely nyomdokit követni fogja mindenekben. A' mint is Romában Orbán tsak hamar gyűlést parantsolván, az átkot, melly alá vetette vala Gergely a' pártosokat, ugyan ellenek meg újította, és ki nyerte a' Roma béliektől, hogy Gibertet gyalázatos képpen ki űznék a' Városból, esküvéssel is kinfzeritvén, hogy többzör so-

ha

ha meg nem támadja az Apostoli Széket. De csak hamar ismét ki adá magát az istentelen és hite szegett embernek dühössége. Az időben több Fő Nemből eredett hires Ifjak vágyódtak vala Máthildis házasságára. Guelfó érkezett volt leg utolszor. Itt közben szólván az Új Vitéz, ki mind eddig Lánfráknak tsendes halgatója vala: az utolsó Nőszóhoz térsz, úgy mond, a' beszéddel, a' többin halgatással által menvén. De őket is, ha alkalmasint ki telhetik, igen kívánnám általad rend szerént emlétetni. Mikor úgy akarod, meg felel Lánfránk, előszer is nevezhetem Buamundot Gvizzkárd Robert fiát, szivének nagyságával, és a' Görög hadakozás ditsőségével igen nevezetes Ifjat. De ez, hirtelen visszálván neki a' szerentsé, el esett egyszer 's mindazon reménségtől, hogy a' Görög Birodalmat el foglallya, és hogy Máthildist meg nyerje, méreggel itatván őtet mostohája. Így e' világnak két Fő hadi Embere, úgy mint a' Normániai Buamund

és Belga Godefred (kinek Máthildishez való hajlandóságáról fellyeb emlékeztem) azon egy időben, és azon egy méreg hőrpentéssel életeknek végső veszedelmébe kerítetttek; mellyből ha ki menekedtek e', bizonytalan. (bbbb) Más rendbéli kéroje vala Máthildisnek a' Görög Elek Tsászárnak fia és örököse Káló János, deli tekintetű Fejedelem. Ki midőn Kánuziomba küldött fényes követség által Máthildist magával, és a' Tsászári Koronával meg kínálta volna, meg felelt a' Nagy Grófné; hogy Káló ugyan neki Korona nélkül is tetszene, kit is érdem szerént betsülne: de férjhez nem menni el tekéltette volna. Azomban más is elég nyilván vágyódott reá, és jeles pompával Kánuziumba jött, jeles maga is születésével és erőtségének betsével, Guilielm Nothusnak Anglia Királynak első szülött fia Robert. (cccc) De ez is tsak illy forma feleletet, az az, kofarat kapott. Végtére 's utolszor Guelfó érke-

zett

bbbb) Pigna. cccc) Vuestmonast.

zett Kánuziomba (*dddd*) személynének titkon tartásával, hogy Máthildist előb magához kötelezné, mint sem Nemzetségét nyilván tenné. Ez Guelfótul a' Tsehek Hertzegétül szűletett, és Olasz Országban kint ses gazdagsággal birt. Mindazáltal nem kételkedünk, hogy ezt is, mint másokat, hajadon életre el tekéltt szível meg vetette volna; de mindenek álmélkodására Orbán köztök meg egyezettte a' menyegzői szövetséget. Mi módon lett légyen ez meg, nem illik vizsgálnom, sem Afzszonyom titkait, ha tudnám is, akarattya kívül hirdetnem. Azomban alig takarodott volt ki Romából. Gibert, azonnal fortéllyal is, pénz el fel állítván gyűlevész hadát, ismét egész Olasz Országot fel zavarta. Valóban egész Liguriát azon hatalom alatt lévő más helyekkel együtt Máthildis ellen háboritá. (*eeee*) Viszsa hivattatván annak utánna Gibert től Olasz Országba Henrik, meg jelent, 's Máthildis és Guelfó Birodalmát tűzzel, vas-

vaffal, de főkép titkos árulásokkal motts-kolta. Roma Várát, mellyet mind akkorig Orbán Pápa birt, némely megvesztegettetett Romabéliek loppal elfoglalák, és az előb ki üzött Gibertet ifmét bebótsáták. Ki Szent Péternél magát olly kemény hadi munkával meg erősíté; hogy onnét fok vérontás nélkül ki nem üzethetne. Mántua, és más több meg erősített helyek Henriknek fel adattak, vagy inkább el adattak. Táborunkban Hugó, pártútó Vezér, seregeinknek színét el árulta. Mások hűsége is fokszor probára vétetett kit beszélgetéssel, kit pénzrel elég nyereségesen. Magamat számtalan fokszor kiztének vala a pártútsre: de midőn Aszszonyom hűségében meg maradnék; el mozdithatatlan lévén mind ígéretekre, mind fenyegetésekre, dühőségre fakasztám Gibertet tudnia illik. Lest vetnek azért el kerítésemre; kit is el fogván, vasba vernek, és nyoltz holnapig tartó tömlötzel fanyargatnak: végre halálra ítélnék, de titkosra, és mellyet hogy ók

fzerzettek, nem akarák az embereknél fo-
 ha tudva lenni. Hallyad most Máthil-
 disnek, a' mint nevezik, babonás, de a'
 mint nevezni kellene, éppen Istenes tse-
 lekedetét. (fff) A' következő étiza-
 kára halaszták vesztemet, az az, Szent
 Anzelm Püspöknek, ki minap a' Szentek
 közé fogadtatott, ünnepe előtt forduló
 napra. Sulyos lántzokkal meg lévén ter-
 helve midőn halálomat várom, mély á-
 lombba merülök. Látom nyngtomban e-
 zen személlében igen isméretes Püspö-
 kőt, és őtet segítségül hívom. Ki men-
 nyei fényességgel tündökölvén, nyoltzad
 napra, úgy mond, el küldöm hozzád az
 én kéfemet. Én ámbár kételkedném, mi
 volna az, a' mit ígér vala; bizodalom-
 mal telvén mindazáltal, várom vala igé-
 retét. Nyoltzad napra kelvén, hozzám
 jő némely isméretlen férfiú (Rhegiom la-
 kofa vala, a' mint az után meg ismérém)
 és egy igen alkalmas rásópót hoz magá-
 val. Akkor által értém, hogy ez legyen

N

az

fff) Vita Anselm. Luc.

az a' Szent Püspöktül meg ígért kés. Ezt tehát fel vévén, mentől nagyobb fietséggel mindenek láttára le rifzálom a' békót és a' más lántzokat. Nem is határozták dolgomat, kik jelen voltak, a' tómlótz őrzők. Mindazáltal a' lántzból fel oldva lévén is fekve maradék a' földön, és az őrzőktől való féltében a' tómlótzból ki menni kéfedelmeskedém. Ime azomban véletlen és tsoda látás! vizsfa tér hozzám Szent Anzelm, Máthildis Amázont is jelen lenni látom, és ötet követő embereknek nem meg vetendő számát. Kik midőn mondanák; mit kéfel ki jöni? kelly fel mérészen, és jer ki; én meg bátorodván, ki keltem, és az őrzők látván, 's ellent pifzfenni sem mervén, sótt 'zibbadva le fzegefsztetvén, ki vetettem magamat, és épen egészen el mentem Máthildishez, ki akkor Kánuziomban mulat vala; noha azon időben tőlem a' tómlótzben láttatott. Gilbert egészen meg dühöde: Máthildis igen meg vidámulván, Nagy Anzelmnek há-

lákat ada. Bámulának minnyájon engem látván, a' mint téged is bámulni látlak. Most Henrik a' *Szép Hegyet* (gggg) ostromolván, fegétségére érkezett Gibert, és fok sziveket meg rémített. Ez ama' kegyetlen Tiránnus, ki Olasz Országának pufztulást okozott; kinek szörnyűségével ebben a' háborúban hufz ezerig való vitéz felkontzoltatott, a' Romai Birodalomnak Szent helyei el pufztittattak, Városok és Kastélyok le rontattak, mindenek széllyel fosztással rablással meg vesztegettettek; és, a' mi feje a' roszfzaknak, Gibert Eretnekségével. De Máthildist a' Keresztény Amázont most a' Tsásfzár békességgel, és maga jó akarattyával kínállya, ha Gibertel őszve békélni akarna: melly iránt már Kárpinetomban az egybegyültekkal tanátskozik. Te lásd azokból, Vendég! a' miket tőlem hallál, mellyik résznek vélyyed, hogy kellyen kedveskedned.

Itt véget vetett hofzfzú beszédének

N 2

Lán-

Lánfránk, és halgatva várta, mit felelne az új Vitéz. Ez maga értelménektitkait el takarván, úgy láttatott tisztelni Máthildist, hogy nem akarna a' Tsászárral ellenkezni. Továb pedig meg felelt; hogy nyilvánban ki tetfzene a' Kárpintomi Gyülekezetnek végezésiből, mit kellene a' Réfzeknek ügyéről állítani. Azomban Lánfránknak beszédét emberségesen meg kőszömvén, el ment; hogy, a' miket hallott, boszszú álló Vezérének meg beszéllye. Ki hallván ezeket, annyival inkább iparkoda fel vett boszszúságának meg torlására, mind addig titkon's rejtekben lappangván, míg alkalmatóságot kaphatna dolgának szerentsésvégbe vitelére.

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

NEGYEDIK KÖNYV.

Harmadik Olasz Országai háború.

OSzve gyűltek Kárpinetomba
(a) Máthildiffel Püspö-
kők, és mások Egyházi
Rendből többek; hogy
meg vizsgálják, ha Má-
thildis a' békeiséget, melly egyébként
szükséges vala, fel vehetné e' az egye-

nes lelki isméret Törvényének fen maradásával. A' többi közt Heribert Rhegiom Püspöke, kinek mélly tudománya és Istenes élete felül mindenek vélekedése nagy volt, illy módon jovallá a' békeféséget: „ Hogy a' ditséretes Máthil-
 „ dis kezdetétől fogva (b) az Olasz Or-
 „ szági mozdulásoknak, pártját fogta
 „ volna a' Szent Széknek, és a' Tsá-
 „ szári hatalom ellen segítségére lett vol-
 „ na a' Fő Papi méltóságnak. Minde-
 „ neknek álmélkodást szerzett volna nem
 „ Istenes életével inkább, mint rettenthet-
 „ len szivének erőféségével. Szerentsés
 „ kézzel meg vítt volna az el múlt hartz-
 „ ban Henrik féleivel, és eddig négy
 „ Szentséges Pápát hihetetlen erővel vé-
 „ delmezett volna. De visszfa térvén
 „ most Olasz Országba Henrik, meg vál-
 „ tozott volna a' dolgok állapotja. Meg
 „ úrvén az előbbi háborúban kintses
 „ háza, és el hulván szinesb katonái, már
 „ Polgár népe kevés számra, és szoros

„ úgy-

„ ügyre jutott volna. Mántua több meg
„ erőfittetett helységekkel együtt az el-
„ lenség hatalma alá rándult, Ligúria má-
„ sod ízben el pártolt volna: Tuszttzia
„ rendetlenül háborogna: Longobárdia
„ azon részének, melly hűsége alatt ma-
„ rad, kebelében legeltetné a' Tsáfzár
„ Táborának erejét. Hogy a' Szép Hegy
„ eddig ellent állott a' Tsáfzár Oitro-
„ mának, nem a' bástyák, vagy hely ere-
„ jének, hanem a' kétségbe esett kato-
„ nák végső igyekezetének kellene tulaj-
„ donítani. Maga Máthildis hogy ez napig
„ álhatatofon meg állana a' győzedelmes
„ Henriknek, szokatlan és álmélkodtató
„ példáját mutatta volna a' Szentséges
„ Romai Székhez való mindenkori hű-
„ ségének: de ezt nem követhetnék a'
„ világi kormányt vezető értelmefek.
„ Kevesen volnának néki Katonái: pénze
„ nem volna, mellyel újakat fogadna. Ha
„ kiket erővel fegyverre hajtana, azok-
„ ban bizni annyi pártútók példája után
„ nem lehetne: az ilyen meg tsökkent

„ emberek sziveket és munkájokat árúba
 „ hordoznák a' többet ígérőknek szavai-
 „ ra. Most pedig a' Tsáfzár ámbár ha-
 „ talmával rettenetes, frigyel kínálná jó
 „ akarattyából; olly alkalmas módok-
 „ kal, mellyeknél alkalmasbakat kérni
 „ nem lehetne, ha az okofságnak tziel-
 „ lyával nem ellenkeznek. Az Isten ma-
 „ ga is kedvellené a' békefséget, mellyet
 „ a' jó lelki ísméret nem ellenzene. Ez
 „ pedig az ajánlott békefséget nem el-
 „ lenzi; mivel erre az okos tanáts, és
 „ a' szűkség kényszerittenek. És való-
 „ ban Máthildisnek is hasznosb, a' Ke-
 „ resztény kőz jónak is tisztefségesb len-
 „ ne; ha Henriknek, és Gibertnek fo-
 „ gyatkozásit fegyvertéve jobbitani ipar-
 „ kodnék: mind a' kettővel szerentsés-
 „ ben végezhetne szép intéfek és őfztő-
 „ nők édefségivel, hogy sem fegyver ke-
 „ ménységével. Henrik kérdeztetvén,
 „ mi okból méréfzlett volna annyi dol-
 „ gokat el kővetni Gergely ellen; ez
 „ okát adta volna, hogy Gergely mint

„ orvos igen keferű szerekkel itatta vol-
„ na a' nyavalyáft. Az okáért a' melly
„ roszszat tűzzel vaffal meg nem lehe-
„ tett gyógyítani, azt gyengéb' fogással
„ kellene illetni. Ezek felett mint i-
„ gázságoft illene fogadni a' békefséget
„ azoknak, kiknek meg maradáfok nem
„ engedterne, hanem a' békefségben. Az-
„ ért tsak vetkőzne ki az erős Amá-
„ zon nem hafználándó fegyveréből. Az
„ ő erköltséhez és az Egyház törvényé-
„ hez tartozna annyi nyomorúságot fű-
„ lő háborúknak véget vetni. Sok ár-
„ tatlan Keresztény vér ki ontatott vol-
„ na. Annyi helyek fel égetése, annyi
„ szentségek fel dulása, és tífzta személ-
„ lyek meg fertőztetése boszszúra indi-
„ tanák az Istent. A' békefség Máthil-
„ disnek ditsőséges, mindeneknek kivá-
„ natos volna. „ Ezen befzédével Heri-
„ bert nem tsak az Atyák nagyob' 's főb'
„ részét el hitette; de Máthildis szívét is
„ úgy fel indította, hogy tsak nem reá-
„ állott légyen.

De ime! egy János névű Remete, ki is itt jelen vala, igen Istenfélő férfiú, élete keménységével annak meg utálására, és minden veszélybe való vetésére kész az Istenért és Egyházért, fel kell, és minnyájon el halgatván, Heribert tanátszó beszédének (c) ellene mond heven, 's mint egy jövendőelő félben: „ Mitsoda „ izzasztó félelem háborittya fel, úgy „ mond, ó Afzszonyom! a' te rettent- „ hetlen szivednek álhatatofságát? mitso- „ da földi hasznót, vagy ki terjedt jó- „ szágok bővségét hasonlithatni a' men- „ nyei jutalomhoz? Nem tudjátok e' ti, „ hogy Máthildis az légyen, ki *Szent* „ *Péter Leánya* nevezetével méltán ditse- „ kedjék? Nem tudjátok e' Gergelynek „ ama' szent életű Pápának melly szent- „ tül ígérte, hogy semmi némű teremtet- „ t állatok erejek, vagy hizelkedő édes- „ getések által nem engedi a' Romai Sz. „ Széknek engedelmességétől magát el- „ mozdittatni? mitsoda okok fogáfiyal,

Mitso-

„ Mitsoda bizonyító erősségek szinével
 „ állatok ellent az igazság világának?
 „ Henrik rézfére botsátkozhattok e', hogy
 „ Gibertet a' Romai Fő Püspök Szék-
 „ be ne fogadjátok? fontollyátok meg,
 „ mit ingaffanak ezen háborúval, mit a'
 „ békefességgel? Román, az Egyház Fő
 „ Várán kapdos a' gonosz szivű Gibert-
 „ nek reménsége. Akár hartzal győzzön
 „ Henrik, akár frigyét nyerjen, ural-
 „ kodni fog Gibert, és nem hagyja sem-
 „ mi nyomát, a' hol uralkodni fog, a'
 „ Szentségnak, és jó erköltsnek. Szép
 „ szines oka, módja adatik, meg val-
 „ lom, a' békefességnak; de voltában leg-
 „ otsmányab. Mitsoda érdeműnek kell
 „ pedig állítani akár mekkora világi nyu-
 „ godalmat, és boldogságot, ha azt
 „ bűnnel kell meg szerezni? fokkal il-
 „ lendőb' néked, Nagy Grófné! mindent
 „ el vesztened, mint sem kárhozatos Gi-
 „ bert eretnekségével mindent birnod.
 „ Erősődj meg azért, és előbbi álhata-
 „ tos erköltseddel tovább is menny védel-

„mezni az Egyházat. Nem teheti az
 „Isten, hogy a' te ajtatos álhatatofsá-
 „godnak meg ne felellyen hatható feget-
 „séggel. Szükség, hogy kövesse a' te
 „élő hitedet tsodálatos győzedelem. Én
 „hozzád, Afzfzonym! követ vagyok
 „az Istentől; hogy mentől kevesebbet
 „bizol vitézeidben, és kints tartó ka-
 „moráidban, az Égből annál nagyobb,
 „és jelenvalób' fegetséged léfzen.

Imez Isteni lélekkel tellyes igékre
 Máthildis meg erősödvén, ellene mon-
 dott a' békefségről való minden tartás-
 nak. Nem is különböztek a' végezés-
 ben egyebek. Minnyájon a' Vitzé Ki-
 rálynéval együtt meg indulván a' bátor-
 ságos Remete beszédére, halált választá-
 nak inkább, mint sem a' Tsászártól ajánlott
 békefségnek mondjait fel vegyék. Mel-
 lyeket hallván Henrik, és nagy haragra
 (de Gibert nagyobra) fakadván, fel ki-
 áltanak; hogy erőszakkal kellene meg-
 törni az Afzfzonymi akaratos szivet. Ezt,
 mikor egyszer meg általkodott, más kép
 meg

meg győzni nem lehetne. A' bástyák le-
 verésére leg ottan mesterséges hadi tfinák-
 mány tétetik. Ezt Máthildis, alája vé-
 letlen tüzet vetvén, hamuvá tévé. A'
 Tsászár nagyob' haragra gyulván, ostrom-
 moltattya a' ben szorúltakat; de maga
 nagyob' kárával. Konrádon és Henriken
 kívül, kik Bertától löttének, volt néki
 még egy vendég fia, (d) kinek is Henrik
 vala neve. Ez a' föllyeb való háború-
 ban Attya feregeit Gibertel együtt vezet-
 vén, Mántua mellett meg futamtotta Má-
 thildis Népét. Ugyan ez a' Henrik most
 a' *Szép Hegynek* ostromában, midőn a'
 bástyák ellen rohan, meg öletik. Henrik
 a' nagy bánat 's fájdalom miatt nem bír-
 hatván magát, Veronába küldi fia holt
 tetemét, 's egyszer 's mind, mikor in-
 gyen sem vélik vala, meg szűnik az o-
 stromlástól reméntelen és titok tanáts-
 ból, Máthildis ellen valami nagyobbat vé-
 gezendő. El emelvén Vitéz feregeit a'
Szép Hegytől, előb' Platzentzia, önnét
 Pár-

Párma felé mozdúl. El hagyván annak utánna tettetes úttyát, hirtelen visszatsap Kaviliánumnak, a' hová közel való határon esik Kanuzium Vára. Nagy kívánság gerjeszti vala (noha titkon) Henrik szivét; hogy Kanuziomot, Máthildisnek leg főb' Várát le törüllye, 's abban Máthildist el nyomja. Ezeket magában elméfen hányván, 's illy nagy dolognak módját elégségesen fel nem értvén, mindazáltal hirtelen tsapással a' váron űtni inkább tetfzik vala. De Gibertnek jobnak láttatott néminémű fortélyt elő venni, és hadi Tolvajlással élni. E' végre minden mesterségit fel forgattya vala. Akkoron Kanuziumban volt Máthildis; a' hol meg is tudá a' Tsászárnak jövetelét, de nem tanátsos végezését. Mindazonáltal hogy ez Káviliánumhoz közel fekvő Bibiánellum várát el ne fogná, el osztya seregeit; és azok egy részét Kanuziumban hagyván, más részét magával gyorsan Bibiánellumba vezeti. (e) Mind szent ha-

e) *An. 1092. Dombis. Florent.*

havára fordult már az idő, és tsak alig vala látszatos az Égi világosság; mellyet is el foga homályba meritő nagy fetétség. Lentzia Vizéből, és körülötte fekvő merdek halmok völgyeiből támadott sűrű és nedves gőzlő párák az Eget, és a' Kanuziomi szántó földeket igen vastagon el takarák. Ez majd nap estig tartott Henrik részéről igen alkalmatoson a' hadi tolvajlásra. Ki élvén az alkalmatossággal, nem Bibiánellumot, hanem a' fő Hertzegei Várat Kanuziomot szándékozik el foglalni: 's. a' homály idejével ide takarítja Táborát. Két hegy emelkedik fel nem meszfze a' Bibiánellumi vártól: Jumigna egygyikének; Lintregna a' másíkának neve. Máthildis Jumigna lejtőjén jöddögelt; Henrik ellenben, körül vétetvén sűrű rendekkel, Lintregna oldalán mendegelt. Egygyik had a' másíknak nyomódást, a' sűrű fetétségnek miatta, nem látásból, hanem tsak hallásból vévé észre. Máthildis meg ismervén az odáb' nyomódó ellenségnek zuhogását, Bibiánellumba

fiet

fiet maga feregével; mellynek el fogására véli érkezni az ellenséget. De Henrik Bibiánellumot el mellőzvé, ki eresztett zászlókkal vigadva takarodik Kanuzium felé. Észre vette későre Máthildis, hogy, midőn Bibiánellumot akarja valamenteni, Kanuziumnak jelen való veszélyt szerzett, ki vezetvén ebből vitézinek nagyobb' részét: visszsa sem térhetne már, el foglalván Henrik félei az útakat. Jól tudta vala pedig, melly keveset bizhatna annyiszor el pártolt, és árúba botosátkozott katonáiban. Gondjainak öregbülését szerzette ez is: midőn Máthildis Bibiánellum felé halad vala feregével; nyomában volt mindenütt kevés, de jeles Lovosok tsomója. Országos Nagyoknak nevezni vala őket Domnizó: de, ha Máthildisnek valami isméretségében lévők e', vagy nem, azt nem írja. Ide veti, hogy akár kitsodák voltak légyen, Máthildistől hirtelen el fordulván, az ellenséges Tábor felé mentenek. Ezek közül való, 's ugyan ezek Fejedelme, hogy a-

maz

maz isméretlen Bofzszú álló volt légyen, kinek barátságos emberét, az új Vitézt, fellyeb' Lánfránkal Máthildis Emberével hofzszab' beszédbe eresztettük, abból, a' mit véghez viendők, könnyű által látni. Elő hozom most a' Bofzszú állónak rendfelett való tselekedetét; mellynek sommáját Vitális, Orderikkel egy idejű hires írónak tulajdonithattyuk. Rendét pedig azon környűl álló dolgokból füzöm, mellyeket itt szemes bizonyság Domnizó maga le irott könyvében emleget. A' Bofzszú álló, hogy tárgyát útné el intézett dolgainak, egyszer 's mind Máthildist is úttyában követni tárfaival kintelen vala, egyszer 's mind titokban maradni is akara. Melly dolognak főbb indító okait majd annak utánna elő adom. Mentül lassúb' és lappangásra alkalmatosb haladással lehete, Tárfai közé keverkezve közeleb' járult Máthildishez setétes borult nap alatt. Kik mikor Máthildisnek Henrik ellen minden tehetségeket fel ajánlyák, maga a' Bofzszú álló, ne talán szertelen

bujkáló igyekezetével magát. el árullya, kevelsé fel emelt párkányos fífakjának világló fedelén által artzulattyának egy részét ki mutattya. Máthildis álmélködván a' Tekéntetes Vitéz ifjaknak bé jövetelén, nem is lévén elég bizonyos, ha tőlök reménleni e', vagy félni kellene, kétséges várakozással állott. Volt e' akkor ideje, hogy őket személyenként meg tekintvén, tőlök, kik volnának, kérdezkedne, nem állathatom. A' gondolatok hévsége tsuda mennyire nevekedde az Amázonnak elméjében, mikor az Országos Nagyok vévén észre Henrik hadának által költözését, leg ottan kezdének egymás fülébe szóllakozni. Akkor a' boszszú álló Vezér a' közép feregből hirtelen az első rendekhez ki repül, és magát, a' mekkora volt, Máthildis elejébe téfzi, a' többinél ha nem öltözettel, termettel valóban annyival méltóságosb. Fedett fífakjának rostélyain is által tündöklött némely magát ajánló tekintetnek méltósága, és fel indult elméjének

hevülése. Mellyet is egész külső maga viselésével ki adott, mikor fel emelt kezének jelével tárfainak parantsolat gyanánt jelenté; hogy követnék őtet. Az után lovának szegezi a' farkantyút, és visszra rántván a' zablákat, az egész fereg utánna vesz útat Henrik felé. Máthildis el hagyatván tőlök, meg dőbbene, mint ha tündért látott volna. Tsak nem meg rémült indulatinak egyeledési miatt. A' pirulás, halványodás, és meg háborodott szivének más jelei el futották volna ortzáját, ha tsak azon magán biró jeles hatalommal, mellyel vala indulatin, ki rohant gerjedésit leg ottan meg nem tsendefitette volna. Mind az által azon szempillantásban meg szállották szivét az Amázonnak nehéz háborodások. Ismérni láttatott volt magának abban a' Vezérben Godefred Zászlótartót. Meg gondolá, hogy ez neki mindenkor fenekedő, és semmi levele által meg nem engesztelhető ellensége lett volna; most már a' Tsászárhoz Sógorsággal, és újjab' vett jó tété-

ményekkel köteles; előbbi kártételeinél nagyobbakra igyekezne. Hogy ez a' haladkló, vagy, a' mint hire vala, már meg halálozott, ismét tsuda tétellel véletlen fel támadott volna; hogy a' Kanuziumi fzerentsének esendőre hajladozó állapotját utolsó veszélybe döntené akár kardal, akár el árulással. A' harag, és rémülés között halgatva, és bizonytalan állott egy ideig, ha fegyvert fogjon e', és kövesse őtet. De eszébe jutott az után, hogy ez más lehetne, hogy sem maga viseléséből tetfzene. Ábrázattyának jelentő igaz lineáit rostélyos sífakján illy homályos nappal által látni elég képpen nem lehetne. Elméje már a' Zászlótar-tónak képével telve lévén, könnyen azt tüntethetné szivébe, mit szemmel nem látna. Ezek felett nem egyszer találkoztak volna hasonló ábrázatú, és magok vifeletű Emberek, egyébként külömbözök. Úgy Konrád is, Henriknek magzattya, a' Svábok Fejedelmére ütött volna. És valóban, hogy a' Belga Godefred

fred halottaiból fel támadott, vagy betegségéből olly véletlen lábra állott, valóságához férhető nem vala. A' Belga szőrnyű nyavalyájának emlékezetére le szomrodván, szivének előbbi hirtelen indulatya meg apadott; 's erre nézve igen kételkedni kezdett, mit végezzen. Mindazonáltal ezen Országos Nagyoknak gyanúsab' leve tőle való el menések, mint szembe jövetelek. Gondollya vala Máthildis; hogy, ha neki baráti volnának, szemlátomást való veszélybe vetnék a' sebény férfiak életüket: ha pedig árulói, érte vala; hogy őtet meg tsalván, annál keményeb' veszedelmére lennének Kanuziumnak. De ha maga kevés feregét ezen Várnak oltalmára viszsza térítené, láttya vala, hogy a' bé borult nap homálya által mind ezt keleptzébe, mind az el hagyott Bibiánellumot bizonyos veszélybe ejtené. Tanátsosb' tartá azért Bibiánellumon segíteni, és birodalmának részét fen tartani, mint sem mindenit veszedelemben helyheztetni. Az okáért bé

menvén Bibiánellumba, Kanuziomot sziv-béli ajánlással Isteni gondvifelésre bizá.

Közelite azomban Kanuziumhoz Henrik, és véle egygyütt örvendetes vigassággal mendegel vala Gibert. A' Vitéz Tábornak hatalmas ereje, és a' borult időnek fetétsége biztos reménséget nyújtnak vala a' ki úrult Várnak meg vételére. A' párák olly sűrűn gőzlő köddel bé takarák a' Vároft, hogy annak uttyát is el fognák. Mire Henriknek és Gibertnek tréfálkozni is tetfzett mulatás képen, mint fetétséggel kőrnnyúl vétetett rejtek helyről. Henrik az egész Vitéz fokaságnak szzerentsés érkezésén örvendevén, minek utánna a' hizelkedő Gibert is szokott hivsággal fel fúta reménségét, két seregbe osztá az egész Táborn. Egyikét a' Vár meg támadására küldé, másikát egy szomfzéd dombon tartóztatá: mellyet vagy Máthildis seregével, ha ez ki útne Bibiánellumból, szembe vetne; vagy a' Vár ostromlóknak, ha reá szükségek lenne, segítségül küldene. Meg

szól-

szóllitván Vitéz Tárfaít, emlékeztette őket ama' nem szintén vigaságos időre, mellyben Kanuzium kapuja előtt, kemény télben, három egész nap várt feleletet Hildebrándtól. Inté minnyájokat, hogy torlanák meg abban a' rejtekben amaz őrdöngős mestertől, és annak kedvesétől neki tett bocszúságokat. Annak utánna Obertre, új Zászlótartójára fordítván szemeit; Vidd elől, úgy mond, ezt a' jelet, és ragadd bé magadat a' bubajos homályba, bátorságos a' Pápának, és Tsászárnak szerentséjével. Gibert ezen tisztefséges emlékezettel, mellyel a' Tsászártól (Pápának neveztetvén) illette, igen fel indittatván, szokása szerént is temérdek magasztalója a' Tsászárnak, hirdetni kezdé a' Vitézeknek, a' miket tett, és a' miket nem is tett vala Henrik: Hogy ez vitéz munkáinak fok voltáért nem tsak azt érdemlette volna, hogy Nagynak neveztefsék; de *Julius* Tsászárnak vitéz dolgait, és majd a' hitelt is fellyül múlta volna. Ötvenzer meg

vítt volna az ellenséggel, szerentsével gyakran, ditsóséggel mindenkor felsőbb lévén. Az után elő kezdvén számlálni győzedelmeit, azokat is Henriknek tulajdonítá, a' miket mások különös munkával vittek véghez. Főképpen pedig azt a' Godefred Zászlótartótól maga erejével, és vérével szerzett ditsóséget nem egyszer elfogá. Sőt hozzá veté, hogy ez a' izőkevény nem annyira egészségének erőtlenségéből, mint egy Afzfony fegyverének félelméből lappangana, tetetett nyavalyájával nem lévén külömben mentebb; nem is más jutalomra, hanem halálra méltó. Minek utánna illyen megfokszorozott őfztónókkal bátoritá a' Vitézek sziveket; Henrik ostromba vétette Kanuzium Várát.

Lánfránk a' közben, és kik a' Város Erőtségében hagyattak, Máthildis hívei, bánatos ügygyel juttatták eszékbe, melly nagy veszedelem örvényében forognának. Nem restebbül fegyverben állják vala mindazáltal a' bástyákat, bizonyo-

nyofok lévén meg halni, és minden utolsó nyomorúságot el szenvedni inkább; mint sem Máthildishez tartozó hűségekben meg fogyatkozni. Ime azomban halatának nem mezsze kivúla' Városon sebesen nyargaló lovaknak zugási, rendelt felegek szózatí, és a' repdeső nyilaknak súvöltési, mellyek nem a' kő falak felé irányzattak vala. Ezek kin támadott nagy hartznak voltak jelei. Mellynek ez vala alkalmatósága. Amaz isméretlen Ország Nagygyai visszfa fordulván Máthildistől, meg intettek bolzszú álló Vezérektől, hogy Kanuziumhoz, a' hová igyekszik vala, tsak egy út szolgálna, 's ugyan az Henrik Tábora mellett. Azért készen fognák fegyvereket, mint ha nem útat, hanem hartzot állanának Henrik ellenségivel. Tartóztatnák mindazáltal, mennyire lehetne, az útközettől magokat, és az út el állókon által gyorsfietséggel és mérészséggel kézzenének útat inkább' mint fegyverrel. Nem erőfőbb' volt parantsolattya a' Vezérnek, mint en-

gedelmessége az új Vitéznek, és több' Tárfainak. Soha sem katonák számára kif, seb, sem hirre, 's emberek álmétkodására méltóbb hadat nem látott Olasz Ország: Minnyájon egy nemzetbéliek voltak, többnyire Atyafiak, Nemefek mind vagy Nemekkel vagy erköltsőkkel, és Máthildisnek leg job' akarói: kitúl el menvén a' Vezér, nem irtózott hitefzegetnek vagy láttatni, vagy neveztetni; hogy ennek tettetésével nyilvánban ki tetfzene annak idejében Kanuziomot fel szabadító szive, minek utánna Henriket, és Giber tet meg tiprotta volna. Midőn a' Tsáfzár Táborá mellett által mennek, úgy tetetik úttyokat, mint ha ők is a' Várnak ostromára igyekeznének a' Tsáfzár féleivel. (f) Eszre vétetvén annak utánna, hogy halgatva a' feregeken által nyargalának; és végezetre ellenségnek is lenni ismértetvén, zajjal, és nyilakkal hartzra ingereltetnek. De ezek meg emlékezvén Vezérek intéfiről, se magokat hartzba ke-

ve-

veredni, se úttjokban meg gátoltatni nem engedték. A' Vár kapuig vitetvén, bé kéredzettek, úgy, mint Máthildistól segítségvel jövök az ellenséges nyilak alatt. Midőn hitelt nyertek volna, bé vezettetvén ővéivel a' boszszú álló Vezér, nem tsak meg bátoritá a' Városbélieket; de álmélkodtató mérész tanátsot is adott nekik: hogy nem kellene a' kő falak között várni a' Város ostromát; hanem mentül hamaréb' ki rohanni az ellenségre. kedvezne a' ki menőknek az el takart kődös napnak fetétsége. Véletlen ki útéfekkel, 's mérészségekkel meg bontanák az ellenséget. El nem kellene esni sziveknek kised számokban; hanem az Istenben, 's jó ügyökben bizni. (g) Jelen volt János Remete, ki minap a' békességről való el intéffel meg ditsóitetett, és nem vigab', mint igazab' dolgokat jövendölt. Ez a' kétségeseket vagy jelenvaló intésével, vagy a' minap meg ígért segítségnek említésével mérészségre ösztönöz-

tönözte; hogy mennének bátrak, men-
nének szerentsédek, és az Istentől, 's Má-
thildistől várnák fáradságok tiszteljes
jutalmokat. Innét szivek telvén, jó ren-
del ki öntik magokat a' borsfű álló Ve-
zérrel a' bátyák közül, a' Remete több
Istenfélő szerzetes férfiakkal szent folyo-
mákat énekelvén, és a' mennyei segedel-
met a' ki takarodó seregre híván. Sem
ő a' népet, sem őtet Istenben vetett bi-
zodalma meg nem tsalta. A' kőd azon
nap nagyáig olly vastag vala, hogy nem
tsak a' ben lévőket a' Városon kívül va-
ló nézéstől; de majd az őfzve ütköző-
feleket egymásnak közeleb' való tekénte-
tétől is meg gátolná. Ezzel, mint rejtek-
kel, fődve lévén a' Kanuziumbéliek, az
ellen jövő, és a' mezőkön zajogó ellen-
ségre ütöttek tsendes, és őfzve vert se-
reggel. Ki lövettek leg előb' a' nyilak
sűrű záporai Henrik félei ellen. Az u-
tán kézre jött erősen a' dolog, azon rész-
re nyomódván, mellyen a' Tsászári Zászló
elől vitetik vala. Hordozá a' Zászlót

Obert Márkionak fia , annak , vélem , ki Szorbára mellett a' Táborban étszakának idején Máthildistól el nyomattatván , meg öletett. Ez nagy szivel megyen a' Tábor előtt , hogy édes Attyának halálát meg boszszúllyá , és , melly érdemesen szállott légyen a' Belga Sasvifelőnek hivatalyába , volta képpen meg mutassa. De a' Máthildis részéről forgolodó Nemes Lovasok bellyeb' ragattatván , midőn a' hartz köztök hevül , a' seregben látfsatosb Sasvifelő ellen rugaszkodik egy nem ismértes Vitéz , és nagy erővel hozzá tsapja pallosát : mellyet amaz hogy el mellőzne , midőn oldalra veti magát , pantzéllyának terhétől , és az ütésnek erejétől le fordul a' Sással nagyon sebhett. E' jeles tselekedetnek ditsősége annak szerzőjével el burittatván a' fetétségtől , akkor titkon vala. Minden felől fietve futnak ószve Henrik félei ; hogy sege tséget vinnének a' lováról le veretett Sasvifelőnek : de semmi igyekezettel véghez nem vihették , hogy a' Tsászári Sas

az ellenségnek kezébe ne jőne. És már fokoknak szivek meg esett a' Zászlótartónak el estével. Ez, minek utánna a' Tsászári Zászlót el vesztette, lóra emeltvén, szaladással a' Dombra vízfza vette magát a' Tsászárhoz és Giberthez, fokban el hulván azok között is, kik futással követik őtet. Obert éppen különböző a' Rudolf ellen hartzoló Godefred Sasvifelőtül. Mert ez fen tartván a' Tsászári Tzimert, győzedelmet ízerzett: Obert el vesztvén, meg győzetett. Henrik, és Gibert a' Márkiónak otsmányesetére meg háborodván, bámulva maradnak, és haraggal, fájdalommal telve; hogy Kanuzium várát nem tsak el nem foghaták, de a' kőd homályától meg sem láthaták: Sőt a' Várba bé ment ismétlenektől hartzal is meg győzetettek, 's meg gyaláztattak volna, el vesztvén a' Fő Zászlót, 's annyi győzedelmeiknek gyümölsét, és ditsőségét. Ehez érkezett mas bánatnak és rémülésnek oka is. (h)

Igen

h) Sabell:

Igen szomorú hír hozatott szintén ez időben a' Tsászfárhoz fiáról Konrádról, kit a' Szabaudiaiak ellen küldött vala. Mondatik, hogy ez minapában maga Táborából alattomban ki kelvén, Máthildishez pártolt volna. Erre a' felette meg büfult Tsászfár öfzve szedvén sátor fáit, Táborostól Bájánumba szaladott. Itt nyughatatlan étfzakája lévén, a' Pó Vizéhez fietett, és két nap alatt egész Táborát által vitte.

Ezt a' Henriken vett jeles győzedelmet (i) amaz Országos Nagyoknak tulajdonitya Domnizó, kik Máthildistől a' Várba futamodtak. Ezek közt, és ezeknek Vezére hogy amaz isméretlen boszszú álló volt, kit már mondék (k) Orderikból tanultam; ki igen állattya, hogy ettül a' neki isméretes Ifjútúl a' Vitéz mezőből gyalázatos futásba vettetett volna Henrik Tsászfár; melly sohol nem másutt, hanem Kanuzium mellett történt. Illy nagy haragjának okát adja azon éktelen sére-

i.) Domnizo, k.) Orderic.

sérelemből, mellyel az Ifjú illetetett a' Tsászártól: innen vette a' Boszszú álló szivet is, nevet is. Már hogy Obert a' Tsászár Zászló tartója nem mástól, hanem a' nevezett Boszszú állótul veretett legyen le, könnyen el hiheti, a' ki gondolatba veszi, hogy ő az ütközetben a' leg erősebb Bajnakkal szokott meg zálogosodni. A' kik Kanuziumban maradának, el oszlatván a' nap a' ködnek sűrűségét, pufztán láták az ellenség Tabor helyét; mig azomban tovább' nyomozzák, űzik az ellenséget a' Győzedelmek. Voltak, kik Máthildist a' győzedelemtől bizonyossá tennék. Hirdették a' Fő Uraknak nem reménlett segítségeket; hogy egy isméretlen Vitéztől Obert földre veretett, a' Saskefelő el fogatott, Henrik Gibertel meg tolatott, és szalasztatott csak egy héjával Máthildis Vitézeinek. A' Vitzé Királyné olly hirtelen nem reménlett, és olly nagy változásán magadolgainak álmélkodván egyfzer 's mind, és örvendezvén, az Istent áldja. Hálát

adott

adott előbbszer ennek, az után a' Vitéz Fejeknek, a' mint kiki elejbe érkezett, minnyájoknak kívánván kőszönni, meg is jutalmazni. Maga is leg ottan ki szálla a' mezőre, követvén a' győzedelmefeket, 's mindenütt nyomában lévén az ellenségnek, és azon helyeknek, mellyeket el foglala tőle. Nagy kívánság szállá meg szivét, azon győzőket, fő képpen Vezéreket ismérni. Kétes elmével kívánnya is vala, hogy ez a' Belga Godefred volna; arra sem veheti vala magát, hogy el hinné: mivel meg nem fogná, miképpen lehetne eleven a' haldaklóból, sőt meg holtból; és az ellenségből védelmező. Azomban hir jövéen Konrádnak Attyától való el pártolásáról, meg holditá Mathildis szivét; hogy inkább ezt vélné segítségére jöttnek, mint sem Godefredet. Mindazonáltal hogy akkor még Máthildisnél isméretlen vala, akár ki volt legyen az a' Vezér, a' majdan következetekből vettem fel.

Ezek közt (l) Veronából egy hozzá igazítottott követ érkezett. Idegen, és ifméretlen volt személlye az Embernek. Fogadtatván a' test őrzőktől, a' Vitzé Királyné elejbe vezettedik fohajtozva, és szomorú öltözetben. Félre álván egyebek, a' Fejedelmek között leg szentséttleneb' Tsászárnétól Prákszed Afzszonytól mondgya magát küldöttnek. Ezen elő beszéd külömb féle várakozásra inditá Máthildist, bizonytalant, mitül kelzene fő képpen féltnie. Parantsoltatván szóllani a' követ: A' Tsászár, úgy mond, visszfa térvén Olasz Országba ellened, Felséges Társát maga gonofzsági mellé bizonyságúl jelen lenni akará, és magával jóni parantsolá szertelen késérettel (m) a' Nemes ágyofok feregével. Prákszed Henrik Udvarának képtelenségén meg unakozván, leg előb egészségét mentegette. De némely jóknak tanátsából, ne talán férjét, és annak jobbitására tehető akár minémű alkalmatofságot meg vetni lát-

tat-

l) Florent. m) Garhobus.

tatna, a' Tsáfzárt ugyan tsak kővette. De mit nyert légyen hiv engedelmeffé- gével, hallyadd, és fzanakodgy. Az az ékefféggel, Nemefféggel, erkőltffinek tiff- teffféggel tekéntetes Afzfzony, eleintén olly kedves mind magának, mind Battyá- nak Godefrednek érdemével, vízfza tet- fzeni kezdé Henriknek. Voltak, kik az ártatlant vádolnák, és benne mivel roffz- fzaságot nem lehetne, őnnőn a' jóffágot vétkeffitenék. Előbfzer is vétkül adák, hogy fzemérmefes volna. A' Tsáfzárné- nak tiffztaffága, vádolőja vala tudni illik nem tsak a' Tsáfzár nem tiffzta fzerelmi- nek; de (n) illyenekben fogott, és a' Pá- pától kárhőzttatott Gibert nem fzeff tē- telinek is. Innét meg bántódfván mind ketten, ki gondoltak minden bűnnél gya- lázatosb nemű bűntetēff. Mint ha a' kőz nemű vétkeket fzigyenlenék, fő rendű gonofzffágra találának. El végezék, (o) a' Tsáfzárnét, hogy tiffzta éfffféggel ne ditsekedne, étfzakának idején a' fzemte-

lenségre ki tétetni. Meg tudá ő előre az időt és helyet, fájdalommal sérülvén, alattomban némely jóknak fehérségét kérte. Nehézséggel, és veszedelemmel tetézt dolog vala, a' Tsászárnak, és Gibertnek ellent állani. Már is szereztsétlen Prák-fzed környül vétetvén a' fertelmesektől, és éjjel ágyában taláztatván, le kötöztetett a' tsúfságra, és a' gyalázatnak szenvedésére. De fegyveres kézzel bé rohanak idejével jó baráti, menten, és sérelmetlen ki ragadják, 's észre nem vétetvén, a' fetét alatt el illantnak. Ebből más gonofz, más vádolás szárhoza. (p) Lop-pal való szerelemnek gyanújába vétetett azoknak egygyikével, kiktől meg szabadított. Henrik kit most a' gonofzságra kitett vala, nem akarta jámbornak, vagy jámbortalannak tenni önnön magának, hanem férjének kedvével. Vádolói Fejedelmének mondhatom Gibertet, kinek Prák-fzed abban leg inkább' vizsgálják vala; hogy (q) meg órolta vala őtet maga

fza-

szakadásával ellenkezni, neked pedig, Afzszonyom, kedvezni. Ezekkel megbántódván a' szent Pápa, és maga méltóságát sértetni nem tűrvén, a' Tsászárnál való kegyelmét, és gonofzságival keressett hatalmát az ártatlan Tsászárné fején akará meg mutatni. Mert Gibert annyi gonofzságival meg érdemlette, hogy e' dolog szerzőjének is tartassék. Tehát a' Tsászárnak hitelre könnyű fülei két hamisan költ vétekkal meg rakatnak. Prákfzed a' meg fertőztetett Tsászári ágyért, és Máthildishez való pártolásáért vétkesnek mondatik alattomban; lappangó vezedelméről tudatlan. Meg intetik a' Tsászár a' Vádolóktól, hogy feleségének minden nyomára szemes lenne. Már ez előtt meg jegyzé, hogy Prákfzed Konráddal többször, és nyájasban beszélné. Ebből noha még méltán femmi gonofzt nem gyanithatna párjának hűségéről; mindazonáltal nem tetszett a' Konráddal való barátkozás; mellyet (maga elméjéről betsülvén,) szerelemre menőnek itél

vala. Ehez való volt, hogy a' Tsászárnét, minek utánna ama' gyalázatos vezedelmen által esett volna, szomorúbnak látná, és ő hozzá nem más kép, hanem ajakinak néminémű kelletlen alkalmaztatásával mosolygani. Voltak; kik a' Tsászár szomorúságának okát innen magyaráznák, hogy feleségének óltsóhódna, ki idegen szerezettül tartatna. Innét a' Tsászár vigyázób' leve szavaira, és mozdulatira, akár Konráddal, akár mással az Ország Nagygyai közül tartana, mindenütt módot keresvén, a' bal vélekedéseket hogyan erősítené ellene. Tudni illik: kőrmét szúrja vala fekélyébe. Vette észre egykor Konrádat Prákszeddel titkon beszélgetni, és visszontag való integetéseket tenni, mint mély szövettségnek, és keferőségnek jelenségit. Legottan elméjébe tűne a' gyanakodó Fejedelemnek; hogy szomorúságoknak mozdítója nem más volna, hanem hogy az egy mást szerezőknek nem lehetne nyilvánban szerezniük. Hogy ő már Prákszed-

szednél meg vetett volna; Konrád egész ábrázattal hozzá hasonlatlan, őtet Attyának sem ismérné, sem tiltelné. Egy alkalmatossággal kérdi Prákszedet, mit fájlalna? Botsánatot kérvén Prákszed, ha engedelmetség gyanánt igaz és régen fedezett szivének érzelmét ki fejtené, utána veté; hogy ő a' Tsászárral nem általana vagy a' Táborban forgolódni, vagy a' hadi dolgokat és veszedelmeket véle osztani: de azon hadakozásban nem gyönyörködhetne, mellyel (r) Máthildis vér szerént való és ismért jámborságú Afzszony, Gibertnek szerzeménnyéből hurttzoltatna. A' Tsászár haragra fakadván, hogy magát kárhoztatni érzené, mikor te, Afzszonyom, fel oldoztatol vala, hofszafan feddődven hitvese ellen, így tett véget beszédének: mivel Máthildist ártatlannak, engem Gibertel vétkesnek télszel, nyilván is jelented (mellyet régen meg jegyzettem) hogy engem meg vetettél, tudni illik idegen szerezetbe ke-

veredvén. De, ha élek, érzeni fogod, mennyivel tartoztál nékem, és mit tehetek. Akkor magától el vetvén őtet, őrizet alá záratni parantsollya. Tsak hamar elő hivattatik Konrád a' Tsászfártól, már nem haragos Attyától, hanem méreggel telt Urától. Félek, Afzfzönyom, tífza fűleidet meg motskolni, ha a' dühös Fejedelem tanátfinak otsmányságát elő beszéllem. Ezen egyből értsed a' többbit. Midőn Konrád Apjának elejbe érkezett, Henrik akár azért, hogy hitvésén gyalázat tétellel boszfzút állana; akár azért, hogy az ifjúnak ehez való szivét meg kémlelné; ezt valóban erősen szorgalmazta, hogy a' fogoly Afzfzönyal vizsgálja éllyen. El iszonyodott előb' Konrád a' temérdek istentelenségre. De a' kerítő Tsászfár, hogy erre venné, és róla az Atyai ágy meg fertőztetésének fze-mérmét le vonná, ki jelenté neki szűletése titkát. Nintsen, úgy mond, parantsolatomtól miért irtózz. Mert sem az néked nem mostohád, a' mint véled; sem

te nekem gyermekem nem vagy; hanem azé, kinek igen eleven képét vífeled, a' Svábok Fejedelméé. Itt Konrád el némult, kinek tudni illik nem lehetne nem kedvetlen ez a' beszéd; mellyel magát egyszer 's mind a' Tsászári vérnek eredetéből, egyszer 's mind örökségéből ki rekesztetnek tanullya vala. De félek gyanakodni, és szégyenlem tudni, az ifjú annak utánna mit mérészlett, izgattatván már Tsászárijának; nem Attyának parantsolattyától; és Prakszednek, nem mostohájának szépségétől. Azt tudom, hogy Konrád ilyeneket jovalló Henriknek el-lent nem monda; annak utánna Prakszedhez magánosan bé mene: továb' Attya parantsolattyából a' Szabaudiaiak ellen hadat vezete; Prakszed a' Táborban látatni meg szűne. Mit állithatsz most, Afszonyom, azon Ifjúról, kit köszön-ségesen olly tisztaság fzeretőnek, és Godfred leg kedvesseb' baráttyának véltünk! Máthildis ezekre álmélkodván, így szolla közbe. Valóban, ha olyan volt, a'

minéműnek lenni tartatott ; miért fzemére nem veté illy gyalázatos tanátsát a' Tsászárnak ? miért Prákszedet, mikor hozzá mene, rabságából fel nem szabaditá, vagy fel szabadítani az után leg aláb nem iparkoda azon katonák erejével, kikkel a' Szabaudiaiakhoz kőltőzött ? már tudni illik sem a' fogoly gyalázattyán nem aggódik, sem Godefredről nem emlékezik, sem Tsászári neméhez illő erkőltsét, melly nemből ki forgattatott, fen nem tartya ; hanem egyedül tsak a' Tsászárt féli, kinek jaj ! igen gyorsan engedelmeskedik. Azomban folytatya beszédét a' Veronabéli kővet ; A' Tsászárnénak Belgiomban finlő bátyyát szükségesnek látatott Hugának keserves állapottya felől vagy nem tudositani ; ne talán ezzel fiettetne halála : vagy, ha meg tudott Hugáról valamit, végsőre jutott. Máthildis e' szomorú beszédre igen meg dőbbenvén, minden erejétől szükőlkődött, hogy a' fájdalomtól el ne nyomattatna. Hallá, hogy őtet védelmezte a' Tsászárné, és azért

azért jutott erre a' gyűlölségre, 's nyomorúságra: kétséges volna Konrádnak Neme, és tisztsága, 's mind ezekért Godefred Vitzé Királynak élete. Egy ideig szavát meg tartóztatá; hogy el ne állana méltóságátúl. Annak utánna rövideden kérdezkedik a' követtől: (nem is engedte hofzfzasban a' fájdalom) tudná e', a' Tsáfszárné mitsoda helyre vitetett a' Táborból, az után, ha életben volna e' még Battyával Godefreddel? nem mondhatom, felele a' Veronabéli, azt élőnek lenni, ki minden halálnál keservesb nyomorúságot szenved. A' Tsáfszár parantsolattya'ból titkon Veronába vitetvén, ott többnyire isméretlen, szoros őrizet alá adatott; melly mindazáltal egyéb nyomorúságinnál, mellyeket szenved, leg kiffeb'. Olyanok ezek, mellyek enyhülésére előb-szer halálát ohajtá. De ez a' jó tétémény meg nem engedtetett. Az pedig meg történt, hogy régen kerefett alkalmatofságot egyszer találna valakinek ismérésére, kinek hitére fietve bizhatná titkai-

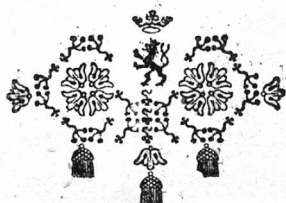
kainak bár csak részetskéjét, Ezzel engemet méltóztatott meg tisztelni, és hozzád küldött mély kéréssel esedezni; hogy Prakszednek és Godefrednek is szerentsétlenségeken szánakodván, és mind ketőnek meg engesztelődvén, az ügye fogyott Tsászárnét kinos rabi farsából kifegéteni igyekezzél. Ne engedd kérlek, kit minap Tsászári méltósággal örvendezve látott a' világ, utolsó gyalázatban lenni; a' mit a' Török pogányok szemei is alig szemlélhetnének. Ha valami gonofzságot, mellyet férje az ő hitese párján el követhet, rajta tenni el mulatott Henrik; nem általlya a' Tsászárné, ha őtet nem méltóztatod. De nem különböz akár Henrik alatt hagyjad, akár a' dühös ellenség alá adjad kinra, és gyalázatra. Ezeket Prakszedről. Már bátyjáról a' Vitzé Királyról mit felelhetett mást, hanem a' mit felőle a' szomorú hír hoz vala, hogy meg holt? maga is Máthildis mit vélhetett felőle egyebet? Mert ha még élne Godefred, és Olasz Országban

ban volna az isméretlen Fő Rendű Iovafok között, miért nem tőle kérne Huga segétséget, hanem Máthildistől inkább, mint bátyjától? És valóban miért ő Hugának önként is segítője nem volna, hanem Máthildisnek? Tehát következendő vala; hogy Godefred Zászlótartótól különbözónak lenni kellene az isméretlen Vezérnek, ki olly erősen, olly fzerentséfen meg vitt vala Kanuzium mellett. És az igazhoz illőbnek láttatott, hogy Konrád már a' Tsáfzárnak haragosa tette volna e' jeles dolgot. 'S ez indító okok magamat is arra vittek, hogy a' dolgot e' képpen gondolnám beszélni. Máthildis külfömbféle fájdalmakkal háborogván, azt leg aláb', a' mire kéretik vala, véghez vinni iparkoda. Noha jól tudja vala, melly nehéz volna a' Tsáfzárnet fel szabadítani; semmit hátra mindazáltal nem halasztta a' segétség vitelének készületére. Viszfa küldé a' Veronabéli hiv követet Prákszednek vigasztalására, és jó reménsséggel való bátorítására. Ugyan az-

zal élt egyebeknek titkos egyezéssel való fel ingerlésére, és mikor ideje lenne, tanácsa közlésével való részeltetésére. Hogy e' dolognak szerentsés véghez vitelében valami hátra ne maradna, (s) Veronába küldé egynehány hiveb' katonát idegen öltözetben. Midőn e' dolog folytatik, Máthildis egyfzer 's mind a' hadakozás maradékinak ki vesztésére figyelmez vala, minduntalan Godefrednek hirül vett bizonytalan életéről gondolkodván; egyfzer 's mind emlékezetben tartván az Országos Nagyoknak is isméretlen Vezérét, ki volna, ohajtya vala tudni. A' Táborba érven, vigasággal telt vitézeitől örvendetesen fogadtatik. „ Hallya hivé-
 „ től Lánfránktól; hogy az isméret-
 „ len Nemes lovasok, kik nem meszise
 „ valának, továb' is folytatták volna
 „ gyors és szerentsés hadi munkáikat:
 „ A' Kanuziumi sereggel hátát nyomták
 „ volna a' meg ütött ellenségnek, és e'
 „ hartzban az erőtségnek és ditsóságnek
 „ fő

„ fő részeit vették volna: a' Tsászfár Ha-
„ dának hátulsó rendeit nem egy izben
„ meg fzagatták volna: a' Pó folyóján
„ innen fekvő mezei Tartományt, melly
„ Henrik féleitől el fogatott, vízfza vet-
„ ték volna: által takarodván a' Pó Vi-
„ zén fok meg erőfittetett helyeket el ra-
„ gattak volna az ellenségtől, és ezek
„ közt Gubernulát: ott találván Henrik-
„ nek drága öltözeteit; aranyat, bibort,
„ és azon ékekségeket, mellyekkel a'
„ Tsászfári méltóság tündöklik, el foglal-
„ ták volna: Henrik előb rettenetes O-
„ lasz Országának, már nem csak meg ve-
„ rettetett, de vállokra is vettetett vol-
„ na ruházat gyanánt, melly mint gaz-
„ dag ragadomány el vitesék: így a' Tsá-
„ fzar a' Fő Zászlótúl, és testi ékeksé-
„ gétől meg fosztatván, Gibertel együtt
„ Argentumba fzaladott volna; ha talán
„ itt más új praktikát koholhatnának:
„ Konrád pedig Henriktől, már a' Ka-
„ nuziumi győzedelem előtt el pártolt
„ volna: Máthildis Vitzé Királyné olly
„ nagy

„ nagy hírben és ditsőségben forgana;
 „ hogy más meg más népek az ő hitére
 „ bizták volna magokat, és (t) több he-
 „ lyeken Olasz Ország Királynéjának ki-
 „ áltották volna. „ Lánfránknak e' féle
 beszéde után, nevedvén az ő, és ő-
 tet körül álló feregeknek öröme, fer-
 szóval Máthildis Királynénak kö-
 szöntetik.

KE-

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIONI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

ÖTÖDIK KÖNYV.

*Godefred, Prákszed, és Konrád
szerentséjéről.*

Ezek ilyen módon vége-
zödvén, Máthildis félei
mostani ditsőségekkel, és
jövendőbeli reményekkel
telnek; Máthildist még is annyi meg-
lett szerentséjének gyönyörűségével
nem engedék élni Veronából tsak

előbb repített szomorú üzenetek. Egyéb iránt közfőnettel, és ditsérettel fogadá a' győzedelmefeket közönségesen is, de különösen az isméretlen Nemes lovasokat, a' mint kiki jelen vala. Kiknek minnyájoknak nevével elő küldetett az Új Vitéz; a' ki Máthildisnek örvendezne, minek előtte a' Vezér maga néki elejbe, és ismérettségébe jőne. Az Új Vitézzel kétség kívül nagy indulatokkal jeles beszédeket tartott: melly minémű volt legyen, akarnám emlékezetben lenni; Igazhoz határos szóval hozom elő. Minek utánna meg ditsérte Máthildis Kanuziumnak erős szabadítóit, és a' Tsászárnak, 's Gibertnek meg győzőit; tőlők még azt a' kegyelmet ohajtá, hogy tovább magokat ne kívánnák titkolni, ne is rejtsék, hová valók, és kik legyenek. Meg felelt az Új Vitéz, hogy a' Királynénak egyében nyilván engedelmeskednének, de e' dologban titkon, az ő engedelmeből. Máthildis szereztségében járó volna, hogy mástól meg ne ismértetnének, hanem tőle.

le. Innét félre vitetvén a' feregtől, ki befzellé Máthildisnek, magát, és Nemes társait Belgáknak lenni, és néki Vitéz- kedni Uroknak Lothária Vitzé Királya- nak Godefrednek parantsolattyából: ki- nek élete rendét, miolta tőle utolszor el ment Belgyiomba, halálos finlódását, és végső akarattyát, ha a' Királyné szen- vedné, fommáson elől hozná. Remeg- vén ezekre Máthildis, és jelentvén, hogy szólana: (a)

Te Afzszonyom, úgy mond, Olafz, Országba vizfsza térvén, Godefredet ál- mélkodtató, és keserves esetek érték: de ezek között szörnyebb nem volt, mint mellyel tőled Gibert fortéllyával végett el vonatott. Leg ottan, hogy a' meg holt Vitzé Királynak, Anya Öttsének örökségébe lépne, ezen Ifjú fok féle út- kőzetbe, és életének veszedelmébe for- dult. A' Tsáfzár ezzel, valamint Gib- berrel tsak halála előtt, nyilván ellenke- zett: melly ellenkezésben bizakodván a'

Fő Rendbéliek, valamit Gibber végső rendeléssel örökül néki hagyott, vagy törvénnyel, vagy fegyverrel (b) tőle el ragadni végezték. Bnlliónumot Námurk Grófja Albert magáénak mondá: Virodúnúmot ugyan ezen Helységnek Püspöke: Lothária Gondvifelését a' Tsáfzár maga: mellyet, helyt nem adván sem a' fogadott fiúságnak, sem a' testamentomi hagyománynak, maga jufsában, 's akaratyában lévőnek tart vala; hogy Gibber magzatok nélkül végzette volna napjait. Így a' nyomorúságos Ifjú, előbb olly fze-rentsés, most kedves Anyja Öttsétől megfosztatván, és a' te tanátsódtól, ortzád-tól, Királyné! a' felett azon egész nagy örökségből ki forgattatik vala. Ellenkezőtől semmi néki nem hagyatik vala annyi javakból, még út sem Anyja ötsének temető helyére. Nem is tsak javaiért, hanem majd fejéért való viaskodásra jöttek ismérte magát. De ily nagy veszedelemnél nagyobb, hogy el te-kéllé

b) *Vuasséb.*

kéllé ennek elejbe lépni, és a' Tsáfzárhoz menni. Meg emlékezvén mindenkor rólad, és utolsó befzélgetésekben volt intéfdról, nem tsak kiffebbítésre, hanem örök meg vetésre méltónak itéli valamagát, ha azon örökségtől, mellyre férjed, és te érdemesnek véltétek volna, meg fosztatni engedné. Tudta mindazáltal, hogy nekie egy magának, fiatalnak, és már ingadozó birtokival majd ügye fogyotnak (c) Albertel a' Námurki Gróffal, és más sok ellenkezőkkel, életek idejében, dolgok vifelésében, és hatalmokban virágzókkal kellene vetekedni. És, noha egyéb mindene fő helyen lett volna is, a' nélkül ugyan valóban szükölködne, a' mi az Udvarokban veleje a' dolgoknak, minémű a' kegyelem. Miként majd egy itélettel betsületéről, fzerentséjéről, talán életéről is végezni kellene a' haragos Tsáfzár előtt, annál vezzedelmesben, hogy haragjának oka nem tudatna: a' Perefeknek (d) ő előtte sokszor a' szó-

Q 3

rúl

c) Jó. Leod. in M. S. d) Viterb.

rúl fegyverre kellene jőni, és a' pert halálos küzködéssel végezni: Albert néki a' Tsáfzár elejbe napot rendelt volna, hatalmának, és erejének hírével nevezetes; kit ha meg győzött volna is, nem lenne bátorságban: fen volnának más ellenkezők; és mindenek között első a' Tsáfzár, ditsőségért való versengésből az erős férfiakra irigy: mivel hogy a' Vitézlő nevet maga is kapdosná; a' kiket vélne ezen névvel maga ditséretinek ártani, azokat vagy veszedelmekre vetné, vagy keletzéssel vesztene. Ezeket gondolá mentében Godefred, mellyek fzélllyel tapasztalva valának. A' Tsáfzár a' Száfz Országiverkedésben Győzedelmes, Hufvét táján diadalmas gyanánt jöve Belgyiomba. Megjelentek tiszteletére Ultrájektumban az Ország Birái nagy ízámofon. Ide másokat mások, fokakat a' reménség vonfzott vala. Leg Nemessé' Tifztséget a' Lothariai Gondviselést, hajdan Gibber Hertzegét, mellyre fok Uri személlyek vágyának, egynek adandó vala a' Tsáfzár: tehát váro-

kozással függesztve hevültek a' felek kívánsági. A' tisztségre elől állott Nemek fényével és gazdagságokkal tündöklők közt mindenek szemeit magára fordítá jeles tekintetű, gyászos ifjú Godefred. Melly nagy hartza lenne az ő maga vifelésének az ellenkező fzerentsével, tudva vala mindeneknél. Semmi bizonyosab hátra nem vala az Ifjúnak Gibber egész örökségéből, mint a' Tsáfzár gyűlölsége. Egyébként valamint öltözetiben gyász, úgy szemeiben mozdulatiban szivének nagy volta látzik vala. Bátran jöve az Udvarba, nem más oltalommal fegyverkezve annyi veszedelmek ellen, hanem igaz ügyyel és veszedelmek erős meg vetésével. Az ellenkezőkön kerefztül ment a' Tsáfzárnak tekintete elejbe olly ábrázattal, melly sem a' Felségnek meg vetését, sem a' hatalomnak félelmét előtte nem vifelné. Itt előszer Albert Attyafiával szó közt vetekedett: mellyel mivel a' dolog meg nem egyesíthetne, fegyverre híván Albert, ki mondá a' Tsáfzár, hogy

a' Birodalomnak és a' Longobárdiaiaknak bé vett szokása szerént kardal kellene szakasztani a' pernek végét. A' ki hívó a' Tsászári végezést maga biztában örvendezve fogadá; Godefred is egyenlő ugyan, de éppen keresztényi szível neheztelve. Gyűlölte vala tudni illik hadakozás kívül vérbe keverni a' fegyvert, és magával gondollya vala, hogy nem pogány, hanem Atyafi ellenséggel, nem is más okért, hanem a' Birtokért kellene nem árnyékos, hanem törvényes magokkal való ütközetre menni; olly móddal, hogy meg győzetvén akár mellyik, ügye veszetnek tartatnék, és gyalázatos halállal végeztetnék. Ezt tehát éppen kéntelen válalta fel, nem is, hanem azért, hogy illy helyen és ily időben méltósága fen tartásával el nem kerülhetné. Voltak az Országos Urak közül némelleyek, kik Henrikhez egybe gyűlnének, igen is kérvén, hogy e' jeles egy pár Hertzeg veszedelmes tsudájára a' Népnek ki ne tenné magát. De a' Tsászár el nem állott végezé-

zése mellől. Tehát á' meg jegyzett és rekeszel kerített viadal helyre ki szállottak a' viaskodók fegyveresen. A' kerék kőgnek ellenében való részeken vala mindenikének az ő Sátora; mellyben addiglan nyugodnának, miglen jel adatna az útközetre. Közeli állanak vala fokás szerént a' hartzhoz ki választott Uri bizonyságok. A' nézésre ki takaradott, körül öntvén magát, a' községnek számíthatatlan fokasága, és fellyeb' halad vala emelt székében Fő Biró a' Tsászar. Háromszor szavát adván a' kiáltó, mennének ki a' ferény hartzolók, ki keltek Sátorokból fegyerekkel villogván. Majdan pallofokat rántván, minek előtte magokat, a' körül nézőknek sziveket ütötték. Másokat reménség, másokat félelem, a' mint a' részek egyikének kedveznek vala, mindeneket iszonyodás fogott vala el. Már őszve kapván, az utést útéffel egybe kettőztetik; most a' paist, most a' fislakot zörgetik, most a' pantzélynak nyiladékot törrel fészegetik. Elsőben a' mes.

terség törvényin egybe tsapatnak a' kezek: utób' a' hol a' hevülés el fogta a' bajvivókat, erőnek adják magokat, és kűzködéssel űzik a' dolgot. Ki tetfzik vala Godefrednek szelídithetlen elevensége, mellyet a' Népnek ajánl vala életének gyengébb ideje együtt, és maga jobkezűsége, 's az ellenkezőknek meg ismért felette való hatalma. Tartani láttatott vala magának azon viadalban nem tsak tulajdon igazságát, és méltóságát, de Gibberét is, tiedet is, Királyné! a' kik jó téteményének és kegyelmének az ellenség elejbe áll vala. Mint ha szemlélnéd a' viaskodónak kezét, tellyes a' te minapi intéfoddal, most előbre lép, most oldalt megy, minden alkalmatofsághoz kap, hogy Alberten erőt tegyen. Kardal szemmel egybe vág, a' Szerentsére nehezttel, reá hogy olly kisőn teként. Im' pedig, midőn az Ifjú erősebb ütést villant, ellene veti Albert paisát: mellybe ütközödvén Godefred pallofa, (e) darabok-

ra

ra fűköltet csak nem markolatig. Fél
arasz hosszú töredék kezében alig ma
rada. Sohajtottak a' jelen valók között
jobbak, nézven az Ifjúnak illy nagy ve
szedelmét. Mert a' mentségnek semmi
reménye nem vala, vagy annak erejé
től, a' ki már fegyvertelen az erős fegy
veres ellen állana, vagy a' Tsászár ke
gyelméből, a' ki, hogy ellenkező, tud
va vala. Ezen közt az Úri Tanúk a'
hartznak egyenetlenségét meg szánván,
addiglan is szűnetet parantsolnak, és e
gyütt a' Tsászárhoz járulnak. A' viada
lok pihenésre való időt vévén, Sifa
kok elő földelét fel emelék. Szemléli va
la Henrik Godefredet, ki el nem hat
ványodott a' veszedelmen, körül nem né
zett a' szaladásra; hanem meg állott nyo
mában egyaránt, és hevében a' hartz ű
zésnek. Mozdulattya eleven és bajnoki,
mellye rettenetlen, és midőn el fogyna
tanátsa, mérészsege el nem fogya. Ki
terült homloka, vidám ábrázattya, és a'
hevüléstől ékesb: ortzái az első szőrrel
alig

alig tfillámozván, még Hugát Adelaidát képezik vala; kinek különös szépségét hirdettetni hallá a' Tsásfár, és már talán Battyának tekintetébül ízeretetére is hajtá szivét. Ez alatt (f) nagy vitatással meg újítatott a' hartz nézők között az időbéli amaz hires kérdés, ha az olyan bajvivónak, kinek el tört volna fegyvere, nem kellene e' mását adni. Melly dolognak ezen okát mondják vala, hogy a' fegyverek az ilyen hartzban némely helytartó eszközők; tudni illik a' bizonyságok helyében volnának a' perben lévő titkos igazágnak meg mutatására. Ha pedig a' hivott bizonyságok a' Törvényen meg nem jelennek, hogy másokat lehetne helyekbe állítani. Azért egy igazsággal a' bajvivónak fegyvere helyett, mellyet nem ellensége erejével vagy igyekezetével, hanem történetbül vesztett légyen, másf kellene adni. A' Tsásfár elejbe menének ez alatt a' Tanúk, kiktől kérettetvén, hogy a' haláltól ragad-

f.) *Honorat. Bonnet. in Arbor. Tung.*

gadná el a' leg erősebb Ifjat, Szerentsével, nem ferénységgel alább valót, nagy hafzonra leendőt a' pártos Szászok ellen; szabadságot engedett az együtt való beszélgetésre, mellyel a' békeféség a' harczosok között egybe szerkesztetne. A' nem reménlett Tsászári kegyelem a' hol a' Tanúk által jelentetett, igen nagy vigaságot hozott a' Népnek. De Godefred új, és nem hallott tselekedettel mindeneket hirtelen bámulásra fordított. Halván a' békeféségnek említését, komor ortzával és szégyennel háborodván, mint ha meg győzöttnek íteltetne, fel gyullada szivében, és tagadá maga Szerentséjét azon helyen lenni, mellyet a' Tsászárnak száni kellene: ő elég fel fegyverkezett volna, míg jobb keze fen lenne. Akkor félbe szakasztván a' beszédet, le szoritya Sifakjának által látó fedelét, és fegyverét tsapván, (q) ellenségére rohanik, 'zibadva hűlvén minden szemlélők az álmélkodás mián. A' reá rohanó-

nak

nak, és a' kard marokkal, melly kezében marada, fenekedőnek meg állott Albert a' győzedelem bizodalmaival dagályos, és mint egy el játszván a' kétségbe esett, és veszni fiető Ifjúnak dühőtségét. Ezt vassal sūrgeti, ezt egymásra fokafított tsapáfokkal el nyomni ferénykedik: mellyeket Godefred tőle ki telhető mesterséggel vagy el mellőz, vagy el tart, körül forgatott paifal ojeván magát. De a' szemlélőknek mennél láthatób', annál szánakodtatób' vala a' szerentsétlen erőféség: mellynek szükség volna végett meg tsökkenni. Már a' veszélynek mint egy küszőbén tétetvén, ővéitől könyvezve szemléltetik vala; mikor ő a' maga ellen vakmerőbben dőlő ellenkezőjét vizsgálván, hirtelen ki ütött, és őszve szedvén haraggal erejét, olly hathatón tsapá vak szemére bal felől kardja nyelét, hogy az ütéstől meg szédülvén, és el ájulván, a' földre terülne. Az el esettet ottan fölibe követi, és által őlelve meg szoríttya, és el vetvén kezéből kard nyelét, ki ragad-

gadja a' fél holtnak pallosát, az után Si-
fakját. Minnyájokat le függeszté a' do-
lognak tsudálatos fordulása. Midőn a'
győzedelmesnek kezével fel emelt egész
pallos villogott, várják vala, hogy a' fek-
vőnek mezételen torkába verné. De
Godefred a' várakozásnál, valamint a'
szerentsénél nagyobb, minek utánna el-
lenségét, magát győzte meg. Hogy Al-
berten boszszút állana, izgatá vala annak
a' ki hívásban való kegyetlensége, és a'
fegyvertelennek ostromlásában emberte-
lensége: de midőn kerefténynek is,
vérnek is gondolná, és le veretnek szem-
lélné, indulattyának engedni illetlennek
tartá: szebb nemű boszszú állásnak lát-
tatott, könyörölni. Nem tsak maga meg
engedni el tekélette; de munkáját is ar-
ra adta, hogy a' Birótul meg engedtet-
ne. A' meg győzöttet egyébként vagy
gyalázatos halál várja vala, vagy rút ha-
lálnál rutab' élet. Mellyekből hogy Al-
bertet ki ragadná, fordulván a' Tanú Fe-
jekhez, nagyon esedezett, hogy az egyez-

tetést, mellyet maga ügyéért meg vetett vala, most ellenkezője kedvéért fszerzenék meg. Álmélkodván ők az Ifjú szivének nagyságán, és fzelédségén, meg nem tartá magát a' Nép, hogy a' győzedelmesnek ellenségén vett kettős ditsőségét fel ne kiáltaná. A' Tsászár akár melly erőszakos és hozzá idegen szivel vifeltetne, még is ezen különös indulatnak jelenségével illetetni kezdett, és valami jó akaratot vett a' győzedelmeshez. Tehát az Ifjúnak, sem, valamit kér vala, meg adni, sem éppen semmit nem adni végzette. (b) Az éles, és hadi dologra gyors Új Vitéz félelmesnek láttatott, akár felette való hatalommal őregbittetne, akár ajándékozatlan, és mint egy megvetett menne el. Lothária Hertzegségét, melly fogdosztatik vala, adá, nem Godefrednek, hanem maga Konrádjának (akkor fiának nevezi vala) Godefredet pedig Antverpiai Márkiónak mondá. Az Új Márkió az elejbe emelt ártatlan és

ak-

h) Lamb. Sch.

akkor leg fzerelmesb gyermekre nem neheztelhetett, akár mint volt légyen indulva a' Tsászfárhoz. Azomban az Udvarból ottan el kellett kelni, mellyben semmi annyira nem vala, a' mi néki tetfzene Konrádon kívül: kivel foká jó barátsága vala, míg ő tudni illik hitet tartott. A' Tsászfár (i) vagy jó akarattyát titkolván, vagy gyűlölségét mutatván, sziveket gerjeszteni mégyen vala Godefred ellenséginek az ő birtokának megtámadására. Bullionumért, és Virodúniumi Vármegyéért tellyes és huzomos hartzot viselni kellett Rokoni ellen. Legfenébb ellensége vala itten, mint az előtt, vér fzerént való Námurki Gróf Albert. Ez Bullionumot, mellyet Anyai jusból magához tartozandónak vítat vala, feregivel meg venni indul. De meg előzván őtet Godefred, és bé kelvén a' Várba, olly nagy erővel vízfza nyomá az ellenséget; hogy a' Vár ostromlásátul el űzné. És ezen győzedelemmel tevő főkép ma-

R

gáénak

i) *Vuesses*.

gáénak Bulliónum örökségét, és el hire-
 fité a' nép között Bullióni Godefred Ne-
 vezetét. Innen ellenségesb Albert ke-
 vefsé utánna meg újitya a' hadat (k) Vi-
 rodúnomnál. De Godefred, minek elöt-
 te ennek oltalmáért hartzolna, a' Tsá-
 szár Zászlóját követte (l) az Annyától
 Idátul meg intetvén, és hogy a' Lotháriai
 Ország gondvifelése meg nyeresének re-
 métségét le ne tenné, bátorittatván. En-
 gedett ő, máskint sem a' gazdagság ki-
 vánságátul, sem a' hadi szabad életnek o-
 hajtásátul nem vonattatván, és hozzád,
 Királyné! akkor hajlandóbb, mint Hen-
 rikhez. Minek előtte Henrik Táborába
 által menne, tudod, mennyire betsülte ő
 mind a' te más erkölcsidet, mind kivált
 szemérmedet, és mennyi ditséretekkel
 szokta légyen hirdetni. Akkor sem vol-
 tál benne tudatlan, a' te felőle való ité-
 letedért, melly szemérmetség fzerető,
 és a' gyönyörúségektől idegen élt légyen.
 Melly névvel néked kedves is vala. A'

te

k) Jo. Leod. l) Malmesb.

te erköltsidnek tisztelete és álmélkodása az ő szivét úgy illeti vala; hogy azok ékecségétül tartatván, más szineket nem fajditana. Nem is vala külömbféle okok hijával, mellyek az Ifjót el forditanák Henrik Táborának követésétül. Tapasztalta vala a' Tsászárt még kevesse kedvezőnek, vagy egyenes szivűnek, és látatott vala, hogy többet kellene tőle félni, hogy sem reménleni. Nem is vala bátor, főkép eleint a' Tsászár tekintete elejbe jöni, és előb' ismértetni, mint sem valami vitéz tselekedettel magához hajtáná az ő szivét. Sőt Henrik jó akaratyátul fél vala, és kerüli barátságát; hogy ne kintetne az ő rossz erköltsinek hizelkedni, vagy azokat tsak el nézni is. Mindazáltal, mivel akkor a' birodalomért viaskodna, az ő Táborába huzattatván tisztelet gyanánt, 's a' nyomorult Tsászárhoz, és (a' mint az időben tartatik vala) az ő örököséhez ártatlan Konrádhoz való szeretettel, ottan ugyan azon erköltsöket, a' te példádból szüle-

tett, és véle öregbedett tisztaságnak azon fzeretetét viselte azon fegyverek szabadsága, és a' gyönyörűségekre dőllött Tsászárnak példái között. Ugyan azon ítélete is szüntelen vala a' te kivétel nélkül való jámborságodról, meddig azt a' terhes hírek meg nem nyomították, jól lehet femminek meg nyomítani nem kellett. Hirleltetik elsőben olly beszéd, hogy te Hildebrándal többet barátkozol, mint sem szűkség volna jámbor Afzfzonynak. Boszokodni kezdte Godfred eleinten, Gergelyé nem kétes, a' te jóságod nyilván lévén. De a' hir szaporodék: okok állapotának; a' véle való járás az útatásokban, othon nyájoskodás, a' távul lévők közt levelek közlése, jószágok ajándékozása, mindenekben a' ti visszontag való egygyet értétek jegyeztettek. Meg nem inditák még ezek szívét a' te hozzád hajlott Ifjúnak, és abban elég tudósnak, hogy mind ezek az egymáshoz való hivatalok a' szemérmefek és Szentek közt is megálhatnának, kiket az irigység és nyelveske-

dés leg előbb tñpeget, és a' ditséretre leg méltóbbakat otsállya. De a' nyomorúlt Ifját fel forditá méltósága nem már a' községnek, de annyi Fejedelmeknek, nem tsak a' szenteletlen, hanem a' felszentelt Rendbűl is, kik Gergellyel, és te veled ellenkeznek vala. Le nyomá őtet a' Brikszinában tartott gyűlésnek szententziája, mellyben kárhoztatott, és helybűl ki tudatott Gergely. Az után minémű vélekedése az Embereknek felőled, magánosan melly itélete Godefrednek, mikor az egész Romai Birodalomban nem hallatott újsággal a' Pűspokók és Fejedelmek máfok Gergely ellen pártot űtnének, te egyedűl engedelmeskednél. Tudni illik többeknél néked leg nagyob' gyalázatodra az volt, mellynek mindeneknél leg nagyob' ditsőségedre kellett vala lenni, kiváltképpen való vagy gonofzságról, vagy balgatagságról kárhoztattál, midőn egy magad kivált efzes volnál. Közönseges tsudálkozásba keveredvén a' Zászló-tartó, magános fájdalommal kezde győtrőd-

ni annál élesben, mennél nagyob' volt vala felőled vélekedése, és hozzád szerette. Melly fohajtásokat erefztett, mi fájdalomnak és boszszúságnak őrvével vette légyen ama' te hitedet, meg betsülheted, és mérheted magad szivének azon indulttyából, mellyel érzetted őtet ellened lenni. Mindenik kőzületek a' másikat roszszúl, magát jól itéli vala vélekedni. Te őtet meg tsalatkozni gondolád, ő téged nem tsak meg tsalattatni, de tsunyasággal is szeplőfittetni hall vala. Melly hira' mint sérelmesb, úgy a' szemérmes Ifjúnak, és tégedet tisztán szeretőnek kefervesb vala a' győtrelem érzelmére. Mit többet? buzgóság nemének látfzott legelőb' Rudolf ellen, az után ellened, és Gergely ellen támadni, 's boszszú álló fegyverrel a' ti kezetekből, és együtt a' gyalázatbul Romát ki ragadni. Meg vétetvén ez, a' szerentsétlen győző győzedelmének büntetésit, de idvőséges büntetésit vette. Erőszakos hideg lóléffel az ágyba veretvén, 's el vonatván a' háború-

rútól és űres a' hartztól, a' hartznak okát meg hányá figyelmesben. A' meggyógyulásnak része vala nyavalyogni. Alkalmatofon szorgattatik vala akkor a' Gergely és Henrik közt való békeféség, gyűléseket tartván, a' kik innen is, onnan is választattak. A' Romaiak kérdeztetvén Gergely erköltfiról, nem tsak bizonyították, hogy jámbor, hanem szent is, és Apostoli. Ugyan azont állatttyák vala hozzád irott levelei, és a' Lukai Püsöpök Anzelm ki botsátott munkája. Ezeket, és e' féléket vagy halván, vagy olvasván a' Belga, illy nagy fetétségsben lassanként világot látott, és akár mennyire igyekezvén is homályt hinteni a' Gibert felek, az Isten néki kedvezvén, (m) az igazságot, mennél előb tehetett, szivére vette. Fáj vala néki Rudolf Királyon vett önnön győzedelme; a' ki olly szép sebekkel esett volna el, melly szép ügyel hadakozott, méltó győzedelmeskedni, bátor erősen hartzolt volna Go-

defred. De leg inkább sérti vala szivét, midőn meg gondolná, hogy egy tiszta-
ságú két Fejedelmet, Gergelyt, és Má-
thildist, fegyverrel üldözött legyen. Már
érti vala, hogy te, Alzfonyom! nem
csak ártatlan, de nagyobb tiszteletre,
mint sem előbb, és mindenek szeretetére
leg méltóbb volnál, ő pedig mindenek
gyűlölségére. De mitsoda bánatnak ü-
zésével! mitsoda szégyennel! mi szivbé-
li fájdalom terheltetesti bágyotságát! Ha-
zájába vitetvén, ezektől utolsókra hozat-
tatott, de aprónként néha jobbatkán len-
ni láttatik vala; de azon titkos hidegle-
lés fonnyatt tagjait eméltvén, és megint
megint új okai érkezvén a' gyötremnek.
Az a' fel tétel ült vala szivére, hogy,
ha valaha eléggé fel gyógyulna a' hadi
munkák viselésére, el hagyná Henrik és
Gibert Istentelen részét. Kiket (n) hogy
tisztefségesben, és hitelesben el kerülne,
a' Jerusálemi utat kezdé elméjébe venni;
de mellyet folytatna nem kőz, és szo-
kott

n) *Baron.*

kott módon. Ezen fő nehéz dolog a' beteg, de mindenkor nagy szivű Ifjúnak minémű alkalmatofsággal, vagy okkal ütött légyen eszébe, ha a' te kegyelmességédért hallani nem terheltetel, ki nyilatkoztatom. Az ő Rokona Konrád a' Lutzenburgi Gróf, ki is előb' Henrik részén vala, Pálesztinába méne tisztelet és penitentzia gyanánt látogatni a' Szent He-lyeket. A' példa mozdítá Godefredet, hogy Jerusálembe kívánkozna, ha egész- sége által valaha engedtetne. De az tű- nik vala eszébe az igen buzgó és erőssé- ges Ifjúnak: mennyivel jobb, és Keresz- tény Fejedelemhez méltóbb volna, oda menni nem fegyvertelen, mint a' szokás, hanem hadi fereggel a' pogányok ki irtá- sára, kik a' Szent Földet törvénytelenül birnák: és azon Isten vérével szentelt he-lyeket nem csak szemekkel nézni, lábok- kal járni, hanem fegyverkezett kezekkel az Istentelenek járma alúl ki szabadítani. Fel hevült a' nagy szivű Ifjú ezen gon- dolatra, és akár melly terhes lenne a'

készület, el tekéllé hozzá fogni, tsak azért is, hogy Henrik istentelen Táborátul el állana. Midőn ezeket gondolná, és Idával az Annyával néked is tudva lett Szentségű Afzfzonnyal tanátsát közlené, szomorú eset nyavalyájára terhet hoza, és Attyának Eustáknak fő nevezetű férfiúnak halála. Az is terhesen esett, és idéetlen: (o) Albert a' Námurki Gróf a' minap Bullionumtól el űzettetvén, meg újította a' hadat Virodúnum szélein, melly várost a' Püspök helyében Kormányoz vala. Ugyan ő állott vala ellent fegyverével, hogy Godefred birtokába ne lépne a' Virodúnumi Grófságnak, mellyet el foglalt volt a' Püspök. A' Bullióni Gróf Erőtséget támasztatott Szatanákumban, a' honnan víttatna Virodúnum megyéje. Albert meg kémlelvén az alkalmatofságot az ellenségi oltalomnak le rontására, egybe huzza seregit, és a' Püspökkel meg szállya Szatanákumot. Mert tudja vala, hogy Godefred szünetlen hideg

deg lelésben finlené, Attya Eusták minapában meg holt volna, Godefrednek testvéri Bálduin és Eusták megszűze földön volnának. Ez miatt el nem hagyá Szatanákumbéli magát Godefred. Ambár, a' mint mindenkor, még is hidegielellyel küszködven, véletlen az ellenségnek nyomódik tsekély, de Vitéz tsoportal. Hartz támadván, hogy bé (p) ne menne a' Várba, meg gátlani őtet nem lehetett. De az ellenségek az ostromban meg maradtak szivel, erővel, és főkép számmal tehetők. Szoros körül vétellel bé záratván az el hagyatott és beteges Godefred, életének és birtokának vezedelmében forog vala. De imé válogatott Ifjúságnak ferege a' közelségben láttatik, mellynek előtte mégyen vala két Vezér, testek, fegyverek szinével, és Godefredhez való szeretettel mind kettő tetfzetes. Ezek kik, és minémű erővel volnának, midőn Albert meg kémlette, és a' Püspöknek jelentette volna, meg ijedvén az, noha

dúl-

dúlna fulna Albert, fel oldja az ostromlást. A' derék két legétőt, kik imigyen idejére érkeztek vala, vigan fogadta Godefred a' Városba, és benne maga két testvérét ismérte. Bálduin és Eusták megtudván Battyok veszedelmét, egybe szedett erejekkel és jó akaróik segétségekkel oda repültek, amaz Frantzia, ez Német Országból. Édesdeden egymást meg ölelvén, vizontag való beszélgetés közt örvendeznek a' ditsón viselt dolgaik emlékezetivel. Innen menének a' mellyék Várokbá, előb' Bullionba, utób' Montakutba édes Anyyokhoz Idához, és Adelaida Hugokhoz, 's Ida Nénnyekhez, kik közül amaz még hajadon, ez Kunonnak Montakúti Grófnak házaffa vala. Ottan Godefred öttseinek maga tanátsát a' Szent Földre való készület iránt ki nyilatkoztatta. Kiknek, midőn elsőbét álalmélkodnának, láttata magával ellenkezni a' dolognak önnön nagy volta. Az után tehetségeket elégtelennek lenni mondják vala, és a' mit most birnának, azt is elég

elég bátortalannak, mellyre tudni illik áfitozzanak a' szomfzéd ellenségek; kik ugyan fegyverrel meg ütettek, de szivekben meg nem győzettek. Végtére a' kézfületet nem tsak nehéznek, és maga igyekezetével terhesnek, hanem éppen Godefred ereje 's egészsége felett valónak lenni: hogy ő már a' Romai viadaltól fogvaft fen tartó hidegleléffel nyomoritott; teste, nem mint a' harmad és negyed napi hidegben, mellynek bizonyos kerülete vagyon, kőzbe vetett nyugodalommal enyhített, hanem a' nyavalyának szüntelen gyötrelmével fogyatkozott volna. Előb' el kellene a' hideglelést űzni, és az erőben fel épülni, mint sem illy nagy dolog próbáltafsék, mellyet a' fris egészségűek, és azok a' leg hatalmasbak is alig vigyenek végbe valaha. Ezek után el válván egymástól az Atyafiak, Bálduin Normanniába, Eusták az Annyával Angliába igyekszik meg nézni ottan atyai örökségének részét. A' magok vífelésekkel és indulatokkal elől való ifjak itt az

Udvarokban a' Királyoknál, tanátsos Uraknál, és fő Afzszonyoknál kedvesek, a' tfinofon és erőfen tselekedendő dolgokkal előre fénylettek: Godefred, noha ellenkezne egészsége, el nem veti vala reménségét a' szent hadakozásnak vélek való folytatásáru. De más nem szent, és alkalmatlan támada meginten. Námurk Albert Mirevárt Kastélyt erőfiteni készül, mint a' jövendő hartznak várát: Az előbbinél nagyobb tűztül félven Henrik a' Leodi Püspök Godefred Rokona, el oltását magára vállalta: Elsőben megelőzi a' Námurkit, és a' Mirevárti Kastélyt, mellyet amaz Sántzokkal keríteni rendelt vala, áron veszi meg, és el dőjtí. Az után a' békefség tanátskozáfit, mellyekről gondoskodik vala, végezni kezdé, és kőz befzédekkel a' gyűlölségek új vetését meg fojtani. De kevésre ment a' dolog, miglen az idő alatt (q) véletlen meg szaporodván Godefred hatalma és méltósága, az ellenségeket meg

ret-

rettenté. A' Tsászár (r) Adelaidát az ő hugát feleségül vette, és a' bátyját Lotháriai Ország gondviselőjének tette. Innen meg lőn a' békeféség. A' Virodúni Grófság is valaha egyfzer Godefred Vitzé Királyra juta. Örvendezett a' beteg önnön, és huga szerentséjén nem a' birtok, vagy ditsőség fősvénységéből, hanem buzgóságbul. Birodalmának gyarapodásával láttya vala magát készültébnék a' szent hartz fel vételére, és huga a' Tsászári ágyba, 's fő tiszteletre emeltetvén, reménséget kapott vala, hogy ő általa az Aszfzonyi kedveskedéffel minden felé hajtani lehetne, 's jobbakra vinni a' szerető Tsászárt, és el vonni, Királyné! a' te ellened való had inditástól. Adelaida már nevezett Prákszed sem állott el vagy bátyjának, vagy hozzád való kedvétől. (s) Azon esztendőben, az az, a' folyó Száznak nyoltzvan kilentzedikében történt emlékezetes dolog a' beteg ifjúnak inkább meg bátoritá és gyul-

lafz-

r) *Dodechin. Ordr.* s) *Alb. Aqvens.*

lafztá szivét a' szent hadnak készületire: Mulatság gyanánt talán erejét ébreszteni vadászatra ment vala *Kvetena* Erdőbe. Kiséri vala ötöt *Hezeló* névű jámbor katoná, ki tovább fáradsággal lankadván, és álomba esvén, láttatott magának mezőze által vitetni napkeletre *Sína* hegyére, melly a' 'Zidók Vezérének *Mojzesnek* bőjtölésével, és tsoda tételivel nevezetes. A' hol beszéli vala, hogy látta volna vidám ortzával, és tisztes maga vifeléssel tekintetes *Godefred Hertzeget* könnyű lépésekkel a' hegy tetőre jutni: ennek kettőt, *Fő Papi* öltözettel fejezlőt elejbe jöni; és áldást mondani ezen szókkal: *A' melly mennyei jókkal gazdagította Isten Mojzest a' 'Zidó népnek Vezérlőjét, azon jókkal telly meg tőle (t) keresztény Népnék leendő Vezére és Oktatója.* Mellyeket a' hol *Hezelótul* értett a' *Vitzé Király*, és magát a' *Keresztény sereg Vezérének és Oktatójának* hivatallyára intézetnek magyarázta, gyulladozóbb szível fohászkodni,

ni, kívánságát és tanácsát újjan fejtegetni barátinak, egyenként szólítani ósztónozni másokat, másokat kémleni kezde. Mindeneknek tsodálatosnak látszott a' dolog, és felette igen nehéznek. Ő pedig nagy jutalmát hirdeté ezen hadi igyekezetnek, a' Kereszténységnek ditsőséget, a' Napkeleten nyögő Keresztényeknek idvőségét, a' pogányok ki irtását. Hogy az Isten el nem hagyná az ő remétségét, a' ki azont adta vala. Azomban Felsőges Huga a' maga és bátya kívánsága fzerént a' Tsáfzárt jobb elmére, és erköltsre édesgetni igyekszik vala. Elsőben az ő szivét titkon meg kémli, és reá bélli. Az után eléggé meg értvén idejét és indulattyát, el integeti már az idegen szerelmektől, mellyekbe kötélődzik vala, már a' hozzád való gyűlölségtől. De a' ki menetel remétségét megszakasztá Gibert, mikor ama' kegyetlen méltósággal, mellyel bir vala, a' Tsáfzárt Olasz Országba viszfa hitta. Megújultak Godefred fájdalmi, holott látta

Henriket megént ellened, és az Egyház ellen mozdulni. Nem is lehetne őtet az istentelen elméből ki venni. Midőn pedig magát is hadával a' követésre hivattatni hallá a' Tsáfszártól, sem a' bofszuságot, sem a' bánatot meg nem tartá. Tsak azért is szükségesnek itélé fel venni és fiettetni az Istenes hadat, hogy az istentelenbe ne kevertetne. A' melly kintset a' Lotháriai gondviseleffel vett volna a' Tsáfszártól, az leg jobban költetne Palesztinában, leg rofszabbúl Olasz Országban. Tehát feledékeny beteges állapottyárról, tellyes igyekezettel kezd katonát szedni az hadakozásnak szine alatt, valósággal a' Szent Földi hartzra. De a' szorgos, és illy nagyokra készült lelket végtére a' test elhagyá, és utolsókra hozá. Téged is, Afzfzonym, akkor halla Guelfóval jegyzetnek, nem is álmélkodás és sohajtozás nélkül: érté tudni illik, hogy nem tett volna néked Godefreddel kezét fogni, mellyel ő téged, és Romát vítta volna.

na. Itten foházkodást húzván az Új Vitéz, kevesé meg állapadott, majdan, ó Királyné! úgy mond, meg szűnt ő a' te ellenséged lenni, soha többé néked nem ártandó. Jelen való nyavalyától nem inkább, mint ellened tartott előbbi hartznak bánattyától nyomattván, lassanként veszedelmes orára jöve. Fekszik vala kedvesinek könyvező feregétül környül vétetett, az orvosoktól le tétetett, minden erejéből ki fogyott, de nem értelméből, és szerezetéből. Máthildist, és az Anyaszentegyházat foházkodások közt emlegeti vala, egybe vetvén nevet, kiket tud vala egymáshoz leg inkább köttetve, és fájlal vala tőle sértetve lenni. „Nyomorult, mondja vala, az én halálom! mellyen előbb által nem mentem volt, hogy így ne vitézkedném. „Éj! roszszul töltött Ifjúság, erő, győzedelmek, mellyekkel magamnak dicséretet, de roszszaknál szűltem, és nagy nevet, de roszszat! szerentsé-
 „len Salvifelő erőssége, mellyel Máthil-

„dis haragját érdemlettem, és az Anya-
 „szentegyház menykővét! nem kérem, ó
 „Isten! hogy tőlem a' halált el vidd, melly-
 „re méltó vagyok: de vajha az Egy-
 „ház ellenségi ellen hartzolónak halni
 „adatott volna, és ennek, 's Máthildis-
 „nek tett károk helyre állítani érté-
 „kem, és életem költségével! De mi-
 „kor ez nem engedtetik, légyen valaki
 „leg alább közületek, barátim! ki Má-
 „thildisnek vitézkedni mennyen, és hi-
 „rűl vigye, engem azon szível halni,
 „mellyel élnem kellett vala. „ Illyetén
 indulatokkal, ismért szivének erőszakos
 ösztöni, és bánattyának izgatási között
 inkább inkább el fogyott, nem is ke-
 rülheté a' halált vagy orvosok mestersé-
 gével, vagy természet erejével. Így meg-
 szűnt lenni, kit gyűlöltél volna, ó Afz-
 szonyom! soha többé nem ártandó. El-
 szakasztá az Új Vitéznek beszédét Má-
 thildis sohajtásokkal és illyetén szókkal:
 Tehát meg holt e' ő? és így holt meg tse-
 lekedetin bánkodva, midőn élni illene!

Ked.

Kedves és fzerentsétlen Hertzeg! Itt elhalgata, meg tartván panaszit. De elméjében ilyen gondolatokat forgat vala. Ezek valának e', mellyeket nem tsak álmodott Hezeló, de rola jövendőlt Anyya, midőn mondaná Hertzegnek leendeni, és Királyok közt ditsőségesnek! És valóban a' Hertzeg nevezetet el nyerte. De az e' a' Királyok közt ditsőséges Hertzeg, ki minekutánna Henriktől és Gibertől meg tsalattván, életét és vitéz tselekedetit el vesztette, mihelyt ofztán magát tsalárdságokból ki fejté, és a' jövendőléshez méltó életet kezdé, leg ottan a' haláltól el ragadtatott? Mitsodák, Isten! és melly titkon valók a' te tanátsid, mellyeket nekünk imádni méltó! Midőn ezen utolsó igéket szomorú Szózattal mondotta volna Máthildis, utánna veté az Új Vitéz; ha az Isten, úgy mond, ezt a' te ellenségedet élni szenvedte volna, már meg térőt engesztelt szível láthattad volna e'? ha néked most életben vízfza adnák a' Mennyeiek; mitsoda ortzával fogadnád

ötet? Midőn Máthildis ezekre halgatva maradna, és mint hihetetleneket ízomorú jelenséggel utálná; bizonyára, úgy mond vidámabb ortzával az Új Vitéz, a' tsoda tévő Isten Godefred Hertzeget a' haláltól meg mentette: nem is ellenkezik beszédem első része ezen utolsóval. És Máthildis inkább álmélkodván, beszédét tovább nyújtva, jelen vala, úgy mond, a' mint mondám, az utolsó óra, és az orvosoktul el hagyatva fekszik vala a' Hertzeg. Ki reménségét, (u) midőn az emberekben már nem lehetne, az Istenben helyhezette. Halálhoz közel lévén fogadással köté magát igen terhes és minden el múltakat megszűze meg haladó munkára, tudni illik a' Szent Hadakozásra, ha Isten vizsgálja adná egészségét. Melyet szentül igérvén, leg ottan fel épült, a' mint fellyebb beszéllém, semmi orvosok mesterségével, vagy természet erejével, hanem Istennek tsodálatos hatalmával meg tartatván. Így, Királyné! a' mint

is

*) *Malmesb. Antonin. M. Chrono Belg.*

is mondám, ő ellenséged lenni meg szűnt; de élni mégyen már jó akaród és oltalmazód. Máthildist, ki a' bámulás és öröm miatt alig fogja vala meg magát, hogy minden kételkedésből fel oldaná, az ő jó engedelmével, amaz isméretlen Vezért, minap Kanuziomnál győzedelmest, elő híni méne.

Az titkon oda vezetettvén, szépen és tiszteletesen bé vivé magát, és, im' magam meg jelenek, úgy mond, bizonyosága amaz Isteni jó téteménynek, mellyel élek, hogy Istennek, és néked szolgályak ezen-túl, Afziszonyom! Mellyet mondván egészen fel emelt sífakkal, és ki terült egész ortzával Godefred Vitzé Király lát-tata, 's Máthildist bővséges örömmel és álmélkodással tölté. Ki noha az ortzá-jában meg változottat több esztendők folyása által, mellyekben őtet nem láthat-ta, hanem minap homályos világgal, éppen meg ismérte tekintetének jeleiről, mellyeket méllyen elméjébe nyomott va-la. Egy kevéskorig eleint egyik a' má-

fiknak szemlélésén függve állának. El űzetvén ellenkezések és vízfíza vélekedések fellyege, új világofság támada szivekben, melly mind kettőnek vízfzontag való ékefségit elő veté vala. Szemlélé Máthildis az Ifjat, úgy mint mindenestül tsodálatost, gyermekségétől jövendöléffel leg nagyobbakra kézfizettet, az után téményekkel álmélkodtatót, most Isten által a' haláltul meg szabadultat, és mint egy ujan élőt; hogy boszfízút állana Prákfzed és Máthildis mellett: a' ki is most szivébe vett minden előbbieknél terhesb, és ifzonyúbb munkát. Vízfzontag a' Víztzé Király Máthildisre függéftvén szeméit, tsodállya, hogy Afzfzonyi nemével gyenge, de szivének erejével bátor Fejedelem, annyi hadakozó férfiaknak, és a' Tsáfzár egész hatalmának annyi éftendőkig, annyi veszedelmek, pártolások, és ellenkező esetek között ellentállott. Hogy a' minap utolsókra jutván, mindazáltal a' hitért, és Szent Szekért hadakozást a' békefségnek, halált az életnek

nek elejbe tette, hasonlíthatlan mérés-
séggel meg haladván a' régi Amázo-
kat, és el annyira bajnokokat. A' hol
őszve fzedék kevéssé magokat, Gode-
fred szomorúságot viselvén országján, meg
botsáls, úgy mond, Afzfzonym! ha nem
azon ábrázattal jelenek meg, melyet
ellenségiden vett győzedelmed, és a' te
leg őrvendetesb tekinteted kíván. Olly
nagy szerelessével, bánat nélkül élni nem
enged engem a' Tsászar, boszfzú tételé-
nek éktelenségével mellyel Hugomat, és
magamat illete. Prákszedet, kit szere-
tett, kit ágyában, és birodalmában tár-
sának lenni akart, arra láttatott fellyebb
emelni, hogy mélyebb gyalázatba nyom-
ná le. Akkor útol veté, hogy Henrik-
től meg vettetett Prákszed, és tömlőtz-
be záratott: de ez csak része volna a'
boszfzúságnak, az is leg kissebb. Hozzá
tette Henriknek dúhósságit, Konrádnak
kétes nemét is, szivét is, és Hugának
Prákszednek gyalázatos tsúfságát. Az u-
tán, én, úgy mond, a' hol Hugomnak

forsát meg tudám, egészen bánatra és méltó haragra fakadék. Mihelyt mennyei segítséggel fel épültem, hogy nyomorultért boszszút állanék, és, ha meg tehetném, ki szabaditanám, oda futottam. De ő melly helyen tartóztassék, és el annyira ha élyen e', a' kémeknek semmi szorgalmával eddig meg nem tudhatám. Azomban magamnak rejtekben lenni szükség vala; hogy, a' Tsászárról félelőltől meg tudatván jöveletem, Hugom, ha még tömlőtben vagyok, szoroffabban ne őriztessék, és gyalázatosban ne tartassék. Magad, és tied elött is, Afzszonyom! mind eddig rejtekezni akarék: ezek elött ugyan, hogy valaki által közülök (kik közt hallottam árulókat nem egyszer tálatatni) meg ne ismértetném a' Tsászárnál: elötted pedig, hogy törődelmességemet és hitemet előbb tselekedettel meg mutatnám, mint sem szóval, és minek elötte meg ismértetném, némely meg nem bánandó munkával el követett vétkeim részét el törőlném. Máthildis ismét meg

kő-

köszönvén, én pedig, úgy mond, néked hozzám tett olly nagy szolgálatidért ezen leg alább nem kedvetlen hirt mondom: él Hugod a' Tsászárné, és Veronában tartózik. Onnét hogy nekünk szabadon vízfza adásék, leg hivebb féleim által szorgoskodom, reménlem is Isten kegyelmével, hogy dolgunk szerentséltetik. A' Tsászárnétól pedig érteni fogjuk, mit kellyen Konrádnak hite 's neme felől tartanunk. Nem is hiu reménséggel táplállya vala Máthildis Godefredet.

De ezen Vitézről miket most beszéltünk, és a' mi e' féléket alább vetünk, valamint az újság kedvesége nélkül nintsenek, úgy több álmélkodást, mint hitet hoznak, ha tsak a' mik mondatnak, minduntalan tőlünk bizonyossággal nem erősítetnek. Bizonyittya a' Málmesberi, hogy Godefred, fel dulatván Roma, vagy forró hideggel, vagy ivott méreggel esett ágyba, de mellyikkel, kétségben hagyja. Hogy hazájába vitetvén betegen, nem tsak Napkeletre a' pogányok ellen hadat
indi-

indítani rendelt; de ezen bajnokí tanátsát Ida Annyának is ki nyilatkoztatta légyen fokkal előbb, mint sem a' Szent Hadakozás ki hirdettetne a' Kláromontomi Gyülekezetben, és hogy ezt az után beszélni szokta vala Ida, bővséges tanú azon időbéli Guibert Novigentomi Püspök. Már a' Málmesberi ide téfzi, hogy Godefred Romában kapott betegségétől fogva mindenkor hideggel győtrődött, és azzal szüntelenvalóval, míg a' Jerusálemi költözésnek kivánságával és hírével fel gyalván (mellyet tudni illik a' tőle fel indított hazabéliek kézfitének) a' Szent Hadakozásnak álmélkodtató fel fogadásával le kötötte magát, ha fel épülne. Ezt pedig szent Antoninus bizonyysága fzerént, a' betegség erejétől életének utolsó vezedelmére hozatván fogadá. Hogy az Ég szent fogadásának nyilván kedvezett, és azzal el köttetett Vitéznek vízfza adatott leg ottan egéfszége, 's meg újjult ereje, ugyan azok állattyák. Hogy pedig Godefred Huga mellett való boszfzú

állás okáért a' Tsászárt fegyverrel meg
támadta, meg verte, és meg űzte, tud-
va vagyon Orderikból. Melly győzede-
lemnek Kanuziom alatt kellett lenni, az-
ért, hogy az sem nem történhetett előbb,
mint a' folyó száznak nyoltzvan kilen-
tedik esztendeje után, mellyben férjhez
méne Henrikhez Bullion Huga; se később-
ben, mint Kanuziomnál kilentzven ket-
tődik esztendőben; mert Hugának férjhez
menetelétől Battyának Sziriába való kőlt-
tözéséig, a' Tsászárt se máskor, se másutt
meg győzöttnek nem olvassuk, hanem
Kanuziom mellett.

Tehát Máthildis igen víg, a' győze-
delmes Godefreddel és Fő Rendű társaival
a' mezőről vízfőzra fordulván (x) Kanu-
ziomba az el fogott Tsászári Saft bútsu
járást képző némely diadalmas pompával
Szent Apollónius Templomába vitette,
melly helyen fel fzegeztetvén, győzede-
mes jelűl fen maradt az utólvalóságra:
János Remete Máthildisnek, és a' Fő

Ren-

x) *Domizio.*

Rendű győzedelmeknek örvendezett, és a' jövendőlésnek hiteléért maga is örvendezést vett. Nem sokkal utánna meg jelent Máthildisnek katonái közül egy, Veronából visszsa érkezvén, ki leg kívánatosb hirt hozza, hogy (y) az őszve esküdtek véle együtt loppal bé menvén a' Városba, a' tanátsokban résztes Veronabéliekkel olly jobkezűséggel mivelték volna a' dolgot, hogy Prákszed, meg tsalván a' strasák, a' tömlőtzből ki vezetett, és kéz hintóba emeltetvén, ellent fenki nem állva, Kánuziom felé hozattatott légyen, mellyhez már közelgetne. Máthildis vigadván a' dolog frissebb ki menetelén, mint sem reménlette vala, magáit leg ottan lovakon és fényes készülettel meg jelenni parantsolta; hogy mennél nagyobb méltósággal és szerezetének bizonyításával lehetne, fogadná a' Tsáfzárnet, Belgyiomban lévő hajdani baráttyát. Az után a' Fő Rendűek, katonák, és Városbéliek szép seregivel elej-

be

be öntődik, Godefred Battya is követ-
vén, de még szinlett idegen öltözetben.
A' Tsászárné (mint énekli, ki a' pom-
pán meg jelent, Domnizó) tisztefégesen
és fényesen fel vétetvén, Kanuziomba
vezettetik. Ki a' hol Máthildiffel mások
nélkül magános helyre jöve, mind ket-
ten szabadabban engedtek indulatíknak.
Prákfzed meg kőszőnvén általa vett sza-
badulását, felele Máthildis, hogy tarto-
zott volna azon szolgálattal a' Tsászárné-
nak, az ő pártfogójának, ki az egyenet-
len birótúl az ő védelmezése miatt adatott
volna őrizet alá. Az után néked, úgy
mond, ezen pártfogásodnak nem kedvet-
len jutalmát adom Battyádat a' Vitzé Ki-
rályt elevenen és egészségesen, ugyan
azt Henriknek és Gibertnek meg győző-
jét. Akkor a' feléjek jövő Godefredhez
fordítván tekintetét, néked pedig, Gode-
fred! általad vett győzedelmémért fogsá-
gából ki szabadított Tsászárné Hugodat
vizíza adom. Itten bámul Battyának
tekintetére a' Huga, nyakába borúl, és
nem

nem régi nyomorúságinak emlékezetéből, 's jelenvaló. szerekszejének izleléséből fírásra fakad. Godefred maga is vízszontag való vagy örömének, vagy szereketének femmi bizonyítását el nem mulatá. Annak utánna midőn vízszza nyert egéfszégének, és életének okát röviden ki nyilatkozattatta volna Hugának, és vízszont az is Henriket és Konrádat hozta volna a' beszédbe; a' Vitzé Király Konrád nevére haragját nem tarthatta, fem gyanúságit jelentő szavát. Éfszre vette ezt a' Tsáfszárné, és, távul légyen, úgy mond, hogy a' leg tisztább Ifjúról rozszat gondolly. Senki nintsen Attyánál Henriknél jámbortalanabb, hanem Gibert; senki nem jámborabb, hanem fia. Mert ~~lé~~ tség kívül Konrád Henrik fia, méltó igen is, ki Tsáfszártól, de mástól született légyen. Noha Attyától femmit vérenek Nemefségén kívül nem vett. Akkor beszélleni kezdvén, melly sokszor neki titkon panaszkodott volna Konrád Gibert tsalárdságiról, a' meg tsalattott Tsáfszár-
nak

nak szerentsétlenségéről, Máthildisnek ostromlott jó erköltséről, és az a' jeles indulatú Ifjú melly igen fájlalta volna, hogy ő őrizet alá adatott: utánna veté, hogy az Attya őtet szorgalmazta volna, tagadván magát Attyának, hogy fiát vétekre vehetné. El ifzonyodott, úgy mond, a' leg szemérmetesb Ifjú olly nagy gonofságra, és mind rajta, mind édes Annyának emlékezetén tett ifzonyú gyalázatra, mikor ez házofság törőnek, maga fattyú gyermeknek jegyzetik vala. De ám- bár felette meg indult; mindazáltal magával birván, úgy szenvedte Attyától e' terhes boszszúságot, hogy nem érzeni láttatna. Erköltsének ezen példájával is meg mutatta magát Császári nemből szü- löttnek, melly tagadtatik vala. Nem nagyobb gondal vala a' gyalázatra, mint a' belül intő természetre, és éppen felséges jósággal nem annyira a' boszszúságot, mint a' boszszúság szerzőjét gondolván, titkolta szivét mostanság, és bánattyá- ban, 's Attyának, noha méltatlannak,

tisztelésében halgatva meg állott. De Henrik el nem állott dühös elméjétől. Konrád félvén, hogy fel háborodott Attya, ha meg vettetne, nehezebbeket ne rendelne felőlem, hozzám jött a' tömlőtzebe. Én mihelyt a' fel nyilt ajtón egy valakit férfi öltözetben bé jöni láttam, semmit nem késvén, ki volna, életemet a' szeméremnél alább betsülém. Fel kiáltok a' közelítőhez, hogy Godefred Huga volnék: Ha Bátyám jó baráttya, nyomoruságomat ne öregbitse, hanem könnyebbitse; ha annak ellensége, vaffal élyen ellenem. Inkáb' szégyenleném Henrik reám való végezését, mint sem félténém onnőn életemet. A' betsületes Afzfzonymnak szemérme/veszedelmében semmi nem volna aláb' való életénél, mellyet akár hogy le tenni fietne. Későn hálnék meg, ha szemérmem tsúfsága után fen maradnék. Ezek közt hozzám kőzelebb járula Konrád, de könyveket hullasztva, melyeket, Bátyám! magad is hullattál volna. Állattya vala magát örökös bará-

tsággal hozzád kötve lenni, és olly szándékkal jöni mondja, hogy, akár mi módon lehetne, rajtam fegetene. De mi móddal vennénk fel a' dolgot, előttünk nyilván nem vala. Velem együtt látá egy magát szabadítáformra nem elegendőnek: mondá pedig emberek nélkül lennie, a' kikben bizhatna: Attyát fegyveres kézzel meg támadni, olly istentelen, mint szabaduláformra hafztalan dolognak: már Godefred Batyámat meszfize Belgyiomban bizonytalan nem tsak egézséggel, de étellel is; többi Rokonimat azonképpen távul efni. Végre hozzád fordítá együtt elméjét, együtt reménségét, Nagy Máthildis! noha ellenséghez; és tanátslóm volt, hogy (z) a' te segítségedet, mint könyörületes Fejedelemét kérném: melyet tsak későre lehetett véghez vinnem. Ezen beszélgetés után (aa) meszfize el válunk. Én Veronába vitetem, ő, már Attyának gyanús lévén, a' Szabaudiaiakhoz parantsoltatik a' feregekkel menni,

T 2

és

z) Florent. aa) Idem.

és ottan Rokonodat Lajos Fejedelmet fegyverrel meg támadni. De Konrád, ha valóban azon katonáknak Vezére, nem rabja, se magadnak, se tieidnek valami kárt tétetni nem szenved. Inkább, a' mit már meg tettnek mondatik, el hagyta Attyának istentelen részét, jeles és meg vesztethetlen jámborságú Hertzeg. Vajha szemérmének követőit nálom hagyta volna! Ezek után a' Tsászárné, a' gyalázat emlékezetéből könyvei áradván, el halgatott. Máthildis vigasztalni mégyen vala az el búsultat; hogy nem kevés Sz. Szűzeknek esete történt volna rajta, kiknek testek meg fertőztetett légyen, fertőzetlen lévén szivek: de a' hol az akarat nem volt, ottan bűn sem volna. Godefrednek igen kedves vala, hogy Huga nem tsak meg szabadított; de meg is szabadította volna Konrádat a' gyanúságtól. És valóban Konrád Prákszednek vélekedését és reménségét nem mondom el érte; de meg is győzte. Nagy engedelmes-

mefséggel vala ugyan Attyához. (bb) Ennek vétkeiről se nem örömeft halla, se soha nem szólla, nem hogy valamit el-lene inditana, az Isteni parantsolatról, mellyel a' magzatoknak füzüléjek tífztelése elő tétetik, meg emlékezvén együtt, és azt meg tartván. De Attyától még is erköltsel külömbözö, és Gibertre fenekedö, már valami időtül fogva a' világnak ki nyilatkoztatni ohajtá, mitso-da szivel volna az Egyházhoz és Máthildishez. Fájalta vala magát azon Táborban tartóztatni, a' honnan el távozoznak láttya vala a' fzemérmet, és Ifjúságnak minden ékességit Godefreddel. Az után háborodottab önnön, és a' Tsáfzárné gyaláztin, ki kelvén Attya Táborából a' Szabaudiai költözés fzinével, el rendelé ez alkalmatofsággal, mihelyt lehetne, el hagyni az Attya hadát, és részét; hogy Prákszednek, és tulajdon buzgóságának szolgállyon. Végre (cc) köz katona öltözetben, szolgai közül egygyel, kihez e-

T 3

gye-

bb) *Ursperg.* cc) *Dodéc. Bert. Domuizo.*

gyedül bizik vala, a' fetétség alatt magát el voná. Nem is keveset hozott e' tselekedettel Godefrednek Kanuziomi győzedelmére. Az ő el térése midőn (dd) hírévé adatott volna a' Táborban Henriknek az idő alatt, mellyben Godefred a' Városból Henrik félei ellen ki úte, Attyának szomorúságot hozott, bontakozást a' katonáknak.

Maga Konrád kevéffel az után (ee) meg győzvén az útnak veszedelmit, azon őltőzetben, mellyben mondám, Kanuziomba jöve. Tizenkilentz esztendő s vala, lelki és testi ékefségekkel kiváltképpen tetfzetes. Bé jelentetik Máthildisnek, hogy alá való őltőzetű, de válogatott Szépségű Ifjú volna jelen társával. Mind a' ketten kardal volnának ővedzve. Ugyan az Máthildiffel kívánna magánoson szóllani, olly dolgot hozni mondván magát, melly őtet igen illetné. Máthildisnek annyi othon 's kinn támadó indulások között nem láttatik vala

biz-

biztosnak magától félre menni. Indítatván mindazáltal együtt az idegen Ifjúnak tekintetétől, együtt a' dolognak nagy voltátul, mellyet ígér vala, félre állott keveysé hozzájok az Amázon, semmivel máffal nem lévén inkább fegyverkezve, mint magával. Konrád kies móddal tisztelte az Amázont. Ki a' hol beszédéből, és személyéből, mellyel a' Svábok Hertzegét képezi vala, meg ísméré, ki volna, el bámula, és okát jövetelének hallá, nem kételkedvén, hogy igazakat mondana: nagy örömmel tapfolva azon óltözet alatt rejtett Tsászári Magzatot, és a' Birodalom örökösét viszontag meg tiszteli, tsodálván, kik távolyról szemlélik vala, miért egy kőz ifjat úgy betsülne a' Királyné. Nem tûrvén a' kéfedelmet a' Kanuziomi Afzszony, tizteségesen kézen fogva bé vezeti Konrádat a' Tsászárnéhoz, és Battyához, bizonyos, hogy együtt ezek, együtt az új vendég álmélkodással, és nem reménlett örömmel telnének. Leg ottan meg

ismérvén egy mást azon három Fejedelmek, meg állának álmétkodva. Prákszed és Godefred szemlélik vala kőz katoná öltözetben a' Tsászári biborra született Ifjat; ez a' meg szabadult Tsászárnét, 's annak vélekedésként meg holt, és már új éetre hozott Battyát. Minek utánna visszontag való álmétkodással, visszontag való tisztelettel vetekedtek, Konrád így kezdé szólni: „ A' melly ok
 „ indított téged, Tsászárné! hogy férjed-
 „ túl távul lenni akarnál; ugyan az mi-
 „ velte, hogy Atyámtól el költözném.
 „ Mitsoda erkölcsű légyen ő, mi szük-
 „ ség mondanom? el halgatnom illik,
 „ és mennyire lehet, buzgónak lennem.
 „ Soká hivatalomnak lenni tartám az ő
 „ erkölcsit olly igaz szível szenvedni,
 „ mint szenvedem vala parantsolatit. De
 „ a' hol tőlem nem tsak maga tisztele-
 „ tét, hanem követését is kívánta, szük-
 „ ség volt inkább Istenemnek engedel-
 „ meskednem, mint Atyámnak; és ti
 „ hoz-

„hosszatok nem olly vágyódó, mint
„kémentő el válással mentem által. „
Meg ditsértegett Konrád tanátsa: onnan
más tisztefséges beszédek után elő ve-
tődött a' hadakozás állapotjának
emlékezete.

K E R E S Z T É N Y
H E R K U L E S N E K
B U L L I Ó N I
G O D E F R E D N E K
N A P N Y U G O T I
M U N K Á I.

H A T O D I K K Ö N Y V .

A' Szent Készületről.

 M Á r szereztsések lévén dolgaik,
mikor a' Tsászárné is, Kon-
rád is bátorságban volnának,
úgy láttatott Máthildisnek,
és Godefrednek; hogy nem kellene rej-
tezni tovább, hanem ki menni az ellen-
ségnek rettentésére. Tehát a' Tsászárné,
Kon-

Konrád, Máthildis, Godefred, Guelfó több Fő Rendűekkel nevezetes pompával a' Városon, és a' közel való Várokon által hordoztatván, mindenek szemeknek igen kedves látományt tevének. Szokásnál méltóságosbagnak láttattak a' Fejedelmek, fényes öltözettel, virágzó étellel, a' fzerentsének új világával tekéntetefek. Régtől a' Városbélieknek fényesb, el annyira az egész Olasz Országban fzerentsésb napja nem támadott vala. A' vigaság, melly a' Kánuziombélieket el fogá, részekre szálván Konrád, magát Kánuziomban meg nem tarthatá: hanem el futván, és széllyel terjedvén, álmélkodtató szivbéli indulatokat ébrefztett Olasz Országban. Konrád Hertzegnek példájára ide vonatván vitézek; (a) sótt feregek, és egész Városok, Henriktől el pártolnak vala. Mediolánum, Kremóna, Lauda, Platzentzia ellene esküdtek hűzfesztendeig, és Konrádnak állandó hittel engedelmeskedtek. A' havas al földi ál-

tal

*) *Sigeb. Bertol.*

találtak is el zárattak; hogy Henrik követői Német Országból hozzá ne jöhessenek. Azon közben Henrik most Veronában, most Argentumban lakván Gibertel, és fokasított fájdalommal nyomorgattatván, meg nem fogja vala magát. Elűzetett maga Kánuziomtól, Felesége felszabadított, Fia az ellenséghez pártolt, Máthildis győzedelmesnek és Királynénak híresedik, a' pártos Godefred érette győzedelmeskedik vala a' Belgákkal. Az Olaszok széllyel pártot űtnek; ha kik még kedveznek Németek, megszűze el tiltatnak. A' szivében beteg, és el rettentett Tsászárt Gibert vigasztalni, de haszontalan igyekezik. Midőn leg inkább forrana Henrik Fia ellen, reménséget tett Gibert, hogy a' szőkevényt meg keríteni, és tsalárdsággal el fogni lehetne: melly dologra ravaszágának minden erejét, minden mesterségit meg veté.

Más részben Konrád és a' Kánuziommi Fejedelmek, mit kellene továbbá a' keresztényi állapotért tenni, közbe tanáts

nátskoznak vala. Godefred Vitzé Király nekik el beszéllé, mitsoda fogadást tett volna egészségének visszfa nyeréséért, és azon végtelen munkát, mellyre igyekezik vala. Mellyet hallván Prákszed, Konrád, és Olasz fő baráti, mint az előtt Máthildis, álmélkodtak, és a' mint méltó vala, nagy ditséretekkel magofztalták. De minek előtte ehez fogna, szükségnek láttatott Olasz Országot ki szabadítani Henriknek és Gibertnek végső igyekezetekből. Ezen dologra öszve gyűlnek vala naponként Máthildis Zászlói alá Vitézek távul való nemzetekből is. Meg jelentek Olaszokon kívül á' Godefredet követő Lotháriaiak, és még Frizia, Frantzia, Arvernum, Szakszónia, Britániabéliek, és mint énekli Domnizó:

Gyűjt mind ezekből hadat a' Tsászárra Matbildis.

Tudni illik ő Királyné helyett tiszteltetik vala. De ez a' Királyi tisztelet módot adott az Amázonnak maga ditsőségének szaporítására, és alázatos, 's minden fel fuvalkodástól idegen szive helyes jelen-

jelenségének adására. Az egybe hívott Fő Rendűek előtt ilyen beszéde vala:

„ Az Olaszoktól nékem adott Királyné
 „ nevezetet inkább nem tiltottam, mint
 „ helyben hagytam; és meg engedtem
 „ igazábban, mint fel vettem. A' ke-
 „ resztényi állapotnak hasznára lenni itél-
 „ tem akkor meg nem vetni ezen neve-
 „ zetet, mikor nem vala más, a' ki el
 „ viselné. Most mikor meg jelent Kon-
 „ rád, ki önnön birodalmát jussal fogja,
 „ ezt itélem az Hitnek nagyob' erősítésé-
 „ re, mentől hamarébb meg tehettyűk,
 „ (b) Olasz Ország Királyává koronáz-
 „ ni. „ Akkor ezen Hertzeghez fordul-
 „ ván, *Néked, úgy mond, Konrád! oda en-
 „ gedem, és vissza adom az Országot, 's ké-
 „ rem a' Mennyeieket, hogy hosszú legyen éle-
 „ ted, örökös Felséged.* Máthildisnek aláza-
 „ tos maga viselése mindenektől érdemlett
 „ ditséretet vett, kik álmélkodnak vala,
 „ hogy önként el hagyná, a' mi másoktól
 „ tüzzel vással kerestetne. Meg felelt Kon-
 „ rád,

b) Bertold;

rád, azért is méltónak a' koronára, hogy önként le tenné. Godefred ditsérte Máthildisnek nem tsak alázatofságát, de tanátsát is. Akkor hozzá tette, hogy Konrád a' természet minden javaival el készítettett, nemmel, testi ékefséggel és erővel jeles, Istentől vett ajándékihoz vette volna hartzainak és erkölcsinek fok ékefségét. A' Romai Birodalomban fo- ha ezen idővel olly nagy indulatú olly meg ért erköltsel nem lett volna. O volna már most, kinek Máthildiséhez tetett munkájával vizsgálva lehetne a' Hit méltóságát állítani.

Mikor Kánuziomban végeznek Konrádnak közel lévő nap Mediolánumban való koronázásáról; Gibert az el rendelt tsalárdságban igen forgolódik vala: Máthildisnél is meg valának az árulók. Gibert féleinek leg kedvesb, Máthildiséinek leg keservesb dolog történt. Mitsoda esettel, mitsoda lefelkedéssel, elő nem adatik. Valóban Gibert tsalárdságival
meg

meg kerítettvén (c) Konrád el fogatik, és Henrikhez kötve hurtzoltatik. Attya a' hozzá vezetett Hertzeg ellen magái előtt így feddődik: „ Ha kőz főkevényt „ halállal kell büntetni; ez a' Szabaudiá- „ ba küldött feregimnek Vezére mit érdemlett, ha tőlem nem származott volna is? Már ha fiam is; ha atyai gondal, szorgalommal, szerezetettel neveltetett gyengeségétől; ha tiszteletekkel, és mindennemű jó téteteményekkel ékefttetett, a' Birodalomnak reménységére nem csak szűletett; de majd már benne réztes, mitsoda halál nem léfzen elég a' hál' adatlan főnek? Egyszer, meg vallom, szavamra nem halgatván, hogy hivatallyáról meg inténém, egy szóval tagadám fiamnak lenni. Ő majdan meg szűne fiam lenni tselekedettel. Az ellenséghez pártola, a' Birodalmat inkább meg támadni, mint remélneni akará, fegyvert fordita Attyára, már, ha rab nem volna, Atyai

„ gyil-

„ gyilkos leendő. Ez is az én jó tété-
 „ ményem, hogy le kötött kezei ettől
 „ a' leg ifzonyúb gonofzságtól el tiltat-
 „ nak. Végre vagy származott, vagy
 „ nem származot tőlem. Ha úgy; hál'
 „ adatlan, és olly nagy vétkekkel meg
 „ környékezett fiú ellen annál kemé-
 „ nyebben kell végeznem: ha nem; sem-
 „ mi Atyait várni szőkevénynek nem kell
 „ Birájától, kinek feje ellen jobb kezét
 „ fegyverkeztette. „ Konrád így vádol-
 „ tatván a' Felség ellen való vétkekről, hogy
 „ Attyának gonofzságiban részes lenni nem
 „ akart; valának kézzen fok mentségi, mel-
 „ lyekkel el űzhetné a' vádolást. De mi-
 „ vel azokat ki mondani nem lehet vala, ha
 „ csak szemébe nem szúrná Attya erkőltit,
 „ életének azon veszedelmében is meg tar-
 „ totta fiúi tisztetségének fel tételét. Szá-
 „ ja halgatva, szemei földre függesztve;
 „ fok szemérem ortzáján, de nem vala
 „ semmi bánat vagy félelem. Henrik fel
 „ kiáltott, hogy ezen halgatás dőlfőlsége
 „ volna az Atyai gyilkosnak, és dühödve

tömlőtzebe ragattatá őtet. Majdan fejevesztét ingattya. Azomban a' Fő Rendűek közül nem keveset fel indított vala Konrádnak ismért indulattya, és a' hartzban próbált, 's lánzra méltatlan jobb keze. Ezek felett az illy nagy veszedelemben halgatónak tsendefsége, mellyet kárhoztat vala Attya, másoknál azon halgatásnak óltalmával is botsánatot nyere. Kérik vala a' Tsáfzárt, hogy a' bünt nevendékenységének, és az akkori időnek; a' büntetést Birodalom örökösének, és a' Birodalomnak engedné meg. Hogy a' tanáts naponként az idővel nevedne: a' vakmerőségnek és más vétkeknek fogytával érnének az erköltsek. Végezetre ha fiát mint ártatlant fel nem oldhatná, mint vétkest atyai kegyefségének jeles példájával meg tartaná, és jobbakra vezérelné. De hiába kéretik vala: senki nem láttatott a' fzanakodásra méltó Her-tzeget Attya kegyetlenségétől meg tart-hatni.

De hogy szavainál tovább ne dühös-
kődne, Máthildis szorgalma véghez vitte.
Hírré adatik Henriknek, hogy Konrád,
melly szerentsés mesterséggel el fogatott,
olly ferénnyen (d) fel szabadittatott. Meg
ismérni a' szabadítókat nem lehetett; de
ezeknek Fejedelme és Vezére kétség ki-
vül a' Belga Godefred volna. A' Tsá-
szár ezekre, mennél vigab' vala előb',
annál tehetetleneb' észszel hevül, dühös-
kődik, és minden részre forgattya ma-
gát. Fel gyült Gibert maga is nem tsak
hiába esett illy nagy dolognak fájdalomá-
val; de gyűlölséggel és haraggal is a' sza-
badítók ellen. Mindazáltal minden mó-
don igyekszik a' Tsászar haragját le szün-
tetni. Midőn fokot ígér, és ezt a' töb-
bi közt, hogy megént el fogná nem kü-
lőmben, mint az előtt, Konrádat; szo-
morúb' hírek hozatnak, hogy Konrád a'
szabadítóktól Mediolánumba vezetett
volna: ott nem tsak Ottó Vitzé Ispántól,
a' Város Fejedelmétől és el annyira a'

Városbéliektől méltóságosan fogadtatott volna: de Máthildisnek, Godefrednek, Guelfóknak, és azok egész pártos részének fietetésével Olasz Ország Királyának kiáltatván, leg ottan a' Város Érsekétől jeles pompával meg is koronáztatott. Máthildisnek, ki önként oda engedte vala az Országot, maga ékefsége és méltósága meg tartatott. Sőt Guelfónak Attya, ki minap a' Tsehek Fejedelemségéből Henriktől le tétetett, el érkezett volna Német Országból azon időben, és az Új Király mellett hiv maradna. Így Konrád mind a' hatalom ékefségét, mind az Atyai hadak erejét birná Longobárdiában. Itt utolsó kétségbe esésre ingatik Henrik. Veronában tartózik; a' hol emlékezetével győtrődvén fel szabadult Feleségének, fel szabadult Fiának, és tellyes ennek tisztetségének, 's maga minden gyalázattyának képével, dühödik vala. Abrázattya ifzonyú, szine halavány, elméje gyalázatnak és vétkeinek lelki isméretével győtrőtetett. A'

dühödtet senki, még Gibert sem enyhítheti, sem enyhíteni mérészli vala. Halgatással le szegeztetvén egy addiglan, székiben marada. Akkor hirtelen fel ugrott. Most nagy lépésekkel vitetik, most közben meg áll, és kezét kard nyeléhez emeli, végre vasat ránt. Meg ijedvén a' szemlélők, el állának, és mit lenne mivelendő, várakozának. Tűzes szemeit midőn Gibertre fordította volna, reá űtendeni láttatik vala. Nem is bánák némelleyek, ha a' Tsászárra haragja visszafertérne a' Vétkek kézzetűjére. Henrik elméjében forgatván, hogy vitézítől el hagyatott, és Fiától Felségéből ki vetközte-tett, mit élek? úgy mond, kinek olly nagy hatalomból, és olly nagy fényesség-ből a' szerezte semmit egyebet nem hagyott nyomorult lelkemen kívül. Itten (e) dühöséggel izgattatván, a' vasat melléére fordította. De Gibert, és az Udvarlók oda repülnek, karját fogják, és akár mint ellenzené, kezéből a' pallyt

ki tekerik. Amaz kiált, és a' fzerentse orvofságát a' vafat vizfza kéri: engednék néki maga kezével végezni életét, és lefelkedő fiának fzolgalattyát meg előzni. Gibert ellent áll: jobb volna más vétkével, mint magáéval veszni: de neki gondja lenne az ő életére; mellyet nem érhetne veszedelem, hanem ő magának, és a' Fő Rendeknek oldalokon által. Így lassankint idő adatván amaz dühőtségének, minden tehetségét és fzorgalmát forgatta, hogy fzivét a' kétségbe esésből vizfza vonnya. Hozzá teszi vala, hogy Henriknek fen volna örökőse kissebb fia Henrik, ki a' pártos Konrád helyett Országolna: neki pedig pénze, mellyel új katonát fogadna. És noha Gibert maga is meg ijefztetett az ellenkező esetekkel mind Normánniában, mind Romában, a' hol Orbán Pápa hatalmasb vala; mindazonáltal tetteti nem annyira meg eseteknek maga dolgait, és helyre állithatóknak tanittya, az Orzáglásra való roz mesterségekben leg tudósb férfiú. E' ta-

nátsot vette fel Henrikkel; hogy szines képpen le mond a' Fő Püspökséghez való jusról; mindazáltal Romában a' Várat oltalom alatt tartya Orbán ellen: Konrád és Máthildis dolgainak fel zavarására pedig munkálkodni fog, hogy tőlök a' a' két Guelfónak szive el vonattassék.

Midőn az el idegenítéshez lát titkon Gibert, mellynek álmélkodtató vége leend; azomban Konrád Kánuziomban hállakat ad vala szabadítóinak; Máthildisnek, Godefrednek, és Fő Rendű jó barátinak. Ezen jeles férfiakat, kiket az Olasz Országi hartzra vezetett vala társúl Bullion, neveken bizonyosan ki nem mondhatom. Mint a' mik igen távul való helyről szemléltetnek; úgy ezek a' régiséggel és az Iróknak némely gondolatlanságával homályban vannak. Domnizó a' dolgok szemlélője úgy vigyázott Máthildisre; hogy Guelfóruul sem emlékezne noha akkor az Amázonnak férjéről; ne hogy nevezetesen azokról az idegen Fő Rendűekről, meg elégedvén

mondani, hogy a' Fő Emberek, és azok között a' Lotháriaiak voltak 's lettek győzedelmefek. Maga Bullion, mikor a' Tsászár ellen indulna Belgyiomból, azont közönségesen titkon lenni akará: a' honnan lóttnek láttathatik, hogy senki az Irók közül ezt a' hadakozást tőle tartotnak elő nem hozta légyen, hanem véle és Ottseivel barátságos Orderik; és hire hintetett, hogy Bullion, mikor Olasz Országba ment, már akkor a' Szent Kézfűletre Sziriába költözött. A' mit valóban a' kősséggel könnyen el hitetett mind az ő minapi azon Szent Hadra való igyekezete és kézfűlete, mind Olasz Országba rendelt úttya, melly a' Sziriába való menetelre igen alkalmas vala. Innét láttatik származottnak az alkalmazottság is, mellyből némelleyek (f) irnák; hogy Godefred a' haddal a' Szent Földre való útnak kétfzer adta légyen magát; de az első költözéssel oda nem érkezett volna: némelleyek pedig annak egy költözé-

tözését tennék ugyan; de (g) korán valót, és mint a' Kláromontomi Gyülekezet előtt már kezdett; 's azt is írják, hogy ezen Sziriai Készületnek kezdetén némeltyek löttek volna, mellyek az Olasz Országi hadakozáshoz tartoznának: a' minémű az, mellyet nem egy hoz elő, hogy Bullionnak akkor a' Sziriai Készületben (h) tárfa volt Henrik Tsászárfia, és ez a' hartzban el fogatott légyen; melly nem illik hanem Konrádnak Olasz Országban való minapi fogságához. Ezen kívül Bullionnak tárful adják (kik valószággal lehettek ama' Kánuziom mellett isméretlen Fő Rendű győzedelmese) tudni illik (i) a' Lovániomi Gróf Henriknek Öttsét Godefredet, ki a' Tsászárfiával el fogatott légyen az ellenségtől; a' Flandriai Gróf Robertet, (k) ki Bullionnal a' Szent Hadakozásnak hirdetése iránt Orbán Pápához ment légyen; a' Nemes Új Vitézt, (l) ki Bulliont a' Sziriai

U 5

riai

g) Molan. b) Molan. i) Molan. k) Ripam. l) Helm.

riai Hadakozás előtt több esztendőig követte legyen. Most, hogy a' beszédnek rendire térjek, Konrád Király birván Olasz Országot, Godefred Vitzé Királynak semmi fellyeb, vagy előb való már nem vala, mint Napkeletre menni, és magát a' Szent Hadakozásra való fogadásától fel szabadítani. Melly dologról midőn neki beszéde volna a' belsőbb szobában Konráddal, Prákszeddel, és Máthildiffel (köz-
tők a' Guelfók ritkábban jelentek vala meg) Ki tette, hogy lelki isméretre véné tovább halasztani, a' mit fogadott vala. Azok, mint már máskor, tsudálák fogadásának nem hallott szentségével, és egészségének Istentől való meg nyerésével erősített nehéz tanátsát. Az után dicséretekkel üllötték az erős Ifjúnak bátorságát; ki a' Szent Hadakozást első, és magános erővel válolta volna fel akkor, mikor más Fejedelmeknek segítség nélkül szükölködik vala, a' mint szükölködik vala példája nélkül. Ez Herkuleshez való erőlködés volna, a' ki Napnyu-

nyugottal Napkeletet fegyverével egybevetni akarná, és a' Keresztény világhoz tenni a' világot. A' ki illy nagy munkák terhét fel vállalta volna, méltó lenne *Keresztény Herkules* nevezetre. Végtere segítségét igérvén, reménséget adának, hogy illy nagy nevezetű, és amaz Argó Nautakénál, kik arany gyapjúért Kolkisba Jázonnal ötvenen hajókázának, nagyobb készületnek Tárfaságába más Fő Rendűek is jövendők volnának.

Midőn ezeket a' belső palotában forgattyák a' Fejedelmek; amaz Új Vitéz, Godefred baráttya, maga Hertzegének azon vitéz tanátsáról végez vala Máthildis féleivel; János Remetével, Lánfránkal, és Domnizóval. Tsudálák ezek is a' nagy erősfégű Bulliont, ki magát Napnyugot végeivel bé nem szenvedvén rekesztetni, Napkeleten itélné keresni, miben magán próbát tenne. De tudakozódik vala Janós; illy készületre mitsoda tehetsége, mitsoda tárfai volnának készítve a' Hertzegnek. Meg felelt az Új

Vitéz; hogy noha elégtelenek volnának illy nagy hadakozásra akár mekkora magános erők és gazdagságok; Godefrednek szive mindazáltal elegendő volna. Azomban, mitsoda tárfokat és segéteket szerzett légyen magának a' táméntalan munkára életének elejétől, és az után, kik közül némellyeket ő mellette látol, fellyebről, és rend szerént elő hozom. (m)

Első helyen (utánna veti az Új Vitéz Jánosra mosolyodva) tőlem nevezendő Remete. Mert valamint Máthildisnek János, úgy Godefrednek Remetéje Péter, ki már régen néki gyermeknek a' jó erkölcsökben, tudományokban, és hadi mesterségben tanító adatott. Attya volt Godefrednek (a' mint vélem, hogy tudjátok) otthon és hadban jeles férfiú Eusták Belgyiomi Bonónia Grófja; Attya Öttse pedig azon nevezettel Godefred, a' Frantzia Országai Törvénynek Előljárója, a' vagy *Cancellarius*, és Párisnak

Ér-

m) *Primordia Petri Anachoretæ, Hugonis Franci, Roberti Flandri, &c.*

Érseke. Ehez történetből jött vála meszszünnen az, a' kit mondék, a' helyes erkölcsű Péter, Nemzetséges nevén pedig Remete. Ki Morinumban a' Remeték Nemes Házából születvén, és mint gyermek hazájában a' Tudományokra tanítatván, hogy a' felsőbb tanulásokkal, és idegen nyelvekkel fel ékesíttetne, Olasz, és Görög Országokba méne. A' hol ideje el túrte vala a' munkákat, a' vitézi dolgokra is adta vala szívét. Midőn Párisban elméjét, jámborságát, és hadi 's békefégi mesterségit eléggé meg mutattavolna a' Törvény szolgáltatója Fő Tisztének Godefrednek, ettől Gróf Battyához küldetik. Eusták által látván Péternek tehetségét, nem ítélte, hogy alkalmasabbat válasszthatna, ki az ő magzatának gyermekségét igazgatná, és tanítaná a' főbb mesterségek parantsolatira. Tehát Pétert Feleségéhez Idához vezeti, kinek mulatója volt többnyire Öttsénél a' Lotháriai Vitzé Királynál Gibber Gothilonál. Belgyiomnak ama' részében, melly Brabantziát

tziát magában foglalván, (*n*) most tulajdonképpen Lotháriának, és Lotharingának mondatik, (*o*) és Skaldis vizével Flandriától elválasztatik, nem meszize Dilia vizének forrásától két egy máshoz közel való Kastély fénylik Gennápia és Bazeium. Gennápia a' Lotháriai Vitzé Királyok széke, (*p*) Gibber Vitzé Királynak atyai öröksége volt, ki is többnyire ez helyben lakott. Távul esik ettől Bazeium nem sok ezer lépésekre, melly hely kiváltképpen meg nemefített jövendő mondó Ida Hertzegnének lakásával, és magzatának vitézi eredetével. Itt ő Ottsének Varához közel lakni, és néki tárfaságával élni szeret vala. (*q*) Ugyan ott születtek és neveltettek három fiai; Godefred, Bálduin, és Eusták. A' Gyermek nagy reménségűek Annyok Ottsének a' Vitzé Királynak szemei előtt, és Annyoknak ólében neveltetnek vala Bazeiumban; mikor által a-

dat-

n) Lothier. *o*) Chron. Fland. apud Cbesu.

p) Butkens. *q*) Chron Nivell. & Rebeca Vall.

datnak Péternek leg jobb tudományokra oktatóndók. Ki nagy fzeretettel fogadván a' Hertzeg tanítványokat, egész fzi-vel fel úzé a' reá bizott tífztséget. Rend kívül való várakozást indított vala mind a' Gyermekeknek elő járó indulattya, mind Ida Anyyoknak jövendőlése; melly hogy éppen hiuságos nem lenne, el hitette Pétert a' jövendőlőnek nem kétséges erköltse, ki a' Napnyugoti Afzfzonyságok között életének szentségével jeles vala. Az Anyai jövendőlést némely látások meg előzték Péternél nem ismétel-
lenek. Idát, mihelyt Eustákhhoz háza-
fult, történetből étfzakán, midőn a'
mennyeiekről elmélkedne, az álom el-
nyomá. (r) Látta nyugtában a' napnak
képét az Égből kebelébe fzállani, és azt
nagy fényességgel meg tölteni. Melly
látással előre meg jegyzetett vitézi fé-
nyessége fiainak, de fő képpeu Gode-
frednek leg őrebbik magzattyának, ki
az után (s) más látásfál Királyi Székben
ül.

ülni láttatott. Illő vala tsudák között születnie, kinek élete örökös tsuda leendő vala. Azt is tudta Péter, hogy az idő alatt, mellyben világra született Godfred, Belgyiomban tsudálatos együtt, és valamit jelentő hartz tétetett az ok-talan állatok között. Nervium névű Városhoz (t) szállván taréjos kurta kigyónak temérdek feregi, és egy helyre gyűlvén, 's majdan két részre ofzolván, mint kettős fereg, egy más ellen futosának. Zörgölődnek, süvöltésekkel haragjokat élefitik, ellenséges fullánkokkal harapásokkal mérgekkel kegyetlenkednek magok ellen: Mind két felül fokban meg sebesítettek, és ölettek. Az egyik rész lassanként engedvén, az után meg űzetvén, egy űreg fába vette magát. Másika nyomban űzvén körül zörög, és mint egy megfálva bé keriti. És tartott az ostromlás, 's a' szemlélő Belgáknak álmélkodása, míg ezektől körül vétetett tűzzel a' versenes vadaknak mind a' két része

meg

meg emészttetett. Azok mit jelentettek légyen, akkor nem tudatott, emlékezetre sem hagyatott. De bizonyára nem homályos hasonlatossággal láttatnak jelenteni ama' két pogány nemzeteket, Mahomet hamis Isteni tiszteletének azon mérgével élöket a' Törököket és Szeretsfeneket, kik Napkeleten magok között is, nem tsak mások ellen fegyverkezve dühösködnek. Vajha mind a' kettőt a' reájok jövő Belga Godefred testvérivel és társaival, tűzzel vassal, mint Herkules a' sokasított fejű Hidrát, meg törje! Ugyan azon három Testvéreket (u) három Tfillag képivel alájok vetett kigyókon állani hogy látta egy valaki, beszéltette. Most Ida emlékezetes jövendölése három Fiairól ez vala. Volt, (x) mikor Anya szemei előtt játszának a' gyermek Testvérek, egymást ütögetve gyenge kezeikkel, és az ő kebelébe visszafaladozva minduntalan. Történettel az Anyai palást alá rejték magokat, és ott lappangva kezeknek

X

's lá-

u) *Geneal. Bonon.* x) *G. Tyr. Hist. Morin.*

's láboknak ártatlan mozgatóásával zörge-
nek vala; mikor Eusták Attyok reájok
jőve. Nyájafon tudakozza házasától,
mitsoda mozgana ruhája alatt. Az való-
jában, és mint egy Istennel tellyes felelt,
három nagy Fejedelmeket lenni, kik kö-
zül az első Hertzeg, a' második Király,
harmadik Gróf leendő volna. Oda veté
ezen feleletnek jelentését, mellyel Gode-
fredet Hertzegnek, Bálduint Királynak,
Eustákot Grófnak lenni jegyzette. Így
magának Bálduinnak igérvén Királyimél-
tóságot, véghez vitte mindazáltal az u-
tán, hogy értenék a' gyermekek Attyok,
Annyok Öttfe, és Tanítójok Péter vala-
mi nagyobbat rejtezni (γ) az ő több sza-
vai alatt, és Godefredet *Hertzegnek* jelen-
té, de *Királyok között ditsőségesnek*. Mi-
dön e' jövendőléft beszélné az Új Vitéz,
vigadtak ugyan, a' kik hallyák vala, Má-
thildis félei; de a' szerentsének mint egy
kétséges utát lattyák vala. Azt meg
nem foghaták, miként Godefred Hertzeg
leen-

leendő volna, 's még is *Királyok* között. Mulólag ide vetem, a' mi a' dolog álmélkodtatását nevelé, és a' mi az Új Vitéznek akkor még isméretes nem vala. Godfrednek is, és kiket Nagyoknak leendeni eleve mondott az Annyok, (z) a' három Testvérek közül mindeniknek Királyi ditsóséget jövendőlt az után Péter. De mivel ezek ellenkeznek Idának előbbi jövendölésével, ezt Péter toldalékával rövid versfel ószve vetni így tetszett.

J Ö V E N D Ő L É S

Három Nagy Fejek : egy Hertzeg, egy Király, egy Gróf;

Mindenikét még is Ország várja, és Koronás Szűz :
De szeretet szárnyán megy forfok : noha Királyok
Jussal; egy Hertzeg, Király, Gróf végre maradnak.

Ezen kétségeseket, és láttattyában ellenkezőket ki fejtí, és egybe szerkezteti a' dolgok ki menetele. Továbbá rendelt beszédét így folytatta az Új Vitéz. Péter, úgy mond, hogy az új tanítványoknak szívet adna, azok idejekhez és értelmek-

hez képest külömbféléket nyom vala fejekbe ; most a' Haza ékelségit , most a' Nemességet, és Öseik munkáikat. Hogy születések földje volna a' Frantzia Országai Belgyiom ; a' földek határa kissebb a' nagyoknál , de a' leg jobbakhoz hasonlitandó. A' Frantziák között leg erősebbeknek lenni a' Belgákat Julius Tsászár hirdette is , tapasztalta is volna. Azon Tartományból békefességgel és haddal nagy elől járó Férfiak szármoztak volna ; de senki , kit nem kellene a' leg Nemesb Gyermekeknek valahá vagy el érni , vagy meg győzni. Szemlélnék nem Nemekkel inkább , mint erköltsőkkel fényes Öseiket, és valamik ők lettek volna , az Unokák magoktól kivánnák. Hozzá veté , hirül tartatni , hogy ez ő Nemzetek szerzője Ilyés álmélkodtató Lovas Vitéz lett volna , (aa) vezeték nevét a' Hattyútul nyervén , kitől is oda tsonakon hozatott volna. Innét midőn a' Gyermekeket a' költésnek közbe vetett édesfességgel inkább vi-

gyá-

gyázókká tette volna, után tévé, hogy a' hirbe költés elegyítettne. Talán azon Lovasnak (ha ki vala) (bb) físfakja tollazottyan Hattyú képe lévén rajzolva, e' tsudának és nevezetnek helyt fzerzett volna. Akkor nagyobbakat kezdvén, emlegeti vala fokkal nevezetesb eredeteket, nem is költött, hanem igaz és méltó Vitéztől veendő. Hogy ők Atyai együtt és Anyai Nemeket ama' Felséges Nagy Károly Tsáfzártól vennék, kinek erköltse méltósága, birodalma magafsága, és az Egyházhoz érdemi olly nagyok valának; hogy a' leg nagyobb Fejedelmek is ditsőségnek tartanák, ha ő reá vihetnék eredeteket. Már ők olly nagy vitéztül a' Frantzia Országí Királyok, és Lotháriai Vitzé Királyok által születtek volna. Mert az utolsók Nagy Károlynak egyenes és férfiúi tórsókéből lettek volna Otódik Lajos a' Frantzia Országí Király, ennek Attya Öttse Károly a' Lotháriai Vitzé Király, és ezen Károlynak Fia Ot-

tó. Hármon meg holtak volna, nem hagyván más magzatot, hanem Károly Vitzé-Királynak két Leányát; Gerbergát, és Ermengárdet. Gerberga születéssel nagyobb a' Frantzia országnak örökségét Atyai és Anyai jussal visszafordította volna; de semmi erőt nem vehetett volna azont elfoglaló Kapetzius Hugónak hatalma ellen, ki Nemét másként Nagy Károlyra viszi vala. A' Lotháriai Országnak gondviseletét is megtagadta volna a' Leánynak a' Császár; hogy azt férfiat illető Birodalmi adománynak mondaná: és ezen Országnak elejbe tétetett volna Godefred, 's ez után Ötse Gothiló Ardvennai Nagy Gróf. Már ez az Ardvennai Gróf is Lothária Vitzé Királya Nagy Károlytól származván, Öse volna az ő Annyoknak Idának, ama' Gerberga pedig Űke Eustáknak, kitűl mint Atyától ők születtek, mind két felűl Nagy Károlynak Királyi vérével méltóságosok. Az időt úgy oltotta vala el Péter, hogy a' Hertzeg tanítványok a' napnak részét Isteni fog-

lalatosságban, részét hadi tudományokban, részét szelédobb tanulásokban tölténék. Nem is tsak parantsolatokkal, de főképpen példákkal oktattya vala őket a' helyben Istenfélő tanult és gyors Férfiú. Melly hathatós vala a' tanításban, a' Tanítványoknak tudománya és majdan erköltsi, a' mint kinek ideje hozta, megmutaták. Godefred a' mint születéffel leg nagyobb, úgy helyes erejének vastagságával és jobkezűségével elől járt akár a' küzködő helyekben, akár lovas játékokban, akár valóságos útközetben kellene együtt víni. Fel támadván az idő alatt a' Flandriai Hadakozás, isméretséget és barátságot vete Hugóval a' Frantzia Országi Filep Király Öttsével, és más jeles Ifjakkal, kikkel együtt tevė a' vitézség fundamentomit. A' Hadakozásnak ez vala eredette. Bálduin a' Szigetközi Flandriai Gróf és Adela Házafoktól (kik közül ez Filep Királynak és Hugó Testvérének Attyok Huga vala, amaz ezeknek gyermekségeket és a' Fran-

tzia Országot ditséretes hittel igazgatá) született Bálduin Flandriának örököse. El vette ez Rikhildet Hannónia örökösét; kitül két fiat fogadott Arnulfot, és Bálduint: kik közül az elsőnek Flandriát, az utóbbinak Hannóniát adá. Kevésé utób meg holt, iszonyú hadakozásnak magvát vetvén. Mert fiainak Tutorságát, mellyet Attyok Frizius Robertre az Ötsére bizott vala, Rikhild Annyok el fogá. A' kevély szivű és uralkodásra vágyó Aszfzony fél vala, hogy gyenge magzatit a' Tutorság alkalmatosságával a' birtokból ki ne vetkőztetné Attyok Ötse Robert, hadakozó és mód nélkül való elméjű 's hatalommal rettetes Ember: úgy mint a' ki Florentziusnak a' Hollandiai Grófnak Özvegyét el vévén, és meg holditván a' Frizia béliet, el nyerte vala ezen Nemzetnek Fejedelemségét, és a' Frizius nevezetett. Meg bántódván e' meg vetéssel Frizius, Rikhild ellen hadat indit. Ez Lutetziái Párisba menvén, a' Királyt hadi Tárfaság-

ba vonnya, és haddal nagy nevezetű két Vezért Eustákat a' Bononiai Grófot, és ennek Sogorát Gibbert a' Lotháriai Vitzé Királyt. Gibber leg ottan meg támadja Hollandiában Robertet, és meg ütköztvén Lugdunumnál, 's nagy tsapást tévén meg győzi, és Hollandiát 's Friziát el nyeri. Meg üztvén Frizius, de meg nem tőretvén, előszer a' Szászok Hertzegéhez vonódik, kinek Leányát Házas tárful vette vala: az után hivattatván a' Flandriabéliektől, Gándába jön, boszszút állani kívánván Rikhilden és Gibberen. Ott hozzá gyűl a' Német Országi Flandriának Nemessége; melly Férfinak, nem Afzszonynak engedelmeskedni szivében el tekéllé vala. Ellenben a' Frantzia Országi Flandriának népei Rikhildet követék: kihez Filep Király is, és Hugó az Öttse nagy segeptséggel jővének. Ezekhez veté erejét Bonónia Grófja Eusták. Követték Attyokat fiai; Godefred, Bálduin, Eusták, hogy gyengeségektől a' vitézséghez szok-

nának. Ezeknek oldalát mindenkor környékezte Péter az oktatójok. Itt a' Királyi Hugó Godefreddel barátkozni, és azon köteles barátságnak, melly a' Szent Hádakozásban virágzana, magvát vetni kezdé. Egy magas Hegy allyában, melly felett Kafzfétum Várofa vala téve, őszve ütköztek a' Hadak. A' hely Friziusnak alkalmas, a' szerentse külömbféle, és a' győzedelem kétséges vala. Rikhild, ki férfiúi bátorságú Afzfony lévén magát a' hartzolók közébe kevére, elevenen Frizius kezébe jöve. De Frizius maga is midőn a' szerentsével hevülvén rajta vagon az ellenségen, a' Bonóniai Eustáktól meg fogatván, elvitetik. Fel szabadítottak mind a' két felül a' Rabok. Majdan a' hartzra visszafizá tértek más szerentsével. Arnulf a' Flandriai Gróf le vágatott az ütközetben, és a' Bonóniai Gróf Eusták el fogatott Friziustól, 's együtt Péter, (cc) ki azon hartzban a' Tanítványokhoz nem

kif-

kiffebb fzeretetés, mint erőlségét mutatá, midõn maga testének kõzbe vetésével véghez vitte, hogy a' magzatok Eusták Attyokkal el ne fogattatnának. Így a' gyõzedelmes Frizius Flandriát meg nyere. Rikhildet, fiai kõzül egyike el vesztetvén, másika Atyai örökségébõl ki üzetvén, a' kettõs fájdalom inkább fel gerjeszti Frizius ellen. A' hartz meg újítására ez a' Filep Királyt õsztõnõzi. Nem is ellenzi az, és Bálduin Ifjat pártá õvel õvedzvén Flandria Grófjának kõzfõnti. Midõn ezzel már meg indulna, a' hartztól el inti a' Tõrvény Fõ Tisztje Godfred. Ezt nagy gond és kivánság fogta vala el, hogy bátyját Eustákat fel szabaditaná, kit Frizius õrizet alatt tartóztat vala. Ezzel oly tõrvény fzerént lön meg az egyefség; hogy a' Tõrvény Fõ Tisztje a' Királyt feregivel együtt vízfza vezetné Frantzia Országba, Eustákat botsátaná el Frizius. Meg állott mind a' kettõ fogadásán. Azon Tõrvények Fõ Tisztének fzerzésébõl a' Király

rály akkor, vagy (mint mások) előb' kérte Feleségül, és meg nyerte mostohájától 's Tutorjátul Friziuftól Bertát a' Hollandiai Gróf Florentziusnak Leányát: kitől egy pár szép magzatot vett fel; Lajost, és Konstantziát. Fel szabadult Eufák és ő véle Péter, minden veszedelmekben és ditsőségben részes. Kik mivel az adott hitből elfognák a' hartztul annak utánna magokat, az Új Vitéz Godefred ezennel Anya Öttsének a' Vitéz Királynak Zászlóit követé, nagy munkáknak nem tsak szemlélője, de segítője is. Rikhild a' Leodiomi Püspök alá botsátván Hánnóniát, és fel vévén attul nagy somma pénzt és vitézt, a' hartzot meg újítja. Harmadik útközettel végzenek. Segétett Rikhildnek a' viadalban fia Bálduin, és Anya Öttsének a' Vitéz Királynak Godefred, nagy szivű Ifjak. Meg útköztek Hánnóniának Brokhória névű falujánál, es meg hartzoltak olly nagy vérontással; hogy a' meg öletteknek fokaságátul a' helynek *halál halma* ne-

vezete maradt légyen. Godefred maga erőlségét mind a' két résznek úgy megmutatá, hogy (*dd*) magának már akkor derék, és a' vitézi dolgokra ferény Ifjúnak ditséretét szerzené. Győzött mindazáltal Frizius, és rész szerént ezen győzedelemmel, rész szerént kötéffel Flandria birtokát maga fiának Robertnek örökösévé tette, Hannóniát Bálduinnak hagyván. Godefred a' ditséret kívül erős munkájának ez árát vette; hogy igen isméretes lenne nem tsak hozzá egyenlőkkel a' Frantzia Országi Hugóval, a' Hannóniai Bálduinnal, de mint azok, olly hathatós indulatú Robert Flander gyermekkel is; kikkel az után a' Szent Hadakozásban néki igen szoros barátsága lenne. De hogy ez olly hamar a' Flanderrel ószve ne állana, Attyának Friziusnak tselekedete, valóban tselekedetének vélekedése mivelé. Gibber Vitzé Királynak, Annya ötsénék gyilkofa, a' mint áthatatosb hir hordozta, Friziusból

kül-

küldetett vala. De tanult Godefred meg engedni, mind szivének kegyességével vitetvén, mind okkal indittatván, mikor a' botsánatra magának is szükségét isméré, Henriknek részét követvén. Frizius tisztelet és penitentzia tartás okáért Jerusálembe menvén, fia Robert, ki tőle a' Flandriai Birtoknak részére fogadtatott, és Gróf neveztetett vala, Romába (ee) jött a' Tsászárhoz. Romában meg tudá a' Tsászári Zászlótartónak a' Szakszoniai és Olasz Országi hadakozásban álmétkodtató dolgait, és annak akkor rossz egészségét. Meg látogatá a' beteget olly nagy emberséggel, olly nagygyal fogadtatott; hogy ezen Ifjak között ettől fogva leg szoroffab' barátság kötötett legyen. Viszfa vitetvén hazájába a' beteg Godefred, maga is Jerusálembe menni végezett, de fegyverkezve. Midőn ezeket forgatná, más dolgok meg gátolák, Isteni akarattal úgy rendeltetvén. Mert a' költözésben vetett kéfedelmek (ki híd-
je?)

je?) a' kőltőzést előb' indították, mely elő nem mehetett volna, ha hátráb nem maraszták vala. Sőt az a' minden állapotbéli szükölködés, mellyet a' szerentse a' Szent Hadakozásnak gátolására vetni láttatott, készülésére segétette. Mert Godefrednek nem vala segétője, pénze, egészsége; de hadakozásban való kőltések, és kár vételek között gazdagságot talált, ellenségiből hadi társokat, végre egészséget a' halálnak önnön veszedelméből. Valamint a' Flandriai hadakozásban Robertet, úgy a' Virodánnumiban maga két Attyafiát a' Leukai Gróf Tullusnak fiait, kik ellenségi valának, magához holdította vitéz munkáival, magával Napkeletre vonandó. De nem mások voltak arra a' hadakozásra alkalmasb Társai, mint Szathanákumnál ötet helyesen segétő Testvéri, Bálduin, Eusták, és Sogora a' Montakúti Gróf Kunon. A' mi engemet illet, akár melly kiseded legyek, Hertzegem oldalától, kinek különös hozám való jó akarattya, soha el nem álllok.

lok. Péter, ama' három Testvérnek hajdani oktatója a' Virodúnumi hadakozásban meg nem jelent: úgy mint a' kit elfoga a' világi dolgok unalma, és a' fzen-
tebb élet kivánsága. Minek utánna a' Flandriai hadakozásban el fogatott, és fel szabadított, 's az után a' Rufsziai Nemes Nemzetből magának vett feleségét nem fokára ki vitte vala, magát fogadással a' tisztaságra le kötötte. Pappá szenteltetvén; minek utánna magzatit (kettőt nemzett vala; Pétert, és Aleidist) rokonira bizá, magános életet folytatni rendelt (ff) az Eburokkal határos liget helyben. Godefred Pétert, már valósággal, a' mint névvel, Remetét gyakran meg látogattya, és mint egész élete vezérlőjének semmit maga dolgaibul titkon lenni nem enged vala. Ezzel a' Sz. Hadakozásnak tanátsát fokszor közlötte, kivált minek utánna Hezelónak tsudálatos álmából, (gg) melly ezer nyoltzvan kilentzedik esztendőben történt (és melyet

lyet minap Máthildisnek el beszéllék, e-
 lőttetek is tudva lévőt nem itélek szük-
 ségesnek több szókkal elő hozni) értet-
 te magát a' Keresztény sereg Vezérének,
 és Igazgatójának az Istentől rendelteni.
 Melly esztendőben a' Lotháriai Ország-
 nak Hertzegsége is reá szállittatott a'
 Tsázfártól, a' Virodúnumi Grófság is
 viszfza adatott, hogy a' Szent Hadako-
 zásra ne lenne költség nélkül. Ettől fog-
 va gyakrabban meneget a' Remete rejte-
 kébe, véle együtt sohajtozik az Anya-
 szentegyháznak Napkeleten a' Törökök
 és Szeretsenek, Napnyugoton Henrik és
 Gibert által való üldözésén: nála el vég-
 zett dolognak lenni mondja; hogy ezek
 tárfaságát el kerüllye, azokat fegyverrel
 meg támadja, kikhez Istentől hivattatna:
 kéri, hogy maga is e' szép dolognak tár-
 fa, és segétoje lenni akarna: a' Szent Fér-
 fiúhoz szent fegyver illetlen nem volna.
 Péter az erős Ifjúnak szivét érdemes di-
 cséretekkal magofztalta, és együtt magás
 olly nagy munkára jelen lenni igézte, int-

vén, mit kellene mostanság véghez vinni, hogy mások mentül többek 's hatalmasbak kővefsék, és mindenek előtt, hogy fel épüllyön maga. Reménségét helyhez tetni kellene Isten után a' Mennyei segé tő Szűz Anyában; ki magát nem tsak testi egéfszég, de hadi segétség és győze delem álmélkodtató meg szerzőjének is lenni mutatta vala minap egy Fejedelem ben, Godefred Rokonában (*hb*) Tungri Hektorban. Az emberi szűletés után nem hallott dolog történt vala; mellyet hatő lem hallotok, az időt sajnálni nem fogjá tok. Tungri Hannonok Faluja, a' hel lyel gyönyörűségeseb, mint sem épületek kel fényeseb. Az Ég mértékletesés, a' föld gabonával termékeny, viz források közbe folyák a' mezőket. A' hely Hek tor Urnak, méltóságos férfiúnak, a' Ná murki Gróf Albert Battyának úgy meg tetfzett; hogy noha nevezetesbek volná nak, lakását abban helyheztette légyen. De ötet fő kép amaz ékefség tartóztatá, melly

hb) Ex Tabul. Tung. Servius.

melly az Égből ez helyre szállott vala. Ezen Száznak nyoltzvan kettődik esztendejében, az alkalmas étfzakának tsendéségével Angyalok kezein némely mennyei pompával Hektor kertébe hozatott vala Szűz Anyánknak két lábnyinál nem nagyobb fábul tsinofon ki faragott, és szinekkal ékefen ki rajzolt Képe. Ab-rázattya gesztenye színre hajló, szemei a' nézőket édefséggel kínálók, testének egész termete méltósággal tellyes. Az Angyalok mint kísérők az helyet álmétkodtató világossággal, együtt zengéssel, és szagok jó illattyával meg töltötték; s ezen pompa más fél oráig tartott. Fel indittatván a' Lakosok sokan ide repülnek, és a' vendég Szűzet buzgón tisztelik. Mindeneket el foga szent bámulással egyeles vigaság. Az első közt meg jelent a' Hektor Úr, mint indulattal és Nemmel, úgy buzgósággal első. De a' külömben Tekéntetes Férfú meg fosztott vala szemei világától, mellyet három esztendőktül a' betegség ereje el vesztett

vala. A' Vendég Szűznek orvosló kezét miképpen érdemlette légyen, vegyének. Először által vitette a' Képet nevezetesb helyre, ezt a' Szűznek nagyobb tiszteletére vélvén leendőnek. De a' tsudához tsudák tétettek. A' melly helyet a' kertben választott vala a' Kép, azonra következő étszakán visszsa mégyen nem külömböző mennyei pompával. Másodszor, harmadszor, negyedszer ki vitetvén, annyiszor visszsa jöve, a' tsudán bámulván a' bizonyságok, kik rész szerént a' közel való helyekről öszve mentek, rész szerént Kámerákumból a' dolognak hitelére a' Püspöktől küldettek vala. Örömében tombolván Hektor és örvendezvén, hogy mindenek felett az ő kertét választotta volna el a' Sz. Szűz; kéri, hogy meg szállott székét örömeft és kegyesen tartsa meg; kertét, és valami a' Kastély keritéfi közé rekesztetik vala, neki ajánlya; magát, magát, és mindenit az ő gondvifelésére és oltalmára bizza. Ott leg ottan Szentegyház építettett, és a'

Szűz-

Szűznek Szenteltetett. Ezen vendégen örültek mindenek; leg ottan benne fokban segétőt tapasztaltak. Az egy Hektortul, ki a' Szűzet olly nagy kedvel fogadá, el kultsolva láttatik vala orvosló keze. A' nehéz vakságnak hofzszú unalmát tizen két esztendeig és tovább viselé, mindazáltal mindenkor álhatatos bizodalommal a' Szent Szűzhez. De tovább halasztatott gyógyulásának nemes tsudája, hogy nemesb, és több bizonyságok előtt tétetne meg. Háború támadván ez előtt három esztendővel (ii) a' Frantzia Országi Filep Király, és Frizius Robert Flandria Grófja között, ime! étszakai elő álmokor Tungri Hektor az Istentül meg intetik, hogy fegyvert kőfsön, és Filep Királynak segítségét vezessen. Bámula Hektor, és meg rettenván az úzenetre, hogy szemei világától meg fosztott fegyvert fogni parantsoltatna, és hadat vezetni maga is mástul vezetendő. Másodszor, és harmadszor meg intetvén, ugyan tsak

engedelmeskedik, bé gyűjt számos katonát, és a' Táborba vezeti, mellyet a' Király Tornákum, és a' Szigetek között telepített vala meg. Fileptül, Hugótul az Öttsétül és az egész Táborul rendkívül való tisztelettel együtt és álmélkodással fogadtatik a' vak Vezér, kit az Isten Annyától nekik segétségül küldetni hallanak vala. Más nap midőn mind a' két Tábor már már meg ütközendő volna, kérte magát Hektor Tungri felé fordítani, hogy a' Tungri Szent Szűzhez efedezne, és győzedelmet, 's ha javára lenne, szemeinek világosságot nyerne. Efedezvén a' Király és a' Királyi Tábor előtt, szemei világa visszafordatik. Itt minnyájon szavokat és kezeket az Égbe emelék, minnyájon látván olly nagy és olly nyilván való tsudát, a' győzelemről jól jövendöltek. Hektor hálákat adván a' Szent Szűznek, a' többivel együtt hartzra kéfziti magát, a' seregeket nem már más szemeivel, hanem magáival vizsgállya; inti minnyájokat meg emlékezni,

hogy

hogy ő a' Szent Szűznek segítségével fogna hartzhoz, ki mint kedvezne, lát-
 nák magok, és ő mindeneknél jobban.
 A' Király noha a' Vitézek számával nem
 egyenlő, győzedelmet vészzen. Onnét
 fel gyulván a' tsuda tételű Kép látogató-
 sának és tisztelésének kívánságával, Tun-
 griba érkezni fiet, követvén Hugó Öt-
 tse, és nagy része a' Tábornak. Ott a'
 Szűznek a' vett győzedelmet örvendez-
 ve kőszónék. A' Király Tábori palás-
 tyát, mellyben öltözve állott vala az út-
 közeten, a' Szűznek szentelvén fel füg-
 geszti; egyebeket is ajándékozott győze-
 delmes Királyhoz méltókat. Ez az új és
 nem egy tsuda tétel mind a' Belgákat
 minnyájokat álmélkodásra, és a' Tungri
 Szűznek tisztelésére ragadá, mind Go-
 defred Vitzé Királyt már az előtt köte-
 lest a' mennyei segítségnek nagy remén-
 ségére emelé. Fogadást tévén a' Szent
 Hadakozásra, és majdan fel épülvén a'
 betegségből tsudálatoson, 's fogadásában
 meg erősödvén, semmit már nem gondo-

la, hanem Szent Helyeket, Szentelt Fegyvereket: midőn a' kezdettől hátra marasztatott ama' szomorú hirrel, mellyel Hugát a' Tsászárnét Henriktől gyalázatosan meg vettetnek érté. Leg ottan a' Törökök ellen készített fegyverét a' Tsászárra fordította, ki ellen Máthildisnek nem hasztalan munkával veletek együtt meg hartzolt itt Kanuziom alatt. Nem is Isten nélkül, a' mint vélem; hogy tudni illik tsendefséget szerezvén Olasz Országának, a' Szent Földnek szabadságát könnyebben meg szerezze.

Midőn ezeket beszélléné az Új Vitéz álmélkodó Máthildis féleinek; Godefred a' belső palotában Konrád Királyt és Máthildist a' Szent Hadakozásnak fiettezésére ösztönözi vala. Máthildisnek is régen kívánságában volt e' féle kézfület. Sokszor hallotta vala ezt Gergely Pápától az ő Szentséges Mesterétől emlittetni, és Henrik Tsászárnak 's másoknak jóvaltatni. Hogy Elek a' Görög Országgi Tsászár sokszor kért volna a' Törökök

ellen fegétséget Henriktől és magától, arra is emlékezett vala. De Gergely halála, és Olaszországban másokból más háborúk támadván, fel bonták tanácsokat. Most szerentsésb dolgaikban Orbánt azon-
 ra kifizetni rendelék. Eszre vevék mind-
 azonáltal, hogy a' Keresztényi állapot sza-
 badságra emeltetett ugyan, de az ellen-
 ségtől még sem volna mindeneftül bátor-
 ságos, Gibert új mesterségekre igyekez-
 vén, 's a' Tsászárnak új Feleséget szerez-
 vén, hogy a' menyegző tartásnak hiré-
 vel oda vonni iparkodna a' Fő Rendü-
 ket, és fel épitené erejét. Azomban Bul-
 lion mikor már Olaszországban a' fegy-
 vertől némely tsendefséget lenni lát, Kon-
 rádnak Prákszednek és Máthildisnek jó
 engedelmével mulólag képpen vízfza fut
 Belgyiomba, és Frantzia országba, a'
 Szent Hadat készítendő. Először Bullio-
 numba jöve a' természettel és munkák-
 kal meg erősttetett helybe, melly Vitéz
 Urától nevének halhatatlanságát fogja
 nyerni. A' Vár minden részről környül

metfzett kősziklára vala tétetve. Ezt körül ővedzik magas hegyeknek szüntelen való tetei, ki vévén, melly felül Viz folya: melly a' Vár háta megett két részekre oszolván, minek utánna ezt, és a' kapu elejbe terült nem nagy egyenes földet körül mossa, őszve menvén megént, elő omlik. Godefrednek jövetele a' Városbélieknek fokaságával, és Fő Rendeknek, idegeneknek is fényességével fogadtatott. Ki tetszik (kk) függő leveléből, mellyeket akkor, alá irván neveket, meg erősítettek Amalrik Montefortzius Hugó testvérével, a' Khiniákumi Grof Arnulf Otto fiával, és más Nemes Férfiak, kik közül fokban követték Godefredet a' Szent Hadakozásban. Olvasztatik azon Táblákon Gerárdnak is, a' mint vélem, Aveznásnak, ferény Új Vitéznek, és Godefred barátságosi között leg előbb valónak keze írása. Godefred ez után ki tér az ő Péter Remetéjének Erdejébe: kit meg őlelvén int, hogy a' Szent Hadako-

dakozásra való kézfületét meg erőfitené, panaszolván az ő igyekezetinek Henrik-től vetett kéfedelmet. Péter tsudalván a' Hertzegnek minduntalan való akadályok között mennyei vagy álhatatofságát, vagy bizodalját, és könyörögvén, hogy dolga végett ízerentsélen esne, e' munkára az álmélkodás és imádság kívül valamit vetni kezde. Elméjébe szállott vala az a' gondolat, hogy elő futamodna a' Szent Földre, és a' Szent Kézfületnek utát meg kémlelné együtt, és meg vetné. Melly maga tanátsát a' Hertzeggel közölvén, és ez igen helyben hagyván, gyorsan el ment. Godefred Bulliónumban megént egybe ízedé a' Fő Rendűek gyülekezetét, és ugyan ott, (ll) (mint előb') bé petsételvén a' Táblákat, a' fzerzetes Férfiaknak adakozásokat tett, és így a' Szent Kézfületnek engesztelé a' Mennyeieket. Onnét ki futott Frantzia Országba végezendő főkép az ő Társával a' Király Öttsével Hugóval, és az

Or-

Ország Törvényi Fő Tisztével Attya Öttsével; ki nem csak a' szent dolgokban, de világiakban is igen nagy hatalommal vala a' Királynál. Igen kedves érkezet az Udvarba Godefred, ajánlván őtet mindeneknél erkölcsinek díszesége, tekénte' tének méltósága, és erőségének nagy vélekedése. Egy nap sem foly vala el, hogy ne szóllana, vagy mivelne valamit, mellyel mind inkább meg mutatná szép lelki testi javait. Így nem csak magának Hugót szorosb barátsággal le kötözte, és más jó barátit, 's előszer a' Montefortzius Atyafiakat; de igen meg tetfzett a' Királyi Szűznek is Konstantziának, és a' Királyi Leányok házának. Mindeneknek száján, nem keveseknek szízeretében vala; forgattatott is a' dolog, hogy neki el jegyeztetne valami Királyi Leányzó. (mm) Sőt el hiresedett, hogy hozzá menne, vagy már hozzá is ment Sibilla, Rhekinus Fulkónak amaz Andial Grófnak Leánya, kinek ágyától el szakal-

kasztott (nn) Montefortzia Bertradát Filiep Király akkor gyönyörűségiben és Királynénak tartya vala, Bertát a' Feleségét Atyafiság okáért el bortsátván. De Sibillát ez esztendő alatt meg holtanak olvassuk. Hugóval olly nagy barátsága volt Godefrednek, hogy leg jobb baráttjának is vallaná, másnak sem akarná inkább eljegyeztetni Konstántziát a' Királyi Leányt, ki Berta Királynétul született. De Godefrednek szivét akkor úgy el foglalá a' Szent Hadakozásra való készülés, hogy másra sem mire mostanság igyekezni nem láttatna. Nem is bánta Hugó, hogy jó baráttya el halasztaná addiglan házasságra való szándékát, még tsendesültebb lenne az Uávar is, Konstántzia is, akkor tizen egy esztendő, fel nevedne, ki szépséggel is, a' mint Nemmel elő kelőnek lenni láttatott, és kit ő meg nyerhetne Feleségül a' Királytól jó baráttjának Hugónak kegyelmével, és Attya Öttsének a' Törvények Fő Tifztének tehetségével, mindenek előtt pedig maga tselekedeti.

nek ditsóságével támasztatván, mellyre Konstantziának szive leg inkább indulandónak láttatik vala. A' Montefortzius testvéreket, Godefrednek fő barátit sem kell ki hagyni, kik ő érette igen sokat tehetnének Bertráda Nénnyeknél, és ez mindent a' szerező Királynál. Ezek alatt Godefred visszafut menni siet Olaszországba Máthildishez, azon Szent Kézületet leg inkább ennek munkájával tovább mozdítandó.

Azon közben Gibert nyugodalmának semmi részét nem éri vala, szorgalmatos nem a' Császár méltóságáért, hanem magáért, mellyre fel fuvalkodással izgatattván mindenit szélozza vala. Ennek tanácsából Henrik Olaszországból Moguntziába ki tért vala, (oo) a' megvett Prákszed helyett mást veendő házas társul, és a' menyegzői pompának hírével magához vonandó a' Német Fő Rendeket, hogy azok által hadi erejét megújítaná. Ki majdan visszafordulván Gibert-

berthez, az Új Menyafzfzonyt ugyan el
hozá a' Rufzfziai Király Leányát (melly
Mofzka nemzet) de nem a' hadakozásra
semmi feregeket. Ezen reménségből ki
vettetvén Gibert, más felé fordítá in-
káb mesterségit. Valamint az előtt a'
Tsáfzárnak meg ígérte vala, minden te-
hetségét arra szegezé, hogy Máthildistül
el idegenitené a' Guelfók sziveket. És
hogy a' Tsáfzárnak kedvet tenne, állat-
ta, hogy már a' szerentse önként magát
adná, és kedvezne tanátsának. Volná-
nak Kánuziomban bérrel fogadott kato-
nák, kiknél mindenek áruban legyenek,
még szivek is. Tudná ő a' Kánuziomi
áruólktul, hogy Guelfó Máthildisnek Fér-
je, akár mit tetteffen, maga előtt visel-
né a' szomorúság jeleit; minduntalan ma-
gán volna, és foházkodásokat húzna. Má-
thildiffel forogna tisztefésefen inkább' mint
házafsághoz való szabadsággal, és nyájaf-
sággal. Tudni illik a' mitül fogva Go-
defred meg jelent, úgy láttatna, hogy ő
kevesbé szerettetne, mint amaz, nem is

jó kedvel vífeltetne; valóban valami éppen nem örvendetes dolga volna nekie Máthildiffel. A' dőlengzőt leg kissebb dologgal reá venni lehetne az el szakadásra. Ha a' Tsászárnak az Attyának reménséget vetne a' Tseh Fejedelemségnek vízfza nyerésére, Fiával együtt Máthildifűl könnyen el állana. Így ezek seregeivel meg újulna a' Tsászárnak ereje, és fel háborodna Máthildis állapattya.

Midőn ezen ífzonyúságok Gibertől mozgattatnak, tudatlan ezekben Máthildis, a' Szent Hadakozásnak tanátfít forgattya vala Godefreddel. Orbán Pápát, ki Romába immár vízfza érkezett, kérni rendelte, hogy Kanuziumba ő hozzá, és Longobárdiába jőne, mellyel Henriknek és Gibertnek utolsó félelmet hozna; hogy a' Szent Hadakozást ne késleltetnék. A' Pápával, midőn jelen lenne, hogy annak fel állításáról ő maga végezne, Godefrednek meg ígéré. És ezt (pp)

va-

valóban véghez vitte az után. Most kit küldene maga nevével a' Pápának kérésére, senkit alkalmatosbat nem találhattott önnön Godefrednél. Vagyon Iró, (qq) ki fel jegyzi, hogy Bullion akkor el ment, és a' Pápát a' Szent Hadakozásnak fel vételére ferkentette. Az idő alatt, mellyben Orbán Romából *Pisába* méne, hozzá jöttek azon hadakozás jóvállásáért mind a' Görög Országi Elek Tsáfszárnak Kővete, mind a' Jerusálemi Pátriárkának szereztsés izenete. Midőn meg vidulván Godefred ezen izenetre, főkép tudakozná, ki lenne az Ember, és olly nagy dolognak végezésére mitsoda tehetsége volna; meg feleltek a' Pápa Udvariai, hogy egy öreg volna, alávaló öltözetben ugyan, de fokkal más szivel és elmével, mint sem kinek tettezésével öltözött legyen; különös buzgóságú, éles és ékes szóllású, nem igazában a' Pátriárkátul, mint az Istentul küldetett férfiú; szóval: mennyei követ vol-

Z

na.

na. Annak meg szólítására midőn kívánsággal égne Bullion, fel találá az Embert, és nem mást ifmére benne, hanem az ő régi leg kedvesb nevelőjét, a' Napkeletről meg térő Péter Remetét. Kivel mihelyt elől érkezett, meg ölelvén őtet Péter, magát a' könyvezéstől meg nem tartá, és kevesé az Égre fel tekintvén, hálákat ada a' mindenek Teremtőjének, hogy a' Szent Készületnek mennyei tanátsát ezen Hertzegbe ötlőre volna. Orvendvén vizzont szerentsés vizzra tértén Bullion, és kérdezkedvén, mitsoda helyen volna a' dolog Napkeleten és a' Pápánál, más némely igéi után így szóllott a' Remeté: Ez alávakó öltözettel elmenvén Napkeletre, reménlettem, hogy a' meg vétés alatt bátorságos lennék. És valóban midőn a' Pogányoknak utálásokra volnék inkább, mint félelmekre, észre nem vétetvén, mindenekezt észre vehettem. A' Tartományok útait, Nemzetek szokáfit, a' Városok erőfségit meg kémleltem, és nem bánandó ismértséget vettem,

tem,

tem, melly a' te kézűletedre sem lenne semmi haszon nélkül. A' Szent Helyeket (ó fájdalom!) széllyel szemléltem az istentelenek igájával nyomorgattatni, vétkekkel meg fertőztetni, és a' Keresztények ellen mindenűtt iszonyú példákat tétetni. Midőn Jerusálembé érkeztem, és Simon Pátriárkának el beszéltem volna, a' miket láttam vala; hallám e' napokkal, az az, keserűségekkel el tölt Embertől, hogy azokat, a' mellyek által keltében és kevés napok alatt szemléltetvén, nékem jövevénynek túrhetetleneknek lenni láttattak volna, az Isten-félő Lakosoknak Jerusálem Városában is minden nap szenvedni kellene, mint ha a' Város minden nap el fogatna. És végtelenek lennének ezen nyomorúságok, ha csak a' nyomorútnak segítséget nem szereznék. Én szívemből szánakodván, és magam minden munkáját, és a' tiedet igérvén, Orbán Pápának adandó levelet vettem a' Pátriárkátul; mellyben mind a' Pápa, mind az Európai Királyok, 's Fe-

jedelmek, és (rr) te nevezetesen, kéretettek, hogy a' Keresztényi állapotot, melly szánakodásra méltó módon le tapodtatott a' Szent Földön, segeítsétek. Ehez nagyobb öfztönömre mennyei látás is adatott. Mert nem titkolhatom tőled. Midőn a' Krisztus fel támadására szentelt Egyházban az imádság alatt elszunnyadtam volna, magátul a' tőlem látott Megváltonktól parantsoltattam Európába visszafizni, és minden Keresztényeknek sziveket fel gyújtani az Isteni vérrel meg szentelt Földnek a' Pogányok igájából való ki szabadítására. Onnét fegető szelekkel élvén, és Apuliába evezvén, alkalmason Romába, és az után ide jöttem az idő alatt, mellyben a' Görög Tsáfzár Követet küldött vala a' Pápához azon dolognak kérésére. Orbán látván a' Pátriárka levelét, minek utánna hozfizan meg ditsért, reá hajolván, szabadságot adott, hogy minden Keresztényeket minden Nemzetek közt a' Szent

Ha-

Hadakozásra intenék, meg igérvén, hogy ő maga is majdan gyűlést hirdetvén Platzenziában és Kláromontban, a' leg szentsegesb munkának azon intője lenne. A' Remete ezek alatt oda adván a' Jerusalemi Pátriárka Levelét Godefrednek, melyet nevezetesen néki irt, (ff) meg nem tartá ez a' könyvezést, a' Mennyeieknek nyilván való kedvezésén rémulván együtt, és vigassággal telvén. És kérvén az Istent, 's az Isten Annyát, hogy az illy szerentsés kezdeteket leg szerentsésben végezni engednék, el botsáttya a' Szent Hadakozásnak hirdetőjét. Ki onnét felserkentetvén a' szerentsés kezdetre, ki tér Olasz Országának faluiba, és Városiba. Meg kerüli a' községet, bé vífzi magát a' Gyülekezetekbe, és Templokba, időhöz alkalmas beszédekert hint; sőt (tt) Napnyugot minden Fejedelminek Udvarit külön külön el járja, és beszédének erejével mindenütt álmétkodtató szivbéli indulatokat téfzen. A'

hozzá érkező Bulliont a' Pápa, már erőféségének hírével ismérteft, vétkeinek bostánattyával, tanátsának ditsérésével, intéffel, és szterentsés kívánással követvén, visszfa küldé Máthildishez, majdan magát is igérvén követendőnek. Godefred visszfa futván Kanuziomba, Konrádat és Máthildist a' dolgok örvendetes beszéllésével meg tölti, és maga fegetségére, mennél nagyobra lehet, már az önként futókat ösztönözi. Maga tellyes a' hátarazatlan kézzületnek képével, majd visszfa menni készül Belgyiomba, hogy szert tegyen a' feregek gyűjtésére. El menetele alatt Prákszed Tsászárné szobájában egybe gyűlvén Godefred, Konrád, és Máthildis, az indulatoknak gyengeségével, és egymáshoz való szereteteknek jelenséggével tellyes beszédet tettek. Guelfo, mint töbnyire máskor, meg nem jelent. Előszér Hugátul a' Tsászárnétól el bútsuzik Bullion, és őtet Konrádnak 's Máthildisnek szeretete zálogául hagyja, és szivének mentül nagyobb bizonyításával

tehe-

teheti, ajánlya. Az után Konrád Fejedelemségéről és házaságáról tanátskoztak. A' Keresztényi állapotnak erősségére leendőnek mondja vala Máthildis, ha el venné valamelly hatalmas és gazdag Fejedelemnek Leányát. Ollyannak látatna Jolanta, jeles Szűz, ki Rogeriustól Szitziliának leg nevezetesb Hertzegetől Buamundnak Attya Öttsétül születtett. Azont jóvalya vala Godefred is. Konrád Király maga ékes viselő, és a' szemérmetséget különösen betsúló Ifjú felele, hogy Godefred néki jóvallaná, a' mit maga nem mivelne: ő pedig nem úgy szóval, mint példával indittatna. Mofolyogva utánna veté Bullion; hogy előjárt volna példával Máthildis, kinek Gulefóval való menyegzőjének szerzője hasonló okbul lett volna Orbán Pápa. Konrád illyetén házasággal nagy gazdagságot szerezhetne a' Birodalom oltalmára, és a' hadakozás készületére. Néked is, úgy mond Konrád, akár mint gazdagnak nem ártana killyebb terjeszteni gazdag-

ságodat, úgy mint olly nagy készületre igyekezőnek. Miért nem veted tehát szivedet valamely Királyi Szűznek elvételére, kinék menyegzői kintsével nevekedsz? Ki nem fzeret illy nagy Vitézt? Vagyon előszer is a' Frantzia Királynak Udvarában (mint hallom) Konstantzia, már férjhez mehető idejében, kinél mind Hugó jó barátod kegyelmével, mind Atyád Öttsének a' Törvények Fő Tisztének méltóságával, mind magad érdemivel fokatehetsz. Ezekre Godfred mosolyogva Máthildist tekintvén felele, hogy néki a' hadi készületbe köteleződőtnék a' Frantzia Királynak engesztelésére való szükséges nyugodalma nem volna, és most a' fegyvert elejbe kellene tenni a' fzerelmeknek. Midőn meg nem egyesülne a' dolog ezen Fejedelmek között, végre az végeztetett, hogy azt a' házárságról való tanátskozást mind ketten a' hadakozásnak ki menetelére halasztanák. Elmenetele előtt Bullionnak titkos beszéde volt Máthildis-

díffel Guelfóruul, kit ő vigyázó fzemmel tapasztalt vala Máthildiffel kevesbé egyezni, és szivében, nem tudom, mitsoda titkot forgatni. Egyebek is forgottak köztök önnön különös dolgaikról, melyek az után tudattak meg. Annak utánna nyilván el bútsuzván Konrádtul, Hugátul, és Máthildistól, kérte; hogy őtet az Isten nagy Annyának ajánlanák, bizonyítván magát annak segítségével, és nyilván való erejével vállalni fel a' Szent Hadakozást, és ezen Mennyei Királynénak Vezérlését követni. Máthildis a' nagy Szűzhez való önnön szeretetéért örvendezvén, és ettül minden jókat remélni parantsolván, 's mága erejét is Godefreddel majdan öszve teendőnek igérvén, így ez vidámabb méne el.

Midön Belgyiomba viszfza menvén dolgához lát, a' Szent Hadakozás hirdetője a' Remete bé futván Olasz Országat, 's az al földi hegyeken által kelvén, magát Frantzia Országba egyenlő buzgosággal bé viszi, és sokakat; de fő-

képpen Hugót fel indittyá a' Szent Hada-
kozásnak jó baráttyával Bullionnal való
fel vételére. Innét Angliába mégyen. A'
gyakor gyülekezetekben befzédének né-
mely erős és édes nemével tekintetes
Férfiat tsudálták a' külső Tartományok,
mindenkor nagy szívbeli indulatok követ-
vén: de ő fohol vagy nagyob' igyekezet-
tel nem szóllott, vagy fzerentsésb szivel
nem hallatott, mint hazájában Belgyiom-
ban, a' hol leg többeket húzott. Bulli-
on kivánsággal gerjedvén a' Szent Föld-
nek szabadítására magát, Testvérít, és
javait örömmel reá költötte. Hogy a'
hadi költségeket el győzné, birtokit pén-
zért el adni rendelé. Bullionum Várát
Obertnek a' Leodiai Püspöknek (uu) a-
dá más fél font aranyon, és ezer három
száz tízta ezüstön. Az el adáshoz olly
alku vala téve; hogy Bullionum örökö-
sen a' Leodiai Püspöké lenne, ha tsak az
el rendelt idő előtt vagy Godefred ma-
ga az árát elő nem állitaná, vagy egy a'
há-

három Örökösök közül, kiket rendel vala. Kik legyenek azon hármok, aláb meg mondatik. Bálduin Öttsének a' Virodúnumi Tartományt adta: mellyet az vigadva a' Virodúnumi Püspöknek el adott; hogy ezentúl régi perlekedési után törvényesen birná, és a' pénzt fel vévén, a' költözésre készült. Godefred Battyát követni rendelte Német Országgon által, Eusták pedig Olasz Országgon által menni, Guelfónak és Máthildisnek dolgairól battyaihoz hirt hozandó. Ezek, és mások a' Szent Hadakozásra fiétvén, méltó el nem halgatni, a' mit (xx) régi Iró a' Mennyei Királynérol bizonyít. Ez a' költözés, úgy mond, az Isten Szűz Szent Annyáé vala, ki önnön hartzolóit tsudálatos móddal vezette, és visszahozta, valamint Isteni jelentésnek képével meg mutattatott. Az mitsoda mennyei látás volt légyen, fel nem jegyzi azon Iró: mi azt alább, valóban ollyat nem egygyet állatunk.

KE-

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

HETEDIK KÖNYV.

A Keresztes Hadaknak Napkelet felé indulása.

Odefred Vitézt munkáinak nagyobb kezdetire vezérelvén a' Szent Szűz, legalkalmatosban történt vala, hogy azon idő alatt a' Görög Országi Elek Tsászár Orbántól és Máthildistól

a'

a' Törökök ellen való segítségnek kérésére Követeket küldene. Tudni illik ezen pogányoktól már nem távol, hanem közel való helyről, és mint egy fzemben háborgattatik vala. Az istentelen nemzet nem tsak Jerusálemet, és a' Sz. Földet, de valami Afiában a' Görögök birtokában vala, a' Trátziai *Bosforus* tengerig, az az, a' Konstantzinápolyi bástyáig hatalma alá hajtá vala. Innét szorgalommal tellyes a' Görög Tsászár, fél vala, hogy a' Napnyugotiaktól többszer kért segítséget leg alább most nyerné meg. Azokáért az egész Udvarral egygyütt, mit üzennének visszfa Olasz Országból, kívánva várja vala. És előszer Konstantzinápolyba örvendetesek hozattak hozzája; melly szereztséfen történt volna, hogy Orbán Pápa azon időben szorgalmaztatna a' Szent Hadakozásnak ki hirdetésére mind az ő követtségével, mind a' Jerusálemi Pátriárkának levelével, mind Máthildisnek kérésével. Hogy Orbán ettül hivattatván, véle egygyütt Kánuzi-

omból Platzentziába ment volna. Ott Gyűlés igen nagy számmal tartatott volna, 's abban a' Görög Követség leg előbfter meg hallgattatott; és a' Pápától a' Görögöknek való segítség vitelre úgy intetett volna a' fokaság; hogy többek esküvéffel is vallották légyen magokat a' Szent Vitézségre. Platzentziából el költözött volna Orbán Frantzia Országba; Kláromontban hirdetett Gyülekezetbe, ott egyenlő ki menetellel teendő dolgát. Így Napkeletnek igen erős segítségére kézzittetne Napnyugot. Se Konrád Királynak; Máthildis Királynénak; és más hatalmas Fejedelmeknek szivek, se a' pénznek fommája; se mezei hadakozásra paripák; se tengeri útközetekre Gallyák hijával nem lenne Elek; mikor Máthildisnek birtokából; ki Tufztziának, és Liguriának Afzfonya, a' Pifa és Genabéliek fokát földön, leg többet tehetők volnának a' tengeren. Ezen első hírekkel meg vigasztaltatván Elek, a' más izbéliekre az után igen le szomorodott.

Ismét fel háborítottnak hallya vala Olasz Országot Guelfótul Máthildisnek férjétől, ha férjének kell nevezni. Hogy ez, Máthildist nyilván el hagyván, Hertzeg Apjával és feregével Henrikhez pártolt, s Gibertnek részét helyre állította volna. Már Olasz Ország megént hadakozással égni fogna, és a' Törökök ellen való készületnek kéfedelem vettetétt volna. Mindazonáltal Szent András havában, ezer kilentzven ötödik esztendőben hirtelen hirtamoda, számlálhatatlan feregeket öszve gyűlni egész Napnyugoton, és a' Napkeleti menetelre készülni. Mem is hofzfú kéfedelmei valának a' segítségnek. Az első fereg Olasz Országból nagyobb részént Longobárdia és Liguriabéliek (kétség kívül Konrádnak és Máthildisnek küldésébül) Konstantzinápolyba érkezének. Meg örülvén Elek, ezeknek élést rendelt azon árron, mellyen a' Városban adatik vala. Kérdeztetvén a' kövendőkrül, befzéllick vala; hogy ők most kevesen jöttek volna a' még le nem tsende-

defedett Olasz Országból; nem meglepő volna más sereg Frantzia és Német Országokból. De semmi volna az a' fellegyverkezett Férfiaknak és Asszonyoknak számlálhatatlan sokaságához, mely nagyobb seregekre osztatván, igen Nevezetes Vezérekkel következne földön és tengeren. Kérdezé Elek, ha a' hadaknak több Fejedelmeivel jelen volna e' Buamund, igen ismért erősfű és hadi tudományú Hertzeg? és midőn felelték volna, hogy nem láttatna, bizonyítá, hogy azt ő igen fájlalná az álnok Görög, noha főképpen örvendene, úgy mint ki Buamundtól, ama' régi ellenségétől felelte nagyon is félne. Tudakozá az után, a' Napnyugoti Fejedelmek közül kinek adatott volna illy nagy Birodalomnak és Hadakozásnak Vezérsége; de nem vala, ki megmondaná. Egyenként minden nagyobb seregeknek Vezérek hirrel ismértetek valának; de ki volna Előjárója az egész Hadnak, titkon vala. Ezek között amaz isméretlen Fő Vezérről némely

álmélkodtatókat fzélyyel hordozott a' hír. Ama' szokatlan és nem hallatott dologhi-
 reledett,(a) hogy majd három száz ezzen-
 dök előtt meg halálazott *Nagy Károly Tsá-*
szár fel elevenedett volna, fegyverkezve
 jőne, és Istentől a' Napnyugoti Hadaknak
 Vezérévé adatván, a' pogányok ellen men-
 ne. Mellyet midőn mások igaznak, má-
 sok hiúnak tartanának, valóban annak
 ismérésére, akár ki vala, a' kőtség ki-
 vánságát nevelé. Ezt nem is a' Férfiúnak
 titkos szine nélkül terjedettnek a' kime-
 netel meg mutattya, hogy valami homá-
 lyos jövendőlésnek lenni láttafsék. Min-
 denek előtt a' Görög Tsáfszár szorgalma-
 tos vala tudni, ki volna Előljárója az
 egész Napnyugoti Hadaknak, tudván,
 mennyit használhatna néki, és a' Görög
 Birodalomnak illy nagy Férfiú olly nagy
 seregekkel; mennyit, ha akarna, árthat-
 na. Azért el végzette mind a' seregek
 több Vezéreit, mind fő képpen a' Hadak
 Fejedelmét minden móddal magának nyer-

A a ni,

a) *Ursperg.*

ni, és kötelelőse tenni. Innét azoknak neveket tudakozza: örül, hogy az eljövendő Fejedelmek között nem neveztetne Buamund; kineknek drága ajándékokat készít: a' Fő Vezérnek ékesítésére, akár ki leendő vala, némely nagy némű Méltóságot gondol ki: készen tartya a' gyönyörűségeket, mellyekkel látná, hogy lehetne őket gyönyörködtetni, és keríteni: körül nézi a' Tsászárné Léanyos Palotáját, néki ha a' dolog hozná, jegyesül kit ajánlana.

Im' pedig Kis Afzszony havának első napján Konstantzinápolynál meg jelennek ötven négy ezer Német Gyalogok. Illy nagy sereget vezet vala a' Remete, kirül előre Elek Udvarába nagy hír futamoda. Parantsoltatott a' sereg Táborát állítani melze a' bástyáktól: a' Vezér bé hivattatott Elekhez, ki az Embert kívánna vala szólítani, és vizgálni, ha hírének meg felelné e'? A' Remete rettenetlen állott a' Tsászár előtt. Testi ékesége közeleb' az ifzoyúhoz, mint tisztaság.

sággal fénylőhez. Meg erefztett fésületlen őfszégét tollozott taréj nélkül való fí fak f zorítya vala. Vállait Barát kápás f zukmány kerítette, melly nyakátul pantzellyát bé fődőzvén, térdig le foly vala. A' feregnék előtte jární f zekott nem tsak gyalog, de mezételen lábokkal is; hanem midőn a' dolog máft kívánna a' Vezértül. Öltőzetének és életének módja a' régi fanyarúságnak fzeretetét mutattya vala. Kenyérrel tsak ritkán, húffal soha nem él vala: tsak egyedül hallal, és kevés borral meg elégedvén, a' bőjtőt gyönyörűség gyanánt tartya vala. Ha mi ajándékokat kinfzeríttetvén fel vett, a' f zükőlködő katonáknak ofztya vala. Rövid volt az Embernek termete, nem is ékes ábrázattya; de éles és kellemetes elméje, 's befzedének édes hathatósága. Kristusnévérül kezdvén, meg kőszönté Elek Tsáfzart, és magát tudni mondá, hogy ezen Pogányok ellen való Szent Készülettel az Isten is véle volna, a' Napnyugoti Feje-

delmek is reá erő nélkül nem lennének. Hogy a' Romai Orbán Pápa nagy szeren-
tsével végezvén a' Gyűlést Plantzentziá-
ban, Frantzia Országba kelvén, a' Pifa-
béli Theobert Érsekkel Kláromontba jött
volna. Ez a' Város Arvernumban vol-
na, ilyen Gyülekezetre alkalmas he-
lyen, mint hogy Olasz, Spanyol, Fran-
tzia, és Német Országoknak határiban té-
tetett volna. Innét, úgy mond, a' Pá-
pa minden Nemzeteknek készülőtt fuvott,
melly szélyesen terjednek a' Keresztény
Birodalomnak végei. Igen nevezetes
Gyűlés volt, mellyre számlálhatatlan min-
den rendű Emberek öszve gyűltek Nap-
nyugotnak minden földeiről. Püspökök
(b) négy százig jelen voltak. A' foka-
ságot midőn semmi Épület meg nem fog-
hatná, ki szállott a' Pápa az ég alá tá-
gos helyre. Ott a' felső helyről első-
ben el olvastatván a' Jerusálemi Pátriár-
kának levele, az után én, a' mennyire
tehetém, értelmes szókkal ki tévén, a'

Ke-

Keresztény Névnek melly gyalázatos énségét láttam volna szemeimmel a' Szent Földön, Orbán utánna vete a' szóllásnak azon erejével, a' mellyel bir, szivek fel gyujtására igen alkalmas beszédet. Ez alatt mindeneknek, kik a' Szent Hadakozást fel vállalnák, áldást adván, Isten ellen való vétkeiknek tellyes bocsánattyát engedte, ezen Vitézségnek méltó 'zöldját. Azon intéffel, és az ügynek szentségével fel indittatván annyi ezer halgatók, firásra fakadtanak. Innen el hinnéd, hogy minnyájon egy szájjal eresztettek szózatot: úgy egyenlő képpen fel kiáltott az egész Gyülekezet: hogy ezt az Isten akarná. Szerentsés jelnek, és nem Isten nélkül bocsátott szóznak lenni láttatott ez a' Pápa előtt: ki az égre emelvén szemeit, és hálákat adván az Istennek, minek utánna halgatást parantsolt volna, nofzsa! nagy szivel, úgy mond, Keresztény Férfiak! melly szózat nem vakmerőn esett ki tőletek, légyen a' hadviseelésben jel, és a' hadakozóknál szó-

káfos kiáltás: *Ezt az Isten akarja.* Elvégzette az után, hogy, kik a' Szent Kézfűletre neveket bé iratnák, jobb vállokra varrott Veres Keresztet viselnének; a' honnat folyt reájok a' Keresztel jegyzeteknek nevezete. Jeles volt itten az Anitziai Ademár Püspöknek buzgósága, a' ki első minnyájok láttára Orbán lábaihoz borúl, és könyörög; hogy neki Keresztet és fegyvert venni az igaz Hitért szabad legyen. Majd hihetetlen buzdólassal követvén mások többek, azont kérék. A' Pápa helyes szókkal meg ditsérvén őket, kivánságokat tellyesítette. Kérdezkedvén annak utánna Elek azon Hadnak Fő Vezéréről, és ama' hirnek eredetéről, mellyel széllyel hordoztatott, hogy Nagy Károly Tsászar újonnan megéledvén, a' Napnyugoti feregek előtt járna; ezen módon felelt a' Remete: Valóban ugyan, Felséges Tsászar! úgy mond, igaz az, hogy annyi Napnyugoti Fejedelmek között meg jelenne második Nagy Károly, Királyi nemű Ifjú,

mind

mind két szüléitől Nagy Károlynak leg Nemessebb vére. Ez közönséges vélekedéssel meg halván, és hirtelen, 's reménten tsudával mint egy halottaiból viszíza hivattatván új életre, olly nagy támadott, hogy benne élni láttatna amaz újan élő Nagy Öse. Azomban Nagy Károlynak önnön nyomdokin járván, midőn más Fejedelmek mást, ő a' Nagy Károlytól hajdan jegyezett utat vette fel a' Jerusálemi kézűletre. Mert ki költözvén a' Frantziai Belgyiomból, maga is Belga, valamint Károly Német és Magyar Országokon által nagy feregekkel indul Konstantinápolyba. Kinek még Gyermeknek én hajdan oktatója, most leg tekéntetesb Vezérnek vitéze, és Zászlóhordozója jelen vagyok. Illy nagy indulatú Ifjat, Tsászar! könnyebben vélem viselt dolgainak Nagyságából, mint nevezetéből meg ismérheted. Ama' hajdan Henrik Tsászárnak jeles Zászlóhordozója. Közben Izólván Elek, mit? úgy mond, ama' győzhetetlen Lovas e',

ki Rudolf Királyt a' Zászló kopiával meg
 ölte? ama' Roma Várának fel dulója e',
 ki ottan méreggel vesztetnek hirdettetett?
 Bizonyitá Péter Remete, hogy ugyan ő
 volna Bullióni Godefred, akkor Antver-
 piának Márkiója, most Lotháriának Vi-
 tze Királya, vagy is Hertzege. Ennek
 mint háldaklónak álmétkodtató fogadá-
 sát, és a' Szent Kézületnek szárma-
 zását útol elő hozta. Tovább Tárfainak
 Eleit el számlálta, és ezekben több Ki-
 rályi Atyafiakat, és Királyi Amázonokat.
 A' hadak Fejedelmérül mit felelt légyen,
 minek előtte meg mondjam, szükség e'
 dologra némellyeket meg fejtenem. (c)
 A' Kláromontomi Gyűlésnek második nap-
 ján tanátskozott a' Pápa, kit tenne a'
 Szentelt Vitézek fokasága elejbe tellyes
 hatalommal. Még meg nem jelent vala
 senki a' Fő Fejedelmek közül, a' mint
 szemes bizonyság írja Robert Barát. Mind-
 azáltal Orbánnál isméretesek valának a-
 zok, elsőben is a' hadban leg nevezetesb

Go-

Godefred Hertzeg. (d) Vagyon ugyan Tanúm, a' ki írja, hogy a' Pápa ősztonozte légyen a' körül állókat, a' Szent Hadakozásnak Fejedelemségét ezen hadi erősséggel, és tudománnyal leg ditséretesb Hertzegnek adnák; és hogy ő ott el is választatott, 's annak utánna Fő Vezérnek tartatott. Egygyet értenek a' mostani Irók majd minnyájon. De mások tagadják azt a' régieknek valami bizonyosságával állittatni: kikből észre vetetni mondják, hogy senki nem volt a' hadaknak Fő Vezére, hanem tsak mindenik seregnek magános Vezérlője. Valóban ugyan (e) a' Viterbiai írja, hogy Orbán Kláromontomban őszve szedett Száz ezer fegyveresek elejbe tette Lothária Hertzegét Bullióni Godefredet, Szent Egyedi Gróf Rájmundot, Flandriai Gróf Robertet, és Hugót a' Frantzia Filep Királynak Öttsét; minnyájok gondvifelését pedig az Anitziai Ademár Püspökre bizta. Es hogy ez a' Püspök a' Szent dolgok-

A a 5

ban

d) *Vuasseb.* e) *Godef. Viterb.*

ban az egész Tábor elejbe tétetett legyen, nyilván vagyon: de ki volt a' Vitézi dolgokban Előjáró, hires kérdésben forog, mások tanítván, hogy Godefred a' Szent Kézületnek egész idejében, mások, hogy senki nem Vezérlett legyen. Mind a' két felé vonnak az Irók. De itélném, hogy a' kettő között közép vélekedést kell tartani, mellynek magyarázata, és megmutatása idején hagyattasék. Azon közben meg felelt Péter Remete Eleknek, hogy az egész Tábornak még senki Előjárója nem volna. Magának Eleknek fogának ajánlani a' Hadak Fő Vezérlését, ha vezérleni a' Pogányok ellen nem terhelhető. Ide adta, hogy el oszolván a' Kláromontomi Gyülekezet, az egész Keresztény Világ leg ottan a' Szent Hadakozásnak kézületében lett volna: ő vissza menvén Belgyiomba, hírét vitte volna Hertzegének Godefrednek, a' dolog Kláromontomban melly szereztséfen végződött volna; elő hozta volna a' Szent Hadakozást fel vévő Fejedelmeknek ne-

veket, és számba vett Száz ezer Vitézket; de ezekhez kétség kívül számlálhatatlanok állanának. Leg ottan Godefred, Hugó a' Frantzia Országai Királynak Ötse, és más Hertzegek rész szerént szemben, rész szerént ide 's tova küldött Követek által örvendezvén egymásnak a' a' fegyverek tárfaságáról, a' költözésnek idejéről és uttyáról végeztek volna. És mivel olly nagy Hadaknak, ha egy feregben útnának, élést szerzeni nehezen lehetett vala, és hogy olly nagy erők a' Szomszéd Fejedelmeknek, kiknek határain szükség vala által menni, méltó félelmet ne okoznának, nem azon úton, sem azon időben tetfzett volna menni. Ő előre járnai parantsoltatott volna a' feregek részével, és előtte botsátván Gualtert Nemes Frantziát a' Lovasággal, ő Bójt más havának nyolczadik napján, ezer kilentzven hatodik esztendőben, negyven ezer Gyalogokkal követte volna. Godefred Hertzeg leg ottan útra adta volna magát, vezetvén hetven ezer fegyverese-

fe-

feket. Véget vetett a' beszédnek Péter, minék előtte a' Görög Tsászár vetne a' halgatásnak. Lothária Vitzé Királynának jeles indulattját, és természetbéli ajándékit tsudálta; de hatalmától nem kevesbé meg félemlert illy Nagy Férfiúnak, és olyan Tárfainak. Az nekie leg inkább tetizett, hogy a' Remetétől sem neveztetett az el jövendő Fejedelmek között Buamund, minden más nevek felett hires név Görög Országban, és rettenetes. (f) A' Remetét kegyesen tartván, és ajándékokkal meg tisztelvén vizsza küldé a' Tábomba. Ott minék utánna nyugodalommal a' tagok meg enyhültek, által parantsolá Pétert Német és Olasz seregeivel vitetni Bosforuson a' közel lévő Bithiniai Martra, meg intvén, hogy a' Tzitivai rév paron űtnének Tábort; ne is költöznének tovább a' több seregeknek el jövetele előtt, ne talán a' Törökökre akadnának. Követeket küldött az után nagy ajándékokkal Godfred Vitzé

tzé Királyhoz, ki el menvén Magyar Ország mellett, Bulgáriának berekes ligeteibe erefzkedett vala: Azomban Elek a' segétségnek illy nagy reménségében magátul a' segétségtől fél vala. Innét a' Remetét is Vitézivel egygyütt el mozdítá a' Vároftól a' szoros tengeren által, dolgot is ada a' maga feregei Kapitányinak, hogy a' katonát Zafzlók alatt tartanak, és a' Fő Városban, 's a' Birodalom végeiben vigyáznának. És ide vete más titkos intéfeket, hogy valami kárt a' közönséges jó ne vallana.

Nem fokkal utánna egész Konftantinápolyt előbfzer zengés töltötte bé, az után futozás a' látandó új, és az időben nem várt dolognak kívánságából. Rabúl vezettetnek vala idegen Ifjak, fegyverek fényességével, és termetek tekéntetivel jelesek; nem is hagynak vala kételkedést, hogy Fő Rendből és Nemből valók volnának. Mindenütt az útszákat, a' merre által mennek vala, a' házok ajtait

tait és ablakait el foglalta a' nép: a' Tsá-
 zári Palotából is mind mások le néznek
 vala, mind magok a' Hertzeg Afzszonyok,
 a' Tsáfzárnak házas tárfa Iréne, Komné-
 na Anna a' Leánya, Menye a' Magyar
 Piroska. Jelen vala Normániai Nemből
 való Ilona is, minap Tsáfzári menyeg-
 zőre kézzittetett, az után a' fzerentsének
 külömbféle játékaival hanyattatott: ki a'
 Rabokra függesztvén szemeit, nem tsak
 álmélkodásának jeleit, mint mások, de
 nagy szánakodásának is adja vala. Min-
 denikének ábrázattyát szorgalmatosban
 meg tekénti, könnyhullatások nélkül nem
 nézheti, és valakit közülök vagy ismé-
 reget, vagy keresget. Ez Huga vala ama'
 hires Hadvifelő Buamundnak, és a' fog-
 lyokban bátyját, kit szemeivel keres, fel-
 találni fél vala. Mennek vala az Ifjak
 ortzával és öltözettel tekéntetefek. Si-
 fakkal, pántzéllyal, és egyéb fegyverek-
 kel el kézzittetve valának, hanem hogy
 tőlök el ragadt törőket a' környül öntő-
 dött darabontok vífelik vala. Elöttök
 mé-

mégyen a' Raboknak azok között tet-
 fzetesb egy Ifjú, ki születésének fényével,
 és teltének jeles nagyságával Nagy Neve-
 zetet nyert. Aranyazott fíakját és vál-
 lait ékefen árnyékollya vala tollazott for-
 gója. Előtte vitetik arannyal, és négy
 fzegű záfír kővel ki rakott Pais, (g) a'
 Virománduai Hertzegek régi Tzimere.
 Többi fegyveres eszköze is arannyal fény-
 lik vala, hanem a' melly felől meg ho-
 mályosítatik reá vetett bilintsektől. Kőr-
 nyékezi oldalát egy Ifjú, természetl, a'
 mint idővel, kissebb a' *Nagyánál*; de vagy
 fzemélyének ékefségével, vagy öltöze-
 tének méltóságával tőle nem különbözö.
 Minnyájan bátrak mennek, és a' bilintsek-
 ben mint egy szabadok. Mondanád, hogy
 nem vezettetnek, hanem ők vezetnek Ra-
 bokat; ha tsak artzulattyok sziveknek bo-
 fzonkodását ki nem adná. Fel vezettet-
 vén a' Tsászfári Udvarba, Elek tekénte-
 te elejbe jöttek: ki mellett innét fia Ká-
 ló János, amonnét Veje Briennius áll va-
 la;

la; kik közül ez Komnéna Annát, amaz Máthildis Vitzé Királynét meg nem nyervén, Piroskát Magyar Ország Királynak Leányát vette vala el. A' Nagy egygyütt testének méltóságával; egygyütt befzedének áthatóságával azon Királyi Nemét; mellyből született vala, maga előtt vifelé. Történt dolgának együgyű befzellésével menti vala magát és Tárfait. Ő Godefred Vitzé Királynak különös jó baráttya Nagy Hugó, a' Frantzia Filep Királynak Öttse, Virománduának és Valélziának Grófja: ki a' Szent Hadakozást fel vállaló elsőek között útnak ereszkede, és meg haladván az al földi hegyeket, által futa Olasz Országon. Neki magát Apuliában tárful adá ama' jeles Ifjú, a' kit mondék, Jó Odónak Olasz Országgi Márkiónak Guilielm névű fia, ki vitéz Buamundnak Nénnjétől született. Ezen Ifjúval, és tsekély tárffasággal Hugó a' tengeren által hajózott vala. Dirrákiumhoz érkezvén víg kiáltások között, szokatlan tsuda nézésre ki hitta vala a' Vá-

rosbélieket. A' hajók a' tőlök hordozattaknak, és Dirrákiumbélieknek hizelkedvén, 's magok munkájokat ajánlván, minduntalan való nagy kiáltásokkal rebesgetik, hogy el hozattak volna általok Görög Ország oltalmazói, és azt, hogy úgy volna, el is hitették vala. Ez a' Város minap el fogattatván a' Normániaiaktól, akkor a' Görög Tsáfszárnak jussa és hatalma alá vízfíza jöve. Ki szállott Hugó, meg állandó addiglan Dirákium alatt, és el várandó a' következendő fereget, semmi ellenséges, vagy szerentsétlen dolgot nem várván a' Görögöktől, kik Keresztény hitet is vallának, és a' Napnyugotiakat magoknak segítségül hívák. A' Város Kapitánnya, Görög Ember, előre meg intetvén a' hajós mestertől az idegen hajóokról, leg ottan le szaladt a' révpartra a' Vár őrzőkkel, és a' népet félre toltá, a' fereg közepébe veendő a' Vendégeket. Kihez ékes léppéssel járulván Hugó tárfaival, melly nagy igyekezettel vífeltetem, úgy mond, hogy

Tsárfzártoknak tegyek vitézi munkát, bizonyosságul léfzen ezen fietésem, ki a' hajózásra sem az esztendőnek kieffebb idejét, sem a' Szent Kézfűletnek más tárfait nem vártam légyen; hogy meg ne előzne engem valaki vagy szivének megbizonyításával, vagy a' hadakozásnak szerentsés kezdetével. Kire a' Kapitány mofolyogván, el nem követendőnek felelé magát, hogy illy nagy indulatnak példája fokáig el rejtve lenne a' Tsárfzártól. Hogy ő követet küldene elő Konftántzina-polyba, és gondja lenne arra, hogy a' kiket ő követnének, tudós úti kalauzok, és hiv test őrzők hijával ne lennének. Mellyeket halván Nagy Hugó, maga és tárfai nevével néki meg köszöni, a' nép vidámabban környül zengedez, vigadnak a' hajófok, és reménlik béreknek bő jövedelmét. De a' Görög Vár őrzők hirtelen meg változtatták a' dolgok mi voltát. Mihelyt a' Tsalárd Kapitány, a' mint vélek egyezett; jelt adott, törökkel fenekedők közeleb' meg kerülük a'

Vendégeket: kiket a' Kapitány, már komor tekintetű, midőn fegyvert tenni parantsolt volna, Hugó el ámulással és bozfonkodással telvén, mit? úgy mond, a' fegyvert le teszfzük, mellyet a' ti Tsáfszártok fehétségére hoztunk? sőt fegyvert markolunk annak hite szegett polgári ellen. Együtt kezét a' kard markolatára veti, példáját követvén Tárfai. Villogó palloffal, és fel emelt kiáltással rettenetes, egy homlokról ellene törő kemény Görögöt meg orvosolhatatlan sebbel le terített vala, ha tsák más hátulra rohanván, 's a' fel háborodottnak fegyverét ragadván, meg nem tartóztatna volna. Egyenlő képpen az egész sereg minden felől ide öntödvén, a' Nagyot és tárfait el nyomja izámával. Az el fogattak ellen egy rész fegyverrel fenekedik; egy rész a' rabfzijakat, mellyeket ruhájok alatt rejtve hoztak, a' hasztalan ellenzőkre veti; végre minnyájoknak ki tekerik már nem hasznos töröket. A' község ezen dolgoknak hirtelen válto-

zásán meg bámulván, el némult vala. A' refzkető Révészek is szaladással a' fajkába visszafut mennek, félvén, ne talán reménlett gazdag bérekért büntetéssel adózzanak, kik, hogy Görög Ország fegetői helyett ellenségeket hoztak volna bé, már magok el hinnék. De Nagy Hugó tudós maga igaz hite iránt, meg sem retentvén, a' Kapitányt kérdezi, mitsoda jeleit jegyzette volna az ellenséges szivnek azokban, kikkel mint ellenségekkel bánna. Ötet a' Frantziák Királya Öttsének, és Tárfait Fő Rendeknek lenni ismérné e'? Ismérem, úgy mond a' Kapitány, a' Hertzeget, kihez szóllok, és mi okból jelent legyen meg Tárfaival. De tudom azonképpen Tisztemet is, mellyben jól e', vagy rosszul járok el, Elek Tsáfszárnak ítélete legyen. A' feleletnek tsomós vólta nevelte az Ifjakkak bámulását is, haragját is. Elek elejbe szólítja a' dolgot Hugó, és magát Tárfaival legottan Konstantzinápolyba küldetni kíváná. Nem is sokáig késvén a' Kapitány,

el küldötte, de kötve minnyájokat, és darabontok feregével meg kerítve. Kiket szemlélvén Guilielm, keferű mosolygással azoknak mondá lenni, kiket imént a' hite szegett Görög ígért vala hív úti Kalauzoknak és test őrzőknek. Mind ezeket a' boszszúságokat Hugó elő beszélete Eleknek, és férfioson meg panaszolta. Elek a' Hertzeget nyájosan vizsgálván, a' vétket, valami vala, az embertelen Kapitányra veté. És midőn Hugót jó szivel lenni, 's tőle minden jókat remélni parantsolta volna, még is Társaival egygyütt tzipra őrizet alatt tartatni rendelé el titkolt elmével, és kétséggel.

Ravasz vala Elek, és minden részre forgandó elméjű, mellyel az időnek és minden alkalmatóságnak, 's szinnek szolgálni szokott. Az Udvari Tudománynak sommáját abban helyhezteté, hogy tanátsit minden módon el titkolná. Innét mint ha magát magától kevert tulajdon mesterségiből ki nem fejthetné, kéfedelmes, hogy meg ne tsalattatna, a' mit i-

gen akart is, olly vigyázva forgatta, hogy nem akarni itéltetne. Kivánnya vala igen is, hogy a' Törökök ellen néki a' Napnyugotiak segítséget hoznának, de maga semmi veszedelmével, és leg kisebb alkalmatlanságával. A' Szentségre és emberségre nem olly nagy gondja, mint birodalma hasznainak segítésére való igyekezete. Nyilván követte az emberséget szóval; mindazáltal a' dolgot annak törvényéből e', vagy ellenben tenné meg, azzal igen nem gondolt, tsak birodalmát fen tartaná, mellyet tsalárdsággal és fegyverrel foglalt vala el. Nagy Hugó kötésének és meg tartóztatásának ez vala titokban oka. Értette volt őtet Apuliában barátságosan forgottnak lenni Görög Ország ellenségével Buamundal, és egymás közt való barátságoknak neveléséért Hugónak társaságában jelen lenni Buamund Nennyének fiát Guilielmet: sőt Buamundot magát, kit előbb tagadtak jövőendőnek, most útra készülni Görög Országba a' Törököknél is rettentőbbet. In-

nét kétséges nagy gondokban, hízeltedé-
 fekkal fogadá ugyan Hugót, és Guiliel-
 met is, de szükségesnek itélé, hogy e-
 lőre gondot viselne magára ezek rabságá-
 val, mig Godefred Vitzé Király, és más
 Napnyugoti Fejedelmek meg jelennének,
 hogy ha ezek mint barátok viselnék mago-
 kat, és az ő gondviselelé alatt akár mi ellen-
 ségek ellen néki teendő segítségére esküdné-
 nek, Hugót azok kedvéért láttatna fel olda-
 ni; ha külömben, örök fogságban tartá-
 ná. Az étszakát nagy részént e' féle gon-
 dolkozásokban virrasztván, reggel öltöz-
 tetik, mikor bé ment szobájába egy Szűz,
 jeles artzulattal, 's víg és izomorú közt
 közép tekintettel. Rab vala Ilona Bua-
 mundnak huga, de ki némely szabadság
 szinével tartatik vala. Az (b) a' hivatal
 volt néki meg hagyva, hogy reggeli orák-
 kor meg jelenne, és a' Tsászárnak ke-
 zeire vizet öntene, 's szakállát fésővel
 simogatná. A' Szűznek tekintetében és
 beszédében gyönyörködö Elek, a' mint a'

B b 4

gyö-

b) Ordr.

gyönyörűségeken kapkodóbb volt: kit holt jöni látott, maga vidámult tekintettel, nem kételkedem, úgy mond, hogy örülsz vélem egygyütt Napnyugotnak jövő hadain. Ezekben látni fogod földidet, és Rokonidat. Már Nénédnek fia Guilielm a' Frantzia Hugóval jelen vagy; jödögel a' Belga is, Godefred Hertzeg. Melly nagy Nevek! meg jelenik e' ama' hadakban Fő Vitéz Bátyád Buamund? midőn ez magát nem tudni felelte volna, igen is meg jelenik, úgy mond Elek. Ezen nékem véled egygyütt örülni szükség; mint hogy nála fenki az erőtség hirével nevezetesb, vagy alkalmasb a' Törökök meg űzésére nintsen. Látni fogsz másokat is, kik tessenek: léfzen köztök talán valaki, kit az én fzerzésemből jegyesül végy. Előfzer is ditséretekkal magasztaltatni Godefredet halom, azonképpen, mint Bátyádat. Bé méfz most a' Vendégekhez; és Nagy Hugót 's Guilielmet tőlem meg köszöntöd. Nem volt kedvetlen Ilonának a' beszéd

az eljövendő Fejedelmekről, sem a' jegyefről, ki emlékezett vala néki valaha férjül rendelt Godefredről. Ezen házafságot is helyben hagyandó volt Elek, csak azzal magához békéltethetné Godefredet, és Bua-mundot. Azomban maga félelmét, és a' megtartoztatott Hugóban való vétkét jó akaratyának tettetésével mégyen vala fedezni.

Nem volt titokban a' hűségtelen Görögnek gonosz tétele Godefred Vitzé Király előtt, ki Filippopolisba érkezett vala. Tőle leg ottan Követek küldettek Konstantzinápolyba. Először meg közfőnök a' Vitzé Király nevével a' Tsászárnak hozzá küldött ajándékot. Az után panaszt tévének, hogy Hugó Királyi Nemű Ifjú, és a' Vitzé Királynak különös jó baráttya, meg kötöztetett volna a' Dirrákiumi Kapitánytól, most Elektől magától rabúl tartatna, mint gyilkosságról, vagy latorságról vádoltott. Végtére kérék, hogy őtet és Társait szabadságnak eresztené, különben barátságot a' Görögökkel tartani nem le-

hetne. Hugót ha a' frigy törvényén vizsgálza nem vehetnék, fegyverrel fognák vizsgálza kérni. Mellyekre Elek midőn fokát nyájosan, de homályosan ígért volna, mindazáltal a' Rabokat még sem bocsátotta volna el, Godefred méltó haraggal felindulván, háborut fog találni, úgy mond, Elek, mikor a' békeiséget nem tűrheti; ne is torlatlan tette légyen a' bszfzúságot a' Napnyugotiak Nevén, és Hertzeg barátomon. Majd környűl a' mezők pufztítását engedi a' vitéznek, és nagy útakon fenekedő seregekkel Konstantzinápolyba igyekeznek. Nem is fokáig volt ezen indulásokról tudatlan Buamund. Ki holott meg érté Hugónak raboskodását, és az ő fel szabadítására Godefrednek sietését, mind a' két dolog fájt vala néki. Nem hogy nem ohajtaná leg ottan fel szabadítani Hugót, de kívánta volna azt maga által tétetni, nem pedig a' Belga Vitéz Király által, kivel magát versengő Társnak tartya vala a' ditsőségben, és sizerelmekben. A' hely meg inte, hogy Buamund-

mundnak Nemét, és emlékezetes indulat-
tyát elő magyarázzam, 's háborúságinak
okait, mellyek néki Elekkel valának e-
lőfzer, az után Godefreddel. (i)

Buamund Márk Normánniában Ne-
mes helyen, de alacsony forral születvén,
nagy szivel lélekkel meg győzte születé-
sének fzerentséjét. Attya volt, és ugyan
az nagy dolgokra vezére Gvizkárd Ro-
bert, a' házi birtoktól igen készületlen,
tudni illik (k) második just tartó Nor-
mánniában, de nagy szivű férfiú. A' Nor-
mánniaiak Nevek már régen Európának
tsapáfiival Nemes, annál Nemesebbé tété-
tett az idő alatt Gvizkárdtól, és fiától
Buamundtól. Az a' Nenzet északi része-
ken (a' mit a' név maga mutat) vette
eredetét. Innét ki takarodván Rholló
Vezérrel, külömb' féle martokat meg ki-
sértvén, végre Neufztriában Frantzia Or-
szágának a' viz parthoz közel való Tar-
tománniában meg állapodott, mellyet
ma-

i) *Primordia Buamundi, & Constantia, k) Frising.*

maga nevéről Normánniának mondott. Ebben (1) hajdan *Constantia Castra*, *Alhatatos Várnak* neveztetett Város vala, mellynek mezején Altavilla helységet birta Tánkred tizen két magzatoknak Attya. Kik közül egy Gviszkárd Robert a' többi, noha az Olasz Országai hadakozásokban nevezetefeket, a' viselt dolgok hírével megszűze meg haladta. Ez nehezen szenvedvén az otthoni szűk állapotot, és semmit igen nem várván a' tizenkét főre oszlandó örökségből, valamit nagyobbbat mérészlett, fogott, mint sem ősei, 's a' Normanniaiak minnyájon tettek volna. Születése földéről bizonytalan, ki űzetvén e', vagy az ott uralkodó ősiségtől kihajtatván, a' külső Tartományokra bújdosik, a' honnan vezeték néven Gviszkárdnak mondatott; a' mi tévelygőt, vagy (mint mások akarják) ravaszt tészen. Társai éppen tizen egyen, kik közt fő vala fia Buamund. Az után nem sokára követte Rogerius Gviszkárdnak öttse, ma-

ga

1) *Gauf Matatev.*

ga is mérészséggel, tanátsal és kézzel alkalmatos. De Buamund, noha gyermek-ségből még alig kelt ki, meszfze ideje és fzerentséje felett való szivet viselt, ditsőség és hatalom után való kivánsággal se Attyának, se Attya Öttsének Rogeriusnak, az az, senkinek máffa; ravasz-sággal könnyen meg előző minden halandókat. Ösztönöket vete alája tulajdon Buamund nevezete, (m) Midön a' Keresztségre vitetett, Márknak mondatott vala: de Attya történetből halván az asztal felett egy Vitéz költeményt Buamund Oriásról, azon nevet adá a' gyermeknek, hogy bajnoki tselekedetekre, és minden leg nagyobb dolgokra gerjesztené. Mellyeknek tételeiben midön Buamund el hiresedik, a' Napnyugton ez előtt nem ismért névvel mások is el neveztetni, és a' Buamund név egész világon hirdettetni kezdé. A' Normánnusok ki jövéen gyalogok, majd magoknak lovakat, pénzt, és nagy kintseket fzerzének. Végső Olasz Országon

meg

meg telepedtek, zürzavaros dolgoknak alkalmatofságára találván azon vidék tartományon. A' hazabéli Fejedelmeknek visszfa vonásit magok alkalmatofságának ítélvén, másoknak mások ellen való segítésével előbb segétk magok állapattokat. A' tolvajokat minden felől öszve gyűjtik, azoknak és földieknek feregét vezetik, a' mezőket és Kastélyokat gyakortáb' való ki ütésekkel fárafztyák, erősséggel és tsalárdsággal győznek. Onnan vastagodván erejekben, gazdag Várokat meg szállanak, és feladásra kényszeritnék. Kámpániát, Apuliát, Kalabriát midőn győzedelmekkel, és fosztásokkal eljárták volna, Szitziliába menvén, onnan a' meg győzött Szeretseneket ki ütték. Nem kedvezett inkább másoknak a' szerezense, melly nem tsak a' hartzolókat, de meg szűnőket is gazdagítá. Tsudálatos történet vetődött közbe, a' szerentsének együtt bizonyosága, és ígérője. Apulia mezejében vala (n) márvány

n) Mart. Poter. Pandulps.

vány álló kép, mellynek fejét környékezi vala ez igékkel környül iratott rézkarika: *Pünkösöd havának fején arany fejem léfzen.* Vala Gvizzkárdnak rabjai között egy gyors elméjű, és a' búbajos mesterségben tudos Szeretsen. Érteni vélvén magát az Ember, mit tenné ezen titkos fellyül való irás, meg örülvén, és a' szabadságnak reményére kelvén, Pünkösöd havának első napján a' nap fel jövéen, és az oszlop képet világosítván, az árnyék határát meg jegyezi. Onnan Gvizzkárdtól az ásásra szabadságot nyervén, temérdek kintset talált, mellyet szabadságának árába adott. De azon szerentsés karikával árnyékoztatni és jövendöltetni láttatott a' Normánnusoknak bővebb szerentse, melly arannyal nem tsak meg töltené kezeket, de meg is környékezné fejeket, és a' kintsekhez koronákat adna. Már Gvizzkárd Kalabria és Apulia Hertzegének neveztetvén, 's második feleséget vévén Szikelkvádát a' Szalernumi Fejedelemnek, Gvaimárnak Leányát,

nyát, Szalernum Fejedelemségével is bir vala, Szitziliát, mellyet kőz fegyverekkel vettek, Rogerius Öttsének hagyván. De fia Buamund, ki Normánniai Alberádától született, fellyebb emelte vala reménségét mind házafságának, mind Urankodásának. Hevül vala a' ditsőségnek, és hatalomnak hihetetlen kivánságával, és mint ha Attyának 's Attya Öttsének engedni, vagy hozzájok egyenlőnek lenni méltósággal gyalázatnak tartaná, álmétkodtató és mértékletlen dolgokon kapkod vala, körül tekintvén, kit kérne házas tárful szépséggel; Nemmel és kintfekkel virágzót; Tsászfári, vagy Királyi Szűznél nem alább valót jegyzett szivében. Meg akadt előfzer ama' Vitzé Királynében, kinél senki akkor hiresb nem volt, Máthildisben. O magát nem tsak távolyrul jeles dolgainak hírével tsudálatofsá tette Buamundnak, de szemben is kivált indulattal és szépséggel tekintetefsé. Midőn Kápua Romai jushoz való Város Normánniai fegyverrel el foglaltatott volna,

meg

meg jelent ellenbe Romából erős had (o) Máthildis Vezérrel. Kit Kápuában meg várni nem mérészelvén a' győzedelmes Rikhárd, bátorságosb helyre vette magát nem meszfze Akvinumtól. Oda követte Máthildis. Rikhárdhoz segítségre jöttek Nemzetebéliek Gvizkárd és Buamund. Meg hartzolt nem egyszer, 's erősen az Amázon, 's a' Normániaiaknak véle békefségről tanátskozni szűkségnek láttatott. Az együtt beszélgetésben szemléltetvén és halgattatván a' Szűz tsoda volt, mint ha a' férfiúi sziv nem maga testében lakni szemléltetne. Bé rekefszetett a' békefség, de mellyel magát ki rekefszetnek érzette Buamund, Máthildisnek szerelmébe merűlvén nyughatatlan, és magával tufakodó. Tsekély vala az ifjúnak reménsége a' Szűz megnyérésére, mikor Gibber Vitzé Királynak már el jegyzettnek; semmi az után, mikor hozzá mentnek hallá: De Gibber kevéssel az után meg halván, meg éledett

C c

volt

o) Ostien. Pandulph.

volt reménye. A' Vitzé Királynét hogy viselt dolgok nagyságával, és szerzett gazdagsággal magához kötelezné, semmit alábvalót a' Konstantzinápolyi Birodalomnál nem kívánni, és szívében mozgatni kezde. Ez volt ama' nagy tanátsnak, mellyet alá vetek, alkalmatósága. Hire Gvizzkárdnak a' Normánniai Név nevedő hatalmának nem kis félelmével tölté Konstantzinápolyt. A' Görögöknek akkor Tsászára vala Dukás Mihály, inkább tudományt, mint fegyvert szerető. Ez nem tsak Gvizzkárdal szövetség által őszve foglaltatni kívánt, de Fiának Konstantinus gyermeknek Gvizzkárd Leányát el is jegyeztetni. El mégyen Konstantzinápolyba a' Leány, és Ilona nevet vészzen. De az új jegyest itt a' dolognak hirtelen, és nem egy forduláfa vette elől. Dukást a' Birodalomból ki vetkőzteti Botoniates Nitzeforus, és Kalastromba zárja. Ilona őrizet alá adatott, és kéz fogása a' Tsászári gyermekkel fel bontatott. Attya Gvizzkárd

Követet küldvén Nitzeforushoz, panaszol-
 kodik Leányán tett mind a' két boszfé-
 ságról. Eleket pedig (p) akkor magá-
 nost, és a' Tsászári Tábor Igazgatóját
 magához holdítani küldött ajándékokkal
 iparkodik, és arra készteni, hogy véle
 együtt Nitzeforus ellen fegyvert fogjon.
 De Elek, Komnénus Házból, Nemmel,
 ravaszsággal, kézzel, és tehetséggel ha-
 talmas Férfi, 's a' hadakozásban előbb
 végzett dolgoknak szerentséjével kemény,
 maga magának kedvezett, és Nitzeforust
 el fogván, el foglalta a' Birodalmat. Tud-
 ván mindazáltal, hogy a' Fejedelemség
 roszfzúl keresésének példáját ő magától
 lehetne maga ellen venni, az Emberek
 sziveket magához kaptsolni kívánván, sze-
 lédséget és kegyességet vifele maga előtt.
 Ilonát ki vezeté az őrizetből, és sza-
 badság szinével meg ajándékozá, meg-
 tartóztatván mindazáltal a' Tsászárné Le-
 ányos házában. Ezek között jött Olasz
 Országba Gviszkárdhoz egy öreg, ismé-

C c 2

ret-

retlen tekintettel. (q) Magát Dukás Mihálynak Görög Országi Tsászárnak lenni állattya, a' Kalastromból, mellybe rekesztetett vala, ki szabadulván. Gvizskárdnak és Buamundnak segítségét kéri a' kegyetlen Elek ellen, kitől a' Tsászári székből ki űzetett volna, tsak ezen okúl vetett vétekért, hogy Normánia Hertzegének Leányát Házasul vette volna maga fiának, a' ki idegen Nemből szülne Görögökön uralkodandókat. Felbátorodott mind a' két Normannus szive ez adatott alkalmatossággal nagyobbakhoz való fogásra, és elő vettetett reménségek a' Birodalomnak, mellyet mások tunyaság által el vesztettek, magok igyekezete és vitézsége által való meg szerzésére. Fel készített Gallyával Görög Országba által eveznek; és Dirrákiumot, igen meg erősített tengeri Várost, meg szállják. Ott a' hadakozást Buamund maga erőségének jeles munkájával kezdé. Történetből (r) ötven katonával 'zákmányra ki ment

ment vala. Szembe esett őt száz fegyveres Görögökkel, kik előtte jönnek vala a' Dirrákiumbéliek segítségére fiető Elek seregének. Mihelyt egy mást szemlélék, fegyvert ragadnak. Buamundnak, noha olly nagy számhoz feletlennek, meg nem állák fel ütését a' Görögök, és hátat fordítván, fok prédát el vesztének. Mellyek közt fő volt egy réz Kereszt, (s) mellyet hajdan Konstantinus Tsászár *Maxentius* ellen hartzolandó, az égen látott jelnek példájára készítettett vala. Fiának nagy vitézségével szerzett győzelmek elő jele melly örvendetes volt Gvizzkárdnak, olly szomorú a' Görögöknek, kik az elvesztett Keresztet akár mennyin ki váltani, de hiába, munkálkodtak. Onnan a' Normánnusok szerentséjekkel élesbek, a' hartzal szemben szálló Eleket meg verik, és meg űzik. El foglalván a' Tábort Gvizzkárd, mind tselekedetekkel Nagyságos, mind tselekedeteiben nem kissebb ditsekedő Férfiú, a'

C c 3

meg

s) *Idem Order.*

meg győzött Eleknek minden gazdagsággal fel készítettett sátorába fiával bé mégyen. Ott a' Tsászárnak győzői tsak nem Tsászári tiszteletekkel imádtatnak. Akkor, és (t) többször mászszor Attya Buamundnak a' Görög Országi Birodalmat, melly majd meg holdolna, meg igéri; magának pedig *Persia* Országát jegyzi. A' ditsőségnek vágyása, és a' hírnek telhetetlen kívánása semmit utatlanak, semmit távúl esettnek nézni nem enged vala. Mindazáltal hozzá veté, a' Hit buzgóságától indittatni magát a' *Persiai* Országnak el foglalására; hogy a' Törököket onnan ki űzvén, útat nyitna Jerusálem fel szabadítására. De ezen nemes akarattal másutt élt az Isten. Alkalmatossága esett (u) több elől járt tselékedeteinél nevezetesbre, és magoktól a' pogányoktól meg ditséltre. Midőn Dirrákiumot, a' több hartzokra olly nagy foganatú Vároft, úgy szorongatná; hogy Görög Országnak semmi erejével meg

nem

t) *Gauf. Mal. Ptol. Luc.* u) *Suger.*

nem szabadulhatna, hirtelen követségekkel Olasz Országba visszafra hivattatik. Alkalmatlanabb időben nem lehet vala. Hirül hozatik, meg szállottnak lenni Romában Gergely Pápát Henrik Tsászártól. Kiknek mindenike küldött Követekkel szorgalmaztattya Gvizskárdot, és maga részeire hajtani igyekezik. Henrik a' Normánuft hja vala magával ütendő szövetségre, és kéri, hogy másikat Leányinak házafitaná el az ő Fiával és örökösével Konráddal, másikat a' Belga Zászlóartóval Godefreddel, ditséreték minden nemével tetézett Ifjúval. Fel is tészzen vala Olasz Országban leendő Vejének tágos Márkiói Birtokot. Ellenben a' Pápa Gvizskárdnak szemei elejbe tészzi a' Keresztény Fejedelem tiszttét, nevét, melyet minap vallott volna, az Egyházi ortalom alatt valónak, annak védelméért reá szállandó ditsőséget, és reá esendő gyalázatot, ha az Egyházat védelmező Máthildiffel öszve kaptsoltatni, és a' ditsőségben olly nagy Férfú részes lenni

nem akarna. Függettek a' Normániai Hertzegek kétségefek, nem mellyik résznek kedveznének, (mert leg ottan kedveztenek a' Pápának) de ha azomban Dirrákium vivását, mellynek semmi kétsége nem vala, és együtt azt a' Görög Orízági olly fő költségű és reménségű nagy hadakozást, helyre hozathatatlan kárral el hagynák e', hogy az Egyháznak fegetsenek? Végtére el végezének igen nehéz dolgot, együtt Romában a' Pápáért fegyvert fogni, együtt Dirrákium meg szállását fel nem oldani, az az, azon időben a' Napnyugoti és Napkeleti két Tsászar ellen hadat viselni. Forगतák az után, mellyik, az Attya e', vagy Fia vezérelne Henrik ellen. Igen kívánnya vala Buamund ezt a' hivatalt azért is, hogy jelenvalóbb munkával le kötelezné Máthildist, és annak szemei előtt őszve vetné erejét Godefred ellenséggel amaz erőségének hírével meg ditsért Sashordozóval. De ellent állott kívánóságának Mostohája Szikelkváda, ravalz, nya.

nyakas, és katonás elméjű *Afszony*, ki Férjét a' hadakban követi vala. Kinek mesterségiről, és Elekkel való titkos tanátfiról utóbb látni fogunk. Fel vett ettől *Gviszkárd Rogerius* névű Magzatot, és *Tűszőnek* nevezte vala, hogy a' gyermeket pénzkékben gyönyörködni fajdítaná. Jovallá Férjének a' mostoha, hogy *Rogierius* fiával Romába menne maga, a' Táborban hagyván *Dirrákium* alatt *Buamundot*. Tudni illik: valami tisztefséget, vagy hasznot remél vala Romában, azt *Szikelkváda Fiára* szállani kívánnya; Mostohájára pedig mindent, a' mit félni kell vala *Dirrákium* alatt a' Görögöktől *Gviszkárdnak* távul létében. Ki, az erős Ifjúra bizván a' meg szállásnak és Görög Országi hadakozásnak gondját, viszfa evezvén a' tengeren Feleségével és *Rogierius*sal *Henrik* ellen indult. A' nagy szivű öreg el mulatni nem akarta két Felséges *Napnyugoti*, és *Napkeleti Tsászárok* ellen azon időbéli meg vivásra való alkalmatofságát, leg inkább ezen tseleke-

detének szokatlan voltától nevezendő koporsói Versben *Világ rettentőjének*. Vég-mégyen vala Romába, hogy találkozot szívvel egyenlő ellensége Godefred Zászló-tartó. Siet próbát venni, ha az, kirül olly nagyok hirdettetnek, a' Belga Márkió híréhez hasonló, és hozzá Ipához valaha méltó Vő leendő volna e'. Midőn közelgetne Romához, várja, hogy a' Sashordozó valami jellel hadi vagy tudományát, vagy erősségét meg mutatná neki be jövőnek. De az elő botosított kémektől meg tudá a' Normánnus, hogy Henrik Tsászár az ő jövetelét értvén, a' Romai Várnak meg szállásától hirtelen el állott volna. Örült ugyan Gvizkárd és ditsekedett, hogy tőle a' Napnyugoti Tsászár futásra fordított volna: tsudálta mindazáltal, honnat lett volna olly kevés szive az ő tekéntetes Sasvifelőjének; hogy maga is el futna, ellenséget még nem látván. De megtudá az után őtet, ki nélkül Henrik semmi nagy dolgot nem viselhet vala, akkor a' méreg hór-

hörpentésből veszedelmesen nyavalyogni. Maga őszve foglaltatván Máthildis segéte féleivel, előbb mégyen Romához. Ott Gibert részein való Romabéliek a' Várba zárott Gergelyt meg szállással szorongatják vala. Az ajtón által törvén Gvizzkárd, bé mégyen, és a' Pápát fel szabadítja. De Gibert pártjai ifjút szivet vévén, a' szabaditót hirtelen meg támadják, Tűzö Fia, mivel semmit már, a' mitül félni kellene, lenni nem vélt vala, a' lovasokkal ki térvén a' mezőre. Hátván Attyának veszedelmét, visszfa repül a' Nagy szivű Ifjú, és erősen Attyához kaptsollya fegyverét. De erejeknek semmi tehetségével eléggé ki nem fejthetik vala magokat, míg Gvizzkárd a' fegyverhez tüzet nem foglalt, lángat vetvén a' Szomszéd fedelekre, mellyel meg üzettek az ellenségek, és a' Város nagy része el emésztetett. A' Pápa Gvizzkárdtól nagy tiszteletekkel ékesített, és hogy valamit Romában azontúl ne szenvedne, Szalernumba vitetett, a' hol ez u-

tán hamar Buamundot a' Görögök győzójét, de haldaklót, látta. Külömbkülömb szerentsével élt Buamund Attyának el menetele után. Előfzer éppen nem kedvére esett, hogy Dirrákium alatt hagyatván, szolgálatot szemben nem tehetne Romában a' Pápának és Máthildisnek. Az után őtet a' Görög Tsászára, a' hol megtudá, hogy a' Táborban kevesekkel hagyatott, a' győzedelem reménségével véletlenül meg támadta. Buamund midőn az elsők között igen erősen hartzolna, nehéz sebet vett vala. A' Vitézek a' Vezérnek sebének is, az ellenségnek fokaságán is el ijedvén, szaladásra tekéntgetnek. Ő a' félelmes dologban bátor, az Istent segítségül híván, ortzáját ki deríti, és fel kiált a' katonákhoz; nagy szível lennének, általa szózat hallatott volna az Istentől, mellyel erősen hartzolni is, jól reménleni is parantsoltatnának. Így akár Mennyei intéssel, akár a' Vezér ravalzságával erőfittetvén, meg futamtaták Eleket. Azomban Gvizkárd maga is győzedelmes, Rogerius fiával és

Házásával Szikelkváddal visszafaz tér vala Gállján Dirrákiumba. A' Velentzések (x) Szilvius Domonkos Vezérrel fok hajókon elejbe vitetvén, ellen állani igyekeznek. De Gvizzkárd részszerént maga erősségével, rész szerént Buamund fiával, ki el rendelt hadi sereggel hartzoló Attyáért a' parton állá, felsőbb vala. Nagy gyönyörüséget vett szivében, midőn értené, hogy Buamund megént őszve szállítván a' jeleket Elekkel, győzött volna: de felettébb fájdolta, hogy megsebesítettet. Ellenben Moskohájának Buamund ditsősége fájdalmat okozott, sebe örömet, noha tekintettel másként tettetne mindeneket. Attya az Ifjat leg ottan Szalernumba küldé, hogy a' leg tudósb Orvosoknak munkájával ki gyógyittatna, és Gergely Pápának, ki itt meg állapada, Istenes vigasztalásival is segéttetne. Maga Dirrákiumot Ostromlani mégyen. És midőn (y) a' Városbéliek bástyákhoz való biztokban az ő Városokat közönsége-

x) Pandulph, y) Malmesb.

gesen *Tartósnak* néveztetni kérkednének, hogy az *Ostromok* ellen győzhetetlen tartana; én is, úgy mond *Gvizzkárd*, *Tartandónak* hivattatom, és ebben a' meg szállításban mind addig meg tartódzom, még Nevét a' *Városnak* le nem törölöm. A' *Normánnak* feleletén és álhatatóságán meg ijedvén a' *Dirrákiumbéli*ek, fel adák magokat. *Gvizzkárd* már bátorságos hátul, a' *Görög Országi Városokat* egész *Thezszálonikáig* könnyebb munkával meg hodoltatta. Így győzedelmes fegyverrel *Buamund Fiának* a' *Görög Országi* koronát keresi vala, midőn nékiek mind kettőjöknek méreggel veszedelem készítetik. Gyűlölte *Szikelkváda* mostoháját *Buamundot* *Rogeriust* fiáért. Tudni illik fél vala, hogy az, idővel és erővel tehetőbb, meg ne fosztaná *Apuliának* és *Kalabriának* *Fejedelemségétől* *Rogeriust*, kihez tartozik vala *Anyai* jusból. Az *Afzszony* mérész, álnok, és ki nem tsak fegyvert forgatni, de mérget keverni is tudna, még sem volt ezen mesterségétől

isméretes Gvifzkárd előtt. Mostohájának Buamundnak gyűlölségével forván, hogy a' mesterség történetnek tetsék, halál-szerző mérget kever, és Buamundnak itatlúl küldi Szalernumba tulajdon Fő Orvosához. Ki néki szavát fogadván, a' beteg Ifjúnak, kit, hogy meg gyógyitana, fel vállalt vala, a' halált hozó pohárt bé adja. Így állattyák (z) majd minden I-rók: de senki Rogerius fiát Annyával részefsé, és e' gonofzságban tudófsá nem tészti. Buamund a' bizonyos, de lafsú veszélyt érezvén, minémű veszedelemben forogjon, Attyának mindjárt meg üzeni. A' ravasz Normánnus, Feleségének elméjét noha még sem ismérné, gyanúra veszi vala. Kit magához híván, élne e' Buamund, kérdi. Az felelvén, hogy tudtával nem volna, elő hozni parantsollya Attya a' Szent Evangyeliomok könyvét és pallosát. Mellyet marokban tartván, háborodott szóval, hallod, úgy mond, Szikelkváda! ezekre az Evangyeli-

z.) *Order. Malmest.*

liomi Szent Igékre esküszöm, ha Buamund a' méreggel, mellyel meg itatott, meg hal, te ezzel a' vassal esel el. Meg rettenvén házafa, utállya, és kárhoztattya az olly nagy vétket, 's tagadja magát valami gonofzban rézsesnek, vagy tudósnak lenni.

Azon közben magán az után fokot forgatván elméjében, noha férjére és mostohájára együtt fenekedő, mindazáltal egy nyomban Szalernumba küldé titkon méreg ellen való szert a' gonofzságban rézses Orvosnak, és, meg intvén maga veszedelméről, orvosoltatni parantsolá Buamundot. Az a' betegnek bé adandó új italt meg elegyíti: de abban kell vala leg inkább munkálkodnia, hogy annak könnyebbitené szivét, mellynek nyavalyái többnyire nehezebben gyógyittatnak, mint a' Testnek. Az keservefen esett az Ifjúnak, hogy a' Pápának Udvarlói meg kérdeztetvén Máthildisnek állapotiról, hallá; hogy az Amázon önnön szivét az özvegy életre meg erősítette volna; mel-

lyet fenki soha meg nem lágyitana. Nem is láttatná pedig, ha talám meg lágyítottana, soha senkinek szízeretetésén meg indulandani, hanem Godefrednek, noha ellenségnek. Így hogy néki kétségbe esni szűkség lenne végtére Máthildis menyegzőjéről, értette vala; és ez nagyobb seb volt annál, mellyet a' hartzban minap fel vett vala. De alkalmatoson jöttek az idő alatt Frantzia Országból némely vitézek, kik néki, és Attyának Zászlóit követnék. Meg tudá ezektől, hogy Filipnek a' Frantzia Országi Királynak volna Leánya Konstantzia, ki ámbár idejével igen gyenge, jeles indulattját, és szépségének tsudáját előre igérné, és már maga előtt viselné. Mellyek hallatván, leg ottan a' Királyi Leánynak képe Buamund elméjét meg töltötte, kitül noha a' helyeknek, esztendőknék, és Nemeknek közbe estével távolitana, jegyesének reménleni mérészlette, felette nagy szivű Ifjú, ki a' dolgok önnön magaságával és nehézségével, mellyel el ijesztet-

nek mások, húzattatna. Az orvos ezeket értvén, jól bizni kezdé a' beteghez, és az orvofságokkal kedves beszédeket együtt nyújtani. Midőn enyhítő szerekkel testét, szivét vigasztallya Attya győzedelmivel, és a' meg nyerendő nem csak Görög Birodalomnak, de Királyi Szűz Konstantzia házasságának is reményével. Oda nyújtá maga vigasztalásit a' kedves Ifjúnak Gergely is. A' mint vagyon, (aa) a' ki írja, hogy ez a' Pápa meg ígérte Frantzia Országba Kóvetet küldeni, ki neki házaful kérné Konstantziát; és hogy küldött is légyen, Buamund vélemvén: de nem előbb, hanem a' hol egészsége, és a' szereksének új játéka által szabad vala. El o szolván eretskéiben az orvofság, nem fokára egészségének jeleit venni lehetett. Épülvén lassan lassan, már Attya Táborához visszafra menni gondolkozik vala; hogy a' Görögök Birodalmát nem csak Atyai fegyverrel, de magáéval is szerzettnek hirdethetné Konstantian.

stántziának kérésében: De idegen Országokra igyekezvén, hirtelen cthoni szerentséjéről le vették. (bb) Szalernumba futá egy félénk katona éjel, és a' tsendefen aluvó Buamundot többször meg nevezvén, midőn szóval nem lehetne, illetéffel fel serkenti: Ez álmélkodván, adj, úgy mond, hitelt nékem hite szegett katonának, ki Afzszonyom titkait ki jelentem, hogy téged meg tartsalak. (cc) Mostohád utánnad lefekedik; szerentsédnek és életednek végén forgasz: Szikelkvádának vétkével el veszett már Atyád; el vesztél te is, ha tsak majd majd magadat innét ki nem veted: Sietve az után el beszéllé; hogy Mostohája, minek utánna Buamundnak az orvofságot a' tőle bé adatott méreg ellen el küldötte vala; félelemmel ősztonóztetvén, meg gondolta; ha Követtyének jövetele, és az étető ellen adott orvofság előtt ő meg halna, a' halált, mellyre meg esküdt Gvifzkárd, ő el nem kerülné: Tehát elejének véte-

. D d 2

16-

bb) Orderic. cc) Idem.

léről, és férjének el vesztéséről végezett volna. Erre részént annak félelmével indított volt, részént (dd) Eleknek ajándékival és biztatásával, ki néki Tsárfári házasságot is ígért volna, ha férjét ki toltta volna e' világból. Végre a' kegyetlen Afzfzony méreggel meg ölte volna Gvizzkárdot, jeles Férfiat, a' Pápa birtokának és méltóságának védelmezőjét, és Tsászároknak Győzőjét. Illy nagy gonoszt el követvén, a' Normániaiak Táborában maga életéről kétséges, éjel leghivebb magáival a' partra szaladt, és a' hajók közt leg jobbra fel kapott volna, meg gyujtván a' többit, hogy őtet ne kergethetnék a' boszszú álló Normánusok. Midőn Apulia partyát illette volna, Buamund el vesztésére közelitvén, hogy megszánván ő (hozzá adá a' Vitéz) az erős Ifjat, előre futott volna Szalernumba, szomorú, de néki idvőzséges követ, ha mostoháját meg nem várja. Buamund a' beszédre el bámulván, nagy sohajtást teve,

és

és noha a' félelmes, 's hirtelen dolgokban, fő képpen mellyekben a' hitetlenségtől félünk, a' tanácsok fokszor távoznak; mindazonáltal, a' mint magas és féreny elméjű vala, semmit a' várakozásra szükségnek nem itéle. Noha még a' mérreg italtul halavány, és ki nem gyógyult, semmi kéfedelmet közbe nem vetvén, titkon a' Városból ki szaladt, minden állapotól szükölködő, és szamáron ülve. Ide estenek a' szerentsének hirtelen játékával ama' magas vágyódások, és a' közelítő Tsászári Koronának, 's Királyi házasságnak reménségi. Innét dulva fulva, és agyarkodva gondollya vala az út közben, hogyan visszafordult volna tőrsökére, és Normánniának othoni szükségére. Néki, ki előbb a' Konstantinápolyi Tsászári Székhez közel lett volna, semmie nem volna, mellyel kitetstzene, leg alább való barmán kívül. Már Konstantzia Menyegzőjéről kétségbe esni kellene, ha tsak illy nagy esetből leg ottan fel nem kelne. Ezekre szé-

gyenli vala a' Normánnus, hogy Afz-
 fzony ravaszágával Attya el nyomatott,
 maga meg szalasztatott. Sőt méreg ke-
 verő ellensége is adatott, kien boszfűt
 állani fegyverrel szégyen lenne. De vol-
 na annak fia Tűzö, volna szeretője Elek,
 kiket el veszefszén, és azokkal Szikelkvá-
 dát. Meg győzött tehát minket, mond-
 ja vala, az annyiszor meg győzetett Gő-
 rög? de illő fegyverrel győzött, Afz-
 fzonynak méreg keverésével. Az is vi-
 gasztalálomra léfzen, hogy a' kegyetlen
 Görög, ki mi Házunkat, mikor másként
 nem lehet vala, Afzfzonyi gonofzsággal
 nyomta el, azt a' dögöt és furiát házába, és
 ágyába bé fogadja. Nem is fokáig vigadnak
 és fuvalkodnak az én futásom szertelen-
 ségén. Bátor én másoknak mindeneknek
 már hijával legyek, sziv nélkül nem va-
 gyok, mellyel a' szerentsét kőltsem, és
 helyre állítsam, a' javak semmi szeren-
 tséjére nem születvén, hanem mellyet er-
 kőltsel meg szerzendek. Ezeket forgat-
 ván elméjében, Kápuába szalad számkive-
 tett

tett módon , és Nemzetinek segítségét kéri. Lásuk valának dolgai , többnyire a' hazabéliek is meg vetvén őtet szükölködöt , és már ügyefogyottat Gergely Pápának oltalma nélkül , ki minap az emberi állapotból ki kőlt vala. Mostohája azon közben bé menvén Szalernumba , Buamund ki szabadulásán igen bánkodott. Rogerius fia Apuliát , és többi Ösi birtokát visszafavette , Attya Ötsének Rogeriusnak a' Szitziliai Grófnak segítségével. Ki ámbár szorgalmaztatván Mostohájának vétkeit fel hányó Buamundtól , előszer könnyen el hitettetni magával nem szenvedte , az után vagy femminek lenni ítélte , vagy meg engedte Annyának ; hogy el halgatásával a' véteknek , akár mi vala , othoni tsendességét , és jó hírét visszaváltaná. Meg háborodván Buamund , hogy néki se hitel nem adatna , sem az Atyai birtokból femmi nem hagyatna , hadat gyűjtván , a' mennyit lehetett , meg indul , és Ória Városát Öttsétől el foglal-

Iya. Onnat (ee) hartz támadott inkább éles, mint véres. A' hartznak önnön hévségében midőn az Atyafi Atyafin volna, mind a' két részeknek Elei, kik Gvizzkárd alatt vitézködtek, nagy nevezetű Attyok tisztelésekből, és ennek fiaihoz való szerezetekből azon munkálkodtak kéréssel és testek közbe vetésével, hogy karjaikat atyafiságos vérrel meg ne fertőztetnék. A' békeiség azon móddal akkor meg nyeretett, hogy Rogerius Apulia Hertzegségének Nevezetét tartaná; Buamund Tárentomot, és más némely helyeket birna. Ki, noha ezekkel éppen meg nem elégedvén, meg nyugodott mindazáltal e' mostanság, szerelmekkel elvonattatván a' fegyvertől. Meg adni láttattott magát a' szerezte Konstantziához való bemenésre, és annak szomben való kérésére. Attya Öttse Rogerius igen nevezetes Szitziliai Fejedelem a' szükölködőből, és Normánniában második Birtokosból már annyira fel ment vala, hogy ha-

hatalommal magát Királyokhoz egyenlőnek tartaná, gazdagsággal náloknál felsőbbnek: Innét hogy Sogorságot több Fejedelmekkel vetne, kéretik vala többzör, mint sem kérne. Az idő alatt a' Frantziák Királya (ff) Filep ki küldött Követekkel kérte, hogy néki Leányát Emmát házasság adná, szépséggel, és jegy kintsnek reménségével jelest. Oda engedé Rogerius, és fel készített hajókon el rendelt időben a' Szűzet fényes udvarisággal és nagy kintsekkel által küldé tengeri úton éppen a' Szent Egyedi Tartományig, a' hová magát a' Király a' jegyes elejbe jövendőnek meg jelenté. Reménli vala Rogerius, hogy a' Szent Egyedi Gróf Rájmund véle való régi barátságáért, és minapi Sogorságáért, a' Királynak Emmát tisztelességgel kezére adná. Mert Rogerius Rájmundhoz is más Leányát házasságra helyezettette vala. Most hogy semmi fényesség nélkül ne lenne a' Királyi menyegző, nagy iparko-

D d 5.

dás.

ff) *Gaus. Malat. Chesneus.*

dáffal hozzá láta. Menyegzői kints, és Afzfzonyi ruházat kívül Leánya mellé ada Normániai Fő Rendűeket, kik nem tsak öltözet fényével és nyájafsággal vetekednének a' Frantziákkal a' menyegzős Udvarban; de azonokkal lovas játékokban az erőnek és jobkezűségnek ditséretiért is meg kűzködnének. E' dologra nem tállátott más vagy alkalmatosb, vagy hajlandóbb Buamundnál. Megyea vala ő nagy szivel, nem is kiffebb reménséggel; mind hogy Attya Ötse kívánságának meg feleljen, mind hogy magáét meg nyerje. Alkalmatosága ezen menyegzőnek fel fűja vala bizodalmát Konstantziának Filep Királytól való elnyerésére. Gondollya magát Nőszöt meg jelenni együtt Attya Ötsének értékivel, együtt az Új Királynének rokonságával, és méltóságával gyámolítva; de őnnön ékefségivel sem fogyatkozva, mikor *Buamund* nevet hozza vala: mellynél semmi nem volna hadakozásban szerzett ditsőséggel ifméretesb. De ezt kezdetben titkolni szükségnek tar-

tá, míg az ő vitézi erkölcséről hihetne nem magának a' hirnek Konstantzia, de önnön szemeinek is. És a' lovas játékban meg is mutatná néki, a' Frantzia Nőszóket mennyivel meg előzze a' Normannus. Nem is mulatta el Emmának Attyáról való Hugának maga kívánságát ajánlani, még a' hajózás tartott. Mellyel szerentséffel élván, a' Szent Egyedi Grófhhoz vigan el érkeznek. De a' Király az el rendelt napra meg nem jelenik vala. Kéfedelmének mi oka volna, küldettek, kik meg kémlélnék. Kik között első mind szorgalmatossággal, mind ravaszsággal Buamund volt. Nem is előbb, vagy szorgalmatosban kémlette az út közben, mitsoda szive a' Királynak, mint mitsoda volna Leányának Konstantziának a' házasságra, és kik az ő véle szeretők, néki leg inkább félelmefek. Hallá, hogy a' Királyi Szűz azon időtskében még sem mutatna olyan indulatot. Leendenének annak idejében jeles Ifjak, kik magokat nőszóknak viselnék. Kérdezyén, ki bir-

na leg főbb kegyelemmel és tekéntettel az Udvarban, és kit inkább szerezni látatna Konstantzia; feleltetik, a' Szűznél leg többet érni az erőségnek és jámborságnak hirét: ezen dicsérettel pedig senkit Konstantzia Házaságának reménségére közelebb nem lenni annál, ki távol volna, beteg Godefrednél Lotháriai Vitzé Királynál, ha valaha fel épülne. Főkép midőn erőségén, és minden erkölcsnek hirén kivól a' Nemnek fényével hozzá egyenlő alig volna, és a' Királyi Udvarban leg főbb kegyelemmel birna: tudni illik ki a' Tekéntetes Hugóval Filep Király Öttsével régen ütött barátsággal is virágzana, és rokonságához, 's méltóságához is támaszkodna Attya Öttsének; ki nagy tekéntetű volna Frantzia Országban, mint az Ország Törvényének Előjárója, és a' Királyi Város Erseke. Ha a' dolog ezeknek itéletére és tanátsárá szállana, kétség kívül tehetségek szereznt Godefred Vitzé Királyhoz fognának voksolni. Igen nehezen viselé Buamund,

hogy

hogy néki illy nagy versengő Társa leendene. Kit midőn betegnek lenni gondolt volna, és a' lovas játékokon jelen nem leendőnek, ugyan azt sajnálá, hogy a' Királynak szemel előtt nyilván nem tehetné, mellyike volna az ő Leányára méltóbb. Azt sem örömeit hallá, hogy nem láttatna Attya el jegyzeni senkinek, minek előtte férjhez mehető esztendeit el érte volna. De kétségbe nem esik vala, hogy azt a' dolgot néki véghez vinné az Új Királyné, ki a' szerező Királyt akár hová ingathatná. El titkolván személyét; bé ment a' Királyi Udvarba, és midőn maga reménségit közelebb kémleli, bámulva, és mint egy vásztól rémülve állott. Melly igen gyönyörködte őtet a' szemlélt Konstantziának szépsége, úgy meg rettenté a' Királyi akaratnak hallott változása. Filep, (gg) ki Berta Feleségét az atyafiság okával el hagyni, és mostan Emmát venni rendelé, már mindent mást gondol vala.

nyo

nyodott Buamund a' szerentsének hirtelen játékára : mint meg vettetett Emmával együtt agyarkodott, és le tapodott reménségit csak nem íratta. Érti vala, hogy néki abban az alkalmatlan időben semmit kérni nem kellene a' Királytól ; ki az egygyet végezné, hogy semmi ne végeztetne. Itt nem is tartván kéfedelmet, gyors lován vízfíza nyargal a' Sz. Egyedi Grófhoz és Emmához, senkinek nem annyira, mint magának szomorú követ. Tanáts tartatván a' Normániai Fő Rendek között, Emmának kérésére alattomban a' jegy pénzt hajókra vízfíza vivék, és majd a' vas matskákat meg oldván, Rogeriushoz Szitziliába menének. A' Szűz Nénnyének Férjénél Rájmundnál hagyatván, az után a' Kláromontomi Grófhoz házaft, de a' ditsőségnek nagy mezfíze voltával, midőn el házaft a' Királyoktól. A' Leánynak életét könnyebben viselék Rogerius az Attya, és Attyától való Báttya, máfok ellenkező szerentséjének érzésétől el hivatván ma-

gok vigabb szerentséjekkel. Attyátúl való Bátyya Apulia Hertzege el vette vala Adát, minap Dánia Királynéját, a' Flandriai Gróf Robertnek testvérét. Szitzilia Grófja pedig Emmának Attya meg holt felesége helyébe vette Adelfziát, Máthildis ama' Királyi Olasz Amázon Attya Öttsének Konrádnak Leányát. De Buamund halván ezeket az ő Rokoninak Nevezetes házafuláfokat, annál nehezebben viselé maga meg vetését. Az előszer igeté szívét, hogy Ötse születéssel kissebb gazdag Fejedelemséggel és Királyi házafulággal élne. Mindazáltal kétségbe nem esik vala Frantzia Országba való szerentsésb vizsza téréséről. De Konstantziának elnyerésére szükségnek láttya vala nem más hatalmával, hanem magáéval igyekezni, és hogy Párisba a' pusztá Buamund nevet vizsza nem kellene vinni. Azért éppen meg nem elégedvén az Atyai Birtoknak ama' tsekély részével, mellyet engedett vala Ötse, ismét ennek határira tsapást télsen, és Melfist el foglallya. De a'

Nagy szivű Ifjúnak ditsőségesb szerentse marada másutt, a' hová az után hamar is hivata. Meg szállja vala már a' párt űtő Melfisbélieket Ötse az Apuliai Hertzeg, kihez segítséggel jött a' Szitziliabéliekkel Attya Ötse Rogerius. Jelen vala a' meg szállásban Buamund is akár Ötse ellen, akár már Öttséért tenne. Mert mind a' két felé húzzák az Irók. Hozzá repül egy követ, és hírül hozza, fegyvereseknek nagy seregeit Frantzia Országból Olasz Országon által jödögelni. Szokatlan volna azoknak öltözetek és módjok a' kiáltásban. Külön külön mindenkinek jobb vállán Kereszt veresedne, ottan ottan a' vitézi kiáltás helyett ezen szóra fakadnának: *Ezt az Isten akarja.* Vezére külön volna mindenik seregnek, senki sem minnyájoknak. Almélkodván Buamund, és kémlelvén, kik volnának, és mire jönének, hallja, hogy az első seregnek előtte járna Nagy Hugó a' Frantzia Királynak Testvére, a' másodiknak Robert a' Normánia Hertzege, Harmadiknak

nak más Robert Flandriának Grófja. Gyanúságos volt Buamundnál ez utolsónak jövedele, hogy ennek Testvére volna házasságban Öttsénéél Rogeriusnál. De hallá az után ezeket a' Fejedelmeket, minnyájokat a' Törökök ellen való Szent Hadakhoz szegődteket, Konstantzinápolyba indulni, 's az után Jerusálembé. Itt Buamund (*bb*) ísmét végzetetleneket foglalván szivében, a' Görög Birodalom megnyerésének kívánságát visszafordítja a' Sz. Hadakozás alkalmatosságával. És még ugyan reménséget véfzen, hogy a' Szent Hadnak, kinek nem volna Vezére, elejbe tétessék maga. Örvend leg főbképen a' Frantzia Hugót meg jelenni, kit követessék, és magához kötelezessék tiszteségekkel; hogy ő általa az után Bátyjának a' Királynak Leányát érdemellye. Így fel ébresztetvén, magáinak gyülekezését őszve hiva, és inti, hogy véle Vezérekkel kövessék a' Jerusálembé menő Fejedelmeket. És midőn el hitette vol-

E e

na,

bb) Gauß. Malat.

na, leg ottan Király szinű Palástyát Keresztekre szegdeli, mellyeket a' Szent Kézfűletre jelekül oszt mindeniknek. Ezeknek példájára, és Buamundnak inté-sére huzattatván igen sok Vitézi mind a' két Rogeriusnak, magokat Buamundhoz adák. Húsz ezerig való Apuliai, és Sziciliai Ifjúság követé. Ezekben ki tetszének két jeles testvér Atyafiak, Buamund Nénnétől, és Jó Odó Olasz Országi Márkiótól szűlöttek, Tánkred és Guilielm. Amaz indulattal gyors, tüzes, és a' hartzban igen éles: ez azon kívül, hogy nem külömben kézzel ferény, nyá-jafsággal és friffeséggel a' szivek le kötelezésére kézfittetett. Ezek közül Tánkredet Buamund magánál tartya, Guilielmet Nagy Hugóhoz elő küldi, ki ennek önnön és Anyja Öttse szolgálatyát, 's a' Szent Hadakozásnak Tárfaságát fel ajállya, és a' Frantziának akarattját emberséges forgolódással hóldítani igyekezék. Ezt Guilielm igen tudósan kezdvén, a' Frantziát az után minden betsület-

lettel tiszteletli, barátságosít szállítja, kéri Uroknak, 's Bátyjának a' Királynak dolgairól, és Leányának Konstantziának kéréiről: szerentsésnek mondja azt, kihez ő társúl kerülne. A' feleletekből meg isméré, hogy nem láttatna már férjhez menendőnek, a' Szent Hadakozásra indulván a' Fő Rendűek. Méltóságos Férfú a' Trikalzfiziai Gróf Blezai Grófnak Ötse magát nyilván és mindenek előtt szeretőjének viselné. De Vérének közelsége a' házasságra akadált tenne. Mindazonáltal Bullióni Godefred ama' nagy hírű Hertzeg, ha annak erkölcsi tevénytetnek, és barátjának Hugónak igyekezete, elől tétetett volna. Ő, ki minap meg holtnak tartatott, már tsudával egészséges, és a' Frantzia Udvarban tevénytetes, mindeneket maga álmélkodására, és szeretére ragadott volna. Nehezen viselé Guilielm, hogy Anyja Ötsének olly nagy versengője fel élemedett volna. De azt mondja vala végre Konstantzia házasságára méltónak leendeni,

ki mindeneknél leg inkább erköltsel felsőbb lenne; a' Szent Hadakozásban pedig, ki volna az, ki nyilatkozandani. De Buamundnak mentől hamarébb meg jelenteni a' dolgok állapotját szükségnek tartá. Ki leg ottan maga Nagy Hugóhoz jövé. Barátságosan és a' Görög Országi Hadakozásban viselt dolgainak ditséretével fogadtatott Hugótól. Kinek a' Normannus: mások dolgai, úgy mond, nagy nevezetűeknek láttathatnak, a' meddig halgattatnak a' tied. Vagy ez benned melly nagy, hogy első feregét vezeted a' Vitézségnek? melly fel vételének első ékekségét vezded el, midőn azt imigyen kezded. Hugó ezekre együgyűen és bátran, a' második ditsérettel, úgy mond, meg elégszem; az elsővel tartozunk halhatatlan nevezetű Hadakozók másának Godefrednek a' Lotháriai Vitéz Királynak, és az ő Nevelőjének a' Remetének, kinek mind kettőnek barátságával méltán ditsekefzem. Ki tetfzett a' Királyi Ifjatsziból szólni, és semmit nem örömeft-

tebben, mint mellyeket mind a' kettőről mondott vala, elő beszélve meg bizonyítani. Buamund, noha a' versengőt közönségesen nem gyönyörködési viszonz ellenkezőjének ditsérete, mindazáltal, a' mint éppen nem köz szivbéli magassággal vala, nagyra betsüli az ellenkezőkben is az erköltset, inkább is akarja azoknak nagy tselekedeteket tétellel megelőzni, mint vagy fülcibe nem venni, vagy szóval motskolni. Az okáért kérte kegyelem helyett, hogy Hugó a' Sz. Kézületnek eredetét ne neheztelné kevéssel ki beszélni, azt is meg nyerendeni ítélvén magát, hogy Hugónak is kedves dolgot tselekedne, ki is tanulná, a' ditséretnek mi nemével vágyódhatna annak barátságára, és Konstantziának szeretetére. Hugó is igen örömeft elő beszélte Godefred és a' Remete jeles dolgait, és mind kettőnek véle barátságát, 's a' Sz. Hadakozásnak eredetét. Hozzá tette a' Vezéretet önnön feregekkel egyenként Konstantzinápolyba rendelni úttyokat. Go-

defredet, elől küldetvén Péter, Német Országban által takarodni; magát a' többivel Olasz Országban. Kik erre következnek, Apuliában telelendőknek láttatni; magát rövid nap alatt Görög Országba által vetendőknek lenni. Buamund a' fiktő Hugó mellé tárful adá azt a' Nényének fiát Guilielmet, és magát követendőknek mondá, ha tsak néki nem kelene hadi készületet tenni, és maga Urát Normannia Hertzegét Robertet becsület okáért meg várni, és közzönteni. Nem is fokaig kéfett Apuliában Hugó. Ki az után, a' mint fellyül említettük, által evezvén a' Tengeren, Dirrákiumban el fogatott, Konstantzinápolyba vitetett, és Godefredtől Követe által vizsgálva hijába kéretett. Így a' Görög Tsászár a' Napnyugotiak ereit, kiket segítségre hívott vala, Nagy Hugónak megtartásával, és maga idétlen tsalárd-ságival önnön veszedelmére fordította.

KERESZTÉNY
HERKULESNEK
BULLIÓNI
GODEFREDNEK
NAPNYUGOTI
MUNKÁI.

NYOLTZADIK KÖNYV.

Görög Országi Háború.

GOdefred Vitzé Király Her-
tzeg baráttyát fegyveres
kézzel szabadítani mégyen,
és , valamerre a' Tábort
vezeti, vagy vezetendeni mondatik, a'
mező földeknek széllyel rettegést hirdet.
Minden útakat bé tóltóttek vala helyen

ként a' parasztos férfiak seregei, Afzszonyok és Gyermekek tsoportyai, 's bar-
 mok nyájai, mellyeket a' parasztok ma-
 gok előtt hajtogatnak vala. Hirtelen el-
 hagyatni vélnéd Rátz Országot. A' me-
 zőkről szaladóknak fokasága nagyobb fé-
 lelmet vífzen vala bé a' Városba, mint
 sem magával hozott. Konftántzinápoly-
 ban fő kép, mint ha el fogatott volna,
 olly zendülés vala, midőn a' bástyákhoz
 közelíteni láttatott nagy serege a' Belga
 Vitzé Királynak. Maga a' Zászlók előtt
 mégyen fegyverének és termetének jeles
 látattyával, Hertzeg barátinak tárfaságá-
 tól meg kőrnnyékeztetve. Elsők valának
 ezek között Öttse Godefrednek Báldu-
 in, Nénnye Fia Kunó Úrta folyó mellett
 Montakúti Gróf, Rokona Burgius Bál-
 duin *Retextum*, vagy Rhethelei Várnak
 Grófja, és más Bálduin, gyermekségé-
 től Godefrednek baráttya Hannonia Gróf-
 ja: ismét a' Vitzé Királynak Rokoni Tul-
 lai testvér Atyafiak, és Adalberó a' Lu-
 tzemburgi Grófnak Öttse. Nevezetre
 mél-

méltók itten két Nemes Belga jó barátok, emlékezetes ki menetelekkel magokat inkább meg nemesítendők, Ribodimontzius Anzelm Ausztrovándia Grófja, és Engelrám (Szent Páli Gróf Hugónak (ki is jelen vala) fia. De minden Fejedelmek között fenn hordozák magokat hadi öltözetek fényével és éketségével, 's meg ugyan életek 'zengéjével leg tekénetesb két fzemélyek. Vagy kettős Amázonnak, vagy kettős Nemes Új Vitéznek mondottad volna. Valóban egyike férfi szivű Afzony vala, a' másika Leányi szépségű válogatott Ifjú. Ez az ama' eredettel és indulattal leg nemesb Új Vitéz, kirül nekünk fellyeb' is volt, alább is léfzen fok beszédünk; ki nem külömben mint önnön Fia szerettetik a' Vitéz Királytól. Az Amázon Nevezettel Gundekhild, ki minap méne Bálduinhoz a' Vitéz Király Öttséhez házastárful. A' Vitézekben is emlékezetre valók ama' tizenkét Lovafok, kiket, a' Nemesiségben nagy választást tévén, Antverpiából va-

ló ki költözése előtt Bullion az Antverpiai Márkió rendelt vala. Konstantinápolyban, mint ha leg ottan Godefred a' bátyákra rohanna, úgy fegyverre kiáltatott. A' Kapuk sietve bé zárattak, és a' bátyákon fegyveresek állattattak. E-
lek a' hol szemlélé, hogy a' Napnyugotiak nem készitenének fegyvert, hanem a' Város körül Sátorokat szegezének, könnyebb lelket venni kezdett, mindazáltal éppen nem bátorságos. Hada othon erős vala; de Vezére, kit Godefred ellen vetne, nem vala. Leányának Komnéna Annának Férje Briennius noha hartzban Nevezetes, hogy párja lenne annak a' Belgának, félni kellett. Hevülni kezdé, új tsalárgságokat gondolni, és forgatni mindeneket. De látá, hogy mester-ségi ezen fegyverek ellen semmit nem használnának, végett hogy kéfedelmeskedni sem lehetne. Az okáért Nagy Hugót Guilielmel Buamund Nénnyenek Fiával, és társaival (a) a' fogságból ki b-
tsát-

a) *Aquens.*

tsáttya a' Vitzé Királyhoz, és hozzá küldött maga Kõvettyeit utánnok menni parantsollya. Hugót alig hallá bé jöni a' Vitzé Király, mikor Udvari Sátorából e- lejbe fiet, és az örömmel tapsolót tap- solva fogadja. (b) A' leg barátságosb Hertzegek egymásnak szives öleléseket adák. Hálát mond Hugó Bullionnak, barátságos szolgálattyát hirdeti; tudni il- lik annyi lett volna néki el fogatni, hogy illy nagy szabaditónak hűségét tapasztal- ná. Néki maga munkáját, és el annyira életét, akár a' hadakozásban, akár Filep Bátyjának Királyi Udvarában hasznos le- hetne, fel ajánlya. Godefred viszont ma- gának örvendi a' szerentsét, hogy Nagy Hugó a' Frantzia Ifjúságnak nem csak Nemmel, de indulattal és erköltsfel is Feje fel szabadittatott volna általa leg in- kább, kinél senki soha nem leendene jobb szível hozzá. Ezek alatt nyájofon for- dulván Guilielmhez, és tárfaihoz, ör- vend ezzel ismét magának, hogy olly

nagy

b) Robert Monach.

nagy Férfiaknak szabadságára valamit hajthatott vala.

Ottan el érkeznek Elek Kővettyei, és kéri annak nevével a' Vitzé Királyt, Fő Keresztény Vezérnek nevezvén, hogy a' Tsászári Palotába jöni egynehány Fő Rendűekkel ne terheltefsék, bizonyos, hogy a' Tsászártól tisztefségekkel felékesittetik, közülök egyikéhez sem méltatlanokkal. Alig halgatá meg a' követséget Godefred, (c) midőn némely Frantziák, kiknek Konstantzinápolyban valakó helyek, titkon meg jelennek, és igen intik Bulliont, hogy Eleknek ravasz-ságát kerüllye és ajándékit, nevezetesen a' tettetett tzifra ruhákat, de olly jelen való méreggel orvosoltakat; hogy a' felöltözöt bizonyos veszélyyel meg emészte. Mellyeket halván Godefred, kéfedelmeskedett el menni. Meg boszontatván Elek, a' Napnyugoti Hadat el tiltya a' Vásáros Piatzoktól. Viszont meg bánódván a' Napnyugotiak, prédákra és

me-

mező földeknek pusztitására fordittatnak. Urunk születésének ünnep napjai alatt megadatott az idő szentségének az, hogy az erőszaktól mind a' két felül meg tartóztatnák kezeiket. (d) Négy nap után a' Görög Követek megént meg jelennek, hírül hozván, hogy a' Tsászár, ki a' télnek atkalmatlansági miatt fél vala, nem talán a' jó akaró Had a' Sátorok alatt valami nehezet szenvedne a' hidegtől és esőktől, kérné a' Nagy Szivű Vezért; hogy a' Tábort által vinné a' Bosforus szarván, és a' katonát ottan alkalmas fűdelek alatt nyugtatná. Konstantzinápolyt, három szegeletre épült Várost, Thrátziai Bosforus nevezetű szoros tengeri torkolat mossa: melly Asiának és Európának közben folyó határa. Közel a' bástyákhoz két felé oszolván, részént a' szomszéd *Propontis* tengerbe szakad, részént a' földre öntödvén a' Város felett Napnyugotra kerületet tfinál, és a' Városnak igen alkalmas révpártot. Bosforus szarvára

szarvának nevezik. Mellyen túl a' part mellett tornyozott és roppant Épületek egy huzomban harmincz ezer lépésekre terjednek. Godefred kőszónetet mondván a' Tsászárnak által takarodik a' feregekkel azon parton való házokba; a' hol az élésnek igen nagy bővsége engedtetett. Leg ottan vízfíza jönnek Elek Kőveti, kik a' Vitzé Királyt a' Városba hiják. Ő el nem felejtvén a' tsalárdságokról, és mérgefitett öltözetek kerüléséről való intéseket, hogy még is a' Görögnek haragját ismét fel ne gerjeszse, hozzá Nemességel és ékes beszéddel jeles Kővereket küld, Kunót Nénnye Fiát, Burgius Bálduint Rokonát, kik az ő szavaival hitét és szolgálattját ajánlják és mondják, hogy önnön maga örömeit el jőne, és a' Görög Udvar fényességét szemlélné, de, a' mi engedelmeivel mondásék, tartóztatna némely felőle vett hirektől; nem tudná mindazáltal, ha gyűlölségből e', vagy irigységből költettek legyen. Menti vala magát ezektől Elek, hogy nem volna,

mi.

miért a' Fő Keresztény Vezér, vagy Vitézi közül akár mellyik, ő tőle gonosz ravalzság iránt félljen. Ő a' Napnyugoti Vitézeket barátinak tartaná, a' Vezért Fia gyanánt tisztelni fogná az Udvarban, ha jőni nem kételkedne. El sem követné, hogy valami ellenséges, vagy gazdátalan dolog esék rajtok, kiket segítségére hívott légyen a' Törökök ellen. Ezeknek Birodalma ha fel fordittatna, fenkinek nagyobb jóvára, mint magának, nem leendene. A' mi Dirrákiumba jövő Nagy Hugón történt, az ő parantsolatya kívül, és a' Kapitányoknak oktalanságából esett volna. Egyébként az ő Udvarában meg tartóztatott volna Hugó nem alkalmatlanul, tiszteletlenül sem küldett volna vissza a' Vitzé Királynak. A' mérges öltözetekről mind a' két Rézfel ellenkezőknek költeménnye volna. De midőn Godefred e' szókhöz nem bizott volna, minek utánna Hugó ellenkező tselekedeteket (akár mint mentetnének) maga tapasztalt vala, végre fegyver-

verre kelt a' dolog. Elek a' Napnyugotiaknak ifmét meg tiltván a' vásáros pia-
tíszakat, reggel még kétséges világgal ki
küldi őt Száz vitézit, kik a' rév part
szélyére mennyenek. Ezek véletlenül nyi-
lakkal lövöldözik a' Napnyugotiakat, rész-
szerént kik a' házokból ki mentenek élés-
nek vételéért, rész szerént kik az abla-
kokról néztenek. Melly tselekedetet mi-
helyt meg tudott Bullion, leg ottan jelt
fúni, fegyvert ragadni, rendekbe menni,
és a' Város kő falaihoz a' Tábort visszfa-
tenni parantsollya. Tudni illik már ki
nyilatkoza, miért a' Napnyugotiakat a'
Görög a' réven túl küldötte volna; igen
is, hogy szolgálat és tisztelet jelével el-
mozditván a' Vároftól, a' kettős partnak
szorófsági, mint zárok között bé kerit-
tené; a' honnat tsak egy hídon vala vissz-
fa menetel. A' fel fegyverkezett Nap-
nyugotiak házokból ki rohannak, a' pa-
rantsolatokat meg tselekefzik, és, a' mi
nem vala parantsolva, a' roppant fede-
lek alá tüzet vetnek, szörnyű káraikkal

a' Görögöknek. Mihelyt a' közelebb való héjazatba kapott a' tűz, leg ottan a' ki öntődött láng több helyekre hintetvén, fel világlott. Az után előbb terjedvén, és az egy végtében valókat meg ragadván, az egész parton széllyel szórta magát, és egy égéssel mindeneket el borított. A' reggeli fetétséget hamaréb, mint idején, el űzte rettentő világotság. Azok a' parton álló házok hat ezer lépésig, és ennél tovább, egy mást erő veszélyel a' Városhoz közel való révig égnek vala. A' szakadozó fedelek pattogása, a' Napnyugotiak kiáltozása, a' perfelt és tűztúl meg tsapott Görögök futása, a' trombiták harfogása a' meg háborodt Konstantzinápolybélieket ki hívá a' bástyákra; mellyek ezer lépéseknél (annyira terjedt a' tenger öble) nem többel valának a' Lágnak örvényitől el választva. Vilámlott a' Vizek közepén rettentő fény, és vízszá vert képével a' látásnak ifzonyúságát kettőztette. Félő is vala, hogy a' szelek fuvásitul által vitetvén az égés,

Konstántzinápolyt ne ragadná. Majd a' Konstántzinápolybéliek fegyverhez nyúlnak, a' kapukra futnak, Zászlók alá állanak, Briennius Vezérre várakoznak: kit Elek és Felesége külömböző könyörgéssel unszolának. Kéri vala Elek, hogy Ipát, hogy Feleségét és Hazáját idegeneknek prédává lenni ne engedné; se azon lángokkal Konstántzinápolyt, mellyekkel a' Hóftatok el égtek, meg eméztetni ne szenvedné: nagy szivel menne is elől mint Vezér, hartzolna is. De Felesége könyhulással tellyes reménkedik vala; úgy ójné fegyverrel Hazáját, és magát, hogy magát is meg tartaná. Híd vala, mellyen áltál (a' mint most mondám) egyedül nyilt a' Napnyugotiaknak vízfza menetel a' révnek inekső partjától a' Város báftyaihoz. Mellyet hogy a' Görögök el ne foglalnának, és a' Napnyugotiakat az által jöveteltől el ne rekesztenék, öt Száz Pantzélyosokat, kik eleit vegyék, ki küld Godefred. Vezeti vala jeles termetű Lovas, ki egész fővel

ki tetfzett tárfai közül. Arannyal és ezüsttel ki vert fegyvere ritka méltóságú testét Nemeséti vala. Magaságához ereje, és erejéhez szive egyenlő vala, a millyen illeté Bullionnak Testvérét Bálduint. Ki tárfait meg intvén kevéffel, *lássá ma*, úgy mond, *bátyám, mitsoda katonái legyenek; Elek, mitsoda ellenségi.* Majdan farkantyút vágván, neki ugrattyák a' paripákat. Alig állott meg a' hídon, mikor jobbról, balról hajókon a' Görögök környül öntödvén, fel vont kézijakkal az Ifjat az által meneteltől akadályozni igyekeznek. Ő a' nyilaknak zápora közepén (e) meg haladván a' hídat, lábát a' tulsó parton szegezi. De itt még más fergeteget kell vala meg állani. Briennius, midőn rendeli a' fereget, előlküldé, kik a' Belgát a' hídról el mozditának. Bálduin látván az ellenségeket tolyongva jőni, és maga feregét rettegni, ösztönözi, kéri egyenkint, hogy magokkal, és Vezérekkel, hogy az egész kö

vetkező Táborral legyenek. Ő ugyan minden ellenségeket, akár Vizről, akár földről omolnának ellene, a' mennyire egy testével lehetne, meg állana. Áll vala a' hídnak fejen, kétséges a' Görögök nyilaira, és magái előtt fel tetőző körül forgattya paisát és fenyegető izemeit, most ki híván az ellenségek közül akár melly ferényebbet, most meg gunyolván. Azok fel emelt kiáltással minden felül az egy ellen szórják nyilaikat, mellyek midőn többnyire egy paisba akadtak volna, inkább meg általkodván a' Belga, rend kívül való erővel meg tartá a' hídat. Ott mozdithatatlan és győzhetetlen meg állott napkelettől fogva majd napnyugtáig, míg által vezettedvén minden feregek, és Godefredtől rendekbe állattván, a' bástyákhoz méne. A' mezőn Blakverna mellett meg hartzoltak. Kezdetében nem kevesen mind a' két felül el esének. Az után a' Görög lábát visszafordítani kezdé, a' Város közelvalóságával szaladásra is hajlandóbb, futásban is bátorságosb.

Hátakon lévén Bálduin, fokakat meg sebesít és le vág, minek előtte a' kapukra akadnának. Magát fellyül a' bástyáknak párkányáról nyilakkal és ágyúknak lövéfivel vízfza kezdik verni. És már a' szégyennel 's boszszúsággal fel gyuladt Görögök azon valának, hogy újlag a' kapukon ki rohannyanak, midőn Godfred az utolsó sereget egybe gyűjtván, reájok érkezett, és mivel az étszaka közelit vala, a' hátra térésre jelt fuvatott. Azont tselekefzi Elek is örömeft. Nagy ditséretet vőn azon nap Bálduinnak láttatos erőssége az ellenségnél is, nem tsak magáinál. A' Tábor a' Város alatt meg erőfittetvén, megént a' Vitéz 'Zakmányrá küldetett ötven mély földnyire. Elek magáinak tsapásán, és a' mezőnek pufztulásán meg indulván, a' mint a' bátorságos tanátsokat a' képefeknek elejbe szokta tenni, megént Követeket küld Godfredhez, az Udvarba, és a' szövöttezésre híván őtet. Bé menendőnek felelé magát Bullion, ha olyan kezesek adatná-

nak, kiknek önnön élete és mentt léte iránt hihetne. Elek maga Fiát a' Káló-Jánost kezesül adni tanátskoza, és a' bekeség egybe állandónak láttata, midőn más Követek jönnek máfunnan a' Vitzé Királyhoz. Buamund küldé ezeket, ama' Nagy Szivű Bajnok tárfa. Meg tudá, hogy Nagy Hugó Bullion által meg szabadt volna. Nem tetszett, hogy az máftól, nem magától lótt meg: hogy így tudni illik őtet meg előzte volna a' Verfes Belga, és el foglalta volna a' Franzianak kegyelmét a' Királyi Szűznek Konstantzianak menyegzőjére, mellyet halálba ohajt vala. Azon közben örült, hogy a' Vitzé Király hadat indított Elek ellen, és el végzette magánál, mire kellene igyekezni e' mostanság, hogy a' Belga Békeséget ne tenne a' Göröggel; a' ki ha Verfesnek viselné magát, ez az után magános hartzra való dolog lenne. Most a' Görög Hadakozást, a' mennyire lehetne, nevelni kellene, a' honnan néki reménség fénylene a' Birodalom megszerzésére.

zésére. E' dolgról Követeket küld
 Bullionhoz. Levéllel is meg ditséré őtet,
 „ hogy erőffen hadat ütött volna , és
 „ meg-inté , hogy Elekkel ne térne ke-
 „ gyelemre. Melly nem egyenes hittel
 „ volna ő , meg mutatta légyen az el fo-
 „ gott Nagy Hugóban , kit viszfza fem
 „ adott , hanem félelemtől kényszerítve.
 „ Ő maga , és a' Vitzé Király is önnön
 „ probájokkal tanittatnának , minémű in-
 „ dulattal légyen a' Görög ; tudni illik
 „ néki fzokott dolga volna mindenkor
 „ tsalni , és tsalárdságihoz , ha ezek e-
 „ légtelenek , (f) mérget adni. Az o-
 „ káért teelne a' Vitzé Király Konftán-
 „ tzinápolyhoz közel való Városokban.
 „ Békőzelítő Nagy bőjt havában maga is
 „ egész feregeivel együtt segítségül jő-
 „ ne , és néki mint Vezérének 's Urának
 „ (g) zászlóit követné a' Tyrannus Elek-
 „ nek meg üzésére , és gonofzul fzerzett
 „ Birodalmából való ki vetköztetésére. „
 Mellyek vétetvén , Bulliont az a' gond

F f 4

gyötri

f.) Anna in Alex. g.) G. Tyr.

gyötri vala , hogy Eleket haddal üldözendőnek nem állitá , ne talán valami nem Keresztényhez valót láttatna el követni ; és féltő vala , hogy ha Buamund a' meg vetéssel felboszontva jőne , a' Szent Kézületnek nem fegétséget , hanem kéfedelmet hozna. Mindazon által a' tanátsra időt vévén , más napra a' Követeknek válaszf Levelet ada , mellynek olvasásában élbámult Buamund , midőn mindent mást venne , mint sem várt volna. Irja vala Bullion nem valami keménység gyanánt , hanem Keresztény szível hogy

„ (b) ő nem nyereségért jött volna Hazájátul mészíze , nem is fogott volna ott fegyvert a' Keresztény nevű Elek. Fejedelemre , hanem az Egyháznak pogány ellenségei ellen. Azért úgy látzana , hogy Eleket Keresztény mesterségekkel inkább , mint fegyverrel kellene meggyőzni , és véle szövetséget űtni , ha mi móddal lehetne ; hogy a' Törökökhez általmenetel nyittassék Jerusálemnek

„sálemnek az igából való fel szabadítására. „E' feleletből meg értette Buamund, melly nagy, melly Istenes, és a' kívánságtól melly idegen szivel volna Bullion. De inkább tsudálta annak mértékletességét, mellyet követni végezvén, egybe gyűjtött minden feregivel útnak adá magát.

Azomban ennek Godefredhez való követsége nem vala rejtve Elek előtt, a' ki tudván, melly reménséget forgatna Buamund Konstantzinápolynak elfoglalására, és félvén annak Bullionnal való egybe kötésétől, fietett ennek kezesül adni fiát Káló Jánost. E' már későnek lenni láttata, és kárhoztaták a' Görögök közül nem kevesen Eleket, hogy kéfedelmével a' Görög állapotnak vesztére járt volna. Midőn mind az által a' Város béliek, kik a' Városnak ostromlását várják vala, megtudák Bullionnak tetszeni a' békeséget, az ő kegyessége és hite az Udvarban és piatzon hirdettetni kezdé. És ez annyival inkább mivelletett, midőn, a' kik

küldettek Godefredtől, elejekbe jöttek Montakút, és Burgius Grófok, Káló János, az adott kezes, felveendő. A Táborba vezetvén jeles és éppen nem Atyai elméjű Hertzeg, az elejbe jövő Godefrednek így szól: „ Midőn „ engemet kezesül, és a' szövetséget ve- „ lünk fel veszed, Győzedelemnek nemét „ veszed; mellyet senki, hanem ha rosz, „ ne fajnállyon. Tudni illik mellynél „ semmi a' Győzedelmesben szebb nin- „ tsen, a' Görögöket nem annyira har- „ tzal, mennyire emberséggel meg győz- „ ted. Azért méltán néked azt adja Fel- „ séges Atyám, hogy jobban itéllye ma- „ gát a' te oltalmaddal, mintsem önnön „ fegyverével országlandónak. „ Midőn Bullion igen emberséges szókkal meg fe- „ lelt volna, ott hagyván néki, és a' Tá- „ bornak őrzésére Bálduint maga Testvérét, és az Amázont Gundekhildet, maga Nagy Hugóval és több Fő Rendűekkel Méltó- „ ságos kézülettel a' tenger öblén hajón „ által vitetik Konstantinápolyba. Ebben

a' dolgok illy nagy voltában, noha emlé-
kezetben forog vala a' Napnyugotiaknál a-
ma' nem egyfzer jelentett lefeknek és
méregnek veszedelme; bé ment mind azál-
tal az erős Ferfiú a' Görög Tzáfzár Ud-
varába, félelmes inkább, mint féltő. Fenn
ül vala a' Tzáfzári Székben Elek a' Fő
Rendűek fokaságával meg környékezve,
kiket nagy kivánság tartott a' hirrel ille-
tett Godefrednek izemlélésére; de a' je-
lenlévőnek nagyobb álmétkodtatása fogott
el. Ki fénylik vala belőle a' tekéntet-
nek, valamennyivel emberinél nagyobbak,
méltósága, a' reá viseléffel vetélkedő em-
berség, és vagy hartzra, vagy békeség-
re kész szív. A' ki midőn Eleket térdről
tisztelné, és azon tiszteletben magát di-
szesen helheztené, a' Tsáfzár neki tső-
kot adván, jövődő barátságát hittal kö-
té. Az után „ Idvöz légy, úgy mond,
„ Fő Keresztény Fejedelem! kit hirrel
„ régen ismértem a' hadban kivált Fér-
„ fiúnak, leg okosabb Vezérnek, és, a' mi
„ ritka jóság, igaz hiti tartónak. Meg

„ sem tsalattam , hogy ezekről hittem a'
 „ te hirednek : leg erőfőbb Férfiat ben-
 „ ned tapasztalván , látom , hogy nem
 „ az erőfséget inkább , mint a' hitet be-
 „ tsülöd. Azért tégedet (i) Fiamnak
 „ fogadlak és fiam helyett tartalak ez u-
 „ tán , valami Birtokomban vagyon , a'
 „ te hatalmad és oltalmad alá helyhezte-
 „ tem ;) hogy az én Birodalmamat a' Nap-
 „ nyugotiaknak jelen való , és következzen-
 „ dő feregítől épen tartsad. Te tsele-
 „ kedd , hogy én nem jobb Fiat nemzet-
 „ tem , mint sem fogadtam légyen. „ E-
 „ zek alatt a' Tsászfár (k) leg pompáffabb ,
 „ és magáéhoz leg hasonlőbb öltözetet ,
 „ melly az Udvariaknak kezekben vala , né-
 „ ki parantsollya adatni. A' Vitzé Király
 „ itt sem félvén a' mérges ruházatok emlé-
 „ kezetitől , mellyekkel máskor fenyeget-
 „ tetett vala , fel öltöztetik Tsászfári tisz-
 „ telettel. Akkor Eleknek meg esküdt ösz-
 „ ve tett kézzel , nem tsak Fiának , de
 „ gondvifeléfe alatt leendőnek is valván ma-

gát.

i) *Aquen.* k) *Idem.*

gát. A' Görög viszont meg ígéré, hogy társos fegyvert fogna véle, és más jóvendő Fejedelmekkel, nevezetesen Bua-mundal, ha hasonló hitre esküdnének. Az után Tsászári tsókra botsáttatván a' Vitzé Királynak Tárfai, oltalma alá esküdtek azon szókkal. Majd a' Görög és Napnyugoti Rendek egy mást köszönték, vallást tévén viszontag, hogy ezen Szent Szövetséggel a' Görögök és Napnyugotiak között minden külömbözés ki rekesztetett volna. Onnét a' Tsászárné Leányos Palotájába mentenek, melly *Bibornak* mondatik. Ez (1) az Épület, kerítése közt vagyon a' Tsászári Palotának, jeles a' munkával és márványnak nemével, mellybül áll vala. Allyától egész a' földél boltozatokig fel építve lévén négy szegelet formára, onnét hegyezett tornyos magasságon végeződik. Az egész hely márvánnyal veresedik, mellyel a' Paloták Pádimentomi is rakva, a' falak is tapasztva vannak. Drága a' kőnek

neme

1) *Ann. in Alex.*

neme, szinnel bársony, fejér pettegeté-
 fekkal hintve. Innét azon része a' Ház-
 nak *Bibornak* mondatott, és a' Tsászárné
 Afzszonyoknak gyermek szülésre rendel-
 tetett; a' honnan a' magzatok *Biborban*
szülötteknek hivatnak. Gyönyörűséges né-
 zése vagyon a' Tengerhez, a' révnek a-
 zon része felé, a' hol rend kívül való
 munkával ki faragott Oroszlányok, és
 Ökrök hasonlatossági láttatnak. Itt a'
 Vitzé Királyt fogadá a' Tsászárné, kivel
 valának Magyar Piroska Káló János
 Hertzegnek Felesége, és Komnéna An-
 na Eleknek Leánya, ugyan ő az Attyá-
 tül vívelt dolgok Historiájának Írója,
 mellyet *Alexiadefnek* nevezett. Jelen va-
 la Ilona is Buamund Huga, és sok más
 Nemes Afzszonyok. Ott Elek „ való-
 „ ban, úgy mond, Fiam! veled nem tsak
 „ barátságot, de fogorságot is örömeft
 „ vetnék, ha leányom hajadon volna.
 „ Most ebben az Afzszonyi Palotában lát-
 „ sad, légyen e' valaki, kit szereteted-
 „ del méltóztassál. Bizonyára senki
 nintsen,

„ nintsen , ki magát ezzel fzerentsésnek
„ ne itéllye ; noha vagyon Tsászfári Há-
„ zafságra méltó is. „ Ezen utolsó igé-
ket midőn mondaná , Ilonára tekintett ,
és fülébe mondá Godefrednek őtet Buá-
mund Hugának lenni , ki előbb Tsászfári
gyermeknek Konftántinusnak vala elje-
gyezve. Godefred melly emberséges , olly
fzokratlan a' fzóknak hitegetéséhez , ezek-
re úgy felelt , hogy minden fzüzeknél ma-
gának vagy fzeretetet , vagy tífzteletet
fzerzett légyen. Felnyittatott az után a' Tsá-
zfári kints tartóház. A' Vitzé Királynak
ajándékoztattak betsülhetetlen árrú aján-
dékok , arany , ezüst , bibor. Hozzá a-
dattak ritka jószágú barmok. De a' Vitzé
Király (a' mint a' fősvénységnek és ki-
vánságnak fzennyétül tellyefséggel ide-
gen vala) mindeneket a' katonáknak mind-
gyárt ki ofztogatott , tsudálkozván a' Gõ-
rögök a' Férfiúnak kit bővkezűségén kit
fzive nagyságán , a' ki meg vetné azokat ,
a' miket mások életek veszedelmével ke-
refnek. Az elsők között álmélkodik vala

minde-

mindenekben a' Hertzegen Ilona , a' mit nem egyszer bizonyita Nénnye Fiának Guilielmnek , nem is szeretetének nyilván való jelei nélkül. Guilielm is , hogy Buamundnak olly nagy ellenkezője adatott volna , nem már inkább fájlallya , mint tsodállya vala. Ő felőle irt Anyja Ötséhez , ezen szókkal : „ Bullion olly a-
 „ jándékokkal tellyes , hogy barátod né-
 „ ked lenni érdemellyen , ha ellenkezni
 „ nem akar. Valahogy léfzen , mint hogy
 „ tégedet az ellenkezőknek erköltse an-
 „ nyira nem rettent , hogy gyönyörköd-
 „ tessen is ; nem félek emliteni néked , ő
 „ melly nagy tiszteletekre méltó is , il-
 „ lettetett is Elektől. „ Minek utánna el-
 „ beszéllé az után annak fogadott fiúsá-
 „ gát , és a' Tsászárnak gondvifeléle alá,
 „ s a' Görög Birodalomnak oltalmazására
 „ esküvését , így fejezte bé a' levelét : „ Lá-
 „ tod , Anyám öttse ! melly nagy oltal-
 „ mazót szerzett légyen magának Elek.
 „ Olly szövetséggel vagyon véle kötve
 „ Godefred ; hogy már máfikát haddal
 meg

„ meg ne támadhassad, hogy máfika el-
 „ lenséged ne légyen. Mindazonáltal a-
 „ kár Godefredet barátodnak akarod,
 „ akár ellenségeddé tészed, szivedhez e-
 „ gyenlőtt találtál. „

Buamund félni tudatlan ezekre meg nem indult, hogy a' Görög Birodalom meg nyeresének reménségét le tenné, vagy Eleken való boszszú állásának akaratyát. Által evezvén a' tengeren, Matzedonián által Rátz Országba igyekezett, tudván, hogy hinni nem kellene Eleknek, akár mint vallaná magát a' Napnyugotiak baráttyának. *Bardaria* Vizehez érkezett vala Horvát Országban. És már Buamund Tánkreddel Guilielmnek Battyával és a' Hadnak részével által költözött vala a' folyón, midőn a' par-ton meg jelennek *Tatinus* Vezérrel az ellenkező Görögök, és azon részt, melly még által nem ment vala, úgy mint a' hartzra készületlent nyilakkal lövöldözik, és kegyetlen öldökléssel illetik. Melly

hirül adatván, Tánkred (*m*) vízfőzre repül menykő módra, és lovával le ugrat a' folyóba, 's noha fellyül reá fok nyilak hullnának, a' Görögök ellen út, követvén két ezer Lovások. A' fel forrott szivű Ifjúnak nagy veszedelmét el űzte bátorsága. Sokan az ellenség közül le vágottak, el fogattak nem kevesen, a' többiek fertelmes szaladásra kényszerítették. Buamundhoz vezetvén a' rabok kérdeztek, miért a' Görögök a' Napnyugatiakat, midőn ellenséget nem tennének, háborgatnák: meg feleltek, hogy ők az ő Tsázfárjoknak vitézkednének, az ő hivatalyok volna a' parantsolatokat bé tölteni. Onnét Elek nem csak gonosz tsalárdságról gyanúba vétetett; de nyilvánvaló hitetlenségről is vádoltatott. Konstantzinápolyhoz közelitvén Buamund, fel hivatik az Udvarba Elektől a' barátság vallásával. Ez ellenzi; és amaz minapi tselekedetét okozza. Elek, mint máskor, a' vétket nem magáénak, ha-

nem

m) Tudebod.

nem a' Kapitányokénak mondja ; kéri, hogy a' hibáról az oktalannoknak bocsánatot adna. Meg felelt a' Normánnus, hogy a' Kapitányoknak meg engedni lehetne, Eleknek nem lehetne, ki véteni magát vagy nem tiltotta, vagy parantsolta volna, és a' tsalárdságokból tsalárdságokat vetne. Mindazáltal a' Tsáfzár ajándékokat küldött Buamundhoz. És mivel tudná, hogy félne tőle a' méreg iránt, (n) küldött mind nyers, mind főtt húst, ezen mentséget vetvén hozzá, hogy a' Görög szakátsok nem tudnák, mitsoda fűszerfzámokban gyönyörködjenek a' Normánnusok. Mi okért ha főtt étkek nem tetfzenének, a' nyers húst tetfzése fzerént főzetné meg. És Buamund valóban ezzel élt, attúl tartózkodott. Így magok közt álnoksággal vetekedének a' Görög és Normánnus, mind a' ketten igen ravaszok. De Eleknek hitelt adni nem lehetett. Buamundról tudva volt, hogy ditsőség után evezvén semmitül úgy

nem tartana, mint a' hitetlenség híretől. A' dolog erőre és fegyverre nézett. A' Görög haddal készültebb; Buamund fzi-vel előbb kelő vala. Hartzot kivána Tánkred, kivált az időben, mikor már Godefred el ment volna. Így irt vala Guilielm az Öttfe; hogy Elek, bé közelitvén a' tavaszi nagy bőjt, midőn halotta volna a' Napnyugoti más feregek Vezéreit közel lenni, félvén a' fokaságtól, kérte volna Bulliont, hogy a' feregekkel menne által Bosforuson, és helyt adna a' következőknek; hogy a' Konstantzinápolyi mező a' nagy számmal ne bajlódna. A' Hertzeg könnyen engedett volna, és által költözvén Bosforuson, már Kaltzedónia mezőségén Asia határán vetett volna Tábort.

De, ime! reméntenül egy békeség járó Belga, ki Buamundnak hírévé adja, a' közel való mezőn az ő Tábora alatt (o) jelen lenni Godefredet húsz ki választott személlyel, a' ki őtet beszél-

ge-

getésre hja. Az helyt mindenfelől tekintetefnek lenni, hogy valami les rejtve ne lehetten. A' Hertzeget és társait csak pallofokkal fegyverkezve várakozni azon kézűlettel jövendő Buamundra. A' váratlan űzeneten tsudálkozván, meg akadt egy addiglan Buamund. De meg nem rettenvén, majd a' fel tett helyre egyenlő késéréffel és fegyverkezéffel mégyen vala. Az út közben még sem fzűnvén az álmélkodástól, tanátskozik vala Tánkreddel, társai közt leg hivebbel együtt és erősebbel: honnan jelenne meg reméntelenül a' Hertzeg, ki hogy által takarodott Afába, tudva vala, és mi volna oka illy helyre, és illy kézűlettel való jövésének. Mindazon által akár be szélgetésre, akár hartzra hivattatna, semmit nem késvén el érkezett a' mezőre. A' hol egy máit szemlélték távolyrúl Buamund és Bullion, meg parantsolván egy irányos helyen állani társaikat, magok szem közt indittyák a' lovakat. Szembe menvén, máfik máfikának szemlélésén ke-

véskorig majd bámulva halgatának. Öszve ment vala két Ifjú , nem tsak idejekben leg nagyobb Vezérek , de minden emlékezetből könnyen elfők. Minap azon időben a' mérges italból betegek , felépültek az után , és ezen napig megtartattak , nem tudván már , ha nem egymás életének fegyverrel valo kifértésére e'. Látnád mind a' kettőt életeknek közép erejében , mellyet tellyesbnek és ékesbnek térszen vala a' betegség után az Ifjúságnak mint egy meg újult virága. A' Normánus már az előtt a' hirből , és Hugónak 's Guilielmnek beszédéből tsodálta vala Godefrednek szivét , testének ki terült és nagy termetét gondolattal képzette vala. Nevekedett az álmélkodás a' Belgának szemlélésére , kit azon kívül , hogy tekintetében magátul a' termézzettül nagy méltóság vala , meg erefztett publikán szinű haja , és a' dolgok tűrésével meg erősödött testének szine , s' férfiúi tiszteség betsűit vala. Szivének nem külömböző indulattyával szemléli vala Godefred a'

Normánuft , a' ki is nagysággal és tag-
 jainak őszve alkutásával tekintetes vala.
 A rázattyának állásából és szemeinek fény-
 nyéből férfiúnak tartanád. Kibe (p) a'
 mérges italtúl maradt halaványság valami
 Vitézit és komort hárintott vala. Taná-
 tsal nagyVezér , kézzel vitéz , tsalárd-
 sággal a' Görögöknél felsőbb , gyűlölsé-
 gével a' Görögöknek emlékezetes ; de
 fenkit hittel a' Görögökhez , se erőfég-
 gel maga ellen Godefredhez egyenlőt nem
 talált. Valamennyire való halgatás után
 befzédet elegyitének , tsendest kezdetében,
 az után élesbet , mellyett mind kettőnek
 külső indulatiból lehetne érteni. A' két
 félről el maradt tárfok közül innét Bál-
 duin , onnét Tánkred , a' jó barátok kö-
 zött leg hartzosbak , másika másikára tá-
 volyról éles szemeket hánynak vala.
 Mind a' kettőnek egyenlő esztendejek ,
 és eddig egyenlő hadi ditséretetek. Bál-
 duin a' hidon Konstantzinápolynál , Tánkred
 Bárdária vizén való által tsapással meg-

hírefedett. Innét a' ditsóságért versen-
gők , és már majd ellenséges fziveket ,
vifelők , alkalmatofságot adatni kívánnak
vala magoknak , mellyel az élsőségről
végeznének. Nem is fokáig voltak e' nél-
kől. Azomban minek utánna a' Vezérek
vitézi módra meg köszönték egymást ,
Godefred férfiúi egyenességgel , a' mint
szokott , magát Elektől az Afiai Tábor-
ból visszra hivotnak mondá , hogy az
ellene fenekedő erős Normánnust igye-
kezne szóval , vagy fegyverrel le tsende-
fiteni. Kérné , hogy adna nyugódalmas
és Kereszténytanátsoktól nem irtózó fzi-
vet , ne is forditaná magára a' Törökök
ellen kélzített fegyvert igen alkalmatlan
időben. Meg felelt Buamund , hogy so-
ha félelemmel szándékától el nem vona-
tott , nem is , ha a' hartz tetfzene , most
elsőben lenne dolgok a' Normánnufoknak
a' Görögök és a' Napnyugotiak ellen ,
kiket minap Dirákiumnál , és Románál
azon időben meg győztek légyen. Ak-
kor (a' mint fen héjazó indulatit kész
nyáj

nyájofsággal mértékelné tudta vala) után-
na veté hogy néki is isméreres volna e-
rőtségének hírével Godefred ; de akár jó
akaró , akár ellenség jőjjön , ő vagy ön-
nön erőségével bátorságos , vagy másé-
tül való nem féltével nevezetes lenne. De
kérné ő vizzontag , hogy maga is Eleket
egyfzer meg ismérné : hogy ő tőle go-
nofzsággal foglaltatot volna el a' Görög
Birodalom : Ennek tanátsával a' mostohá-
ja méreg által Attyának Gvizzkárdnak ha-
lált szerzett , néki készített volna. Már
Nagy Hugónak , és még néki , midőn
Konstántzinápolyba jőnének , mitsoda
bozfzúságok tétettek volna ? tudni illik
attul a' méreg keverő Tsáfzártól , kinek
vitézkedni jöttek , föld helyett febek
és lántzok adattak volna. Így kedvezne
a' Tsáfzár Tárfaínak : a' Fejedelem Vité-
zeinek. Illy nagy Tiránnus ellen nem e-
rőszak tétellel , hanem engedelmefféggel
vétenének. Miért Godefred Buamundot
vagy segétené a' hadindításban, vagy fzen-
vedné őtet a' meg sértetett Keresztényi

Méltóság bocsfzú állójának lenni. Itt a' Belga szavainak erejét , mellyel tehető vala , meg mutatta. Mondja vala , hogy ő tőle nem Elek oltalma , hanem a' Szent Földnek szabaditása vétetett volna fel. Leg jobb lett volna , ha az Istentől olly elme adatott volna Eleknek , hogy tartózkodna a' bocsfzúságoktól. Noha talán ő felőle többek mondatnának , mint tudva volnának. De akár mit érdemlett légyen Elek , előbizer az el múlt vétkeket inkább feddeni lehetne , mint jobbitani. Az után idéetlen lenne most a' bocsfzú állás. A' Szent Készületnek , mellyet tődálatos módon az Isten is el hitetett , a' Keresztény Fő Rendűek is fel vettek , ha már kéfedelmet vetne Buamund a' Görög hadakozással , senkinek inkább nem használna , mint a' Törökőknek. Végre akár mellyike győzzön , mind kettőjöknek ereje meg törődne , mellyek egészfek sem fe'ettébb valók leendenének a' pogányok ellen. Így a' hadakozás végezendene vagy bánandó szereptsével , vagy

szé-

szégyenlendő győzedelemmel. De legnevezetesebb volna mindenek között az a győzedelmes, ki nem annyira hartzal, mint a' hartznak ügyével győzne. Azért nevének hírét szentségesb haddal keresné Attyának Nagy Gvifzkárdnak példájára; ki nem más munkával hirtedett inkább, mint az Anyaszentegyháznak fel vett oltalmazásával, és Romában a' Pápának megszabadításával. Melly erőtséget Attya Napnyugoton mutatott, fia Napkeleten fokkal távolabb mezőn állaffa elő, és haladja meg. Buamund annál tsendesben hallá ezeket, hogy Godefredet már (majd meg magyarázandó szerentse változásért) a' szerelemben versengőjének tartani meg szűnt vala. Kinek beszédével Istenesen meg győzetvén, fel fuvalkodott indulatit, és boszszú állásra való tanátsit a' Keresztényi engedelmeiségnek meg hajtotta. Akkor Godefredhez, ha az Egeknek úgy láttatott, úgy mond, hogy, ki régen Erek ellen hadat indítottam, és most új boszszúsággal meg sértet-

tetvén, Konstantinápoly kapuihoz Zászlót és fegyvert emeltem, véle békeséget ténnek, az nékem vigasztalásommal történik leg inkább, hogy Godefredtől kérttetem. Békeséget engedek Eleknek, hogy te általad, nem hogy méltó kéri. A' Belga meg engesztelvén Buamundot, álmétkodtató képpen víg, örvende magának, hogy önnön valami munkájával olly nagy Vezért a' Szent Készület mellé állatna. Kezet adtak és meg ölekeztek hit zálogúl; 's elől hivattattak Bálduin, Tánkréd, más tárfok is azon hivatalra. Onnét Buamund, a' mit is el hitetett véle Bullion, Elek Udvarába méne, kitül fényesen fogadtatott, A' szövetség törvényéről egyeztek az után. Buamund Eleknek gondvifeléfe alá esküdvén, megígéré (q) hogy semmit, a' mi ez után haddal szereztetne az ő birodalmából, meg nem tartóztatna, ha csak általa szabad nem lenne: minden helyek, mellyek vízfíza vétetnének a' Törököktől, Jerusa-

sálemen kívül Eleké lennének. Meg igére vizont Elek, hogy a' Napnyugotiakat Vitézzel, és éléssel fegetené jelen leendő maga is. Ez igékre innen is onnan is meg esküdtek a' jelenvalók, és ennek utánna következő minden Napnyugoti Fejedelmek, Tánkreden kívül. Ez Elek Udvarába jőni sem akart, tagadta is magát valami Görögnek hiendeni, egyszer Elektől el árultatván. Akár szivét élesben fel bofzontá a' Görögöknek Bárdária Vízénél való ki útése, akár Buamund titkon így parantsolá, semmi fogadással a' Görögnek le nem köttetvén, el lopta magát a' Normánniai feregekkel Bosforus Tengerén túl Godefrednek Táborába. Ezekért a' Tsászár meg neheztelt; félvén, hogy ezen tselekedetben valami tsalárd-sága ne rejtezne Buamundnak. Mindazáltal gyanúságit, és szivét szokása fzerént halgatva el titkolta, Buamund mitsoda tanátsot forgatna, közönségesen hirdetődött inkább, mint tudatott. Nyilván mutattya vala artzulattyán a' Szent Ha-

da-

dakozásra nem csak igyekezetét, de együtt ferénységét és örömét: noha, ha szorgalmatosban tekintened, rejtező bánattyának minden jeleit el nem titkolhatta. Tisztefség okáért meg látogatta vala a' Tsázfárnét a' Leányos Palotában, a' hol a' több Afzfzonyságok között vidám tekintettel Ilona hugát is meg köszönté. De ez szemes lévén, majd külön szobában barátságosan meg kérdé Battyát fájdalmának okairól, mellynek némely jeleit észre vette volna. Akkor Buamund, önként, úgy mond, néked ki nyitandó valék Hugom! hogy szivemben nagy fájdalmat nyomok. A' szerentsétlenségnek szüntelen való visszontagságával hányottattam gyermekségemtől: de nem minden szerentsétlenségimtől egyiránt inditatom. Amaz előbvalókat, mellyeket tudsz kintsemnek, birtokomnak, és tsak nem életemnek káráról, ha nem egyenes szivel viseltem, bizonyára nagygyal meggyőztem: de az utolsó esettel, néked még nem isméreteffel meg emésztdöm.

Tud-

Tudni illik szerentsémnek és méltóságomnak kárát szorgalommal és erköltsel helyre állithatni: de semmivel fel nem épithető Konstantziában való kárvallásom. Utánna veté, hogy ezt a' Királyi Szűzet ő szerette, és valóságosan feleségének reménlette volna. Kit hogy Attyától a' Királytól meg nyerne, azért háborgott volna fegyverrel a' Görögökre és Fejedelemségre. Minden Verfefek közül leg félelmesbnek méltán láttatott volna neki Bullion: ez a' Szent Hadakozásra költözvén Napkeletre, ő kissebb félelemmel lenni kezdett volna, itélvén, hogy ebben a' mezőben keresni fogná Konstantziát hozzá méltóbb, melly ditsérettről gondolá hogy neki sem kellene kétségbe esni. Azomban távul létekben az erős férfiaknak más nőző tétetett volna elejekbe. Trikásziai Gróf Hugó semmi hadi ditsérettel nem isméretes, Nemmel ugyan Rokona Konstantziának, de mellyel meg gátóltattatni vélik vala annak menyegzőjét, a' Szűzet

már

már el vette volna. Itt nagy sohajtással beszédét félben hagyta. Huga a' fzerentsének illy keserves útésén panaszkodik: bátyjának szivét enyhíti és biztattya: hogy az erős férfiú se kintsek nélkül Afiában, a' hová igyekezik, se más Királyi jegyes nélkül nem leendene. Sőt mégáról Konstantziáról sem kellene tellyességgel kétségbe esni, mikor annak a' Trikázfziai Rokonnal való házassága meg nem állana, és valaha fel oldandónak láttatna. Azon közt az leg' alább tetfzett Ilonának, hogy Godefred el hagyván Konstantziát, kit máshoz mentnek tudna, már gondolkodni fogna másikról, kit magának el jegyzene. Igen kívánta volna Buamund is Ilonát tetfzeni Bullionnak, mind más okokért, mind azért, hogy az ő versenese ne lenne, az után akár kit fzeretendene. Elek is kívánta volna a' kegyelmet ezen Ifjak között fogorsággal meg erőfittetni, mondja is vala minduntalan Ilonának, Godefredet bátyjának barátságára is, hugának fzerete-

tére is igen méltónak lenni. Maga Ilona egy alkalmatossággal Bulliontúl köszöntetvén, néki még köszöné, hogy bátyját meg békéltette volna a' Görögökkel, és ditséré emberségét 's jó tévő indulattyát a' Hertzegnek, ki mindenütt köszöneteket, ditséreteket és szerelmeket érdemlene. Bullion szokott nyájofsággal szerelmetes gyönyörködtetések nélkül úgy felelt, hogy inkább meg inkább' szerettene. Ékeséti vala az Ifjúnak nagy erköltsit annál kedvesb embersége; hogy semmi annál együgyűebb, semmi igazabb nem volna: holott majd minnyájon, kik, a' mint ő, az Udvarokban, és Táborban forgottak, sok roszszat nem akarva is eltanulnak. Nem kétséges ő tekintetében, vagy beszédében; szavaiban mindenek nyilván valók, világosok, és a' szollónak ábrázattyához leg hasonlóbbak. Kérdeztetvén, a' mi szivében vala, ki mondá, ha ez egyet ki vészed, hogy a' Szűzek közül kit betsülne fellyebb, és kívánna társúl, tőle meg tudni nem lehetett.

Komnéna Anna Eleknek Leánya, jeles értékű, és ritka tudományú Afzfony, azon munkájában, mellyben Attyának dolgait Görög nyelven egybe foglalta, és mellyet *Alexiadesnek* nevezett, a' Szent Hadakozásnak Napnyugoti Vezériről, kiket barátságosan ismért, mit itélt légyen, emlékezetre hagyta. Ott írja, hogy Buamund meg előzte a' több Fejedelmeket Erősséggel, és ravasz-sággal, és még szűkséggel: úgy mint kinek semmi Város nem engedelmeskedne. Godefrednek pedig ilyen dicséretét írja fel: hogy ő ezt nagy gazdagságú Hertzegnek, fenkinél bátorsággal, Nemefséggel, erősséggel nem alábvalónak tartotta volna. Máfok mindazonáltal Buamundot a' Tarentinomi Uraságról, mellyet nyert vala, *Tarentinusnak* nevezik. De nem későre lészzen, mikor ravasz-sággal és szorgalmatofsággal nagy kintseket és nevezteket fog nyerni: erős tselekedetekkel pedig ő e', vagy Godefred járjon elől, a' mező meg tanittyá. Az Asiába való kől-

tőzés alatt Elek a' Napnyugoti Fejedelmektől kéretett, hogy a' Szent Hadakozásnak nem egyszer ajánlott Fő Fejedelemségét fel venné, és már most vezetne a' Törökök ellen. De ő Görög Országnak némely nagy dolgaival menté magát mostanság, és kevés napok múlva kövendőnek mondá. A' két Vitéz; Belga, és a' Tarentinus által kelvén Bosforuson a' Táborba sietnek, és Fejedelmi barátyaiktól, 's az egész Tábortúl nagy örömmel fogadtatnak.

Vége az első Résznek.

